

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Асоціація міжнародного навчання та стажування «АМОС», м. Варна,
Болгарія**

**Навчально-науковий інститут права
Кафедра публічного права**

**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ
СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Збірник тез

ІХ Міжнародної науково-практичної конференції

*присвяченої науковій школі заслуженого юриста України,
професора, доктора юридичних наук Віктора Тарасовича Білоуса*

26 жовтня 2023 року

Ірпінь

2023

УДК 336.1(477)(063)
ББК 65.9(4Укр)261я431

Ф59

Рекомендовано до видання
Вченою радою Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
від 06 листопада 2023, протокол № 6

Редакційна колегія:

Віктор БІЛОУС, д.ю.н., професор, заслужений юрист України;
Марина ГЛУХ, к.ю.н., доцент; Олена МЕЛЬНИК, к.ю.н., доцент

Ф 59

Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 26 жовтня 2023 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. 312 с.

Тези подаються в авторській редакції.

*Організатори конференції не несуть відповідальності
за зміст поданих матеріалів.*

УДК 336.1(477)(063)
ББК 65.9(4Укр)261я431
© Державний податковий університет, 2023

ЗМІСТ

Ариштевич О.В. Перспективи міжнародно-правової співпраці з податкових питань в Україні.....	11
Афонін Т.В. Проблеми правового регулювання трансфертів у бюджетній системі України.....	15
Білецька Д.С., Василенко Д.О. Фінансово-правова відповідальність.....	17
Білоус В.Т., Тернушак М.М. Категорія «фінансова безпека держави» у теоретико-правовому вимірі.....	23
Боднарчук О.Г. Законодавче та державне регулювання питань забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану.....	26
Бойко-Слобожан О.О. Фінансова безпека України в умовах воєнного стану.....	30
Бортник Н.П. Продовольча безпека у контексті економічної та фінансової безпеки держави.....	33
Бригінець О.О. Проблеми правового регулювання безпеки сучасної банківської системи України.....	35
Бугера Д.М. Значення та місце податкової безпеки в системі фінансової безпеки України.....	38
Видинчук М.А., Мельник О.П. Особливості оподаткування криптовалют: проблеми та перспективи регулювання.....	40
Гаврилюк В.С. Перспективи розвитку фінансової політики в умовах воєнного стану.....	43
Галушка С.І. Правові проблеми практивзації неподаткових доходів бюджетів.....	47
Голуб Х.А. Податкова система Швейцарії: досвід для України.....	49
Горайчук А. С. Використання бюджету в сучасних умовах.....	53
Гулієва З.Н., Корж Т.С. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану.....	57
Демчук М.В. Правове регулювання фінансового ринку України в умовах воєнного стану.....	61

Депутат Є.В. Оптимізація взаємодії органів державної влади та НБУ у сфері фінансової безпеки банків.....	66
Димчуков В.М. Безпека банківської системи як складова фінансової безпеки держави.....	69
Дронова А.А. Військові адміністрації та їх значення для фінансової безпеки держави.....	73
Єроменко А.Р. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану.....	76
Жовтий В.О. Роль фінансового права під час фінансових криз та відновлення економічної стабільності.....	80
Зайчук Л.М., Куріло Т.О., Податкова підтримка навчання: правове регулювання в Україні та іноземний досвід.....	84
Зінюк І.В. Вплив податкової політики на фінансову безпеку України в умовах воєнного стану.....	88
Зубко Х.О. Особливості валютного регулювання в сучасних умовах.....	91
Ільніцька О.Р., Лущик М.В. Фінансове законодавство як підстава забезпечення національної безпеки України в умовах воєнного стану.....	95
Інгульська Д.А. Правове регулювання криптовалюти в Україні.....	100
Калюжна К.В., Басараб О.А. Забезпечення фінансової безпеки в Україні в умовах воєнного стану.....	103
Карауш А.Ю. Адміністрування митних платежів в Україні.....	106
Карпов О.В. Особливості кримінальної відповідальності за порушення бюджетного законодавства.....	110
Касьяненко Л.М. Податково-правове стимулювання розвитку економіки.....	112
Кириченко К.О. Характеристика недобросовісної конкуренції та як захистити від неї підприємство.....	117
Климчук С.В., Гарбінська-Руденко А.В. Правове регулювання криптовалюти в Україні.....	121

Ковальчук Д.О., Голодюк Д.А. Правові аспекти криптовалюти в Україні.....	124
Ковбасюк В.С. Роль державної податкової служби у забезпеченні податкової безпеки держави.....	128
Коломієць Д.В. Правова основа діяльності бюро економічної безпеки як органу, що забезпечує фінансову безпеку держави.....	132
Кондратюк В.В. Особливості валютного регулювання в умовах воєнного стану.....	136
Корнева Т.В., Сірочук І.В. Валютний контроль під час переміщення товарів через митний кордон України.....	140
Косар А.О., Сокол Н.В. Значення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах війни.....	144
Костиріна М.С., Риженко А.М. Фінансова безпека як основна функція держави на сьогоднішній день.....	148
Кузьмик М.М. Правові проблеми діяльності державної казначейської служби України.....	151
Лазаренко Д.О. Особливості фінансового моніторингу в період дії воєнного стану.....	154
Лазаренко Д.О. Валютні обмеження введенні в результаті дії воєнного стану.....	157
Липницька А.М. Правове регулювання та аналіз механізмів боротьби з фінансовою корупцією як складової фінансової безпеки України.....	160
Лугіна Н.А., Лугін С.В. Значення органів національної поліції у забезпеченні фінансової безпеки держави.....	163
Любовець Д.О. Механізми моніторингу та контролю над міжнародною фінансовою допомогою в Україні.....	166
Лямзіна О.В., Чичик Д.Ю. Характеристика виникнення податкового обов'язку та його особливості.....	169
Мазур Т.С., Федан Л.О. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах.....	173

Миколаєнко П.М. Адміністрування податкових надходжень до бюджету в умовах війни.....	176
Михайлюк М.М. Суд, як суб'єкт забезпечення економічної безпеки держави.....	180
Немировська П.В. Проблеми фінансової безпеки в сучасних умовах функціонування.....	183
Новицький А.М. Фінансова безпека: глобалістичні виклики сьогодення.....	186
Олійник І.Л. Податкові пільги та їх вплив на стимулювання господарської діяльності.....	190
Паланська Б.І. Корпоративне шахрайство: причини виникнення та напрями боротьби.....	193
Пахолок В.Я. Податок на прибуток підприємства: особливості впровадження та зміни на період воєнного стану.....	198
Петрук В.П., Шаркова В.С. Фінансово-правове регулювання технології блокчейн: стан та перспективи використання криптовалют.....	202
Половко С.М. Актуальні питання правового регулювання безпеки існуючої банківської системи України.....	205
Попіль А.П. Податкова система України: роль в економічному розвитку та фінансовій безпеці.....	208
Прутенський К.І. Економічна безпека регіону як складова національної безпеки України.....	211
Романенкова А.Ю. Вплив на фінансову безпеку України корупційних проявів при державних закупівлях.....	215
Самгородська С.В. Фінансовий контроль в умовах воєнного стану.....	219
Севастьяненко О.В., Бідалова К.С. Ставки майнових податків як елемент юридичного складу податку. Проблемні питання справляння майнових податків в умовах воєнного стану.....	224
Сержантова В.О. Бюджетна безпека України у 2023 році в умовах війни..	228

Сидоренко Д.С., Минюк О.Ю. Взаємодія національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення фінансової безпеки держави.....	231
Сластьоненко О.О., Лаговська Н.В. Фінансова безпека в умовах воєнного стану.....	235
Сторожук А.О. Забезпечення кібербезпеки під час здійснення валютних операцій.....	238
Субіна Т.В., Орловській Я. Особливості інформаційної безпеки банківських установ.....	242
Теребейчик Ю.Р. Податкова складова фінансової безпеки держави.....	245
Терновий Б.В. Правовий статус державної митної служби України в забезпеченні фінансової безпеки держави.....	249
Тернушак М.М. Забезпечення юридичної безпеки в Україні в умовах воєнного стану.....	253
Ткачук В.В. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України в контексті забезпечення фінансової безпеки держави.....	255
Топчій В.В. Кримінально-правові аспекти фінансової безпеки держави....	259
Федорук М.І. Особливості бюджетних правовідносин в умовах воєнного стану.....	262
Фірскіна К.М. Зовнішні загрози фінансової безпеки підприємств України.....	266
Франко І.Ю. Забезпечення фінансової безпеки банківської установи.....	270
Цикалюк В.О. Воєнний стан та його вплив на фінансову безпеку України.....	274
Цимбалюк А.В. Фінансова безпека в системі економічної безпеки України.....	278
Чемеріс Р.О. Деякі питання щодо декларування про майновий стан та доходи.....	281
Чорноіван Я.С. Аналіз сутності фінансової безпеки України та країн європейського союзу.....	286

Шаповалов Д., Коваленко Л.П. Особливості основних стабілізаційних напрямів фінансової безпеки.....	290
Шаповалова А.О., Біленко А.І. Деякі питання державного фінансового контролю.....	294
Швайко І.Є. Правові засади здійснення фінансового контролю.....	299
Шопіна І.М. Корпоративна доброчесність правоохоронних органів як умова забезпечення фінансової безпеки держави.....	303
Ятчук Р.С., Бойко-Слобожан О.О. Правові засади фінансового контролю. здійснення фінансового контролю.....	306
Яцюк С.О. Особливості розслідування кримінальних правопорушень в банківській сфері.....	310

ВСТУПНЕ СЛОВО

Наукову школу Віктора Тарасовича Білоуса, заслуженого юриста України, професора, доктора юридичних наук створено у 2017 році. Щорічно в рамках її роботи проводиться Міжнародна науково-практична конференція «Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку».

Віктор Тарасович Білоус народився 25 жовтня 1949 року в с. Аули Криничанського району Дніпропетровської області. Закінчив у 1971 році Дніпродзержинський металургійний технікум; у 1979 році Дніпропетровський металургійний інститут; у 1984 році Академію МВС СРСР, у 1993 році Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України. Армійську службу проходив з 1968 по 1970 рік у танковій частині Групи Радянських військ в Німеччині. Демобілізований офіцером запасу.

У 1970 році призначений на посаду інспектора відділу боротьби з розкраданням соціалістичної власності УВС Дніпродзержинського міськвиконкому, а у 1975 році переведений до УВС Дніпропетровського облвиконкому, де працював інспектором з особливо важливих справ, начальником відділу.

1984 року призначений на посаду начальника відділу Управління БРСВ МВС Української СРСР. З 1991 по 1992 рік – перший заступник начальника Головного управління боротьби з економічною злочинністю. У квітні-травні 1986 року очолював зведений загін співробітників МВС України, який забезпечував охорону громадського порядку м. Прип'ять при ліквідації аварії на Чорнобильській АС.

У 1992 році як експерт Національного банку України працював у Канаді на банкнотній фабриці, де виготовлялась українська національна валюта – гривня, яка за його ініціативою була доповнена елементами захисту.

З жовтня 1994 по жовтень 1996 року працював начальником управління по боротьбі з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування (податкової міліції) МВС України. Працюючи начальником Головного управління податкової поліції ДПА України, створював законодавчу базу її

діяльності. 1996 року пройшов курс навчання в Національному центрі підготовки працівників правоохоронних органів США за програмою підготовки спецагента карного розшуку Служби внутрішніх доходів Мінфіну США.

У 1997 році призначений на посаду начальника факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової поліції Українського фінансово-економічного інституту ДПА України. З 2000 по 2002 рік виконував обов'язки ректора Академії державної податкової служби України.

З лютого 2003 року – перший заступник начальника податкової міліції – начальник Управління по боротьбі з корупцією та безпеки в органах державної податкової служби ДПА України. З вересня 2003 року професор кафедри ОРД Національної академії державної податкової служби України, начальник факультету, а з 2007 року професор Академії управління МВС. Доктор юридичних наук (дисертація на тему «Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект)»); кандидат наук з державного управління (дисертація на тему «Управління податковою службою в Україні»), магістр державного управління.

З 2008 року працює професором кафедри фінансового права Національного університету державної податкової служби України (нині – кафедра публічного права Державного податкового університету). Білоус В.Т. здійснює керівництво здобувачами вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, активно займається науковою роботою. Підготував 12 докторів наук та 26 кандидатів наук. Є гарантом освітньої програми «Правове забезпечення фінансової діяльності держави» за спеціальністю «Право».

Білоус В.Т. нагороджений почесною грамотою Кабінету Міністрів України, має державні та відомчі нагороди.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2023 р. № 858-р. Віктору Тарасовичу призначено стипендію Кабінету Міністрів України за видатні заслуги у сфері вищої освіти.

Ольга АРИШТЕВИЧ,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ СПІВПРАЦІ З ПОДАТКОВИХ ПИТАНЬ В УКРАЇНІ

Умови світового ринку стають дедалі складнішими через зростання міжнародної торгівлі та інвестицій. Це створює величезні можливості для бізнесу, але також сприяє ухиленню від сплати податків, що вимагає ефективного міжнародного регулювання, яке не було суперечливим між різними країнами. У цьому сприяє гармонізація законодавства різних країн у податковій сфері.

Тому не менш важливим є питанням формування надійної нормативної бази з регулювання податкових питань, у рамках інтеграції законодавства України до стандартів Європейського союзу, що також полегшить податкове навантаження на платників податків.

Над проблематикою міжнародно-правового співробітництва з податкових питань працювали такі видатні вчені, як: О. О. Соломаха, І. Є. Галушак, І. В. Кохан, В. С. Дмитровська, В. Кміть, М. Мікула, О. Каспрук та інші.

У сфері податкових відносин саме інститут міжнародного співробітництва з іншими державами та міжнародними організаціями постає тим механізмом, який сприяє вирішенню проблем з порушенням податкового законодавства на міжнародному рівні.

У юридичній літературі виділяють таку найбільш об'ємну проблему – це усунення подвійного оподаткування. Подвійне оподаткування – це явище, коли відбувається оподаткування одного податкового об'єкта у окремого платника одним і тим самим (чи аналогічним) податком за один і той самий відрізок часу

(частіше всього – податковий період). Вирішенню цієї проблеми сприяє саме міжнародне співробітництво, оскільки таке оподаткування здійснюється не однією державою, а декількома.

Так, у своїй праці «Податкове право країн ЄС» Волощук М. Г, Петріченко О. О. та інші виділяють такі два методи подолання подвійного оподаткування: метод звільнення (виключення) (дохід або капітал оподатковується в державі джерела, але звільняється від оподаткування в державі резидента платника податків, але зазвичай враховується при визначенні податкової ставки, яка буде застосовуватися до решти доходів платника податку) та метод кредитування (заліку) (дохід або капітал оподатковується в державі джерела і також обкладається податком в державі проживання платника податків; податок, сплачений в державі джерела, вираховується від загальної суми податкових зобов'язань платника податків у державі проживання) [1, с. 98]. При цьому вони зазначають, що міжнародне співробітництво відіграє велику роль у отриманні та перевірці отриманої інформації від платника податку.

Міжнародно-правове співробітництво зазвичай здійснюється шляхом укладення міжнародних договорів і конвенцій, які уточнюють зобов'язання сторін і порядок їх виконання. Такі документи є основою для створення міжнародних структур і механізмів, що сприяють співпраці між державами.

Тут варто зазначити, що для усунення проблеми подвійного оподаткування можливі дві основні категорії заходів – односторонні та багатосторонні [2]. Де перші – це ті, які забезпечуються в середині держави, тобто на національному рівні, а другі – це ті, які реалізуються за допомогою міжнародних угод.

Ковальчук К. Ф. та Петрова Л. В. у своєму дослідженні вказують, що при односторонньому врегулюванні існують такі недоліки усунення подвійного оподаткування, як: невинуваті втрати бюджету; можливі зловживання з боку недобросовісних платників податків; перетворення країни постійного місцеперебування на донора тієї країни, де її громадянин (або підприємство) здійснюють економічну діяльність [3].

Таким чином, проблема уникнення подвійного оподаткування може здійснюватися шляхом внесення змін у національне податкове законодавство та/або за допомогою укладання міжнародних угод і конвенцій у цій сфері. Та на світовому рівні встановлення саме єдиних правил оподаткування сприятиме полегшенню податкового навантаження на платників податків, що у свою чергу забезпечує формуванню міцних економічних зв'язків між державами, які здійснюють таку співпрацю.

При цьому такі правила повинні ґрунтуватись на принципах міжнародного права, які закріплюються в Статуті ООН. До таких принципів можна віднести: співпрацювати відповідно до цілей та принципів ООН; робити свій внесок у співробітництво на умовах рівності; сприяти взаєморозумінню, довірі та дружнім добросусідським відносинам в умовах миру, безпеки і справедливості; підвищувати добробут народів; ширше знайомити інші держави з власними досягненнями в економіці, науці, техніці, культурі; скорочувати різницю в економічному розвитку [4]. Такі принципи є основоположними ідеями та «опорними стовпам», яких країни-учасниці повинні орієнтуватись.

Також варто зазначити, що міжнародне співробітництво може здійснюватися не лише між двома чи більше державами. Так, Нагорічна О.С. та Слободян В. В. зазначають, що існують такі основні форми міжнародної співпраці у митній справі: співробітництво в межах міжнародних організацій; співробітництво шляхом укладання міжнародних угод; співробітництво шляхом укладання міждержавних угод або союзів держав; співробітництво в межах міжнародних конференцій [5, с. 35]. Такі ж форми міжнародно-правової співпраці притаманні податковій сфері.

Отже, міжнародно-правове співробітництво з податкових питань може проявлятися у різних формах, а формування міцних міждержавних та зовнішньоекономічних зв'язків, що базуються на основних принципах міжнародно-правової співпраці, сприяє полегшенню здійснення міжнародної торгівлі та обміну інформацією між країнами для здійснення контролю у податковій сфері. Саме здійснення контролю та перевірок з податкових питань у

міжнародних відносинах може поліпшитись за допомогою міжнародної співпраці. Таким чином, міжнародно-правове співробітництво є ефективним інструментом для подолання багатьох проблем, зокрема подвійного оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податкове право країн ЄС: посібник / М. Г. Волощук та ін. Ужгород : Олександрів Гаркуші, 2021. 144 с.
2. Городніченко Ю. В. Подвійне оподаткування: його сутність та методи усунення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 574-578.
3. Ковальчук К. Ф., Петрова Л. В. Дослідження сучасних проблем у сфері уникнення подвійного оподаткування. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2018. № 1. С. 266.
4. Статут Організації об'єднаних націй: від 24.10.1945 р. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 21.09.2023).
5. Нагорічна О., Слободян В. Основні форми міжнародного співробітництва України у митній справі. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 3(20). С. 34–42. URL: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-6> (дата звернення: 21.09.2023).

Тарас АФОНІН,
аспірант кафедри галузевого права
та загальноправових дисциплін
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»

Науковий керівник:
Олександр БРИГІНЕЦЬ,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРТІВ У БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У сучасних непростих умовах розвитку нашої держави базовим інструментом, що дозволяє використовувати позитивні моменти від децентралізації і мінімізувати негативні ефекти від децентралізованого використання деяких повноважень, є державна фінансова допомога бюджетам нижчого рівня, тобто міжбюджетні трансферти. Згідно сучасного вітчизняного законодавства до бюджетних трансфертів належать не лише кошти, які одержують місцеві бюджети з державного бюджету, а й перерахування коштів від місцевих бюджетів до державного бюджету. Трансферти є однією з форм фінансування соціально-економічного розвитку, інструментом його регулювання, одним із джерел поповнення місцевих бюджетів. За Бюджетним кодексом України міжбюджетні трансферти – це «кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого» [1].

За сучасних умов трансферти посідають важливе місце у міжбюджетних відносинах, вони є основним методом бюджетного регулювання, відношення до трансфертної політики характеризується, принаймні, трьома рисами. По-перше, в наш час міжрегіональні контрасти досягли свого граничного з позиції забезпечення національної економічної безпеки рівня. Внаслідок цього скорочення відмінностей в соціально-економічному розвитку регіонів країни є

стратегічно важливою державною задачею, вирішення якої вимагає трансформацію системи управління трансфертними потоками. Актуальність цього аспекту загострює ту обставину, що ряд питань, які стосуються міжбюджетних відносин, дотепер залишається відкритим. Так, продовжується дискусія про те по якому шляху, переважної централізації або децентралізації, повинні будуватися взаємовідносини між центром і регіонами. По-друге, бюджет сьогодні є найважливішим джерелом фінансування соціально-економічних програм розвитку регіонів. Тенденція централізації бюджетних коштів, скорочення податкових прав органів місцевого самоврядування посилює залежність темпів економічних перетворень в регіонах від державної фінансової допомоги. Першочерговою задачею останньої є вирівнювання бюджетної забезпеченості регіонів. При цьому декларується принцип пріоритетного фінансування витрат, пов'язаних із забезпеченням мінімальних державних соціальних стандартів, що підкреслює спрямованість трансфертної політики. По-третє, закріплені за регіонами джерела податкових надходжень не дають достатню кількість коштів для виконання бюджетних зобов'язань [2]. Тобто регіони потрапляють в залежність від трансфертів по лінії бюджетного вирівнювання.

Місцева влада в усіх державах відіграє все більш важливу роль у наданні основних публічних послуг. Але влада також стикається з великими проблемами. Однією з головних причин цього зростаючого фіскального розриву є швидке зростання навантаження на бюджет через видатки на охорону, що створює постійно зростаючий попит на відповідні послуги, нову публічну інфраструктуру та її обслуговування. Більшість місцевих бюджетів в основному залежать від трансфертів. У більшості країн спостерігаються величезні вертикальні дисбаланси на локальному рівні з точки зору розподілу обов'язків та наявних фіскальних ресурсів. По-різному, багато центральних урядів відмовляються платити політичні та фінансові витрати на децентралізацію ролей та обов'язків. Таким чином, міжбюджетні трансферти відіграють важливу роль у стимулюванні розвитку місцевих бюджетів та створенні умов для збільшення доходів органів

місцевого самоврядування. Якщо доходи місцевих бюджетів збільшуються, то, відповідно, поповнюється державний бюджет, тому держава як вищий орган управління фінансовими ресурсами повинна забезпечувати місцеві бюджети дохідними джерелами для виконання як власних, так і делегованих повноважень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України. *Голос України*. 2010. 4 серпня. №143(4893).

2. Олійник Т.М. Вдосконалення міжбюджетних відносин у контексті адміністративно-територіальної реформи. URL: <http://intkonf.org/oliynik-tm-vdoskonalennya-mizhbyudzhetnih-vidnosin-u-konteksti-administrativno-teritorialnoyi-reformi/>

Діана БІЛЕЦЬКА,
Дмитро ВАСИЛЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Норми, що складають кожну галузь права, вимагають певних способів виконання, охорони та захисту. Важливу роль у механізмах захисту та стягнення за порушення правових норм відіграє юридична відповідальність. У міру появи нових видів юридичної відповідальності завданням юридичної науки стає їх виявлення, дослідження та вироблення рекомендацій щодо вдосконалення законодавства та правозастосовчої практики. Одним із найбільш дискусійних

питань в українській юридичній спільноті є питання фінансово-правової відповідальності.

Дослідження фінансового права у своїх роботах відобразили такі науковці: Міщенко Л. В. [1], Садченко М. М. [2], Наконечна Г. Я. [3], Ярмоленко Ю. В. [4], Косяченко К. Е. [5], Чечелюк О. Ю. [3] та інші.

Фінансово-правова відповідальність є різновидом державного осуду. З точки зору суб'єктивного права вона проявляється як норма, формально визначена у фінансовому праві, гарантована та гарантована за допомогою заходів економічного та правового примусу, щоб правопорушник міг бути в процесі економічної злочинності. Юридичні зобов'язання, що підлягають заходам державного примусу. Фінансові санкції, що застосовуються за злочини, вчинені у сфері фінансової діяльності. Фінансова відповідальність є різновидом юридичної, а юридична – соціальної. Тому до змісту фінансової відповідальності входять позитивні сторони її реалізації. Варто зазначити, що в сучасній правовій науці окреслено два способи визначення сутності фінансово-правової відповідальності. Деякі вчені наполягають на тому, що фінансово-правова відповідальність є не особливим видом юридичної відповідальності, а скоріше адміністративною.

Натомість інші вчені підтримують виділення фінансової та юридичної відповідальності в окрему юридичну відповідальність, хоча й відзначають певну схожість з адміністративною відповідальністю. Сьогодні система господарсько-правових обов'язків потребує теоретичного обґрунтування, особливо питання назви, змісту та позначення таких обов'язків.

Щодо назви, то проаналізувавши наукові думки з цього питання, необхідно зазначити, що поняття «фінансово-правова відповідальність» є найбільш коректним з-поміж усіх інших і його необхідно відмежовувати від понять «відповідальність за порушення фінансового законодавства» та «відповідальність за порушення норм фінансового права». Основні ознаки фінансово-правової відповідальності [1, с. 89].

Фінансово-правова відповідальність містить у собі всі ознаки її законності. Цей вид юридичної відповідальності має такі ознаки: 1) фінансово-правова відповідальність оформлена і встановлена фінансовим законодавством; 2) фінансово-правову відповідальність несуть уповноважені державні органи та (як виняток) сам правопорушник; 3) фінансово-правова відповідальність. Відповідальність є засобом підтримання державного порядку і забезпечується державним примусом, який, у свою чергу, закріплюється в санкціях фінансових норм і, у відповідних випадках, об'єктивованих наслідків майнового та немайнового характеру; 4) фінансово-правова відповідальність, що впливає з спеціальні економічні злочини 5) фінансово-правова відповідальність пов'язана із застосуванням фінансово-правових нормативних санкцій 6) Фінансово-правова відповідальність реалізується у формі спеціальних процедур; 7) правопорушник зазнає несприятливих наслідків, передбачених санкцією порушеної фінансово-правової норми [2, с. 41].

Фінансово-правова відповідальність відрізняється від інших видів юридичної відповідальності [2, с. 64]. Фінансова відповідальність відрізняється від адміністративної: 1) поділяється за предметом (якщо адміністративна відповідальність несуть лише фізичні особи, то фінансова відповідальність включає як юридичних, так і фізичних осіб); 2) адміністративна відповідальність реалізується у грошовій формі, а обсяг фінансових санкцій набагато більший за умови застосування грошових санкцій; 3) фінансова відповідальність за податкові правопорушення ґрунтується на податковому стягненні та має специфічні ознаки; 4) фінансово-правова відповідальність настає за економічні злочини, а адміністративна – за адміністративні проступки; 5) За призначенням, оскільки в управлінні не існує мети поновлення прав; 6) Допоміжними ознаками критеріїв галузевої класифікації є: підстава відповідальності; характер негативних наслідків, передбачених державою; нормативно-правовий акт із письмовою кодекс; юридична природа об'єкта злочину; вина винних порядок накладення стягнення; 7) адміністративна відповідальність передбачена виключно в Кодексі про адміністративні правопорушення; 8) в предмет

адміністративного права не входять відносини, що складають фінансову діяльність держави і відносини фінансової відповідальності.

Різниця між фінансово-правовою та кримінальною відповідальністю полягає в тому, що: 1) кримінальна відповідальність здійснюється лише за рішенням судового органу, а фінансово-правова відповідальність розслідується за рішенням уповноваженого державного органу; 2) фінансова та заходи юридичної відповідальності не спричиняють за собою притягнення до кримінальної відповідальності, ізоляції від суспільства тощо.

Тобто санкції кримінальної відповідальності значно суворіші, ніж матеріально-правової. При цьому фінансово-правову відповідальність можуть нести як фізичні, так і юридичні особи, а кримінальну – лише фізичні особи; 3) інший (спрощений) порядок розгляду справ про економічні злочини та порядок застосування фінансово-правової відповідальності. санкції також відрізняються від санкцій за кримінальні злочини; 4) відмінність фінансово-правової відповідальності від кримінальної полягає в нормативно-правовій базі її регулювання, процесуальному порядку застосування, суб'єктах застосування і суб'єктах відповідальності.

Фінансово-правова відповідальність відрізняється від цивільно-правової за такими ознаками: 1) Характером регулювання відносин. Фінансово-правова відповідальність – це завжди публічно-правові відносини, а цивільно-правові – приватноправові; 2) у приватноправових відносинах діють рівноправні суб'єкти, тоді як у публічно-правових відносинах з одного боку завжди виступає держава як владний суб'єкт; 3) у приватних правовідносинах основними цілями юридичної відповідальності є: припинення порушення та примусове відновлення порушених прав.

Подібні ознаки виникають внаслідок порушення гарантованих державою прав особи. Водночас у публічно-правових відносинах, коли злочинна поведінка зачіпає загальні інтереси всього суспільства, права особи можуть бути порушені. У зв'язку з цим, крім зазначених вище цілей і мети покарання винних, буде

переслідуватися публічна відповідальність, яка передбачена тільки законом, тоді як приватна відповідальність може бути встановлена угодою сторін.

Відмінність фінансово-правової відповідальності від дисциплінарної полягає в тому, що матеріально-правову відповідальність несе орган, який не має службових чи трудових відносин з правопорушником і не пов'язаний безпосередньо з правопорушником. У разі притягнення до дисциплінарної відповідальності керівник порушника має право притягнути його до відповідальності. Крім того, дисциплінарна відповідальність настає у разі вчинення особою дисциплінарного проступку та її стягнення.

Водночас зауважимо, що фінансова відповідальність є складним фінансово-правовим режимом, оскільки охоплює обов'язки у податковій, бюджетній, банківській, грошово-кредитній сферах тощо.

Кожен режим фінансового права має свої особливості, які визначаються характером взаємовідносин у певних частинах публічної фінансової діяльності. Але всі вони мають обов'язкові ознаки загальної юридичної відповідальності в цілому: а) основою юридичної відповідальності є злочинна поведінка; б) відповідальність за порушення фінансового законодавства є формою державного примусу за порушення фінансово-правових норм; в) включає негативні наслідки, зазначені у накладенні на правопорушників фінансово-правових санкцій, які мають майновий характер і виражаються переважно у грошовому виразі; г) відповідальність за порушення фінансового законодавства реалізується у специфічній процесуальній формі [3, с. 45].

Отже, фінансово-правова відповідальність є окремою юридичною відповідальністю. Вирішальним критерієм, що свідчить про самостійність фінансово-правової відповідальності, є наявність самостійної галузі права – фінансового права, яка характеризується своїми унікальними об'єктами та методами правового регулювання. Фінансово-правова відповідальність містить у собі всі ознаки її законності. Фінансово-правова відповідальність відображається в рамках загальної правової природи юридичної відповідальності, а її характеристики визначаються конкретними обставинами фінансового права.

Оскільки норми, які сьогодні становлять систему фінансово-правової відповідальності, розміщено в окремих нормативних актах, вважаємо за доцільне об'єднати їх в єдиний закон, прийняття якого дасть змогу ввести правове регулювання в сферу дії закону. Дотримуватись єдиних організаційно-правових принципів і методів, фінансово-правової відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міщенко Л. В. Особливості притягнення до фінансово-правової відповідальності за бюджетні правопорушення. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С. 189-193.

2. Садченко М. М. Фінансово-правова та адміністративна відповідальність: порівняльний аналіз. *Наука і правоохорона*. 2014. № 4. С. 277-282.

3. Наконечна Г.Я., Чечелюк О.Ю. Фінансово-правова відповідальність суб'єктів фінансового права. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 2(2). С. 76-80.

4. Ярмоленко Ю.В. Фінансово-правова відповідальність і діяльність фінансових пірамід. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2014. Вип. 2(2). С. 221-225.

5. Косяченко К. Е. Фінансово-правова відповідальність бюджетних установ за порушення бюджетного законодавства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2017. Вип. 28. С. 66-70.

Віктор БІЛОУС,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету
Михайло ТЕРНУЩАК,
доктор юридичних наук,
доцент, доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

КАТЕГОРІЯ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ» У ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОМУ ВИМІРІ

В умовах війни, належне забезпечення фінансової безпеки є одним з основних підґрунть існування української держави як незалежного та суверенного суб'єкта на міжнародній арені. Зміст фінансової безпеки є багаторівневим економіко-правовим явищем, що поширюється на бюджетний, банківський, валютний та інші ринки.

Відповідно до розрахунку рівня економічної безпеки України, фінансова безпека держави, як його складова, являє собою стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансу, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [1].

Автор монографічного дослідження «Філософія безпеки» О. І. Барановський трактує фінансову безпеку з позицій: ступеня захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; рівня забезпеченості громадянина, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання наявних зобов'язань; стану фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної та фондової систем, а також системи

ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання; якості фінансових інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан наявних та потенційних клієнтів, а також гарантує (у разі потреби) повернення вкладених коштів [2].

З погляду забезпечення рівноваги фінансова безпека держави – це стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, страхової та фондової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [3].

Фінансову безпеку тлумачать з позиції різних підходів до її розуміння:

- з позицій ресурсного та функціонального підходів – захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання наявних зобов'язань;
- з позиції статичності – стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи й економічне зростання;
- з позиції нормативно-правового регламентування – як створення таких умов функціонування фінансової системи, за яких, по-перше, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені

законодавчими нормативними актами сфери їх використання і, по-друге, зниження можливості зловживання фінансовими ресурсами [4; 5, с. 11-12].

Відтак, фінансова безпека держави обумовлена: захищеністю фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; достатнім рівнем фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників, що загрожують національним інтересам у фінансовій сфері; здатністю фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання.

Однак, сучасні реалії, зумовлені війною, вимагають нових підходів щодо забезпечення фінансової безпеки, а це і жорсткіша політика у системі валютних обмежень, що реалізується з метою курсової стабілізації, посилений контроль та моніторинг міжнародної фінансової допомоги, за рахунок якої відбувається стабілізація бюджетного сектору, боротьба із кібератаками в банківській та інших сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>
2. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. Т. 1. К. : УБС НБУ, 2014. Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.
3. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навч. посіб. С.М. Фролов, О.В. Козьменко, А.О. Бойко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Фролова. Суми: УАБС НБУ, 2015. 332 с.
4. Кравчук Н. Я., Колісник О. Я., Мелих О. Ю. Фінансова безпека : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Вектор, 2010. 277 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/584/1/book.pdf>

5. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави: навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.

Олег БОДНАРЧУК,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

ЗАКОНОДАВЧЕ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У часи війни загострюються економічні проблеми і виникають нові, що потребує удосконалення чинних правових засад та компетентного державного управління для забезпечення фінансової безпеки держави.

Потрібно відмітити, що фінансова безпека України ще знаходиться на низькому рівні розвитку. Тому сьогодні як ніколи загострюється надзвичайно важливе питання забезпечення фінансової безпеки України, що є одним з найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги представників владних структур, громадських і політичних рухів, науковців, широких кіл громадськості. Забезпечення фінансової безпеки є гарантом державної незалежності України, умовою її сталого розвитку та зростання добробуту громадян. Проте забезпечення економічної та фінансової безпеки України неможливе без завершення структурної перебудови національної економіки і підвищення її конкурентоспроможності [1, с. 235].

Зауважимо, оскільки фінансова безпека є складовою економічної, яка в свою чергу здійснює вагомий вплив на національну і перебуває під впливом внутрішніх загроз: інфляція, корупція, недостатність фінансових коштів для виконання стратегічних завдань, неврегульованість правового забезпечення; а також зовнішніх загроз: світові фінансові кризи, геополітичне суперництво,

боротьба за енергоресурси, діяльність міжнародних організацій, вона має забезпечуватися виконанням чітких функціональних обов'язків органів держави відповідно до прийнятих в установленому законом порядку нормативно-правових актів у фінансовій сфері [2].

Д.В. Коробцова стверджує, що в умовах воєнного стану, що проголошене Указом Президента України від 24.02.2022 р. питання фінансової безпеки держави набувають актуального значення, оскільки оборона країни, армія, функціонування органів оборони та захисту, спирається на достатнє та стабільне фінансове забезпечення, як вітчизняне, так і з залученням міжнародної допомоги. До пріоритетів забезпечення захисту та оборони держави у мирному стані, законодавець відносить «потреби бюджетного фінансування, достатні для досягнення визначених цілей та виконання передбачених завдань, та основні напрями використання фінансових ресурсів». Отже, пошук джерел фінансування та визначення напрямів використання фінансових ресурсів є основою забезпечення захисту і розвитку виробництва в країні у мирні часи і вкрай важливо, у воєнні. Наявні фінансові ресурси, можливість їх акумуляції та стабільного використання на цілі, що забезпечують перемогу над ворогом, усунення загроз державної цілісності Україні та її національних інтересів, захищеність громадян країни, складають елементи фінансової безпеки держави та потребують правового врегулювання [3, с. 142].

Необхідно зазначити, що фінансова безпека держави, як складова економічної безпеки залежить від її елементів, що мають вплив на забезпечення національної безпеки в цілому. В умовах нарощування збройної агресії з боку Росії для врахування особливостей правового забезпечення фінансової безпеки держави потрібно враховувати наступні реалії суспільного виробництва: структурні зміни матеріального виробництва, руйнування базових галузей економіки; падіння попиту на промислові товари, руйнування економічних зв'язків; втрата ринків збуту, ринків праці, ринків сировини, ресурсної бази; порушення правового механізму оподаткування та інші [3, с. 144–145].

Зокрема, складові фінансової безпеки деталізуються у Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, яка схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р. Вказана Концепція була прийнята у часі панування світової економічної кризи і цілком слушно визначала потребу країни у встановленні правових засад щодо уникнення і протистояння викликам та загрозам фінансової стабільності. Стан фінансової безпеки країни, як складової економічної безпеки, загрози та завдання держави щодо забезпечення фінансової безпеки визначені Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, що затверджена Указом Президента України від 11.08.2021. У цьому документі стан фінансової безпеки, як і інших видів, надається через аналіз загроз стабільності фінансовому розвитку та механізму їх подолання. Отже, законодавець розглядає фінансову безпеку, як стан організації фінансової системи, яка забезпечується передбаченням загроз і встановленням завдань по їх подоланню [3, с. 142].

Відтак, враховуючи елементи фінансової системи, що мають вплив на забезпечення фінансової безпеки, а саме безпеку бюджетної системи, банківської системи, податкової системи та у сфері фінансів підприємств, що діють в країні в період війни, доцільно забезпечити наступні заходи: систематичне бюджетне фінансування основних галузей оборони за рахунок спрощеного, але стабільного правового механізму оподаткування державних та приватних підприємств; проведення стабільної монетарної політики; спрощення правових засад ведення бізнесу та відкриття малих підприємств, при забезпеченні систематичного надходження податків до доходів бюджетів всіх рівнів, оскільки звільнення від оподаткування створює неможливі умови для їх наповнення [3, с. 145].

Крім того, правове регулювання фінансової безпеки доцільно спрямувати на створення умов, які забезпечують достатність фінансових ресурсів, їх збалансованість та ліквідність, а також ідентифікацію сфер правового регулювання за інститутами фінансової системи, а саме: державні та місцеві

фінанси, бюджетні та позабюджетні фонди, фінанси суб'єктів господарювання [4, с. 222].

Разом з тим, основною метою державного управління при здійсненні заходів із запобігання ризиків та загроз фінансовій безпеці України є проведення насамперед превентивних дій, що дозволить зменшити негативні результати ризиків та загроз, а подекуди взагалі запобігти їх виникненню і таким чином зупинити незворотній процес, який може нанести державі збитки та шкоду фінансовій безпеці та національній економіці загалом [5, с. 137].

Ми підтримуємо думку вчених, які вважають, що з метою уникнення цих негативних процесів необхідно: посилити на державному рівні через організаційний та правовий механізми функції регулювання за процесом моніторингу основних ризиків та загроз фінансовій безпеці; за результатами даного аналізу потенційних загроз – провести превентивну політику з метою недопущення їх впливу на фінансову сферу; у разі виявлення реальних загроз – провести дієві заходи, спрямовані на мінімізацію негативних наслідків та їх подолання; затвердити на законодавчому рівні орган державної влади, що буде здійснювати функції контролю за діяльністю суб'єктів державної та публічної політики, задіяні у системі забезпечення фінансової безпеки. Тобто основна мета, систематизувати наявні у державі, проте розрізненні за суб'єктами та об'єктами публічного управління та адміністрування способи та засоби виявлення і боротьби з наслідками загроз національній економіці та фінансовій безпеці зокрема. Адже багатьох проблем і колізій можна уникнути шляхом більш чіткого законодавчого та державного регулювання питань забезпечення фінансової безпеки держави [5, с. 137].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Романів В. В., Дорошенко Н. О. Фінансова безпека України. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 4(90). С. 230–235. URL: <Users/user/Downloads/193108-Текст%20статті-430261-1-10-20200127.pdf> (дата звернення : 24.10.2023).

2. Заїчко І.В., Білошкурська Н.В. Нормативно-правове та методичне підґрунтя визначення рівня забезпечення і регулювання фінансової безпеки підприємств та держави. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-42> (дата звернення: 24.10.2023).

3. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 2. С. 141–146. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261779/258188> (дата звернення: 24.10.2023).

4. Гетманець О.П. Фінансова безпека, як об'єкт правового регулювання. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218–223. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/3/38.pdf> (дата звернення: 24.10.2023).

5. Аксьонова Т. С. Актуальні загрози та ризики фінансовій безпеці України та роль держави у її забезпеченні. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 17. С. 130–138. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2021/23.pdf (дата звернення: 24.10.2023).

Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В кризових умовах, в умовах повномасштабної війни в Україні, коли стрімко перерозподіляється ресурсна база та змінюється ціна факторів виробництва, метою побудови та функціонування системи фінансової безпеки є захищеність «життєвого простору» суб'єкта від дестабілізуючих факторів, внутрішніх і зовнішніх загроз, без нейтралізації яких унеможлиблюється його функціонування або відбувається погіршення значень основних ризикових зон [1].

Найбільш ризиковими зонами є показником високого рівня дефіциту державного бюджету, хоча сприйняття інтенсивності впливу цього чинника на економічну безпеку в 2023 р. дещо знизилося відносно минулого періоду оцінювання, коли він вважався максимально загрозованим як за імовірністю, так і за впливом.

Основними загрозами фінансовій безпеці держави є найчутливіші до руйнівних наслідків війни (зменшення трудового потенціалу, фізична чи/або фінансова нестача найбільш важливих ресурсів та матеріально-технічного забезпечення), а також ті, які стосуються спроможності швидкого відновлення та можливості оперативного послаблення накопичених у період війни дисбалансів), а також невизначеності, які формуються внаслідок перебігу повномасштабного воєнного вторгнення РФ в Україну (унеможливлення здійснення економічної діяльності на значних територіях, небезпеки та невизначеності у функціонуванні логістичних маршрутів, різного потенціалу диверсифікації виробничих та господарських процесів унаслідок географії ведення бойових дій тощо) [2]

Повністю погоджуємося із Власюк О. С. «загрози фінансовій безпеці України – це сукупність наявних і потенційно можливих явищ і чинників, що дестабілізують фінансову сферу, проявами чого є різке падіння ВВП, порушення процесу формування та розподілу централізованих фондів держави, дестабілізація банківської системи, знецінення національної валюти й дефолт за суверенними боргами; зростання рівня тінізації економіки» [3, с. 34].

Можна зазначити, що фінансова безпека України в умовах воєнного стану має такі характерні особливості:

- здійснюється в умовах існування низки загроз, як фізичних, так і зовнішньоекономічних та політичних;
- низка законодавчих актів ухвалюється хаотично з метою адаптації до викликів сьогодення (однак після закінчення війни законодавець має багато чого зробити для систематизації нормативно-правових актів у цій сфері);
- економічна нестабільність, обумовлена суб'єктивними та об'єктивними чинниками [4, с. 38].

Фінансова безпека держави є комплексною складною, компонентами якої є: об'єкт, суб'єкт, принципи, напрями, національні інтереси у фінансовій сфері, загрози (внутрішні та зовнішні), методи, усунення загроз. Принципи фінансової безпеки доцільно об'єднати у групи і виділити загальні, функціональні, організаційні.

В умовах воєнного стану важливе значення має своєчасне визначення загроз фінансовій безпеці України, що дозволить мінімізувати їх та розробити практичні заходи щодо розроблення стратегії зміцнення фінансової безпеки, проведення виваженої та дієвої політики щодо забезпечення стійкості фінансової системи держави [5].

З вище викладено можна зробити висновок, що забезпечення фінансової безпеки в державі є основним питанням яке потребує постійного контролю та вирішення в усіх сферах життя, а найважливішим заходом є перемога України [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З.С., Бондаренко С.М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. URL: <http://surl.li/noyij> (дата звернення 20.11.2023).
2. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v> (дата звернення 25.11.2023).
3. Власюк О.С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації: монографія. Київ: НІСД, 2014. 432 с.
4. Клочко А.М. Особливості державного регулювання фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 27 березня 2023 р.). URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6451e190-bfad-4028-98e3-03a9393a023f/content> (дата звернення 25.11.2023).

5. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Публічне управління та адміністрування. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1100> (дата звернення 29.11.2023).

Надія БОРТНИК,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права
факультету морського права Національного
університету кораблебудування імені адмірала Макарова

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Вже майже 10 років наша держава бореться за свою незалежність та суверенітет з агресивним ворогом, країною-терористом – російською федерацією, яка проявляє свої бажання відновлення колишньої радянської імперії. 24 лютого 2022 року російська федерація здійснила широкомасштабний наступ на Україну, завдавши величезних руйнувань та забравши життя і зруйнувавши долі багатьох українців. Дії країни-агресора поставили під загрозу національну безпеку держави, складовими якої є економічна та фінансова безпека держави.

Водночас, безпекові питання держави у період воєнного стану суттєво загострилися, оголили значну кількість загроз та викликів, на які необхідно своєчасно реагувати. Однією з таких проблем стало забезпечення продовольчої безпеки.

Варто погодитись з О. М. Пащенко у тому, що «Українська держава вперше в новітній історії стикається з викликами такого масштабу. Ми можемо з упевненістю стверджувати, що агресором здійснюється тотальне знищення економіки (промислової інфраструктури), суспільства (соціальної та культурної сфер) та екології (природних ресурсів та довкілля загалом) України, тобто завдається системна шкода всім трьом складникам сучасної держави» [1, с. 289].

Водночас, Ю. І. Харабовський, звертає увагу на те, що серед науковців відсутня узгоджена позиція щодо суті поняття «продовольча безпека». Здійснене вченим узагальнення дало змогу виділити та дати коротку характеристику основним підходам до трактування цього поняття, орієнтуючись насамперед на виявленні найсуттєвіші відмінності у поглядах науковців. Так, в основі першого підходу лежить орієнтація на вирішення проблем продовольчої безпеки у глобальному вимірі, що повинно забезпечити виживання не громадян окремої країни чи регіону, а людства загалом [2, с. 80].

В основі другого підходу, на думку дослідника, лежить доступність для громадян необхідних їм для підтримання своєї життєздатності продуктів харчування [2, с. 80].

Як зазначає, С. С. Курінний, Україна – аграрна країна, яка десятиліттями нарощувала потенціал виробництва пшениці, ячменя, жита, кукурудзи, тому наразі займає 7-ме місце у рейтингу світових експортерів зернових культур. Проте, незважаючи на такий високий показник, дефіцит продовольства на внутрішньому ринку складає приблизно 8%, що дозволяє зробити припущення про неефективність системи розподілу [3, с. 82].

У цьому контексті доцільно погодитись із згадуваним нами О. М. Пащенко, у тому, що нині, в умовах триваючої повномасштабної агресії, особливої актуальності набуває необхідність розроблення комплексної державної програми забезпечення продовольчої безпеки, яка має одночасно містити як заходи негайного реагування на поточну продовольчу кризу, так і заходи, спрямовані на подолання наслідків бойових дій, відновлення промислової та соціальної інфраструктури, відновлення довкілля, а також запровадження системного підходу до впровадження заходів такого відновлення [1, с. 289].

На думку О. В. Пабата, концепція національної продовольчої безпеки із точки зору системного підходу є складною і багатокомпонентною. Одним із важливих етапів її розробки є ідентифікація факторів продовольчої безпеки [4, с. 34].

Отже, можемо констатувати, що питання продовольчої безпеки сьогодні набуло важливого значення, з огляду на те, що в умовах воєнного стану забезпечення населення продуктами харчування, є тим чинником який дозволяє запобігти різного роду негативних наслідків та уникнути певних ризиків у суспільстві, які з цим пов'язані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пащенко О.М. Проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 283-291.

2. Харабовський Ю.І. Теоретичні основи забезпечення продовольчої безпеки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. 2020. № 6. Том 31 (70). С. 78-82.

3. Курінний С.С. Теоретичний підхід щодо формування стратегії забезпечення продовольчої безпеки України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 6 (06). С. 81-85.

4. Пабат О.В. Економічна безпека держави: інноваційні фактори: монографія. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. 2012. 168 с.

Олександр БРИГІНЕЦЬ,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Рік війни виявився своєрідним натуральним експериментом, природним стрес-тестом для банківської системи України. Попри значні системні геополітичні, демографічні та макроекономічні шоки, банківський ринок вистояв

завдяки зниженню внутрішньої вразливості до ризиків у результаті 8 років реформування та своєчасним антикризовим заходам в процесі воєнних дій. Пройдений воєнний рік для банків став точкою розвороту чи підсилення минулих тенденцій мирного часу.

Банківська система загалом стійко відповіла не лише на перші воєнні виклики, зберігши керованість та безперебійність платежів, а й втрималась на довшій дистанції. Банкам вдалося зберегти приплив коштів населення на рахунки та адаптувати операційні процеси до осінньо-зимових ракетних обстрілів та блекаутів. Зміцнення банківського сектору та розвиток добре функціонуючого ринку капіталу матимуть надзвичайне значення для успішного відновлення України.

Певні підготовчі кроки можна і треба зробити ще під час війни. Зокрема планування комплексної оцінки якості активів та подальшої рекапіталізації банківського сектору; розробку планів приватизації деяких великих державних банків; розробку ефективних процесів для вирішення питання непрацюючих кредитів, які неминуче будуть спадщиною війни.

Зрозуміло, що коли закінчиться війна, доведеться мобілізувати доволі значні кошти із внутрішніх і зовнішніх джерел та спрямовувати їх на відповідні проєкти. Це потрібно робити швидко, але без шкоди для фінансової стабільності. Важливе значення матиме забезпечення правильного балансу: попередні епізоди «зростання-кризи» підірвали суспільну підтримку ринкової економічної моделі українцями.

Пріоритети реформ:

1. Робота з непрацюючими кредитами - спадщиною війни. Підготовку до поглибленої перевірки якості активів можна і треба розпочати ще під час війни. Після припинення бойових дій слід негайно провести детальну перевірку якості активів, після чого розпочати швидку рекапіталізацію, використовуючи підготовлені плани відновлення для конкретних банків.

2. Подальша комерціалізація банківського сектору. Протягом тривалого часу український банківський сектор страждав від згубного впливу політично

вмотивованого кредитування. Тож його післявоєнне відновлення стане можливістю для українського уряду навести лад не лише у балансах банків, а й (де необхідно) у структурі акціонерів та управління (за міжнародної підтримки). Поглиблення банківського сектора України вимагатиме приватизації більшості головних державних банків, на які після війни припадатиме ще більша частка усіх банківських активів.

3. Узгодження регулювання із нормами ЄС. Україна сьогодні є країною-кандидатом на вступ до ЄС і прагне стати його членом якнайшвидше. Узгодженість із регулятивними та інституційними нормами ЄС може забезпечити важливі економічні вигоди ще до вступу. Узгодженість законів України щодо професійної таємниці та конфіденційності зі стандартами ЄС уможливить участь українців у спільних органах нагляду та реструктуризації.

4. Мобілізація зовнішнього фінансування за збереження фінансової стабільності. Оскільки міжнародні донори допомагають Україні у повоєнній відбудові, дуже важливо забезпечити передбачуваність надходжень від донорів і поступово покладатися на комерційні рішення з метою створення в Україні жвавого фінансового ринку капіталу після завершення періоду відбудови.

Тобто, як бачимо, досить багато для покращення роботи банківського сектору можна зробити вже сьогодні і це підніме розвиток вітчизняної безпеки на якісно новий рівень.

Дар'я БУГЕРА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ЗНАЧЕННЯ ТА МІСЦЕ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Оподаткування є найбільш розвиненою формою взаємовідносин між особою та державою, оскільки воно має важливе значення для виживання держави (фінансування державних органів, установ тощо), реалізації соціально значущих проектів, формування різноманітних інститутів громадянське суспільство (громадські та релігійні об'єднання, благодійні організації, недержавні фонди, засоби масової інформації тощо), розвиток у сфері комерційної та некомерційної діяльності, шлюбно-сімейних відносин та добробуту кожного живої людини.

Основним джерелом наповнення дохідної частини державного бюджету є податки, з яких держава потребує кошти для виконання покладених на неї функцій – соціальної, економічної, оборони країни, підтримання державного порядку тощо. Відповідно до частини 1 статті 6 Податкового кодексу України «податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу» [1]. Крім того, роль податків у сучасних економічних умовах полягає у встановленні сприятливих фінансових взаємовідносин між фізичними та юридичними особами. В умовах економічної кризи ефективність податків та податкової політики, в цілому, може суттєво впливати на стан фінансової безпеки держави, яка є однією з найважливіших складових безпеки економіки

держави, оскільки без фінансових ресурсів жодне завдання держави не можна буде вирішити.

Податкова безпека – це складова фінансової безпеки держави, яка визначається наявністю сформованої податкової системи, оптимальним рівнем оподаткування, що забезпечує достатнє наповнення за кошти податкових надходжень дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а також забезпечує розвиток реального сектору економіки та соціальний захист населення [2, с. 17].

Податкова безпека є важливою та фундаментальною складовою фінансової безпеки України, що забезпечує фінансовими ресурсами всі складові фінансової безпеки. Податки впливають на всіх суб'єктів господарювання та є інструментом управління економіки в цілому. Тому їх роль є визначальною. Для того, щоб досягти національної податкової безпеки всі елементи податкової системи повинні відповідати вимогам національної економічної безпеки. Сама ж національна податкова безпека може бути визначена як такий стан податкової системи, що характеризується стабільністю та ефективністю, передбачає спроможність захисту національних економічних інтересів та протистоянню загрозам, здатність розвивати та реалізовувати податковий потенціал, ефективно використовувати конкурентні переваги податкової системи в сучасних умовах. Податковій безпеці України притаманні такі властивості, а саме:

- 1) захищає інтереси платників податків та тих, хто розподіляє валовий внутрішній продукт через систему оподаткування;
- 2) своєчасно виконує функції та своєчасно реагує на зміни;
- 3) реагує на ризики та небезпеки, ліквідує, мінімізує, приймає чи ігнорує їх вплив на учасників податкової безпеки.

Отже, для того, щоб забезпечити розвиток економіки нашої держави, необхідно дотримуватися всіх без винятку умов відповідності показників податкової безпеки вимогам фінансової безпеки держави. Серйозними загрозами податковій безпеці є політичні та економічні чинники, з якими постійно стикаються державні органи. Тому для досягнення національної податкової

безпеки ці фактори необхідно постійно досліджувати та моніторити, а також розробляти ефективні методи їх подолання та усунення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17, Ст.112.
2. Бюджетно-податкова безпека: *навчальний посібник* / за ред. Г.В. Миськів. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 276 с.

Марія ВИДИНЧУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ

Криптовалюта як феномен є новим явищем, яке стрімко набирає популярності, але відсутність чіткого законодавчого регулювання може призвести до негативних наслідків для економіки та фінансової системи України.

Першою спробою до врегулювання криптовалюти в Україні був проект закону №7183 від 06.10.2017, де визначалося що криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі Blockchain у якості облікових одиниць поточної системи у вигляді даних (програмного коду) [1]. Таким чином, український законодавець

дотримуючись вже усталеного у світовій практиці підходу, визнав, що криптовалюта не є грошима, а товаром, і до криптовалютних транзакцій пропонував застосовувати загальні положення про договір міни.

Тобто, цим законопроектом, криптовалюту в Україні хотіли визнати такою, що не відноситься до законних платіжних засобів.

Україна є однією з країн-лідерів за використанням криптовалют. У вересні 2021 року Верховна Рада прийняла проект закону №3637 «Про віртуальні активи», який мав би запровадити базове регулювання щодо всіх віртуальних активів. У ньому встановлено загальні положення щодо власності, ведення бізнесу та обігу віртуальних активів та відповідальності у цій сфері. У законі використовується термін «віртуальний актив», який охоплює будь-який тип криптоактиву [2].

Законопроект був ухвалений у лютому 2022 року [2] та підписаний Президентом Володимиром Зеленським у березні 2022 року. Проте, варто зазначити, що наразі закон так і не набув чинності. Після російського вторгнення в Україну країна отримала понад 100 мільйонів доларів у вигляді криптовалютних пожертвувань на підтримку оборони країни.

Згідно із загально прийнятою практикою, в Україні, особа, яка отримує доходи від інших осіб, що не є податковими агентами, або отримує іноземні доходи, повинна включити суму таких доходів до загального річного доходу, підлягаючого оподаткуванню, та подати податкову декларацію за кінець податкового року і сплатити податок з цих доходів. Фізичні особи-резиденти, що отримують доходи як з джерел в Україні, так і за її межами, повинні сплачувати податок на доходи фізичних осіб та військовий збір. Згідно з вимогами податкового законодавства, якщо джерелом виплат є іноземна особа, то сума таких доходів включається до загального річного оподаткованого доходу платника податку-отримувача, який має подати річну податкову декларацію.

До того часу, поки не будуть прийняті відповідні закони та зміни до Податкового кодексу України, оподаткування доходів від операцій з криптовалютами здійснюється за загальними правилами, що застосовуються

до оподаткування цінних паперів. Фізичні особи повинні включати такий дохід до річної податкової декларації, вказуючи ціну продажу, та сплачувати податки у розмірі 18%, плюс 1,5% військового збору, без урахування комісій за торгові операції.

Варто зазначити, що наразі розроблено законопроект №7150 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами» від 13.03.2022 року [3], який покликаний на стрімкий розвиток сфери криптоактивів в Україні, є дуже деталізованим та економічно продуманим, проте, нажаль, стан його проходження зупинився на наданні для ознайомлення народним депутатам.

Врегулювання ринку криптовалют в Україні є необхідним кроком для створення цивілізованого ринку і захисту прав та інтересів учасників ринку. Регулювання також дозволить компаніям, які спеціалізуються на криптовалютах, законно здійснювати діяльність та сплачувати податки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про обіг криптовалюти в Україні: проект Закону України від 06.10.2017р. №7183. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684
2. Про віртуальні активи: закон України від 17.02.2022р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами: проект Закону України від 13.03.2022 №7150. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39211>

Вікторія ГАВРИЛЮК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з продовженням повномасштабної російсько-української війни протягом майже двох років спостерігається спад вітчизняної економіки, суттєве руйнування інфраструктури, зростання ризиків інфляції, дефіциту державного бюджету та державного боргу, зниження податкових надходжень, тиск на національну валюту, втрата капіталу та погіршення фінансового стану фінансових установ, високі ризики для національної економіки та конкретних підприємств. Ця ситуація призвела до значного збільшення витрат на оборону та військово-промислову галузь, що в свою чергу негативно впливає на економічну стійкість держави. П.П. Латковський взагалі зазначає, що "фінансова політика України у 2022 році – це політика національної оборони та безпеки, політика у справах ветеранів, реінтеграції, у сфері підтримки авіаційної та ракетно-космічної галузі" [1, с. 225].

Враховуючи вказані проблеми, український уряд змушений шукати ефективні інструменти впливу на соціально-економічні та політичні процеси, та впроваджувати нові заходи у фінансову політику. Національний банк України активно працює над пошуком оптимальних інструментів для підтримки фінансової стійкості, вносячи зміни в організацію функціонування фінансового сектору.

Взагалі, фінансова політика займає досить важливе місце у процесі діяльності держави, оскільки є невід'ємною складовою економічної політики загалом.

Досить вдало поняття фінансової політики на основі узагальнення доктринальних напрацювань сформував М.Я. Кобеля, визначивши її як "систему дій і заходів держави що включає прогнозування, планування, організацію та контроль за фінансовими відносинами у процесі обміну, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів з метою виконання державою своїх функцій" [2, с. 163].

Іншими словами, фінансова політика є сукупністю методів використання фінансів, які реалізуються з урахуванням прийняття системи державних заходів, розроблених на певний період. Таким чином, слід зазначити, що фінансова політика, по-перше, формує завдання та конкретизує цілі держави; по-друге, визначає основні методи та форми фінансових відносин, які сприяють вирішенню поставлених завдань.

Для розвитку економіки важливо підтримувати збалансованість фінансової політики в принципі. Темпи розвитку секторів та галузей економіки, таких як, промисловість, торгівля, транспорт та інші залежать від того, наскільки правильно буде побудована фінансова політика. Проте в сучасних умовах, раціональна та ефективна фінансова політика впливатиме на стійкість та стабільність економіки держави загалом.

Можна стверджувати, що фінансова політика в умовах воєнного стану допомагає знайти відповіді на такі питання: яким чином у соціально-економічних умовах, спричинених війною, можна досягти поставлених цілей та завдань; як зберегти економічну структуру суспільства у рамках чинного фінансового механізму; які шляхи утримання сталого рівня ВВП.

Фінансова політика держави розповсюджується на грошово-кредитну та податкову сферу, а також пов'язана з бюджетною та борговою політикою.

У цьому контексті слід погодитись, що сучасними інструментами управління фінансовим сектором України є:

- в грошово-кредитній сфері: 1) облікова ставка, що є головним засобом підтримки ефективності монетарної політики та стабільності грошово-кредитної сфери; 2) коридор процентних ставок за інструментами постійного доступу, такими як кредити овернайт та депозитні сертифікати овернайт, доступ до яких забезпечується Національним банком України; 3) валютні інтервенції, які використовуються як додатковий інструмент для нагромадження міжнародних резервів, згладження надмірних коливань обмінного курсу та підтримки трансмісії облікової ставки; 4) інші додаткові інструменти, такі як обов'язкові резерви, операції РЕПО, купівля та продаж державних цінних паперів, операції своп, тендери для підтримання ліквідності.

- у податковій сфері: 1) податки і збори, встановлені чинним законодавством; 2) фінансові санкції.

- в бюджетній політиці: 1) доходні інструменти, такі як митні збори та орендна плата; 2) видаткові інструменти, які включають поточні і капітальні видатки, державні закупівлі та трансферти; 3) боргові інструменти, які включають державний кредит та державні гарантії; 4) місцевий економічний розвиток. Інструментами підтримки стабільності роботи фінансового сектору України в цьому контексті є цільові субвенції, місцеві цільові програми, податкове стимулювання, муніципальне замовлення та міжмуніципальне співробітництво. Боргова політика включає такі інструменти, як облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), військові облігації, кредити від міжнародних фінансових організацій, двосторонні кредити та гранти [3, с. 3].

Варто констатувати, що наразі використання зазначених інструментів та отримання допомоги від міжнародних організацій вберігає вітчизняну економіку від краху, незважаючи на всі спроби ворога обмежити її можливості розвитку. Важливо усвідомлювати, що всі сучасні зміни в законодавстві в певній мірі будуть віддзеркалювати наслідки запровадження воєнного стану.

Подальша фінансова політика має бути спрямована на: відновлення фіскальної та боргової стабільності; забезпечення прозорості фіскальної політики та передбачуваності бюджетної системи; підвищенню ефективності

бюджетних витрат і фінансової спроможності місцевих громад для забезпечення фінансування державних зобов'язань; створенню ефективної митної системи на основі практики ЄС; підвищення ефективності роботи ринків капіталу і організованих товарних бірж, а також інтеграції українського ринку капіталу у європейський фінансовий простір [4, с. 15-16].

Отже, можна зробити висновок, що вже майже два роки Україна є плацдармом для повномасштабної війни. Незважаючи на це, на сьогодні фінансовий стан держави залишається відносно стабільним. Це свідчить, зокрема про високий професіоналізм у прийнятті державних та політичних рішень, зокрема в ході реалізації фінансової політики. У подальшому перед урядом стоїть мета щодо пошуку оптимального плану дій та методів для впровадження грошово-кредитної, податкової, бюджетної та боргової політики, які були б ефективними та сприяли стабільності системи. Враховуючи вказане, перспективи розвитку фінансової політики в умовах воєнного стану є актуальним питанням для подальших теоретичних та практичних доробок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Латковський П.П. Фінансова політика в умовах військового стану. *«Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 1. С.223-227. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/44.pdf>
2. Кобеля М.Я. Теоретичні положення та суть фінансової політики держави. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 160-164. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2020/31.pdf
3. Неізнана О.В., Григорук А.А., Литвин Л.М. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401/1351>
4. Фінансова політика як складова економічного розвитку [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 11–12 квіт. 2023 р.) / відп. ред. І. Я. Чугунов. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 182 с.

Степан ГАЛУШКА,
аспірант кафедри галузевого права
та загальноправових дисциплін
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»

Науковий керівник:
Олександр БРИГІНЕЦЬ,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИВІЗАЦІЇ НЕПОДАТКОВИХ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ

Основним джерелом ресурсного забезпечення, базовим цільовим грошовим фондом для фінансування таких потреб є державний бюджет. Тому можливість у запланованому розмірі та своєчасно наповнити саме його коштами визначає спроможність самореалізації та самовідтворення системи державної влади в цілому, її центральної й територіальних складових, зокрема. Питання детального правового регулювання неподаткових майнових доходів Державного бюджету України останнім часом набуває все більшої гостроти, оскільки вони можуть стати другим після податкових платежів ресурсом наповнення бюджету України. В сучасній юридичній літературі недостатньо приділено уваги питанню класифікації та порядку надходження таких платежів до Державного бюджету України.

Бюджетний кодекс України визначає доходи бюджету як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ). Неподатковими надходженнями визнаються: 1) доходи від власності та підприємницької діяльності; 2) адміністративні збори та платежі, доходи від

некомерційного та побічного продажу; 3) надходження від штрафів та фінансових санкцій; 4) інші неподаткові надходження [1].

Основну частину неподаткових доходів Державного бюджету України складають доходи від використання майна. Проте, слід звернути увагу на те, що відсутня детальна правова регламентація класифікації таких доходів та порядку їх надходження до бюджету, а також визначення органів та їх повноважень щодо перевірок повноти збору неподаткових платежів з використання майна, що не дозволяє розширити спектр заходів, направлених на залучення додаткових надходжень до бюджету.

Проте слід зазначити, що недосконалість податкової системи, велика кількість часто безпідставно наданих податкових, митних та інших пільг можуть суттєво зменшити потенціал держави у вирішенні багатьох соціально-економічних проблем, оскільки з податковою системою та податковою політикою пов'язані інтереси не лише суспільства та держави в цілому, але і всіх громадян, підприємств та інших господарюючих суб'єктів [2].

Значна видова різноманітність неподаткових доходів бюджетів в Україні відображає великі масштаби регуляторної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Тому можливості її оптимізації пов'язуємо з обґрунтованим упорядкуванням напрямків впливу держави як владного інституту на суспільні процеси. Дослідження функціонального призначення неподаткових доходів бюджетів в Україні дає підстави виокремлювати декілька його аспектів: фіскальний, компенсаційний і регулюючий. Оцінка результативності їх акумулювання органами державної влади та місцевого самоврядування дозволяє констатувати домінування фіскального призначення неподаткових доходів. Його активізація надалі неможлива без урахування контроверсійності фінансових інтересів платників і бенефіціарів неподаткових доходів бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України. *Голос України*. 2010. 4 серпня. №143 (4893).
2. Петраков Я.В. Еволюція парадигми використання неподаткових бюджетних доходів як інструменту мобілізації фінансових ресурсів до державного бюджету. *Вісник ЧДТУ. Сер. «Економічні науки»*. Чернігів : ЧДТУ, 2010. № 43. С. 209-217.

Христина ГОЛУБ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
ННІ економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВА СИСТЕМА ШВЕЙЦАРІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Швейцарська економіка є однією з найбільш ліберальних і конкурентоспроможних у світі. Успіх Швейцарії безпосередньо пов'язаний з її ліберальною економічною системою, політичною стабільністю та тісною економічною співпрацею з іншими країнами.

Податкова система Швейцарії повністю відображає її федеративний устрій, який складається з 26 незалежних кантонів і близько 2 650 незалежних муніципалітетів. Усі кантони мають повне право на оподаткування, за винятком податків, які є прерогативою федерального уряду. Таким чином, Швейцарія має три рівні оподаткування: федеральний, кантональний та муніципальний.

Кантони мають спеціальну податкову систему, яка доповнює федеральну податкову систему і регулюється Законом про гармонізоване оподаткування. У Швейцарії поширені такі податкові режими, що мають міжнародне значення:

- *холдингова компанія* (статус холдингової компанії надається відповідно до статуту швейцарської компанії, якщо основною метою компанії є володіння та управління довгостроковими інвестиціями в акціонерний капітал асоційованих компаній. Холдингова компанія повинна пройти додаткову перевірку щодо активів або доходів. Згідно з цим критерієм, або дві третини активів компанії повинні становити значні пакети акцій, або дві третини загального доходу компанії повинні бути доходами від участі в капіталі (дивіденди або приріст капіталу). Кваліфіковані холдингові компанії звільняються від усіх кантональних/комунальних податків на прибуток, за винятком доходу від нерухомості у Швейцарії. Як правило, ефективна ставка податку, що застосовується до холдингових компаній, становить 7,83 % до вирахування дивідендів і приросту капіталу. На рівні кантонів/провінцій податок на капітал знижується);

- *змішана торгова компанія* (змішані підприємства можуть здійснювати обмежену комерційну діяльність у Швейцарії. За загальним правилом, щонайменше 80% доходу від комерційної діяльності має надходити з-за меж Швейцарії. У багатьох кантонах існує додаткова вимога, згідно з якою 80% витрат повинні бути пов'язані з діяльністю за межами країни.

У європейській науковій літературі зміст фіскальної децентралізації визначають через такі аспекти:

1) децентралізація видатків (надання субцентральним органам влади фінансових ресурсів на виконання завдань і функцій);

2) децентралізація доходів (закріплення за субцентральними органами влади власних доходів, які необхідні для якісного виконання поставлених перед ними завдань і функцій);

3) процесуальна і організаційна самостійність (право самостійно формувати, виконувати фінансові плани, кошториси, бюджети, забезпечувати звітність і контроль тощо) [1].

Також у Швейцарії існує таке поняття як податок на капітал. Цей податок стягується щорічно лише в кантонах. Базою для розрахунку податку на капітал

зазвичай є чистий капітал компанії. У деяких кантонах податок на капітал може бути вирахований з кантонального податку на прибуток підприємств. У кантонах ставки податку варіюються залежно від податкового статусу компанії.

Стосовно податкових пільг, то Швейцарія пропонує податкові пільги як на федеральному, так і на кантональному рівні. Однак слід зазначити, що федеральні податкові пільги застосовуються лише до певних регіонів.

На федеральному рівні уряд складає перелік економічно менш розвинених регіонів і має право пропонувати комерційним компаніям пільги, такі як часткове або повне зниження ставки корпоративного податку на строк до 10 років. Податкові пільги надаються інвестиційним проектам, які відповідають певним умовам, таким як створення нових робочих місць у виробництві або зобов'язання не конкурувати з існуючими підприємствами.

Натомість кантони мають право на часткове або повне зниження ставки кантонального податку на строк до 10 років, залежно від конкретного випадку.

Для швейцарської податкової системи характерною ознакою є податкові відмінності і нерівності між кантонами та комунами. Резидент одного кантону оподатковується більше, ніж резидент іншого кантону. Резиденти одного кантону платять більше податків, ніж резиденти іншого. Жителі одного кантону платять більше податків, ніж жителі іншого. Існують також відмінності у фінансовій спроможності кантонів. Критерії оцінки фінансової спроможності встановлюються на федеральному рівні. Вони ґрунтуються на порівнянні різних показників, таких як фіскальний попит кантонів [2].

У Швейцарії принципи справляння податку на додану вартість (ПДВ) визначені відповідно до частини 6 Директиви держав-членів Європейського Союзу про гармонізацію законодавства щодо податку на додану вартість. Поточна ставка ПДВ становить 7,6 % (до певних товарів і послуг застосовуються знижені ставки). Швейцарські компанії, які працюють за межами Швейцарії, не зобов'язані реєструватися платниками ПДВ у Швейцарії. Усі юридичні та фізичні особи, організації, партнерства, неінкорпоровані асоціації, фонди тощо, які займаються підприємницькою діяльністю, підлягають оподаткуванню, якщо

їхній оподатковуваний оборот перевищує 100 000 швейцарських франків на рік. Всі філії материнської компанії, розташовані на території Швейцарії, є платниками єдиного податку разом з материнською компанією. Кожне постійне представництво іноземної материнської компанії розглядається як окремий платник податків.

Отже, на базі проведеного дослідження можна зробити висновок, що оподаткування у Швейцарії відбувається на трьох рівнях: муніципальному, федеральному та кантональному. У федерації 26 кантонів і понад 2700 муніципалітетів, кожен з яких має податкові повноваження відповідно до власного законодавства. Для спрощення процедури всі три рівні прямого оподаткування зазвичай стягуються кантонами або муніципалітетами, а це означає, що для всіх трьох рівнів прямого оподаткування потрібна лише одна податкова декларація.

Вважаємо, що Україна може звернути увагу на досвід бюджетно-податкової децентралізації Швейцарії, а саме на міжбюджетні трансферти, наприклад серед областей або регіонів, так як це діє у Швейцарії та дуже схоже з системою фіскального кантонального вирівнювання в Швейцарії.

Однак досягнення ефективних результатів реформи потребує реформування місцевого самоврядування та подальшого коригування адміністративно-територіального устрою держави, що дозволить підвищити фінансову самостійність місцевих бюджетів. Підвищення незалежності місцевих бюджетів може бути досягнуто за рахунок розмежування повноважень між місцевими бюджетами. Не менш важливим фактором є внесення відповідних змін до національного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. Київ, 2012. 128 с.

2. Чернеженко О. Фінансові основи місцевого самоврядування в Швейцарії. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. Вип. 26. С. 37-44.

3. Bernard D. Fiscal equalization: the Swiss way, federal, cantonal, local / D. Bernard // *Fiscal Equalization Transfers – International Perspectives: Lessons for Poland* Warsaw, December 11-12, 2014.

4. *Federalism and Fiscal Transfers: Essays on Australia, Germany, Switzerland, and the United States* edited by Jason Clemens and Niels Veldhuis. URL: <http://www.fraserinstitute.org/uploadedFiles/fraser-ca/Content/research-news/research/publications/federalism-and-fiscal-transfers.pdf>

Анастасія ГОРАЙЧУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бюджетні ресурси відіграють ключову роль у забезпеченні різних форм та етапів розширеного відтворення. Важливим завданням для будь-якої країни є постійне формування фінансової бази для здійснення функцій держави через її органи. Надходження фінансів до всіх рівнів бюджету вимагає постійного пошуку альтернативних джерел доходів та оптимізації видатків. Відповідно до Бюджетного кодексу України, бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду[1]. Державний бюджет виступає як інструмент для реалізації ефективної фінансово-бюджетної політики та забезпечення сталого розвитку країни через взаємодію

бюджетних важелів та інструментів. Однак ефективне функціонування бюджетного механізму вимагає адаптації до структурних змін економіки та ретельного аналізу ефективності бюджетних методів [4, с.3].

Рівень суспільно-економічного розвитку значно визначається впливом держави на економічні та соціальні процеси, використовуючи фінансові механізми та інструменти. Концентрація коштів на центральному рівні має значний вплив на соціально-економічні та політичні аспекти, оскільки фінансові ресурси, що надходять до державного бюджету, впливають на пріоритетні заходи, реалізовані на рівні країни. У той же час, кошти, що надходять до місцевих бюджетів, зосереджуються на ініціативах, програмах та інвестиційних проектах регіонального рівня, або використовуються органами місцевого самоврядування відповідно до делегованих повноважень. Такий підхід надає можливість ефективно управляти фінансовими ресурсами та використовувати їх у ключових галузях економіки та соціальної сфери, сприяючи реалізації загальнонаціональної фінансово-економічної політики в країні.

В умовах воєнного стану, управління бюджетними коштами набуває специфічних особливостей, відмінних від тих, які діють у мирний період. Зазвичай, для внесення змін до показників доходів і видатків бюджету у мирний час потрібні значний час та законодавчий процес. Проте з введенням режиму воєнного стану в Україні, відбулися зміни в цих процедурах. Зокрема, уряд може приймати рішення щодо перерозподілу бюджетних коштів без необхідності узгодження з парламентом. Кабінет Міністрів України може самостійно керувати фінансовими ресурсами відповідно до нагальних потреб. Це означає, що в умовах воєнного стану уряд може швидше та ефективніше реагувати на потреби країни. Зокрема, уряд має повноваження розпоряджатися фінансами на місцях та управляти ними у відповідності до особливостей ситуації.

У серпні 2022 року Верховна Рада України прийняла зміни до державного бюджету на 2022 рік. Ці зміни передбачали збільшення видатків загального фонду держбюджету на 270,2 млрд грн. Головною метою цього було зміцнення обороноздатності, шляхом залучення додаткових внутрішніх запозичень,

збільшивши їх обсяг з 523,9 млрд грн до 794,1 млрд грн. Додаткові витрати загального фонду держбюджету були розподілені наступним чином [2]:

- національна безпека та оборона - 269,5 млрд грн;
- мобілізаційна підготовка різних секторів національної економіки України - 10,3 млн грн;
- поповнення резервного фонду держбюджету - 715,7 млн грн.

У 2022 році також було витрачено касових видатків державного бюджету в сумі 2 705,4 млрд грн, що складає 82,9% річних планових призначень. Зокрема, з 24.02.2022 по 31.12.2022 було витрачено 2 549,2 млрд грн. Порівняно з попереднім роком, це на 1 214,2 млрд грн, або на 83% більше.

За економічною класифікацією, найвищі частки у структурі касових видатків загального та спеціального фондів державного бюджету в 2022 році припадають на:

- Оплату праці та нарахування на заробітну плату (36,8% або 994,4 млрд грн).
- Використання товарів і послуг (27,7% або 750,6 млрд грн).
- Соціальне забезпечення, включаючи виплати пенсій, допомог та стипендій (18,8% або 509,5 млрд грн).
- Видатки на обслуговування боргу (5,9% або 159,7 млрд грн).
- Міжбюджетні трансферти (5,1% або 136,8 млрд грн).

Касові видатки загального фонду становили 2 411,1 млрд грн, або 92,2% річних планових призначень. Це на 91% більше, ніж у 2021 році. Касові видатки спеціального фонду склали 294,3 млрд грн, або 45,2% річних планових призначень, що становить зростання на 27% порівняно з попереднім роком.

У 2022 році касові видатки місцевих бюджетів, включаючи трансферти з державного бюджету, склали 484,3 млрд грн, що становить 77,6% річних планових призначень. У порівнянні з попереднім роком, це на 85,1 млрд грн, або на 15,0% менше.

У структурі касових видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією в 2022 році найвищі частки припадають на:

– Оплату праці та нарахування на заробітну плату – 245,5 млрд грн, що складає 50,7% від загального обсягу видатків. У порівнянні з 2021 роком ця сума зменшилася на 7,8 млрд грн, або на 6,2%.

– Використання товарів і послуг – 94,4 млрд грн, що складає 19,4% від загального обсягу видатків. Порівняно з 2021 роком ця сума зросла на 2,8 млрд грн, або на 3,3%.

– Поточні трансферти – 81,9 млрд грн, що складає 16,9% від загального обсягу видатків. У порівнянні з 2021 роком ця сума зменшилася на 15,0 млрд грн, або на 0,1%.

– Капітальні видатки – 48,9 млрд грн, що складає 10,1% від загального обсягу видатків. Порівняно з 2021 роком ця сума зменшилася на 64,8 млрд грн, або на 9,9% [3, с. 21].

Слід зауважити, що в бюджетне законодавство внесено низку змін, які були прийняті у період дії воєнного стану, що призвели до модифікацій у методах та прийомах управління фінансовими ресурсами, як для державного, так і для місцевих бюджетів. З початку військової агресії РФ помітно зріс дефіцит бюджету, а також виникли труднощі у погашенні державного боргу.

Отже, у контексті воєнного стану набуває важливості раціональне розподілення видатків на всіх рівнях бюджету, з особливим наголосом на ефективному їх використанні для підтримки Збройних Сил України, відновлення пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури, фінансування інших життєвоважливих потреб України та її громадян, а також реалізації бюджетних програм та заходів. Цей напрямок повинен стати об'єктом подальших наукових досліджень, оскільки вже зараз важливо розробляти необхідні програми фінансової та матеріально-технічної підтримки для відновлення України після нашої перемоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 21.10.2023).
2. Видатки під час війни. URL: <https://voxukraine.org/vydatky-pid-chas-vijny-shho-vdalos-i-ne-vdalos-profinansuvaty-u-2022-mu> (дата звернення: 16.10.2023).
3. Публічний звіт про підсумки діяльності Державної казначейської служби України за 2022 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/sites/1/uploadedfiles/pdf> (дата звернення: 16.10.2023).
4. Радіонов Ю.Д. Формування і виконання державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2669/2585> (дата звернення: 16.10.2023).

Земфіра ГУЛІЄВА,
Тетяна КОРЖ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова безпека країни, що є важливою складовою національної безпеки, є фундаментом для економічного розвитку країни, забезпечує її суверенітет і територіальну цілісність, а також підтримує належний рівень життя громадян. У мирний час стратегія громадської безпеки й цивільного захисту України, розвиток оборонно-промислового комплексу, інформаційна безпека,

кібербезпека тощо, як передбачено законодавством, залежать від реальних економічних й фінансових можливостей держави [1].

Однак, за умови введення воєнного стану, оголошеного Указом Президента України від 24.02.2022 року, роблять питання фінансової безпеки держави надзвичайно актуальними [2]. Це через те, що оборона країни, діяльність армії, функціонування органів оборони й захисту ґрунтуються на належному і стабільному фінансовому забезпеченні, яке має бути забезпечене як вітчизняними, так і міжнародними ресурсами.

Розглядаючи аспекти фінансової безпеки, розглянемо законодавче регулювання окремих основних її складових, а саме податкової системи, бюджетного процесу, банківської системи та фінансів приватного сектору, оскільки саме ці напрямки фінансової безпеки, які забезпечують фінансову підтримку як державного, так і приватного виробництва.

У контексті введення війни в Україні, бюджетний процес країни пройшов значні зміни, які виникли в результаті переорієнтації доходів та видатків Державного бюджету України 2022-2023 років [3].

На підставі рішень уряду здійснюється правове регулювання Державного бюджету. З огляду на введений військовий стан в Україні та Державна казначейська служба, узгоджуючись з Міністром фінансів, виконує перерозподіл і фінансове забезпечення видатків, пов'язаних із національною безпекою і обороною, а також фінансових заходів у період воєнного стану. Крім того, вона відповідає за платежі з бюджетних коштів, призначених головними розпорядниками коштів бюджету, згідно затверджених Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» [4].

Основними джерелами доходів Державного бюджету України були надходження від експорту сільськогосподарської продукції, а також, розвитку металургійної галузі й інформаційних технологій. Проте доходи від приватних підприємств, а також інших платників податків зупинилися. Згідно із даними Міністерства фінансів України на 2022 рік, планувалося зібрати 405 мільярдів гривень податку на додану вартість (ПДВ), 76 мільярдів гривень акцизу (на

алкоголь, сигарети та енергоносії), та 37,5 мільярдів гривень мита. Усього непрямі податки, отримані з імпортованих товарів, мали становити практично 520 мільярдів гривень, що складає 40 % від усіх доходів бюджету.

Однак, замість очікуваних 39 мільярдів гривень у бюджет надійшло лише 7 мільярдів гривень за березень 2022 року. Для досягнення планованих надходжень уряд зобов'язав Національний банк України та державні підприємства передчасно переказати свої прибутки, що призвело до виконання плану доходів бюджету на 93 % за березень 2022 року. Важливим джерелом доходів бюджету стали позики, зокрема випуск військових облігацій за ставкою 11 % річних під час війни, що дозволило залучити 27,7 мільярдів гривень до доходів бюджету. Інше джерело позик – це кредити від міжнародних фінансових організацій і ЄС, які надані на спеціальних умовах. За перші три місяці 2022 року Україна отримала кредити на суму, еквівалентну 96,7 мільярдів гривень, зокрема від МВФ (41,3 мільярдів гривень) та Єврокомісії (19,5 мільярдів гривень). Третім джерелом фінансування є гранти й безкоштовна допомога від урядів інших країн. Наприклад, Уряд Італії надав Україні 110 мільйонів євро, а США – 500 мільйонів доларів. Фінансова система України отримує підтримку від країн світу не лише через прямі надходження до бюджету, а також через фінансування витрат на біженців та тимчасово переміщених осіб, їх транспортування, утримання, працевлаштування та інше. Доходи бюджетів на всіх рівнях спрямовуються на фінансування оборони, виплату заробітної плати працівникам бюджетної сфери, пенсій, оплату комунальних послуг і закупівлю енергоносіїв та медикаментів, а також обслуговування державного боргу. Міністерство фінансів вказало, що не всі поточні та захищені видатки були фінансовані в повному обсязі, і план видатків було виконано на 67,8 %.

Перерозподілення бюджетних коштів для фінансування оборони і супутніх галузей, що призвело до спрощеної процедури виконання поточних бюджетних зобов'язань. Уряд отримав повноваження на внесення змін до місцевих бюджетів, перерозподіл бюджетних коштів і виділення кредитів з бюджету для бюджетних програм. Це було здійснено на рішення виконавчих комітетів місцевих рад,

військово-цивільних адміністрацій, місцевих державних адміністрацій, інших розпорядників бюджетних коштів за рекомендацією місцевих фінансових органів, без необхідності ухвалення відповідного рішення представницьких органів влади.

Передача коштів між різними бюджетами здійснюється без укладання окремих договорів. В умовах воєнного стану норма статті 55 Бюджетного кодексу України (про захищені видатки) не застосовується [5].

Реверсні дотації до Державного бюджету з місцевих бюджетів тимчасово окупованих територій не надаються. Фінансово-контрольні заходи, що стосуються виконання місцевих бюджетів, призупинені і поступово відновлюються в обмеженому режимі.

Для запобігання руйнуванню економіки під час воєнного стану у фінансовій системі ефективно було б впровадити державне регулювання. Це регулювання має спрямовуватися на систематичне забезпечення надходження коштів до бюджету. Це може бути досягнуто шляхом розвитку власної виробничої бази, включаючи підтримку малого підприємництва і збереження державних підприємств, промисловості й сільського господарства на територіях, які не зазнали бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Моніторинг актуальних ризиків для фінансової безпеки. 04.2022. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/>
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 2102-IX від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 22.10.2023)
3. Гетманець О.П. Фінансова безпека, як об'єкт правового регулювання. Підприємство, господарство і право. 2020. № 3. С. 218-223 URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8567/38.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

4. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України № 1928-IX від 02.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 22.10.2023)

5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 50-51./ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 22.10.2023)

Марія ДЕМЧУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Затяжна повномасштабна війна та російські терористичні атаки на українську інфраструктуру були домінуючими ризиками для фінансової системи України за останній період. Минулий рік став переломним роком для українського фінансового ринку, та важливим показником для світової фінансової системи щодо її стійкості та гнучкості. Він продемонстрував, наскільки ефективно ринок реагує на виклики, наскільки готовий до адаптації і впровадження інновацій, і як він сприймає виклики, представлені всіма учасниками ринку. Військова агресія ворога, фінансова нестабільність, спричинена пандемією коронавірусу, та різкі коливання валютних курсів відображають загострення ситуації на фінансовому ринку. Тому, на сьогоднішній день, вкрай важливою є тема правового регулювання фінансового ринку України

в умовах воєнного стану, дана тема зумовлює високу актуальність серед науковців та вимагає постійного аналізу та обговорення.

Вивчення особливостей розвитку фінансового ринку є актуальною темою для досліджень. З огляду на ринкові умови в Україні, специфіку фінансового ринку детально розглядали у своїх роботах такі вчені як Воронова О. В., Глушко А. Д., Дмитренко Е. С., Маслій О. А., Скрипник С. В., Тищенко В. В. та ін.

Вітчизняний фінансовий ринок відіграє важливу роль у сучасній економіці країни. Його особливістю є те, що фінансові ресурси та фонди розподіляються та перерозподіляються на різних етапах, а цей процес сприяє розвитку та відтворенню економіки. Саме тому, фінансовий ринок варто розглядати як поле специфічних грошових відносин, які виникають в процесі руху коштів між країнами, юридичними та фізичними особами за допомогою професійних фінансових установ [1, с. 2]. Фінансовий ринок включає грошовий ринок, ринок капіталу та валютний ринок.

Фінансовий ринок України відіграє важливу роль у впливі на розвиток всіх секторів економіки країни. Його ефективність безпосередньо впливає на розвиток економічних процесів через страховий ринок, пенсійні фонди та банківський сектор. У сучасних умовах найбільший внесок у фінансовий ринок України роблять банки та страхові компанії, оскільки вони мають найбільший обсяг фінансових ресурсів в країні. Аналізуючи статистики Національного банку України (далі – НБУ), протягом останніх років кількість банків має тенденцію до скорочення [2]. У рік повномасштабного вторгнення в країні стало на 4 банки менше. Так, дві фінансові установи - Мегабанк та Січ - збанкрутували, а два банки з російським корінням - Промінвестбанк та Сбербанк, якому не допомогло навіть перейменування, було закрито. Наразі в Україні залишилось 67 банків.

На даний час, фінансовий ринок України характеризується значною нестабільністю. Основними рисами цієї нестабільності є високий рівень вилучення фінансових ресурсів і низький рівень фінансового посередництва. На якість функціонування фінансового ринку впливають такі фактори, як війна в державі, фінансова криза, спричинена пандемією коронавірусу, а також різкі

коливання валютних курсів. Додатково, можна відзначити низький рівень розвитку фінансової культури та фінансової грамотності серед населення. Це проявляється у відсутності інтересу до депозитів, великій кількості неповернених кредитів, що обумовлені довірою громадян до банківських установ та їхньою обережністю щодо нових фінансових інструментів та продуктів на ринку фінансових послуг. Хочемо зауважити, що на даний час розпочато роботу сайту з фінансової грамотності – «Гаразд». Освітній сайт є безкоштовною онлайн-платформою, завдяки якій українці зможуть здобути рівень фінансових знань, достатній для ухвалення відповідальних рішень щодо персональних фінансів. Тому сподіваємось, що у такий непростий для нас час, громадяни нашої країни будуть поповнювати свій багаж знань та стануть на крок ближче до здобуття фінансової грамотності.

Наразі, попри складну ситуацію з введенням воєнного стану, влада нашої країни активно працює над впровадженням реформ щодо удосконалення функціонування фінансового ринку. Ці кроки є важливими для підтримки стабільності та відновлення економіки в умовах конфлікту. Зокрема, починаючи з 29 серпня 2023 р., уперше з початку повномасштабного вторгнення банкам надано дозвіл продавати безготівкову іноземну валюту населенню без підтвердження підстав чи зобов'язань для проведення такої операції. Відповідні операції здійснюватимуть за курсом, установленим банком, у межах щомісячного ліміту розміром 50 тис. грн в еквіваленті в одному банку. Збільшено зі 100 до 200 тис. грн в еквіваленті щомісячний ліміт на купівлю населенням безготівкової іноземної валюти з наступним розміщенням на депозит від трьох місяців.

Згідно з оприлюдненим НБУ Звіту про діяльність Ради з фінансової стабільності (далі – Рада) за період із серпня 2022 року до липня 2023 року зазначено, фінансовий ринок та, в цілому, економіка успішно адаптувалися до функціонування в екстремальних умовах завдяки системній міжнародній фінансовій підтримці, і загальний рівень ризику зазнав зниження у порівнянні з історично найвищим показником, зафіксованим в першому півріччі минулого року. Варто звернути увагу, що Рада розглянула та схвалила підготовлену

Комітетом з фінансового розвитку нову Стратегію розвитку фінансового сектору України, сфокусовану на спротиві російській агресії та відновленні країни. Реалізація стратегії здійснюватиметься за п'ятьма стратегічними цілями, що зосереджені на основних функціях НБУ - забезпеченні цінової і фінансової стабільності та підтримці країни на шляху до перемоги. Затвердження нової Стратегії розвитку фінансового сектору України передбачає набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг як передумови вступу України до ЄС [3].

Варто зазначити, що під час дії воєнного стану Верховна Рада внесла певні корективи в законодавство України щодо регулювання фінансового сектору. Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні», НБУ під час особливого періоду (включає період дії воєнного стану та період відбудови після закінчення воєнних дій) вестиме рахунки державних органів, призначені для забезпечення потреб держави у відсічі збройної агресії проти України та ліквідації її наслідків, а також для благодійних пожертв та гуманітарної допомоги. Крім того, цим Законом продовжено термін дії Закону України «Про фінансову реструктуризацію» до 1 січня 2028 року, що, безумовно, сприятиме вирішенню проблем із погашенням кредитів як для банків, так і для їхніх клієнтів [4]. Крім того, пропонується встановити пріоритет Закону України «Про валюту і валютні операції» у разі запровадження заходів захисту під час проведення платіжних операцій.

Отже, фінансовий ринок України представляє собою сектор економіки, який відзначається великою вразливістю і потребує постійного удосконалення. Однією з ключових проблем є низький рівень капіталізації, що пояснюється незбалансованістю системи підприємницької діяльності та недостатнім рівнем корпоративного управління. На нашу думку, для удосконалення фінансового ринку України варто провести декілька реформ: банкам необхідно підвищити рівень контролю і покращити систему гарантування вкладів населення, оскільки основною проблемою банків є низька довіра громадян. Для страхових

організацій варто впровадити реальну накопичувальну систему пенсійного забезпечення. Маємо надію, що завдяки кропіткій праці влади та впровадженню нових реформ, фінансовий ринок України стане стійким, ефективним, конкурентоспроможним, інтегрованим у міжнародний простір, здатним протистояти викликам, буде розвиватися та сприяти відновленню економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гатаулліна Е. І. Проблематика розвитку фінансового ринку України. *Економіка та суспільство. Фінанси, банківська справа та страхування*. ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Вип. 50. 5 с.

2. Ральф де Хаас. Майбутнє фінансового сектору в післявоєнній Україні. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/5/695722/> (дата звернення: 16.10.2023).

3. Національний банк України. Нова Стратегія розвитку фінансового сектору: протистояння викликам війни у фінансовому секторі та підтримання відновлення економіки України. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-protistoyannya-viklikam-viyni-u-finansovomu-sektori-ta-pidtrimannya-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini> (дата звернення: 17.10.2023).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні: Закон України від 27.07.2022 р. № 2463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text> (дата звернення: 18.10.2023).

Єлизавета ДЕПУТАТ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ОПТИМІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА НБУ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

Нестабільність світової економіки, яка в наші дні є очевидною, розкриває значні недоліки у вітчизняному законодавстві у сфері державного управління та забезпечення фінансової безпеки банківського сектору. За останні роки спостерігається надзвичайно високий темп скорочення кількості банків в Україні, що настає за відсутності належних підходів до забезпечення національної безпеки та фінансової стійкості банківської системи. Забезпечення фінансової безпеки, як функція державного управління в галузі правопорядку, вимагає збалансувати публічні фінансові інтереси усіх господарюючих суб'єктів. Це призводить до посилення ролі державних органів у правовому забезпеченні фінансової безпеки банків в Україні.

Варто зазначити, що деякі аспекти державного управління та правового регулювання у сфері фінансової безпеки банків стали предметом дослідження багатьох вчених, зокрема В. Т. Білоус, В. Б. Авер'янова, Л. В. Антонової, Н. І. Атаманчук, Ю. Г. Барабаша, О. І. Барановського та інших.

Успішний розвиток та стабілізація діяльності банківської системи України у значній мірі залежать від ефективної взаємодії та координації дій між державними органами та Національним банком України. Варто зазначити, що на сьогоднішній день Закон України «Про Національний банк України» закріплює взаємовідносини Національного банку з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України через такі правові засоби:

підзвітність, взаємні консультації, відповіді на запити, гарантії невторчання в НБУ [1].

Також потрібно звернути увагу на те, що відповідно ст. 1 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» закріплює, що систему центральних органів виконавчої влади утворюють міністерства України та інші центральні органи виконавчої влади. У ст. 19 цього ж Закону зазначається, що керівник центрального органу виконавчої влади забезпечує взаємодію центрального органу виконавчої влади із структурним підрозділом міністерства, визначеним міністром, який спрямовує та координує діяльність центрального органу виконавчої влади, відповідальним за взаємодію з центральним органом виконавчої влади [2]. Цитовані положення Закону не надають достатньої чіткості щодо процесу взаємодії та координації між органами виконавчої влади в умовах підвищеного ризику для національної безпеки. Крім того, вони не розкривають, яким чином відбувається взаємодія конкретного органу виконавчої влади з центробанком.

Можна сказати, що існуючий порядок взаємодії не лише не надає можливості чітко визначити алгоритм та форми дій в оптимальних умовах функціонування, але й не дозволяє ефективно та оперативно взаємодіяти у надзвичайних умовах. Взаємодія між центральним банком та органами державної влади повинна бути організована на основі трьох основних моделей. Перша модель передбачає взаємодію в умовах нормального функціонування економіки, банківської системи та національної безпеки. Друга модель орієнтована на взаємодію в надзвичайних ситуаціях, коли потрібно швидко та ефективно реагувати на кризові явища. Третя модель передбачає взаємодію в умовах підвищеного або невизначеного ризику, що може виникнути як у сфері економіки та банківської системи, так і в умовах загрози національної безпеки.

Взаємодія між Національним банком України та органами державної влади повинна полягати у регламентованій законодавством діяльності щодо взаємної підтримки у впровадженні рішень, що спрямовані на вирішення важливих суспільних проблем в економічній сфері. Дана діяльність передбачає узгодженні

керівні заходи, які спрямовані на досягнення поставлених цілей. Перетинання спеціальних державних функцій органів взаємодії зумовлена узгодженістю вищевказаних заходів, а отже ефективність взаємодії вимагає відповідної координації між Національним банком та державними органами.

Необхідність визначення різних видів форм і методів діяльності НБУ та органів державної влади у процесі їх взаємодії та координації обумовлена тим, що фінансова безпека повинна забезпечуватися «шляхом проведення виваженої фінансової політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, інформаційній і, власне, фінансовій сферах» [3].

У взаємовідносинах між Національним банком України та органами влади, які встановлені законодавством, відсутні конкретні напрями та засоби чи механізми реалізації взаємних дій. Для вирішення цієї проблеми може бути корисним введення Регламенту взаємодії та координації такої діяльності. По перше, взаємодія та координація діяльності центробанку й органів державної влади повинна здійснюватися на загальнодержавному, локальному та територіальному рівнях. По друге, Регламент повинен передбачати взаємодію НБУ за трирівневою системою, тоді взаємодія і координація будуть відбуватися з правозастосовними, правовстановлюючими та контролюючими органами. По третє, мають бути визначені сфери застосування та координації діяльності, такі як: правові, інформаційні та організаційні.

Фінансова безпека загалом та фінансова безпека банків є невід'ємною складовою національної безпеки України і потребує уваги не лише з боку банків, а й державних органів. Таким чином, коли ми говоримо про ефективність взаємодії та координації між Національним банком України та органами державної влади, ми повинні брати до уваги багатоаспектність визначення форм взаємодії, а також специфіку визначення ефективності управлінського процесу. Удосконалення та доопрацювання у нашому законодавстві нададуть можливість для подальшого розвитку фінансової безпеки банків в Україні, а також можливість наблизитися до Європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679–XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
2. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166–VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
3. Білоус В.Т., Бригінець О.О. Правові питання розв'язання проблем фінансової безпеки України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2018.

Віталій ДИМЧУКОВ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Питання безпеки банківської системи є особливо актуальним під час існування в державі кризових явищ. На фоні зовнішньої збройної агресії проти нашої держави, безумовно, актуалізується й питання правового регулювання, яке дозволить забезпечити стабільне функціонування банківської системи та запобігти явищам, які можуть підірвати її безпеку. Водночас, вдосконалення правового регулювання у сфері безпеки банківської системи, вважаємо, варто розпочати зі з'ясування ключового поняття - «безпека банківської системи», його місця у системі фінансової безпеки держави та державної безпеки в цілому.

Варто розпочати із того, що поняття «безпека банківської системи» є категорією, яка охоплює певну вузьку сферу в державі. Звідси, розуміння цього

поняття пов'язане із таким поняттям як державна безпека. Поняття «державна безпека» міститься у Законі України «Про національну безпеку України» та визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [1].

У цьому контексті, вважаємо доцільно звернути увагу й на наукове трактування поняття «державної безпеки (безпеки держави)». Зокрема, досить вдалим є визначення запропоноване науковцем Свірко С.В., який зазначає, що державна безпека – це стан захищеності різновекторних інтересів держави та населення, за якого забезпечується ефективне функціонування всіх сфер та інституцій держави в умовах мінливого середовища та існування зовнішніх та внутрішніх загроз різного характеру [2, с.75].

Спираючись на це визначення, можна виділити таку складову державної безпеки як економічна безпека, яку гарантує держава відповідно до ст. 17 Конституції України: «...забезпечення її економічної...безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу...» [4] та ч. 4 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України»: «...Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення... економічної безпеки...» [1]. На думку Піхоцького В.Ф. та Піхоцької М. Р. економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз й здатний задовольнити потреби окремих осіб, суспільства та держави [3, с. 192].

При цьому, науковці доцільно зауважують, що однією з важливих складових економічної безпеки України на сучасному етапі є саме фінансова безпека, тобто забезпечення життєво важливих фінансових інтересів держави та саморегуляції фінансової системи [3, с. 192].

Отож, базовою категорією фінансової безпеки є фінансова система. Визначення цього поняття у чинному фінансовому законодавстві не міститься, однак в деяких актах згадується про окремі її підсистеми (н-д, грошова, валютна,

кредитна тощо). З урахуванням названих фінансових підсистем, цілком логічно впливає теза про те, що банківська система є елементом фінансової системи України, оскільки діяльність її суб'єктів здійснюється у межах названих фінансових підсистем. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до закону [5].

Виходячи із цього, поняття «безпека банківської системи» науковцями трактується по-різному. Одні вважають, що безпека банківської системи – це лише стан захищеності фінансових інтересів суб'єктів банківської системи, який дозволяє забезпечувати позитивний фінансовий результат. Інші переконують, що безпека банківської системи є більш широким поняттям та охоплює не лише відсутність фінансових загроз для банківської діяльності, а й будь-яких інших загроз, а також передбачає наявність потенціалу для зростання [6, с. 244]. На нашу думку, поняття безпека банківської системи також охоплює не лише інтереси її суб'єктів, а й інтереси клієнтів, за рахунок чого забезпечуються стабільні грошові потоки, що, власне, є не лише її складовою, а й ціллю.

Таким чином, безпека банківської системи - це стан, при якому фінансові показники суб'єктів банківської системи є такими, що захищають їх від зовнішніх і внутрішніх загроз (стійкість), а також забезпечують безперервність грошових потоків (ефективність). На нашу думку, положення фінансового законодавства потрібно доповнити визначенням таких понять як «безпека банківської системи», «фінансова безпека» та «фінансова система», оскільки у ході дослідження доведено, що безпека банківської системи є компонентою фінансової безпеки, яка характеризує стан фінансової системи, і у свою чергу є складовою економічної безпеки, що входить до загального збірного поняття «державна безпека». Отож, безпека банківської системи є запорукою не лише стабільного функціонування банківської системи, а й соціально-економічного розвитку держави в цілому. Звідси, здійснення належного правового регулювання

у цій сфері є надважливим і розпочати його слід саме із вдосконалення термінологічного апарату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

2. Свірко С.В. Структурні державної безпеки в контексті об'єктної уваги державного управління. Інвестиції: практика та досвід. № 11. 2021. С. 72-78. DOI: 10.32702/23066814.2021.11.72

3. Піхоцький В. Ф., Піхоцька М. Р. Економічна безпека держави в сучасних умовах функціонування. III Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2022. С. 192-193

4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року. № 254к/96-ВР. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

6. Мордань Є. Ю., Журавка О. С., Діденко К. В., Кравченко Я. І. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. Бізнесінформ. № 1. 2021. С. 243-251

Аліна ДРОНОВА,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

ВІЙСЬКОВІ АДМІНІСТРАЦІЇ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Військові адміністрації є тимчасовими державними органами, які формуються указом Президента України та діють на визначеній главою держави території України. Вони мають елементи військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районі відсічі збройної агресії російської федерації [6].

Військові адміністрації можуть бути організовані в системі військового управління країни та підпорядковані військовому командуванню чи цивільним військовим владам. Вони грають важливу роль у забезпеченні військових операцій, підтримці військового персоналу і управлінні ресурсами в армії.

Військові адміністрації грають важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки держави. Фінансова безпека означає захист фінансових ресурсів, інтересів та інфраструктури держави від різних загроз, включаючи економічні, фінансові та фіскальні загрози.

Військові адміністрації розробляють та виконують бюджети для фінансування оборони та військових справ. Це включає в себе виділення фінансових ресурсів на закупівлю озброєнь, військової техніки та тренування військового персоналу.

Військовим адміністраціям важливо мати механізми фінансового контролю і аудиту, щоб переконатися, що гроші, виділені на потреби оборони,

витрачаються ефективно та без зловживань [3, с. 27]. Фінансовий контроль передбачає регулярне та систематичне слідкування за фінансовими операціями та процесами, що стосуються оборони. Він включає в себе моніторинг бюджетування, видатків та доходів, контроль за фінансовими потоками та виконанням фінансових договорів. Фінансовий аудит передбачає об'єктивне оцінювання фінансових операцій та документації для переконання в їхній точності, відповідності законодавству та ефективності. Аудит може бути внутрішнім (проводиться самими військовими адміністраціями) або зовнішнім (проводиться незалежними аудиторськими організаціями або державними органами).

Військові адміністрації можуть приймати заходи для запобігання корупції та зловживань військовими фінансовими ресурсами. В даному контексті важливим є те, що військові адміністрації можуть розробляти та впроваджувати антикорупційні політики та кодекси поведінки, які встановлюють чіткі стандарти етичної поведінки для всього військового персоналу та чиновників. Також задля запобігання корупції та зловживання військовими фінансовими ресурсами військові адміністрації ведуть публічну звітність про фінансову діяльність та використання бюджетних коштів.

Важливою функцією військових адміністрацій є розробка стратегій фінансової безпеки. Мається на увазі розробка та впровадження стратегії та політики фінансової безпеки для забезпечення стійкості в оборонних фінансових операціях.

Співпраця військових адміністрацій з іншими відомствами та державними органами є важливим елементом забезпечення фінансової безпеки держави. Оскільки фінансова безпека пов'язана не лише з обороною, а й з іншими сферами життя держави, такими як економіка, фінанси, то співпраця з різними відомствами стає важливою [3, с. 26]. Наприклад, військові адміністрації співпрацюють з Міністерством фінансів та іншими відомствами для розробки та виконання оборонного бюджету. Це включає в себе виділення фінансових

ресурсів на закупівлю озброєнь, утримання військових баз, зарплати військовому персоналу та інші потреби.

Фінансова безпека є критично важливою для забезпечення оборони та національної безпеки країни, і вона потребує комплексного підходу та співпраці різних державних структур, включаючи військові адміністрації.

Висновки. Військові адміністрації грають важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки держави, зокрема у фінансуванні оборони та військових справ. Вони розробляють та виконують бюджети, контролюють витрати, ведуть фінансовий облік та аудит, а також приймають заходи для запобігання корупції та зловживанням військовими фінансовими ресурсами.

Для забезпечення ефективного функціонування військових адміністрацій важливо дотримуватися відповідного законодавства та стандартів, створювати антикорупційні механізми, підвищувати прозорість та звітність, та надавати належну освіту та навчання військовому персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильєв С., Маляр С. Правові засади запровадження режиму воєнного стану в Україні. Наука і техніка сьогодні. 2022. № 3 (3). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-3\(3\)-22-30](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-3(3)-22-30) (дата звернення: 20.09.2023).
2. О. С. Арсентьєва Військові адміністрації як механізм управління територіями в умовах збройної агресії (луганська область) Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2023. № 44. С. 11–23. URL: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2022-44-2-11-23> (дата звернення: 20.09.2023).
3. Ємельянов І. Правовий режим воєнного стану. Фінансовий контроль. 2015. № 11 (118). С. 22–31.
4. Кучинський Ю. Д. Характеристика військового майна: адміністративно-правовий аспект. Наука і правоохорона. 2016. № 3 (33). С. 111–115.
5. Мельник С. М. Ознаки військового управління: адміністративно-правовий аспект. Журнал східноєвропейського права. 2019. № 65. С. 41–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2019_65_8 (дата звернення: 20.09.2023).

6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 20 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 20.09.2023).

Анастасія ЄРОМЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова безпека держави є важливим аспектом національної безпеки та ефективного функціонування суспільства. У часи миру, стратегія громадської безпеки, розвиток оборонно-промислового комплексу, кібербезпека, інформаційна безпека та інші аспекти, визначені законодавством, залежать від фінансових ресурсів країни. Проте, у разі введення воєнного стану, як це сталося згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 року, фінансова безпека стає особливо актуальною. Ефективна оборона країни, робота органів оборони та захисту потребує стабільного фінансового забезпечення, включаючи як внутрішні, так і міжнародні джерела фінансування.

Під час воєнного стану економіка України зазнала значних збитків у матеріальних, трудових і фінансових ресурсах, а також перетерпіла структурні зміни у галузях виробництва та зменшила виробництво в приватному секторі. В умовах війни головними пріоритетами економіки країни є фінансування армії, забезпечення її матеріально-технічними ресурсами, надання продовольчої, медичної та соціальної підтримки армії і громадянам [1, с.142]. Успіх і безпека

держави та інтереси населення в значній мірі залежать від фінансування цих напрямів.

Бюджетний процес в Україні за часи війни пройшов ряд суттєвих змін, що є наслідком переформування доходів та видатків Державного бюджету України. Правове регулювання Державного бюджету здійснюється на підставі рішень уряду. Враховуючи введений воєнний стан в Україні, Державна казначейська служба за погодженням з Міністром фінансів здійснює перерозподіл та фінансове забезпечення видатків на національну безпеку і оборону, заходи з регулювання фінансів на період правового режиму воєнного стану, а також платежі за видатками головних розпорядників бюджетних коштів, в межах затверджених для них Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» бюджетних призначень з подальшим внесенням змін до розпису Державного бюджету України на 2023 рік в установленому порядку [2].

Прийняті за період війни Закони України, Укази Президента України та Постанови Кабінету Міністрів України свідчать про наступні зміни у бюджетному процесі:

1. Перерозподіл бюджетних коштів на фінансування оборони та галузей її підтримки призвів до спрощеної процедури виконання бюджетних зобов'язань, оскільки Уряд отримав повноваження щодо внесення змін до місцевих бюджетів, розподілу бюджетних коштів та виділення кредитів з бюджету за програмами оборони. Також було здійснено перерахунок коштів з місцевих бюджетів до Державного бюджету для покриття потреб у сфері оборони.

2. Передача коштів між бюджетами здійснюється без укладання договорів.

3. Під час воєнного стану норма ст. 55 Бюджетного кодексу України не застосовується [3].

4. Реверсні дотації до Державного бюджету з місцевих бюджетів для тимчасово окупованих територій припиняються.

5. Фінансово-контрольні заходи стосовно місцевих бюджетів призупинені і поступово відновлюють свою роботу в обмеженому режимі.

6. Дозволено використовувати кошти резервного фонду бюджету у розмірі 1% від обсягу загального фонду відповідного бюджету за рішенням місцевої державної адміністрації, військової адміністрації, виконавчого органу місцевої ради, розпорядника бюджетних коштів (зміни до Бюджетного кодексу України).

Ці зазначені зміни в бюджетному процесі свідчать про розширення повноважень органів влади на місцях у сфері бюджетного регулювання та спрощення процедур бюджетного контролю в умовах воєнного стану.

З метою забезпечення безпеки суспільно-економічного сектору під час війни важливо зберігати економічний потенціал країни. Навіть при руйнуванні виробничого сектору, функціонування приватних підприємств разом з державними підприємствами створює умови для відновлення галузей виробництва. Уряд спростив податкові та митні правила на період війни, зокрема, з 1 квітня 2022 року, влада дозволила перейти на спрощену систему оподаткування, де платникам варто сплачувати тільки 2% податку від свого доходу, незалежно від кількості найманих працівників. Фізичні особи - підприємці, які належать до першої та другої групи платників єдиного податку, отримали право звільнення від сплати єдиного податку. Експерти вважають, що це рішення може негативно вплинути на фінансову стабільність країни, оскільки податок, сплачуваний цими підприємствами, призначається для місцевих бюджетів і не впливає на дефіцит державного бюджету.

Чинне законодавство значно спростило умови ведення бізнесу під час воєнного стану в Україні, зокрема шляхом тимчасового звільнення від оплати земельного податку, екологічного податку, податку на нерухоме майно, а також надання підприємцям певних пільг щодо єдиного соціального внеску. Крім того, був введений мораторій на проведення податкових перевірок, встановлені різні ставки акцизного збору та рентної плати за видобування природного газу, а також внесено інші зміни, які впливають на господарську діяльність та, відповідно, на доходи місцевих бюджетів [4].

Для того щоб запобігти руйнуванню економіки в умовах війни і протистояння цим загрозам у фінансовій системі, необхідно впровадити ефективне державне регулювання. Це регулювання повинно спрямовуватися на систематичне забезпечення доходів бюджету, як від власної виробничої бази, зокрема шляхом розвитку малого підприємництва, так і від збереження державних підприємств у промисловості та сільському господарстві. Це може бути досягнуто на територіях, які залишаються вільними від бойових дій і не окупованими, і це буде сприяти забезпеченню стійкості фінансової системи держави в умовах військового конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 141–146.

2. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 р. № 2710-IX: станом на 21 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

3. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI: станом на 13 верес. 2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного: Закон України від 15.03.2022 р. № 2139-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2139-20#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

Владислав ЖОВТИЙ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ПІД ЧАС ФІНАНСОВИХ КРИЗ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Важливим інструментом регулювання господарської діяльності держави та приватного сектора є фінансове право. Його роль у реагуванні на фінансові кризи та відновленні економічної стабільності є вирішальною, оскільки ця сфера забезпечується нормативно правовими актами, відповідно до якої функціонують економічні процеси та фінансові установи.

Фінансове право як галузь публічного права включає правові норми, що регулюють суспільно-фінансові відносини, які виникають при утворенні, розподілі та використанні централізованих і децентралізованих фондів коштів з метою забезпечення безперебійного виконання завдань і функцій органів державної влади та місцевого самоврядування. Варто зазначити, що, з одного боку, фінансове право як наука є сукупністю знань про фінансове право та управління державними фінансами, а з іншого - предметом фінансового права є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення державою та територіальними громадами фінансової діяльності з утворення, розподілу й використання фондів грошових коштів.

Фінансове законодавство розгалужене, мобільне, слідкувати за його змінами важко, а також «сьогодні наука фінансового права упорядковує фінансову систему країни, інтегрує фінансове законодавство, а система науки фінансового права націлена відображати, але не дзеркально, систему фінансово-правової галузі та враховувати особливості розвитку фінансової системи країни,

що потребує її сучасної систематизації, а також виконання нових завдань, які постають перед наукою фінансового права» [2, с. 8].

Тому, щоб зрозуміти роль фінансового права, необхідно спочатку розглянути його основні функції. По-перше, фінансове право регулює відносини, що виникають при формуванні, розподілі та використанні фінансових ресурсів. Воно включає сукупність норм, що визначають послідовність взаємодії бюджету, банків та інших фінансових установ і громадян. По-друге, однією з основних функцій фінансового права є забезпечення стабільності та прозорості фінансових ринків. Фінансове законодавство визначає правила та стандарти банківської справи, страхування, інвестування, оподаткування та інших ключових аспектів фінансової системи. По-третє, фінансове право побудоване на єдності фінансової політики і грошової системи. Таким чином, фінансове право виконує функції, які передбачають і його значну роль при фінансових кризах та відновленні економічної стабільності.

Розуміння функцій фінансового права і їх застосування важливо для всіх, хто бере участь у фінансових відносинах у період фінансової кризи: державних службовців, банкірів, бухгалтерів, юристів і громадян. Таким чином вони зможуть краще зрозуміти свої права та обов'язки та уникнути можливих конфліктів і проблем. Під час фінансових криз роль фінансового права стає ще більш важливою. Воно має надати країні ефективні інструменти для вирішення цієї проблеми, особливо шляхом зміни кредитної політики, податкових ставок, нормативів банківського регулювання тощо. Водночас фінансове право має забезпечувати захист прав громадян і бізнесу в кризових ситуаціях.

Також роль фінансового права є значною для регулювання суспільних відносин під час фінансових криз, оскільки саме таким чином встановлюються для фінансових установ правила поведінки при їхній діяльності, які б не допускали їх до участі в ризикованих операціях без належного фінансового забезпечення, та забезпечення допомоги банкам та фінансовим установам, які в першу чергу можуть постраждати під час фінансової кризи. Досить дієвими у боротьбі із фінансовими кризами є фінансові технології (FinTech), які

застосовуються в фінансових службах. Але і для їх функціонування потрібне нормативне закріплення. У даному контексті Волосович С. В. доцільно зазначає: «Одним з основних напрямів подолання загроз та підвищення рівня безпеки функціонування фінансового сектору при застосуванні інструментів FinTech є формування системи нормативно-правового регулювання сфери FinTech як на міжнародному, так і на національних рівнях» [1, с. 64].

Не менш важливим є те, що фінансове право відіграє ключову роль у відновленні економічної стабільності після подолання негативної фази економічної кризи. Очкуренко С. В. доцільно зазначає: «Право, і фінансове право, зокрема, здатні впливати навіть на ті суспільні відносини, які традиційно вважаються у вітчизняній науці об'єктивними. Тому і постановка перед фінансовим правом завдання сприяти досягненню і додержанню макроекономічної стабільності, протистояти негативному впливу кризових явищ на економіку є цілком коректною» [4, с. 151].

Це може включати використання інструментів для стимулювання економіки, зокрема зниження податків, збільшення державних витрат, обслуговування боргу тощо. Саме фінансово-правові норми відіграють визначальну роль у системі економіко-правових інструментів регулювання у період відновлення економічної стабільності у країні. Це пов'язано з тим, що, для прикладу, повнота та своєчасність виплати заробітної плати та податкових відрахувань від прибутків юридичних і фізичних осіб, соціального страхування та різноманітних фондів відіграють визначальну роль не лише в діяльності на рівні державного управління, але й для швидшого подолання кризи та відновлення економічної стабільності.

Для прикладу також можна віднести те, що «на сучасному етапі відбувається формування комплексу міжнародно-правових норм, що регулюють діяльність офшорних фінансових центрів, і цей комплекс норм слід кваліфікувати як новий інститут міжнародного фінансового права, що формується, який є, у свою чергу, підгалуззю міжнародного права в рамках такої його галузі як міжнародне економічне право» [3, с. 24]. У даному контексті слід зазначити, що

такі центри також є основними при поверненні економічної стабільності країні, оскільки вони служать податковим притулком, оскільки операції, що в них здійснюються, не обкладаються податками і вільні від валютних обмежень. Так як фінансово-правові норми регулюють їхню діяльність, то фінансове право певною мірою відіграє роль у відновленні економічної стабільності країни.

Отже, фінансове право відіграє центральну роль у регулюванні економіки країни, визначенні її життєздатності під час фінансових криз і забезпеченні її довгострокової стабільності. А тому фінансове право слід розглядати як важливу складову системи регулювання, яка впливає на економічні умови та розвиток держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волосович С. В. Regtech в екосистемі фінансових технологій. *Modern Economics*. 2019. № 15. С. 62-68. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6190/1/volosovych.pdf>_(дата звернення: 19.10.23).
2. Гетманець О. П. Завдання науки фінансового права в умовах розвитку господарських відносин в Україні. *Форум права*. 2020. № 1 (60). С. 6-12.
3. Добрянська М. А. Концепція поняття «офшорний фінансовий центр» як об'єкта міжнародного фінансового права. Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти: Збірник тез за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (25–26 листопада 2021 р.). Дніпро: НМетАУ, 2021. С. 23-25.
4. Очкуренко С. В. Місце фінансового права в системі права України: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2018. 477 с.

**Лілія ЗАЙЧУК,
Тетяна КУРІЛО,**
здобувачі вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
**Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВА ПІДТРИМКА НАВЧАННЯ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

Освіта – важливий етап у житті кожної людини, проте не кожен може потрапити на бюджетну форму навчання, внаслідок чого здобуття освіти у вищому навчальному закладі вимагає сплати коштів на контрактній формі навчання. Частина осіб, які навчаються на контрактній формі забезпечують себе самі, тому їм доводиться працювати на роботі, внаслідок чого вони отримують офіційну заробітну плату та частину свого доходу сплачують до державного бюджету у вигляді податків. Для таких осіб законодавець вирішив встановити можливість повернути частину податку з суми, сплаченої за кожний навчальний рік тобто запровадив так звану «податкову знижку».

Фактично податковою знижкою вважається можливість особи повернути частину сплаченого податку на доходи за певні послуги, які були здійснені протягом звітного року, за умови, що ці витрати мають підтвердження, приміром квитанція, фіскальний або товарний чек, копії договорів тощо. Згідно з пунктом 166.3 Податкового кодексу України подати декларацію задля отримання податкової знижки можуть громадяни, які понесли витрати на користь національних закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти для компенсації вартості здобуття відповідної освіти такого платника податку та/або члена його сім'ї

першого ступеня споріднення. Тобто, право на отримання податкової знижки мають платник податку та члени сім'ї першого ступеня спорідненості, до яких відносяться батьки, чоловік, дружина, діти, у тому числі усиновлені [1].

Варто зазначити, що особа, яка прагне отримати податкову знижку має відповідати кожному з перерахованих критеріїв [2]:

- бути громадянином України, мати реєстраційний номер облікової картки платника податків (РНОКПП), крім випадків, коли особа через свої релігійні переконання відмовилась від прийняття РНОКПП та офіційно повідомила про це відповідний контролюючий орган і має про це відмітку у паспорті;

- не бути приватним підприємцем;

- загальна сума податкової знижки, нарахована платнику податку в звітному податковому році, не перевищує суми річного загального оподатковуваного доходу платника податку, нарахованого як заробітна плата, зменшена на суму страхових внесків до Накопичувального пенсійного фонду загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а у встановлених законом випадках – обов'язкових страхових внесків до недержавного пенсійного фонду.

До податкової знижки відносять фактично здійснені впродовж звітного податкового року витрати, які мають підтвердження підтвержені відповідними платіжними та розрахунковими документами, приміром квитанціями, фіскальними або товарними чеками, прибутковими касовими ордерами, договорами з навчальним закладом тощо. Варто зауважити, що податкова знижка нараховується на доходи, що особа отримала як заробітну плату, але сума податкової знижки не має бути більшою за безпосередньо заробітну плату, яку особа отримала за рік. Фізична особа-підприємець, у випадку коли вона одночасно вважається й найманою особою, також має право на податкову знижку саме до доходу, які вона отримала як заробітну плату за звітний податковий рік [3].

Різні країни запровадили низку програм, спрямованих на підтримку освіти. Ці ініціативи впливають на наявність якісної освіти та її доступність для населення. Ми вважаємо, що США є яскравим прикладом завдяки American Opportunity Tax Credit (Американська податкова пільга) - це програма уряду, що надає фінансову підтримку кваліфікованим студентам, які здобувають вищу освіту. В рамках АОТС, яка була впроваджена в 2009 році в рамках пакету стимулів президента Барака Обами, надається компенсація у розмірі перших 2,500 доларів США на освіту для сімей з визначеним дохідним діапазоном. За даними IRS, існують такі вимоги щодо податкового кредиту, кваліфікований студент [4]:

- повинен бути зарахований принаймні за сумісництвом до вищого навчального закладу;
- повинен проходити курси на здобуття наукового ступеня чи іншої визнаної освітньої кваліфікації;
- до кінця податкового року не має бути засуджений за вчинення будь-якого кримінального злочину.

Студенти в Сполучених Штатах можуть також скористатися такою податковою пільгою як Lifetime Learning Credit (LLC). На відміну від АОТС, який доступний лише для студентів, які здобувають ступінь, LLC відкрита для всіх, хто здобуває будь-яку наступну після середньої освіти, включаючи аспірантуру та навчання на бакалавраті, включаючи навчання, яке триває більше чотирьох років [5].

На нашу думку Україна та США використовують податкові механізми для підтримки освіти, але мають різні програми та умови надання пільг. У США АОТС спрямована на конкретних категорій студентів та має визначені обмеження доходів, тоді як в Україні програми можуть бути спрямовані на різні групи населення та мати різні умови. Обидві країни прагнуть стимулювати освіту через податкові заходи, проте мають різні підходи та програми, спрямовані на свої конкретні соціальні та економічні потреби.

Отже, розглянувши конкретні приклади податкової підтримки навчання в таких країнах як Україна та США, можливо зазначити що у різних країнах існують програми податкових знижок на освіту, які сприяють доступності та якості вищої освіти для населення. В Україні громадяни можуть скористатися податковою знижкою, яка дозволяє компенсувати витрати на освіту в національних закладах. У США, наприклад, American Opportunity Tax Credit (Американська податкова пільга) надає фінансову підтримку кваліфікованим студентам та Lifetime Learning Credit яка надає податкову пільгу для всіх, хто здобуває будь-яку після середню освіту. Обидві країни спрямовують зусилля на поліпшення доступності та якості освіти через фінансову підтримку, проте мають різні підходи та умови надання пільг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Як отримати податкову знижку на навчання. Безоплатна правова допомога. URL: <http://surl.li/hqzch> (дата звернення: 24.10.2023).
3. Податкова знижка на навчання 2023: вимоги, калькулятор, документи. Finsee. URL: <http://surl.li/mmipa> (дата звернення: 24.10.2023).
4. AOTC | Internal Revenue Service. Internal Revenue Service | An official website of the United States government. URL: <http://surl.li/mmjpc> (дата звернення: 24.10.2023).
5. Що таке American Opportunity Credit? Kiiky Wealth. URL: <http://surl.li/mmjpe> (дата звернення: 24.10.2023).

Ірина ЗІНЮК,
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державний податковий університет
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Більше року триває повномасштабне вторгнення росії на територію нашої держави, що призводить до гибелі людей, знищення інфраструктури та безумовно до матеріальних втрат. Саме зараз як ніколи актуально користуватись ефективними інструментами для забезпечення фінансування армії, оборонної галузі та направити фінансові ресурси на захист країни.

Фінансова безпека, визначається, як узгодженість та збалансованість фінансової системи, здатність її протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам і забезпечувати в процесі функціонування захист національних фінансових інтересів на всіх рівнях господарювання [1, с. 222]. Однак, визначення фінансової системи країни, як і видів загроз її існуванню, встановлюються у науковців залежно від мети дослідження вказаного поняття. Саме забезпечення фінансової безпеки країни є важливим складником глобальної та національної безпеки.

Якщо розглядати податкову політику, яка є одним із напрямків фінансової політики держави, то до війни тенденція до централізації повноважень у податковій сфері пов'язана з концепцією державного суверенітету, сьогодні концепцією державного суверенітету є внесення змін до податкового законодавства задля сприяння економічної діяльності малого та середнього бізнесу [2].

Податкова політика повинна забезпечувати встановлення оптимальних податків та забезпечення до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб.

Зважаючи на складні виклики, які виникли у зв'язку з російською агресією та введенням воєнного стану в Україні, Уряд прийняв активні рішення по перегляду механізму функціонування бюджетної системи, а саме порядку формування дохідної частини бюджету з метою забезпечення належного виконання відповідних функцій з боку держави в умовах війни. 15 березня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [3] з метою підтримки військових і право-охоронних підрозділів у відбитті збройного нападу російської федерації, відповідно до якого встановлено низку особливостей адміністрування податків і зборів, зокрема і щодо платників спрощеної системи оподаткування.

Офіс Президента спільно з Кабміном та профільними міністерствами протягом всього цього часу намагалися зменшити податкове навантаження на бізнес та поєднали зусилля по розробці радикально нової податкової реформи. Разом з тим, особливої уваги набуває посилення контролю за дотриманням податкового законодавства. Однак, на сьогодні, запропоновані фіскальні зміни не знайшли повної підтримки у парламентському податковому комітеті та Міністерстві фінансів і потребують доопрацювання.

Відповідно в умовах воєнного стану з метою полегшення податкового тиску було досягнуто зниження податкових ставок, відтермінування платежів для фінансово неспроможних категорій платників, послаблення адміністративних вимог та перехід на спрощену систему оподаткування для певних груп платників податків.

В умовах війни зросли дискреційні видатки бюджету, зокрема видатки на оборону, що зумовлює потребу в наповненні бюджету, а податкові надходження становлять лівову частку доходів бюджету.

Прогноз податкових надходжень до бюджету відображає вплив війни та досить повільне економічне відновлення. На нашу думку, основним завданням податкової політики наразі є акумулювання податкових надходжень на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану задля стабілізації економічної ситуації.

Взагалі, прогнози щодо податкової політики в Україні після закінчення воєнного стану залежать від багатьох факторів, таких як політична стабільність, економічна ситуація в країні, зовнішньополітичні відносини та інші. Проте, можна очікувати, що держава продовжить реформування податкової системи, зокрема, спрощення процедур та зменшення податкового тягара для бізнесу, зокрема малого та середнього. Також можливо, що будуть введені нові податки, які сприятимуть розвитку економіки та покращенню соціально-економічної ситуації в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гетманець О.П. Фінансова безпека, як об'єкт правового регулювання. Підприємство, господарство і право. 2020. № 3. С. 218-223 URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8567/38.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Латковський П.П. Фінансова політика в умовах військового стану. Аналітичнопорівняльне правознавство. 2022. № 1. С. 223-227.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022р. No 2120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

Христина ЗУБКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Для забезпечення успішності у соціальних відносинах всередині країни і у зовнішніх соціальних відносинах необхідним є забезпечення ефективного валютного регулювання, яке є основою економічної політики і є важливою сферою діяльності, яка контролюється державою. Завдяки результативним нормативно-правовим актам проводиться оптимізація і покращення, удосконалення до необхідного рівня сфери валютного регулювання. Дана тема є актуальною, тому що, особливо в теперішній час, в умовах воєнного стану необхідним є перегляд нормативних актів і запровадження нових способів регулювання валютного ринку, які б надали змогу продовжувати стабільну діяльність суб'єктів господарювання.

Банки, Міністерство фінансів, Державне казначейство, Податкова і Митна служба, органи місцевої влади, Міжнародний валютний фонд, які є суб'єктами валютного регулювання застосовують такі механізми, інструменти валютного регулювання: валютний нагляд, валютне обмеження, заходи, які стимулюють зовнішньоекономічну діяльність через валютне регулювання. Для того, щоб аналізувати тенденції відображення курсових різниць, визначення доходів та витрат від операційних курсових різниць створюються звітності для фінансового обліку. Ці операції з валютою і зовнішньоекономічна діяльність - це предмет внутрішнього та зовнішнього контролю (аудиту) і валютного нагляду. Валютний нагляд проводиться митними органами держави за валютними операціями, які

здійснюються резидентами та нерезидентами у їхній зовнішньоекономічній діяльності. Кінзерська Н.В розглядала у наукових роботах питання, як впливають ризики зовнішньоекономічної діяльності на фінансові результати підприємства, зазначала можливості нових способів контролю зовнішньоекономічної діяльності. Важливим є вироблення стратегії антикризових способів контролю валютного регулювання. Н.О. Кайда, Ю. І. Крегул та О. Ю. Радченко розглядали у наукових працях питання обмеження трудових прав і проблеми адміністративного правового забезпечення захисту прав у фінансовій галузі [1]. Відповідно до ЗУ «Про валюту та валютні операції» валютне регулювання – це діяльність Національного банку України і, в установлених законодавством випадках, Кабінету Міністрів України, яка регламентує здійснення валютних операцій суб'єктами цих валютних операцій та відповідно уповноваженими установами. Для удосконалення системи валютного регулювання необхідним є встановлення менш дискримінаційних механізмів, інструментів валютного регулювання[2]. Законодавством передбачено така система заходів, які запроваджуються, діють у разі нестійкого фінансового стану банківської системи: особливі умови здійснення операцій, пов'язаних із рухом капіталу, встановлення граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, резервування коштів за валютними операціями і інші.

В умовах воєнного стану змінилися правила оподаткування, валютні обмеження щодо строків валютних розрахунків за експортно-імпортними операціями. В умовах воєнного стану змінився такий вид обмеження, як граничні строки розрахунків за експортно-імпортними операціями(якщо сума розрахунків більша за 400 тис.грн), у довоєнний період дані граничні строки дорівнювали 365 календарним дням, а у воєнний період дорівнюють 120 календарним дням. Раніше не було обмежено суми видачі готівкових коштів в іноземній валюті з рахунку клієнта банку за межами України ,а у воєнний час обмежена дана сума, яка має бути не більше 100 000 гривень на місяць – у разі коли рахунок у національній валюті та не більше 100 000 гривень на день – у разі коли рахунок

в іноземній валюті. У воєнний час, звичайно, заборонено проведення валютних операцій з країнами-агресорами. Також заборонили розміщувати інформацію про курси купівлі та продажу іноземних валют поза межами кас установ. Також зазначено той факт, що фізичні особи, які є волонтерами можуть купувати і переказувати валюту за кордон у межах щомісячного ліміту 400 тисяч гривень, але при цьому вони без обмежень можуть використовувати гривневі платіжні картки щоб придбати речі, які підвищують обороноздатність України, тобто військову і тактичну форму, бронежилети та інші важливі товари для військових [3].

Особливу увагу необхідно приділити детальній характеристиці заходів щодо регулювання валютного ринку в різні періоди(місяці під час дії воєнного стану).В період з березня до травня 2022 року запроваджено такі валютні обмеження: заборона банкам достроково погашати кредити нерезидентам; дозволено продавати готівкову валюту фізичним особам в межах купленої; зниження з 15% до 5% лімітів відкритої валютної позиції , необмежені карткові платежі за кордоном;юридичні особи можуть купувати/продавати безготівкову іноземну валюту в межах $\pm 1\%$ від офіційного курсу.

В період з липня до жовтня 2022 року запроваджено такі валютні обмеження: дозвіл на перекази для оплати імпорту продукції, скасування переліку товарів критичного імпорту; дозвіл переказів в іноземній валюті з коррахунків банків-нерезидентів, відкритих у банках резидентів (власні кошти); заборона на купівлю іноземної валюти юридичними особами за наявності в них власної валюти у обсягах, необхідної для платежу; дозвіл на переказ іноземної валюти за кордон для часткової сплати % за зовнішніми кредитами/позиками; дозвіл на переказ іноземної валюти за кордон для фінансування власного представництва[4].

В підсумку, варто зазначити, що в умовах воєнного стану значно змінилися валютні обмеження, збільшено кількість валютних обмежень, що призвело до дещо змінених способів валютного контролю. Задля забезпечення національної

безпеки запроваджено обмеження у сфері валютного регулювання, що стосуються прав споживачів фінансових послуг. Банки по можливості реалізують відповідні заходи збереження безперебійної роботи в умовах екстрених відключень електроенергії. Також варто зазначити, що в умовах воєнного стану можливістю для стабілізації фінансової галузі можуть бути залучення іноземних інвестицій та адаптація закордонного досвіду регулювання валютного ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Обмеження та заборони у валютній сфері згідно з законодавством України військового часу. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/783> (дата звернення: 04.11.2023).

2. Патерило І. В. Валютне регулювання та валютна політика як важливі інструменти механізму державного регулювання національної економіки. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2011/12.pdf (дата звернення: 04.11.2023)

3. Особливості валютного регулювання під час дії воєнного стану в Україні: Вплив на положення контролю. *Цифровий репозиторій Національного університету водного господарства та природокористування*. URL: [https://ep3.nuwm.edu.ua/25938/1/Ve1001%20\(1\).pdf](https://ep3.nuwm.edu.ua/25938/1/Ve1001%20(1).pdf) (дата звернення: 04.11.2023).

4. Регулювання валютного ринку в Україні під час воєнного стану. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279865> (дата звернення: 04.11.2023).

**Олександра ІЛЬНИЦЬКА,
Маргарита ЛУЩИК,**
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
**Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,**
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЯК ПІДСТАВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова безпека держави є важливою складовою національної безпеки. Вона забезпечує економічний розвиток країни, суверенітет і цілісність держави, а також достойний рівень життя громадян. В умовах воєнного стану фінансова безпека набуває особливого значення, оскільки від неї залежить успішне ведення бойових дій, відновлення економіки та забезпечення соціальних гарантій громадян.

Захист національних інтересів України в умовах воєнного стану вимагає впровадження комплексу оборонних заходів, які обумовлені можливостями країни надавати стале фінансування цим заходам. У Стратегії воєнної безпеки України "Воєнна безпека – всеохоплююча оборона," затвердженій Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021, визначено, що принцип оборонної достатності передбачає "фінансування та забезпечення оборонного потенціалу держави на рівні, який забезпечує можливість протистояти збройній агресії проти України, враховуючи поточну ситуацію та перспективи безпекового середовища у світі та регіоні біля України"[1].

Окрім цього, згідно дослідженню В. Білоуса про правові гарантії фінансової безпеки з надання допомоги Україні після війни, можна також визначити інші джерела фінансової допомоги Україні в умовах воєнного стану, зокрема: двосторонньої допомоги, що реалізовуватиметься за рахунок таких

форм як гранти, кредитні гарантії, кредити, натуральні внески. Також фінансової підтримки міжнародних інституцій, конфіскованих російських активів та залучення приватних інвестицій [2].

Тому, надійне та систематичне фінансування потреб у сфері оборони, що ґрунтується на виконанні відповідних нормативних актів, є важливою умовою для досягнення перемоги над ворогом та забезпечення національної безпеки. З цієї точки зору, визначення сутності фінансового законодавства необхідно для ефективної правозастосовної діяльності у сфері фінансування оборони.

Тлумачення визначень "законодавство" та "фінансове законодавство" є об'єктом дослідження в галузі правової науки. Існують відмінності в їх розумінні, але є обґрунтування у вивченні фінансового законодавства як структурованого набору нормативно-правових актів, які регулюють фінансову діяльність держави. Оскільки впорядкованість та взаємодія є ознаками системності, то їх наявність у нормативно-правових актах, що стосуються фінансової діяльності держави, відзначає систему фінансового законодавства. Систему фінансового законодавства формують такі елементи, як Конституція України, міжнародні договори, закони та підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють процес формування, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів коштів з метою забезпечення всіх аспектів фінансової діяльності держави.

В умовах воєнного стану, процес створення законів пов'язаний з їх практичним використанням, і цей процес вимагає двох важливих аспектів. З одного боку, це включає в себе стеження за належним та систематичним фінансуванням важливих витрат держави. З іншого боку, це означає проведення моніторингу щодо ефективності дії нормативних актів, що складають фінансове законодавство.

Переконані, що важко не погодитися з тим, що, практика фінансування сфери оборони та військової справи свідчить про нескоординованість і недосконалість розподілу фінансових ресурсів та невідповідність вимогам бюджетного законодавства. Наприклад, звіт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Дмитра Лубінця, за 2022 рік показує, що до

Уповноваженого надійшло колективне звернення особового складу однієї із військових частин територіальної оборони Київської області щодо неповних виплат грошового забезпечення та додаткової винагороди, встановленої постановою КМУ від 28.02.2022 р. № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану». У зверненні зазначалось, що військовослужбовці проходили військову службу в районах бойового зіткнення та брали безпосередню участь у бойових діях та забезпеченні здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі та стримуванні збройної агресії країни окупанта, однак з червня 2022 р. вказану вище додаткову винагороду отримали не в повному обсязі [3]. Також існують випадки, коли рішення суду, що набрали законної сили, щодо перерахунку пенсій, виплат пільг та інших фінансових зобов'язань держави, не виконуються через нестачу державних коштів.

У цьому контексті, комплексний підхід до вирішення цих питань включає в себе:

- здійснення обліку (Агентство з управління державним боргом України) та аудиту реального стану заборгованості (Казначейство);
- здійснення обліку та аудиту пільг, їх скорочення (Мінсоцполітики);
- завершення перегляду мораторіїв, що ускладнюють виконання судових рішень (Мін'юст);
- визначення переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічно важливе значення для економіки і безпеки держави, на які неможливо звернути стягнення (Мінстратегпром);
- внесення змін до переліку суб'єктів, визначеного ч. 1 ст. 2 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», із зазначенням, що держава гарантує виконання рішення суду про стягнення лише щодо боржника;
- збільшення бюджетних призначень на виконання рішень судів (Мінфін);

- встановлення пропорційної персональної фінансової відповідальності керівника (Мін'юст);
- здійснення відповідних заходів із цифровізації виконавчого провадження (Мін'юст) [4].

Із цих позицій корисним є впровадження моніторингу фінансового законодавства. Мін'юст пропонує впровадити нову політику моніторингу законодавства на діджитал-платформі «Онлайн-моніторинг», яка передбачає повністю цифровий процес підготовки міністерством звіту про виконання нормативно-правових актів. Як указано в документах Мін'юсту, «це репрезентативний та ефективний інструмент для опитування стейкхолдерів, гнучкі налаштування анкет, а також можливість ввести розділ “Пропозиції”, тобто забезпечити права кожного долучитися до написання нормативно-правових актів для подальшого опрацювання фахівцями» [5]. Серед основних переваг платформи – публічність, ефективність і зручність, що особливо важливо під час відстеження виконання фінансового законодавства у воєнні часи, оскільки фінансування оборони, як і відшкодування шкоди постраждалим, є актуальним завданням.

Можна дійти висновку, що, завдяки підтримці проєкту Міністерства юстиції щодо впровадження цифрової платформи для обговорення доцільності ухвалення нормативно-правових актів та їх виконання, важливо зауважити, що у сфері фінансового законодавства, особливо враховуючи вагомість вчасного виконання фінансових зобов'язань держави для забезпечення національної оборони, необхідно використовувати примусові заходи, як адміністративні інструменти для забезпечення дотримання фінансового законодавства. Важливо враховувати, що бюджетний кодекс України гарантує фінансування стратегічно важливих напрямків розвитку держави, і його належне виконання встановленого обсягу є ключем до забезпечення легальності та справедливості при розподілі та використанні бюджетних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Стратегію воєнної безпеки України: Указ Президента України №121/2021 про Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 25.03.2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення 24.10.2023).

2. Білоус В.Т., Тернушак М. М. Правові гарантії фінансової безпеки з надання допомоги Україні після війни. Економіка. Фінанси. Право. 2022. № 8. 5-9 с.

3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2022 рік. Київ, - 2022. - 242 с. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/> (дата звернення: 24.10.2023).

4. Моніторинг законодавства – 2022: виконання судових рішень. Міністерство юстиції України: офіц. сайт. 07.02.2023. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/monitoring-zakonodavstva2022-vikonannya-sudovih-rishen> (дата звернення 24.10.2023).

5. Моніторинг законодавства – в один клік: презентуємо діджитал-платформу «Онлайн-моніторинг». Урядовий портал : офіц. сайт. 09.02.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/monitorynh-zakonodavstva-v-odyn-klik-prezentuiemo-didzhytal-platformu-onlain-monitorynh> (дата звернення 24.10.2023).

Діана ІНГУЛЬСЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

У сучасному суспільстві неможливо уявити життя без грошей, які постійно еволюціонують і вдосконалюються. Цей процес розвитку призвів до виникнення цифрових форм сплати, зокрема криптовалюти. Кілька років тому криптовалюта розглядалася як модний тренд, але з введенням законодавчого регулювання в галузі фінансового права стало очевидним, що ця сфера стала ключовим аспектом реформування фінансових відносин в цілому [1].

Станом на 2023 рік понад 6 мільйонів громадян України володіють криптовалютами[2]. Але кількість людей, які володіють цифровими грошима і користуються ними як засобом платежу, зростає з кожним днем, тому потрібне ефективне правове регулювання. У той же час, в Україні ще не встановлено остаточного юридичного статусу для криптовалют та відповідних відносин, які виникають при їх використанні. Категорія «криптовалюти» вважається відносно новою та не розкритою в юридичних вченнях.

За визначенням Мандрика В.О., криптовалюта представляє собою цифровий актив, який служить для обміну та використовує криптографічні методи для захисту своїх транзакцій, регулювання створення додаткових одиниць та перевірки передачі активів [3].

І. Спільник та О. Ярошук визначають криптовалюту як альтернативну цифрову валюту та описують її як цифровий засіб платежу, що створений за кодом і має форму цифрових записів про транзакції, які здійснюються в мережі рівноправних анонімних користувачів (пірінгових або P2P системах),

використовуючи криптографію (шифрування). Цей вид віртуальних активів відзначається можливістю проведення прямих платежів між сторонами операцій без участі фінансових установ або інших посередників, що сприяє швидкому виконанню операцій та забезпечує взаємну визначеність сторін. Це і є основною функцією криптовалюти [4].

Вперше Україна зіткнулася з питанням правового статусу криптовалюти у Листі Національного банку України від 10.11.2014 року, в якому зазначалося, що використання криптовалюти, зокрема Bitcoin, заборонене. Цей документ можна вважати однією з найперших спроб регулювання криптовалюти в Україні, де її розглядали як грошовий сурогат і не може використовуватись на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить законодавству країни. Після цього, у 2017 році, було представлено два законопроекти, які спробували визначити статус криптовалюти, але ні один із них не був прийнятий.

У 2020 році до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення» внесли зміни, в яких було надано визначення криптовалюти як віртуального активу, який може бути об'єктом торгівлі та переказу у цифровому форматі, а також використовуватися для платіжних та інвестиційних цілей. Це значно сприяло процесу легалізації та правового регулювання криптовалюти.

Закон України «Про віртуальні активи»[5], який було прийнято 17 лютого 2022 року, відзначається відсутністю прямого визначення терміну «криптовалюта». Він використовує більш широке поняття – «віртуальні активи», які розглядаються як нематеріальні блага, що існують у вигляді електронних даних. Це означає, що вони можуть включати не тільки криптовалюту, але й інші об'єкти, такі як NFT токени і будь-які дані, збережені та відтворювані в електронній формі, які мають вартість [6]. Таким чином, термін «віртуальні активи» не можна сплутати з «криптовалютою».

Дана тема потребує подальшого дослідження і розвитку, оскільки Україна все ще має проблеми щодо правового регулювання криптовалюти. Зокрема,

відмінності у визначенні «криптовалюти» у різних законодавчих актах призводять до розбіжностей у їх тлумаченні. Однією з перспектив є розробка нового законодавства та вдосконалення існуючого для регулювання обігу криптовалюти на території України. Також важливо провести аналіз законодавства інших країн для використання найкращих світових практик у визначенні правового статусу криптовалюти в Україні. Це сприятиме створенню ефективної системи регулювання цієї галузі та забезпечить правовий фундамент для її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Панфілов О. Є., Сідоров М. І. Правове регулювання віртуальних активів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. С. 253
2. Скільки відсотків українців є тримачами криптовалюти у 2023 році. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20230901-skilky-vidsotkiv-ukrayincziv-ye-trymachamy-kryptovalyuty-u-2023-roczii/> (дата звернення: 29.09.2023)
3. Мандрик В.О., Мороз В.П. Законодавче регулювання обігу криптовалют в Україні, проблеми та перспективи їх розвитку. Науковий вісник НЛТУ України. 2019. т. 29. № 4. С. 67
4. Спільник Ірина, Ярощук Олексій. Інституалізація криптовалюти: регулювання, правовий статус, облік і оподаткування. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 2. С. 81-92.
5. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. Верховна Рада України. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення 29.09.2023)
6. Нагнибіда В. І. Реалізація положень законодавства про віртуальні активи у світлі політики діджиталізації. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2021. № 5. С. 48.

**Крістіна КАЛЮЖНА,
Ольга БАСАРАБ,**
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
**Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,**
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Однією з поміж усіх інших головних складових економічної безпеки є її безпосередньо фінансова безпека. Ті завдання, які стоять перед державою, майже неможливо вирішити без забезпечення фінансової безпеки. Фінансова безпека являє собою дещо широкій та неоднозначний термін, який у свою чергу призводить вчених до багатогранних підходів інтерпретації [1, с. 2]. У загальному, фінансову безпеку варто розуміти як: захист фінансових інтересів на будь-яких рівнях фінансових відносин; певна ступінь фінансової самостійності, стабільності та витривалості фінансової системи держави під впливом зовнішньо-внутрішніх дестабілізуючих чинників, що становлять загрозу фінансовій системі; спроможність державної фінансової системи забезпечувати дієве функціонування національної економічної системи та стійке зростання економіки [2, с. 39-40].

До речі, робота процесу з забезпечення фінансової безпеки держави ґрунтується на доктрині, концепції, плані дій та політики національної безпеки у галузі фінансів, та викликає визначення об'єктів фінансової безпеки, утворення необхідних інститутів, конкретизації національних фінансових інтересів, упорядкування відповідних загроз. Концепція фінансової безпеки держави встановлює пріоритети цілей і завдань у цій сфері. Фінансова безпека

держави досягається реалізацією збалансованої фінансової політики держави, яка повинна відповідати концепції фінансової безпеки держави [3, с. 68-69].

Фінансова безпека держави, як компонент національної безпеки, є головною економічного зростання держави, що гарантує суверенітет і цілісність країни, а також гідний рівень життя суспільства. У мирний час сформована законодавством стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, план дій розвитку оборонного та промислового комплексу, кібербезпека, інформаційна безпека тощо залежать від економічно-фінансових можливостей та реальної ситуації. Воєнний стан, спричинений збройною агресією РФ виступає зовнішньою загрозою, яка стовідсотково негативно впливає на становище фінансової системи країни, а отже, і на її обороноздатність. На сьогодні постала певна фінансова незахищеність суспільства, оскільки в країні є конкретні економічні та політичні загрози. Точніше, початок широкомасштабної війни та введення воєнного стану призвели до виникнення реальних ризиків та загроз в управлінні фінансовою безпекою.

Небезпека, яка є у фінансовій безпеці України становить «комплекс існуючих і потенційно можливих явищ та факторів дестабілізації фінансової галузі, виявленням яких є різке зменшення ВВП, переривання процесу формування та розподілу централізованих державних фондів, дестабілізація банківської системи, девальвація національної валюти та невиконання суверенних боргів, а також зростання тінізації в економіці». [4, с. 40-41].

Від 24 лютого 2022 року, в умовах воєнного стану питання фінансової безпеки держави набуває актуального значення, адже від належного фінансування залежить захист країни, армії та функціонування органів оборони, як внутрішньої, так і за участю міжнародної допомоги. Переваги забезпечення захисту та оборони держави в умовах миру, законодавець посилюється на «необхідність наявності достатніх бюджетних коштів для досягнення встановлених цілей і виконання завдань та основних напрямів використання фінансових ресурсів» [5].

У свою чергу, державному регулюванню фінансової безпеки України в період військового часу притаманні такі ознаки: 1) здійснюється за наявності ряду загроз, таких як фізичні, а також економічних; 2) прийняття законодавчих актів, аби адаптувати до викликів сьогодення. До прикладу, законодавство помітно спростило ведення комерційної діяльності на території України, в тому числі тимчасово не сплачується земельний податок, екологічний податок та податок на нерухоме майно, особи-підприємці звільняються від сплати єдиного соціального внеску та встановлюється мораторій на проведення податкових перевірок та інші зміни, що впливають на доходи місцевих бюджетів; 3) економічна нестабільність, спричинена суб'єктивними та об'єктивними факторами.

Отже, з всього вищенаведеного варто зробити висновок у тому, що в період військового часу для забезпечення фінансової безпеки України, економічно-політичний напрям діяльності органів влади держави та фінансових структур мають бути направлені на утворення умов для врегулювання фінансової системи держави та її економічного розвитку, і водночас забезпечення її національної безпеки, що є основою збереження цілісності та національної єдності України. Аби підвищити рівень фінансової безпеки держави необхідно взаємно доповнювати та використовувати такі комплекси заходів, як фінансову, соціальну та загальну політику. Але головною умовою подолання загроз і впорядкування для фінансової безпеки нашої країни загалом – це найшвидша перемога України у війні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лисяк Л. В., Подлужна Я. Ю. Сучасний стан та основні проблеми фінансової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. С. 1-6.
2. Койло В. В. Теоретико-методологічні підходи до оцінки поняття фінансової безпеки в умовах зростання загроз країни. *Науковий вісник Херсонського державного університету: серія «Економічні науки»*. Вип. 23. Частина 2. Херсон, 2017. С. 38-42.

3. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посіб. Львів : ЛДУВС, 2020. 356 с.

4. Актуальні питання фінансової безпеки : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 27 берез. 2023 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. 216 с.

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06. 2018 р. № 2469-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#top> (дата звернення 22.10.2023).

Аліна КАРАУШ,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

Мито є одним з основних джерел надходжень до державного бюджету України. Адміністрування митних платежів - це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення своєчасного і повного справляння митних платежів.

Митні платежі – податки, що, відповідно до Податкового кодексу України або митного законодавства, справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи [1].

Адміністрування митних платежів в Україні здійснюється Державною митною службою України (ДМСУ). ДМСУ є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері митної справи.

До основних функцій ДМСУ у сфері адміністрування митних платежів належать:

- Прийняття митних декларацій та інших документів, необхідних для здійснення митних формальностей;
- Перевірка правильності визначення митної вартості товарів;
- Нарахування митних платежів;
- Збір митних платежів;
- Ведення обліку митних платежів;
- Розгляд скарг та звернень щодо митних платежів.

Адміністрування митних платежів в Україні здійснюється відповідно до Митного кодексу України, інших нормативно-правових актів у сфері митної справи та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Адміністрування митних платежів включає в себе такі основні етапи:

- Перевірка товарів та транспортних засобів на відповідність їх митним документам;
- Визначення коду товару згідно з УКТЗЕД;
- Визначення ставки митного платежу;
- Обчислення розміру митного платежу;
- Збір митного платежу;
- Видача митних документів [2].

Основними принципами адміністрування митних платежів є:

Законність; пропорційність; ефективність; прозорість; простота [2].

Основні проблеми адміністрування митних платежів в Україні:

- Недосконалість нормативно-правової бази;
- Недостатній рівень автоматизації митних процедур;
- Корупція в митній сфері.

Для вирішення цих проблем необхідно:

- Удосконалити нормативно-правову базу у сфері митної справи;
- Розробити та впровадити сучасні інформаційні технології в митну діяльність;
- Запровадити ефективні механізми боротьби з корупцією в митній сфері.

Недосконалість нормативно-правової бази

- Нестабільність законодавства у сфері митної справи;
- Нечіткі та суперечливі норми, що регулюють адміністрування митних платежів;
- Недосконалість методів визначення митної вартості товарів.

Недостатній рівень автоматизації митних процедур

- Велика кількість паперових документів, які вимагаються для здійснення митних формальностей;
- Низький рівень автоматизації проведення митних перевірок;
- Недостатня прозорість митних процедур.

Корупція в митній сфері

- Недосконалість системи контролю за діяльністю митних органів;
- Низький рівень заробітної плати працівників митних органів;
- Недостатня відповідальність за порушення митних правил.

Удосконалення нормативно-правової бази у сфері митної справи, зокрема, шляхом:

- приведення законодавства у сфері митної справи у відповідність до міжнародних стандартів;
- удосконалення методів визначення митної вартості товарів;
- запровадження єдиного кодифікованого акта у сфері митної справи.

Розробка та впровадження сучасних інформаційних технологій в митну діяльність, зокрема, шляхом:

- Автоматизації митних процедур;
- Розширення використання електронних документів у митній діяльності;

- Запровадження електронного документообігу між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Запровадження ефективних механізмів боротьби з корупцією в митній сфері, зокрема, шляхом:

- посилення контролю за діяльністю митних органів;
- підвищення заробітної плати працівникам митних органів;
- запровадження відповідальності за порушення митних правил.

Ефективне адміністрування митних платежів є важливим фактором забезпечення стабільного надходження до державного бюджету та розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Для вирішення проблем адміністрування митних платежів в Україні необхідно удосконалити нормативно-правову базу, підвищити рівень автоматизації митних процедур та запровадити ефективні механізми боротьби з корупцією в митній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Митний кодекс України від 13.03.2013 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. // Офіційний вісник України. 2014. № 20. Ст. 619.
4. Про затвердження Порядку та умов справляння митних платежів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.01.2013 № 29.

Олег КАРПОВ,
аспірант кафедри галузевого права
та загальноправових дисциплін
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»

Науковий керівник:
Олександр БРИГІНЕЦЬ,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Відповідальність та заходи впливу за вчинені порушення бюджетного законодавства, які визначаються гл. 18 Бюджетного кодексу України, потребують дослідження правової природи відповідальності в бюджетних відносинах як різновиду юридичної відповідальності та необхідної властивості бюджетного контролю, а також як дієвого засобу дотримання бюджетної дисципліни й суспільного правопорядку у фінансових відносинах. Теоретична невизначеність суттєвих питань правового регулювання контролю й відповідальності в бюджетних відносинах приводить до колізій у чинному бюджетному законодавстві та недосконалості процедури бюджетного контролю.

Аналіз складу вчиненого бюджетного правопорушення, що міститься в науковій літературі, також свідчить про його специфічні ознаки, які охоплюють об'єкт, суб'єкт та об'єктивну сторону. Вказується, що наявність вини в бюджетних правопорушеннях необов'язкова, оскільки заходи примусу за ці правопорушення іноді мають здебільшого відновлювальне значення [1]. Вважаємо, що наявність протиправного вчинку в бюджетних відносинах, що зафіксовано контролюючим суб'єктом, є підставою для застосування примусових фінансових заходів, не потребуючи розслідування чи судового процесу, проте не свідчить про безвинність. Застосування заходів впливу за порушення

бюджетного законодавства без встановлення вини порушує принцип презумпції невинуватості, що притаманний будь-якій юридичній відповідальності, а з іншого боку, усуває каральну функцію із заходів впливу, що робить бюджетний контроль марним.

Одним із способів подолання проблем, пов'язаних з порушенням бюджетного законодавства, є вдосконалення кримінально-правових засобів боротьби з бюджетними правопорушеннями, передумовою яких є поглиблений науковий аналіз самих засобів такої боротьби з урахуванням положень реформованого бюджетного та кримінального законодавства.

З'ясування ступеня системності законодавчого підходу до криміналізації різновидів бюджетних правопорушень дозволяє відмітити, що бюджетні правопорушення, які криміналізовано, вирізняються тим, що створюють реальну загрозу порушення функціонування бюджетної системи держави і як наслідок невиконання органами державної влади соціально значимих функцій та завдань через спричинення такими порушеннями недофінансування [2].

Разом з тим, має місце деяка вибіркковість законодавця щодо криміналізації порушень бюджетного законодавства. Загалом доцільність криміналізації бюджетних правопорушень, які передбачені в ч. 1 ст. 210 КК України, не викликає сумнівів, оскільки такі діяння вирізняються тим, що створюють реальну загрозу порушення функціонування бюджетної системи держави і як наслідок невиконання органами державної влади та місцевого самоврядування соціально значимих функцій та завдань через спричинення такими порушеннями недофінансування, тому саме характер суспільної небезпечності притаманний для цих діянь, виправдовує їх криміналізацію в ст. 210 КК України [3].

Однак, враховуючи такі причини криміналізації бюджетних правопорушень, незрозуміло чому некриміналізованими залишились порушення бюджетного законодавства, як передбачені в ст. 116 БК України 2010 року, так і ті, що в цій нормі БК України 2010 року не передбачені [1], але які негативно впливають на функціонування бюджетної системи з точки зору належного

фінансового забезпечення досягнення соціально значимих результатів діяльності держави і органів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України. *Голос України*. 2010. 4 серпня. №143(4893).
2. Бригинец А.А. Правовое обеспечение бюджетной безопасности государства как структурного элемента финансовой безопасности государства. *Legea si Viata*. 2016. № 11/2 (299). С. 9-12.
3. Кримінальний кодекс України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВО-ПРАВОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Ключовим завданням державної політики для відновлення України є формування дієвих правових інструментів, які забезпечуватимуть надійну основу для стабільного розвитку економіки. Враховуючи вагомість оподаткування як джерела наповнення бюджетів різних рівнів, варто продумати ефективне застосування податково-правових стимулів, що обумовлюють спрямованість вітчизняного законодавства на закріплення різних заходів державної підтримки та стимулювання платників податків.

У цьому контексті варто згадати, що після II світової війни найбільш важливим аспектом плану Маршалла для Європи була економічна реконструкція та інтеграція виробничого сектора країн.

А група американських фахівців, очолювана вченим-фінансистом, професором Колумбійського університету Карлом Шоупом, розробила програму економічного відродження Японії (на 1946-1952 рр.) у межах реалізації якої було проведено бюджетну та податкову реформи, які передбачали очищення податкової системи від зайвих елементів, створення комфортних умов для діяльності добросовісних платників, заохочення добровільної сплати податків. Для компаній, які повністю виконували податкові зобов'язання, були введені так звані «блакитні декларації». У результаті їх застосування 80% платників податків взагалі були звільнені від необхідності декларування доходів, що свідчило про простоту адміністрування податків. Податкові зміни пов'язані з істотним підвищенням неоподаткованого мінімуму і зниженням максимальної ставки прибуткового податку з фізичних осіб незалежно від джерела доходу, оподаткування прибутку юридичних осіб була зменшена з 52,5% до 35%. Завдяки діяльності «місії Шоупа» в Японії була створена, на думку багатьох учених і практиків, одна з найдосконаліших податкових систем у світі.

Враховуючи проблемні аспекти розвитку економіки України, підтримка економічних суб'єктів нині та у післявоєнний період повинна бути реальною та ефективною. Відновлення практики пільг і преференцій, розробка механізмів гарантування захисту економічних інтересів, на нашу думку, дадуть змогу створити умови розвитку вітчизняної економіки без залучення істотних обсягів державних фінансових ресурсів, що за умовах таких складних процесів є вкрай актуальними.

Варто зауважити, що приймаючи зміни до податкового законодавства, парламент має брати до уваги принцип справедливого обкладання податками. У багатьох країнах на конституційному рівні це і закріплено. Наприклад, у ст. 24 Конституції Ліхтенштейну зазначено, що «держава передбачає справедливе оподаткування, звільняючи від оподаткування мінімум для існування і обкладаючи більш високими ставками більш великі майна та доходи». Варто також згадати і ст. 53 Конституції Італії, яка визначає, що «всі зобов'язані брати

участь у державних витратах відповідно до своїх доходів. Податкова система ґрунтується на прогресивному оподаткуванні».

Хоча тенденцією останніх років у сфері оподаткування малого і середнього бізнесу у США, Нідерландах, Німеччині, Франції виступає перехід від прогресивної шкали прибуткового податку до пропорційної. Наприклад, ставка загальнодержавного податку на прибуток у США варіюється, якщо оподатковуваний дохід складає: менше 50 тис. дол. – 15%; менше 75 тис. дол. – 25%; понад 75 тис. дол. – 34%. У Нідерландах оподаткування заробітної плати й відрахування на соціальне страхування для працівників, що проводять кваліфіковані дослідження, знижуються на 35 % (50 % для стартапів) за перші 250 тис. євро витрат на оплату праці у високотехнологічні галузі, а також знижуються на 14 % до досягнення максимальної суми в розмірі 14 млн євро.

У Канаді ставки оподаткування бізнесу варіюються від 22 до 43 %. Також податковим законодавством передбачено, що місцева приватна компанія одержує податкову пільгу, що знижує податок на прибуток до 16 %, якщо їхній річний оподатковуваний дохід від діяльності не перевищує \$ 200000. У Франції, якщо річний оборот компанії перевищує 7,63 млн. євро, стягується з частини обчисленого корпоративного прибуткового податку понад 763 тисячі євро (за рахунок додаткового податку на соціальне забезпечення).

З метою максимального полегшення процесу створення нового підприємства, наприклад, у Німеччині, Румунії, США, Словаччині, Франції, Швеції, Швейцарії, Чехії застосовуються «податкові канікули» з податку на прибуток. Відповідно до податкового законодавства Франції упродовж перших двох років своєї діяльності підприємці звільняються від місцевих податків і податку на акціонерні товариства, а також активно підтримують компанії, які інвестують в інноваційну діяльність. Додатковий кредит пропонується для невеликих та малих підприємств щодо розробки нових пілотних активів. За даними ОЕСР, Франція має один із кращих інноваційних стимулів у світі, випереджаючи США та Японію. У Японії вже давно введені податкові пільги до 50% для підприємств, які виробляють продукцію на основі новітніх технологій.

Звільнення від ПДВ для малих підприємств з невеликим оборотом встановлено податковим законодавством, зокрема, у Великобританії, Франції, Німеччині, Швеції, Чехії.

Серед країн Організації економічного співробітництва та розвитку деякі країни мають намір найближчим часом запровадити зміни до встановленої податковим законодавством ставки податку на прибуток підприємств:

– в Австрії податок на прибуток підприємств буде знижено з 25 % до 24 % у 2023 році та ще до 23 % у 2024 році;

– Об'єднані Арабські Емірати оголосили про введення федерального корпоративного податку в середині 2023 р. Запропонована ставка податку на прибуток підприємств у розмірі 9 % для оподаткованого доходу понад 375000 дирхамів ОАЕ (100000 доларів США) застосовуватиметься до всіх видів діяльності, тоді як для великих транснаціональних компаній може застосовуватися інша ставка. Однак новий податок на прибуток підприємств не застосовуватиметься до видобутку природних ресурсів, оскільки ця діяльність вже підлягає оподаткуванню в Еміратах;

– у Південній Африці податок на прибуток підприємств буде знижено з поточних 28 % до 27 % [1].

Звичайно, необхідно зважено підходити у застосуванні досвіду зарубіжних країн у сфері податково-правового стимулювання діяльності суб'єктів господарювання. Механічне перенесення методів податково-правового регулювання підприємницької діяльності інших держав у нашу податкову систему може призвести до негативних наслідків. Україні варто відійти від практики використання фрагментарного підходу і застосування локальних інструментів податкового регулювання, а розвивати комплексні і системні механізми стимулювання.

Необхідно зазначити, що ПК України містить деякі положення щодо податкових пільг, котрі спрямовано на підтримку й стимулювання розвитку інноваційної діяльності, зокрема, згідно з п. 4¹ підрозділу 2 Розділ XX ПК України «тимчасово, до 1 січня 2025 р, суб'єкти літакобудування, які підпадають

під дію норм ст. 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості», звільняються від оподаткування податком на додану вартість по операціях з: ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів (крім підакцизних), що використовуються для потреб літакобудівної промисловості, якщо такі товари є звільненими від оподаткування ввізним митом згідно із підпунктом 13 пункту 4 розділу XXI "Прикінцеві та перехідні положення" Митного кодексу України; постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості.

У встановлений період операції з продажу продукції (послуг), виробленої зазначеними підприємствами за рахунок коштів Державного бюджету України, оподатковуються податком на додану вартість за нульовою ставкою». Згідно з п. 7 підрозділу 6 Розділ XX ПК України «до 1 січня 2025 р. звільняються від сплати земельного податку суб'єкти літакобудування, котрі підпадають під дію норм ст. 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості» та здійснюють розробку і/або виготовлення із кінцевим складанням літальних апаратів й двигунів до них, окрім земельних ділянок, на котрих розміщені об'єкти соціального, торговельного, сільськогосподарського призначення і непромислового будівництва» [2].

Нині є потреба у розробці та реалізації обґрунтованої державної політики з метою комплексного підходу щодо використання податкових регулюючих інструментів у стимулюванні розвитку підприємств до досягнення ними конкретних позитивних результатів. Хочеться сподіватися, що закріплення у законодавстві України податково-правових стимулів, а також їхня реалізація зумовить підвищення позитивної активності платників у сфері оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Corporate Tax Rates around the World, 2022. URL: <https://taxfoundation-org.translate.google.com/corporate-tax-rates-by-country-2022/> (дата звернення: 21.10.2023).

2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010. № 2755-VI. Дата оновлення: 03.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 21.10.2023)

Катерина КИРИЧЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Мельник Олена Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ХАРАКТЕРИСТИКА НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ЯК ЗАХИСТИТИ ВІД НЕЇ ПІДПРИЄМСТВО

Одним з головних елементів механізму ринкової економіки вважається конкуренція, тобто економічний процес взаємодії і боротьби товаровиробників за найвигіднішими умовами виробництва та збуту товарів, задля отримання найбільших доходів. Добросовісна конкуренція слугує розвитку й успіху підприємства, проте суперництво у середовищі суб'єктів господарювання за споживчий попит на ринку може реалізовуватися по совісті або ж такими способами, які можуть зашкодити як споживачам, так і конкурентам. У такій ситуації має місце недобросовісна конкуренція, що для України є доволі непотрібним, але поширеним явищем.

Саме у Франції у 19 столітті вперше виокремили дефініцію «несумлінна конкуренція», хоча саме явище недобросовісної конкуренції було відоме вже давно, приблизно з періоду впровадження капіталізму [1]. Законодавче закріплення поняття «Недобросовісна конкуренція» в Україні відбулося Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» прийнятим 1 січня 1997 року, у статті 1 якого законодавець лаконічно визначив, що недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим

чесним звичаям у господарській діяльності [2]. Проте, на нашу думку, зазначене визначення варто розширити, можна сказати, що недобросовісною конкуренцією може вважатися суперництво, яке пов'язане з порушенням прийнятих норм і правил конкуренції, яке не відповідає діючому законодавству, звичаям ділової співпраці, правилам добросовісності, розумності та справедливості.

Законом передбачено наявність в Україні 15 видів правопорушень, які вважаються недобросовісною конкуренцією, проте цей перелік не вважається вичерпним. До найбільш поширених в останні роки Антимонопольний Комітет України зазначає такі різновиди, як: є поширення інформації, що вводить в оману, неправомірне використання позначень, трохи менш популярні дискредитація та схилення до бойкоту [3].

Відповідно до статей 4-19 Закону, можна виділити наступні форми недобросовісної конкуренції, до них відносяться [2]:

– неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання; неправомірне використання позначень; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; порівняльна реклама;

– створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції: дискредитація суб'єкта господарювання; схилення до бойкоту суб'єкта господарювання; схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника); підкуп працівника, посадової особи постачальника; підкуп працівника, посадової особи покупця (замовника); досягнення неправомірних переваг у конкуренції; поширення інформації, що вводить в оману.

– неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці: неправомірне збирання комерційної таємниці; розголошення комерційної таємниці; схилення до розголошення комерційної таємниці; неправомірне використання комерційної таємниці.

Притягнення суб'єкта господарювання до відповідальності за недобросовісну конкуренцію безперечно кидає на нього тінь, а штрафи АМКУ

тільки погіршують ситуацію, внаслідок чого партнери бажатимуть припинити ділові відносини, а обсяги продажів зможуть різко впасти, так як зникне й довіра багатьох споживачів. Аби підприємство не мало проблем та підозр у недобросовісній конкуренції, варто регулярно стежити за комплаєнсом, тобто за дотриманням вимог та правил законодавства, а також в обов'язковому порядку проводити максимальне дослідження та моніторинг підприємств та партнерів, з якими бажаєте співпрацювати. Дослідження та моніторинг бажаних контрагентів необхідні для того, аби зрозуміти, чи не принесуть вони проблем та обговорень щодо вашого підприємства, так як можливо щодо них розглядається справа АМКУ або ж вони не мають рекомендацій щодо усунення порушень. Зазначена інформація міститься на офіційному сайті АМКУ та його відділень

Щодо раніше згаданих заходів комплаєнсу, то варто використовувати такі [4]:

1. моніторинг досліджень та рішень АМКУ, які стосуються недобросовісної конкуренції на предмет аналізу суті порушень;
2. звернення до АМКУ задля отримання рекомендаційних роз'яснень щодо того, чи можуть певні дії розцінюватися як поширення інформації, яке вводить в оману – найкраще це робити перед запуском реклами підприємства, випуском нової продукції або ж заміни упакування;
3. створення правил внутрішнього розпорядку, проведення навчальних тренінгів щодо несумлінною конкуренції для працівників, що готують рекламу, упакування продукції тощо.

У випадку виявлення дій, що можуть завдати або ж уже завдають шкоди вашому підприємству, протягом 6 місяців можна звернутися до АМКУ із заявою про порушення. Закон також встановлює строки давності у 3 роки щодо притягнення до відповідальності через недобросовісну конкуренцію [2]. У випадку, якщо конкурент поширює про підприємство брехливу інформацію, воно може постраждати, приміром контрагенти бажатимуть розірвати з вами договори, допоки такі відомості не будуть спростовані. Через це Законом передбачено, що органи АМКУ можуть прийняти рішення і про накладення

штрафу, і про офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним відомостей [2].

Отож, шкоду для підприємства можуть створити і власні дії, що можуть бути кваліфіковані як недобросовісна конкуренція, і дії конкурентів, які мають намір неправомірно скористатися чужою напрацьованою репутацією. Проте, якщо бути проінформованим про те, які саме дії вважаються порушення, діяти на випередження та вміти захищати свої інтереси, то можна уникнути шкоди для підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кравченко В. Недобросовісна конкуренція. *LivingFo*. URL: <https://livingfo.com/nedobrosovisna-konkurentsia/> (дата звернення: 24.10.2023).

2. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996р. № 236/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text>

3. Річний звіт АМКУ за 2022 рік. URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/641/87f/e95/64187fe957f1c745683055.pdf> (дата звернення: 24.10.2023).

4. Сидоренко Н. Що таке недобросовісна конкуренція та як вона впливає на імідж компанії. LCF. URL: <https://lcf.ua/thought-leadership/corporate/nedobrosovisna-konkurentsia-ta-yiyi-vpliv-na-imidzh-kompaniyi/> (дата звернення: 24.10.2023).

Соломія КЛИМЧУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Зміни у світовому господарстві, швидкий розвиток інформаційних технологій, підвищення обсягів інтернет торгівлі спричинили виникнення на міжнародному ринку криптовалют.

Світова фінансова криза вплинула на стабільність фінансової системи України. Ця криза торкнулась банківської сфери та усієї економіки в цілому, що спричинило значне зниження довіри до традиційних фінансових інструментів влади в країні. «Більшість громадян України стали надавати перевагу інвестуванню коштів в іноземну валюту, нерухомість та золото. Різке падіння вартості національної валюти змусило людей шукати альтернативи для збереження своїх накопичень» [1, с. 3]. Власне таким засобом і стала нова цифрова валюта – криптовалюта.

Сам термін «криптовалюта» з'явився нещодавно. Разом з ним використовуються такі терміни, як «електронні гаманці», «біткоіни», «цифрові гроші». «Криптовалюта є віртуальна або цифрова валюта, де монета є одиницею, що відображається у вигляді зашифрованих даних, тому її не можливо скопіювати і вона захищена від підробок» [2, с. 1]. Така валюта виробляється і зберігається у віртуальних гаманцях та не має фізичного вигляду, тобто є комп'ютерним кодом.

Відношення в Україні до будь-якої криптовалюти відрізняються, по різному оцінюється її існування та активне використання. Юристи вбачають в ній недоліки, тоді як економісти підкреслюють позитивні аспекти. «Перевагами такої

валюти є анонімність використання, неможливість підробки, доступність, централізованість та невизначеність. Правова природа криптовалюти відносно не визначена, однак деякі юристи вказують, що вона має складну природу і це перешкоджає віднесенню її до будь якого з існуючих правових режимів, а саме: грошових коштів, електронних грошей, валюти, валютних цінностей, цінних паперів тощо» [3, с. 101].

Першою спробою регулювання криптовалюти вважається публікація Національним банком України рекомендаційних пояснювальних документів, а саме «Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin» від 10 листопада 2014 року. У цих поясненнях «Bitcoin розглядається як грошовий сурогат, який не має реальної цінності та не може функціонувати як засіб оплати для фізичних та юридичних осіб на території України, оскільки це протирічить вимогам українського законодавства» [4]. Національний банк наголошує, що обмін біткойнів на долари США або іншу іноземну валюту може мати ознаки операцій, що схожі на діяльність так званих «фінансових пірамід», і це може вказувати на можливу причетність до сумнівних операцій відповідно до законодавства, спрямованого на боротьбу з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансуванням тероризмує.

Однак вже у 2020 році до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення» були внесені зміни, в яких було надано визначення криптовалюти як віртуального активу, а саме: «цифровий вираз вартості, який може бути використаний для торгівлі у цифровому форматі або переказу, а також використовуватися для платежів чи інвестиційних цілей» [3, с.102].

Слідом за цим, на шляху до визнання криптовалюти, було ухвалено Закон України «Про віртуальні активи» (не набрав чинності) [5]. Проте важливо зазначити, що в Законі не міститься прямого визначення терміну «криптовалюта». Він визначає більш загальну економічну категорію –

«віртуальні активи». Відповідно до цього Закону, віртуальні активи описуються як нематеріальне майно, яке становить об'єкт цивільних прав, має вартість і виражене у формі електронних даних. Проаналізувавши це визначення можна зазначити, що законодавець не обмежує це поняття виключно криптовалютою. Таким чином, термін «віртуальні активи» за своєю суттю не слід плутати із терміном «криптоактиви» та «криптовалюти».

Аналіз Закону свідчить про те, що він спрямований не лише на регулювання криптовалют, які були основним об'єктом уваги законодавців і основною причиною прийняття цього закону, але також на інші види віртуальних активів. У перспективі, цей закон може мати велике значення для розвитку сфери криптовалют в Україні, встановлюючи для них правовий статус і забезпечуючи захист прав власників віртуальних активів.

За вище викладеним можна стверджувати, що в Україні існують певні проблеми у сфері правового регулювання криптовалют. А саме, відсутність єдиного підходу до визначення криптовалют і віртуальних активів у різних законодавчих актах призводить до розбіжностей у їх тлумаченні. Однак, на сьогодні, органи державної влади визнають необхідність створення відповідного законодавчого регулювання для встановлення правил в криптовалютному секторі. Прогнозується, що в найближчому майбутньому це регулювання буде реалізовано через прийняття нових спеціальних законів, підзаконних актів та внесення змін до існуючого законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Макурін А.А. Теоретичні передумови виникнення криптовалюти. *Економічний простір*. 2019. № 146. URL: <http://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/195844> (дата звернення: 25.10.2023 р.).
2. Пуцентейло О. Криптовалюта як тренд XXI століття. Міжнародна науково-практична конференція. 2020. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38104/1/%D0%9F%D0%A3%D0%A6>

%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%99%D0%9B%D0%9E%20%D0%9E.. pdf (дата звернення: 25.10.2023 р.).

3. Коломицька Д.В. Правове регулювання криптовалюти в Україні. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку юридичної науки, освіти та технологій у XXI столітті в дослідженнях молодих учених*. Харків. 2023. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5527496e-3372-40b5-b2dc-650e973e3df4/content#page=101> (дата звернення: 25.10.2023 р.).

4. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin від 10.11.2014. Національний банк України. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14#Text> (дата звернення: 25.10.2023 р.).

5. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. №2074-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 25.10.2023 р.).

Даша КОВАЛЬЧУК,
Денис ГОЛОДЮК,
 здобувачі вищої освіти першого
 (бакалаврського) рівня
 Навчально-наукового інституту права
 Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
 кандидат юридичних наук, доцент,
 доцент кафедри публічного права
 Державного податкового університету

ПРАВОВІ АСПЕКТИ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Криптовалюта – платіжний засіб, що різниться в регулюванні за країнами. Деякі, як США, Канада та Велика Британія, мають ліберальний підхід до криптовалют, інші, такі як Китай та Індія, обмежують їх використання. У США в 2022 році була прийнята нова рамкова директива, що передала регулювання криптовалют регуляторам ринку, таким як SEC та CFTC. Адміністрація Байдена

розглядає можливість закликати Конгрес змінити закони, які стосуються постачальників цифрових активів [1]. Криптовалюти мають потенціал впливати на світову економіку, як позитивно, сприяючи інноваціям, так і негативно, призводячи до фінансової нестабільності. Оцінка їх впливу варіює за юрисдикціями.

Криптовалюту можна вважати за майно, яким можна володіти, користуватися та обмінювати. Згідно зі ст. 177 Цивільного кодексу України криптовалюту можна прирівняти до об'єкту цивільного права. Крім того, згідно зі ст. 715 Цивільного кодексу України криптовалюту можна наділити правом бути предметом договору. Це свідчить про те, що криптовалюта є активом, який може бути використаний для різних цілей [2]. Вони мають такі характеристики перед традиційними валютами, такі як анонімність, відсутність державного контролю та можливість швидких міжнародних переказів. Криптовалюти також пов'язані з рядом ризиків, зокрема, з можливістю шахрайства та відмивання грошей.

Дана тема є дуже важливою для України, адже наразі немає жодного нормативного акту, який би повністю регулював це питання. На сьогоднішній день ми маємо такі процеси щодо криптовалют в Україні. У 2022 році Верховна Рада України ухвалила Закон «Про віртуальні активи», який передбачає правову базу для криптовалют в Україні [3]. Але, на жаль, поки цей закон не набув чинності. Це свідчить про те, що тема криптовалют є актуальною і потребує уваги з боку законодавців та експертів.

Поняття «віртуальний актив» охоплює собою далеко не тільки криптовалюти, а й інші нематеріальні блага, що є об'єктами цивільних прав, мають вартість та виражені сукупністю даних в електронній формі [4].

Суддя Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді Ігор Дашутін стверджує, що Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 2074-ІХ набуде чинності тільки після внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами. У свою чергу, проєкт Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами» за № 7150 було

включено до порядку денного від 05.09.2023 року на засіданні Верховної Ради України [4].

Законопроект «Про віртуальні активи» в Україні визнає віртуальні активи як легальний майновий об'єкт, що сприяє розвитку інвестицій та інновацій у цій галузі. Закон також створює правову основу для регулювання ринку віртуальних активів та захисту прав споживачів. Його прийняття має стратегічне значення для України, оскільки сприяє розвитку цифрових активів та їхній інтеграції в глобальну економіку, приваблюючи інвестиції та сприяючи економічному розвитку країни.

За новою редакцією Цивільного кодексу від 10.08.2023 року була введена стаття 179¹, яка відноситься до криптовалют, а саме: «Цифровою річчю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті.» [5].

17 жовтня цього року в Агентстві з розшуку та менеджменту активів відбулася зустріч, де обговорювалася необхідність правового регулювання криптовалют та управління арештованими цифровими активами. Учасники згодні ініціювати створення юридичної бази для управління віртуальними активами, що вказує на перспективу ухвалення нормативних актів у цій галузі [6].

Незважаючи на те, що Закон щодо віртуальних активів досі не прийняли, питання оподаткування криптовалют залишається незмінно актуальним.

Оподаткування віртуальних активів може мати як позитивний, так і негативний вплив на фінансову безпеку України. З одного боку, оподаткування криптовалют може сприяти легалізації цього ринку та підвищенню прозорості його діяльності. Це може допомогти в боротьбі з відмиванням грошей та іншими фінансовими злочинами [7].

З іншого боку, недосконалість оподаткування призводить до ухилення від сплати податків, що негативно вплине на надходження до бюджету. Крім того, неконтрольований ринок криптовалют може стати джерелом ризиків для фінансової системи України [7].

Таким чином, для того щоб оподаткування криптовалют мало позитивний вплив на фінансову безпеку України, необхідно забезпечити його ефективність та прозорість [7].

Загалом, правове регулювання криптовалют є важливим кроком, який Україна зробить для зміцнення своєї фінансової безпеки. Контролюючи її, уряд зменшить ризики, пов'язані з різними криптовалютами, і створить більш стабільну та процвітаючу фінансову систему.

Отже, важливий крок до криптовалют, як грошової одиниці, що передбачено Законом «Про віртуальні активи» здійснено. Крім того, криптовалюта, як об'єкт цивільного права, може бути предметом договору згідно Цивільного кодексу України. Тому важливо вирішити питання щодо правового статусу та оподаткування віртуальних активів для забезпечення ефективного регулювання даних правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. George K. Cryptocurrency Regulations Around the World. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/cryptocurrency-regulations-around-the-world-5202122> (дата звернення: 12.10.2023).
2. Кочергін С. С. Правові аспекти функціонування криптовалюти та майнінгу в Україні. *Перший крок у науку*: матеріали ІХ студент. конф., м. Суми, 25 лют. 2018 р. С. 208 (дата звернення: 12.10.2023).
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-ІХ (не набрав чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 12.10.2023).
4. Дашутін І. Правова природа криптовалюти: українські реалії. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/239606-pravova-priroda-kriptovalyuti-ukrayinski-realiyi> (дата звернення: 12.10.2023).
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 05.10.2023 р. № 435-ІV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.10.2023).

6. В Україні розроблять порядок управління арештованою криптовалютою *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/283540-v-ukraine-razrobotayut-poryadok-upravleniya-kriptoalyutami> (дата звернення: 18.10.2023).

7. Чаплінська О. В. Оподаткування криптовалюти в Україні: реалії та перспективи. *Порівняльно-аналітичне право*: збірник №1, м. Ужгород, 2019 р. С. 252-254 (дата звернення: 12.10.2023).

Вікторія КОВБАСЮК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних реаліях надзвичайно важливим є забезпечення життєдіяльності української економіки, а точніше економічної безпеки України. У контексті масштабних руйнувань, девальвації гривні та світової енергетичної кризи, страждає кожен сектор економічної безпеки нашої держави, зокрема, й фінансова безпека в цілому. На нашу думку, потребує детального дослідження такий складник фінансової безпеки як податкова безпека. Адже в умовах війни надзвичайно важливими є надходження до державної казни податків та зборів й спроможність суб'єктів оподаткування сплачувати ці податки та збори. Задля розуміння рівня податкової безпеки варто проаналізувати діяльність ключового органу в податковій системі – Державної податкової служби. Окрім цього, важливо визначити роль ДПС у забезпеченні податкової безпеки держави.

Для початку варто виділити єдину дефініцію податкової безпеки. І.О. Цимбалюк стверджує, що податкова безпека – це такий стан оподаткування в країні, за якого забезпечується узгодження інтересів держави й платників податків шляхом встановлення обґрунтованих податків, забезпечення чіткості порядку їх стягнення відповідно до досконалого податкового законодавства за умови наявності рівня справедливості оподаткування [1]. На думку В.В. Іщенка, податкова безпека – це складова фінансової безпеки держави, яка визначається наявністю сформованої податкової системи із оптимальним рівнем оподаткування, що гарантує достатнє наповнення завдяки податковим надходженням дохідної частини бюджету для виконання державою своїх завдань та функцій, а також забезпечує соціальний захист населення і розвиток реального сектору економіки [2]. Ми ж вважаємо, що податкова безпека – це структурний елемент фінансової безпеки держави, який полягає у реалізації податкової політики держави, усуненні економічних загроз, забезпеченні гармонізації інтересів платників та держави та вдосконаленні як податкової системи, так й економічної системи держави в цілому.

На нашу думку, податкова безпека держави включає в себе такі складові:

- 1) оптимальне поєднання фіскальних інтересів держави та індивідуальних, корпоративних інтересів платників податків;
- 2) забезпечення держави необхідним обсягом податкових надходжень;
- 3) чіткий та точний механізм стягнення податків відповідно до законодавства;
- 4) наявність рівня справедливого оподаткування;
- 5) досконале податкове законодавство.

Задля виконання кожного із вище згаданих елементів податкової безпеки існують різні державні органи. На нашу думку, одним із державних органів, що є ключовим гравцем у забезпеченні податкової безпеки є Державна податкова служба. Згідно із пунктом 1 Положення «Про Державну податкову службу», Державна податкова служба – це центральний орган виконавчої влади, який

реалізовує державну податкову політику та державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [4].

У цьому Положенні перераховані основні завдання Державної податкової служби. Ми б хотіли зосередити увагу на таких завданнях ДПС як: реалізація державної податкової політики, здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, а також здійснення державної політики з адміністрування єдиного внеску.

Визначивши складові податкової безпеки та завдання ДПС, можемо визначити її роль у забезпеченні податкової безпеки держави. З упевненістю можна стверджувати, що ДПС є основним державним органом у функціональній складовій забезпечення податкової безпеки, оскільки у своїй діяльності вона реалізовує ключові елементи податкової безпеки, наприклад, чіткий та точний механізм стягнення податків відповідно до законодавства. Тобто ДПС виконує не лише суто теоретичні функції, а й здійснює практичну діяльність у сфері податкової безпеки.

На нашу думку, діяльність Державної податкової служби має надзвичайно важливе значення для забезпечення як податкової безпеки, так і фінансової в цілому. Оскільки у сучасних кризових умовах рівень податкової безпеки в Україні значно погіршується, необхідно впроваджувати термінові заходи для його стабілізації, чим і займається ДПС. Тому з початком повномасштабного вторгнення Державна податкова служба змушена була рішуче й чітко діяти, задля забезпечення функціонування української податкової системи й допомоги бізнесу було вжито такі заходи:

- Впроваджено податкові пільги, зокрема, у сфері гуманітарної та благодійної допомоги, а також для індустріальних парків;
- Зниження податкового навантаження для малого бізнесу. До прикладу, до завершення воєнного стану ФОПи 1 та 2 груп можуть не сплачувати єдиний податок і не заповнювати декларацію платника єдиного податку, а ФОПи 3 групи на спрощеній системі сплачують 2% від доходів замість 5%.
- Зміна строків зі сплати податків;

- Впроваджено мораторій на проведення податкових перевірок;
- Звільнення від сплати податків на тимчасово окупованих територіях;
- Продовжено термін дії дозволів на здійснення господарської діяльності. Наприклад, дозволи (ліцензії) на здійснення господарської діяльності, термін дії яких закінчується в період воєнного стану, вважатимуться такими, що продовжили свою дію на всій території України на період дії воєнного стану та протягом двох місяців з дня його закінчення;
- Пільгове оподаткування пального;
- Скасування штрафів за торгівлю без касових апаратів, але лише до 1 жовтня 2023 р. [3].

Отож, Державна податкова служба має створити чітку концепцію податкової безпеки, яка, на нашу думку, полягає у суворому державному контролі у сфері оподаткування, створенні грантів та програм допомоги бізнесу, впровадженні пільг для стимулювання малого бізнесу, а також пом'якшенні механізму стягнення податків та можливості відтермінування стягнення податків не тільки під час воєнного стану, а й у мирні часи. Важливо розвивати податкову безпеку держави, не тільки для того, щоб зміцнити державу в такі буремні для неї часи, а й для того, щоб вибудувати стабільну стійку фінансову систему України у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іщенко В.В. Податкова складова фінансової безпеки держави. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 37. С. 35–40.
2. Цимбалюк І.О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави. *Стратегічне управління національним економічним розвитком*: колект. Монографія / за заг. ред. О.В. Кендюхова. Донецьк, 2013. Т. 2. С. 392.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : Закон України від 30.06.2023 р. № 3219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text>

4. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Каб. Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227: станом на 25 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text>

Дмитро КОЛОМІЄЦЬ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОРГАНУ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Економічна безпека держави є важливою та однією з головних складових національної безпеки. В умовах сьогодення, безпека держави – головна ціль всіх державних органів. Беззаперечно, що важливою складовою економічної безпеки держави є фінансова безпека, тому, відповідно, для конкретизації і безпомилкового розуміння потрібно визначитися з тлумаченням даного поняття. Таким чином, загальним визначається, що «фінансова безпека - це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни» [1]. Таке визначення є найбільш доцільним, адже воно найповніше виражає сутність фінансової безпеки, як невід’ємної складової існування держави.

Що стосується реалізації діяльності у сфері фінансової безпеки, то функції по її забезпеченню покладені на Бюро економічної безпеки України (далі - БЕБ України). Так, БЕБ України визначається законодавцем, як «центральний орган

виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави». Відповідно, на БЕБ України покладають такі основні функції, що забезпечують фінансову безпеку а саме: аналітичну, правоохоронну, економічну та інформаційну [2]. Відповідно до законодавчо-визначених понять, для безперечного і повно об'ємного розуміння функцій БЕБ України, потрібно розтлумачити та окреслити сферу кожної з них.

Отже, аналітична функція БЕБ України, як визначає М. Р. Піхоцька, полягає в принципі: «М'які навички, що допомагають виявити і вирішити складні проблеми» [3, с. 1]. На нашу думку, цей базований принцип тлумачиться, як така діяльність органу, що спрямована на: оцінку загроз та ризиків вчинення кримінальних правопорушень, що підслідні БЕБ України; прогнозування розповсюдження таких загроз та ризиків, створення засобів та закріплення способів мінімізації, ліквідації та превенції таких елементів. Аналітичну діяльність в БЕБ України здійснюють Аналітики БЕБ України, що закріплено в ст. 21 ЗУ «Про Бюро економічної безпеки України», а також здійснюють повноваження, визначені цим законом [2]. Аналітична діяльність БЕБ України є «колонною» на основі якої орган здійснює свою діяльність, зокрема, саме тому, що в першу чергу «орган націлений виявляти системні злочини, працюючи з базами даних, а не оперативно-розшуковими заходами чи проведенням обшуків в офісах», про що заявляв Голова Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики, народний депутат України Данило Гетманцев [4].

Правоохоронна функція БЕБ України, у прагматичному визначенні, є така діяльність уповноважених суб'єктів, співробітників БЕБ України, щодо виявлення та розкриття конкретних фінансових злочинів, що відносяться до підслідності БЕБ України. Безпосередньо, для логічного спрямування умовиводів, щодо діяльності БЕБ України потрібно уточнити, що відповідно чинному законодавству, а саме ч. 3 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) до підслідності БЕБ України відносяться кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 191 (якщо предметом

кримінального правопорушення є бюджетне відшкодування), 199, 200, 203-2, 204, 205-1, 206, {206-2, 210, 211} (у разі, якщо таке кримінальне правопорушення не віднесена до підслідності іншого органу), 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233 Кримінального кодексу України. Також пунктом 3 цієї частини передбачені окремі випадки, в яких підслідність визначених пунктом кримінальних правопорушень буде мати БЕБ України [5]. БЕБ України здійснює оперативно-розшукову діяльність, в межах своїх повноважень та на основі ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України, а також проводить досудове розслідування, що передбачено КПК України [5, с. 6]. Правоохоронною діяльністю займаються співробітники, що визначаються Детективами БЕБ України [2].

Економічна функція БЕБ України полягає врегулюванні фінансових відносин, супровід та охорона економічних потоків, тобто прибутків та видатків держави, а також наданні інших послуг, як державним, так і недержавним установам, організаціям і підприємствам. М. Р. Піхоцька визначає, що економічна функція БЕБ України проявляється у протекції приватної власності, підтримці правопорядку і забезпеченні національної безпеки, спрямуванні податків на чітко визначені цілі, наданні публічних послуг у фінансовому секторі, регулюванні суспільно-економічних галузей суспільного життя, у макроекономічному управлінні, забезпеченні фіскальної і монетарної політики задля контролю ділового цикл [3, с. 3].

Також, не менш важливою ніж інші, є інформаційна функція БЕБ України. Вона забезпечує дуже важливе завдання, яке виконує БЕБ України, а саме «здійснювати інформаційну взаємодію з усіма правоохоронними органами, органами державної влади та управління», що впроваджує повний контроль органу в межах своєї діяльності. Особливістю цієї функції є її періодичний симбіоз із аналітичною функцією, результатом якої є підвищення результативності аналітичної діяльності, та забезпечення виконання ще одного завдання, що покладене на БЕБ України, а саме «складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення

ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки» [2].

Підсумовуючи вище викладене, можемо зробити висновок, що для забезпечення фінансової безпеки держави, функціонування БЕБ України, як органу, що забезпечує економічну безпеку держави, а отже і фінансову, є доцільним і достатньо ефективним. Бюро економічної безпеки України здійснює також і самоконтроль, результатом чого є внесення пропозицій щодо корегування своєї діяльності та функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 20.10.2023).

2. Про Бюро економічної безпеки : Закон України від 09.10.2021 р. Дата оновлення: 31.03.2023. № 1774-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20> (дата звернення: 20.10.2023).

3. Стеблянюк А. В., Лісов Д. А. Бюро економічної безпеки, як суб'єкт забезпечення економічної безпеки. *Нове українське видання*. 2021. №6. С. 1–5.

4. Слуга народу. Бюро економічної безпеки. URL: https://sluganarodu.com/beb/?gclid=CjwKCAjw9rDBhVxEiwA9qYUpYg_hOuwWJ2PuMoERAUfY2BzJWIBid5yKw9DdkqiwMOpFVpgPyBRoCQB8QAvD_BwE (дата звернення: 20.10.2023).

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. Дата оновлення: 01.10.2022. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.10.2023)

6. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. Дата оновлення: 31.03.2023. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 20.10.2023).

Вікторія КОНДРАТЮК,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Валютне регулювання є важливою складовою фінансової політики будь-якої країни, але в умовах воєнного стану гостро постає питання негативного впливу війни на стабільність економічної системи держави, та можливої загрози девальвації курсу національної валюти, що здатне суттєво позначитися на купівельній спроможності громадян, інвестиційному кліматі та стабільності фінансової системи. Україна переживає складний період воєнного конфлікту, що суттєво впливає на стан її економіки. За таких умов валютне регулювання стає складнішим завданням через обмеження та нестабільність, зумовлені воєнним станом.

Досліджуючи та розвиваючи основні теоретичні засади валютного права, науковці виокремили та сформулювали наступні положення щодо наявних підходів до розуміння поняття валютного регулювання в системі державного управління економікою: у широкому розумінні валютне регулювання розглядається як система, один із механізмів державного впливу на певні економічні процеси (регламентація міжнародних розрахунків, порядок здійснення операцій з валютними цінностями, керування обігом валюти, вплив на обмінний курс національної валюти, контроль за веденням валютних операцій); у вузькому розумінні валютне регулювання розглядається як метод, форма чи інструмент системи державного управління міжнародними економічними відносинами, регулювання економіки або зовнішньої торгівлі [1].

Відповідно до Закону України «Про валюту та валютні операції», валютне регулювання визначається як діяльність Національного банку України та в установлених цим Законом випадках Кабінету Міністрів України, спрямована на регламентацію здійснення валютних операцій суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами [2].

Роль валютного регулювання в контексті війни включає в себе введення обмежень на валютні операції, управління валютним курсом та контроль за капіталовиливами. Це важливо, оскільки неправильне регулювання може призвести до економічної нестабільності та втрати довіри валютним ринком. Валютне регулювання є важливим інструментом для забезпечення макроекономічної стабільності. У свою чергу надзвичайні умови ускладнюють здійснення валютних операцій, що може призвести до дестабілізації валютного ринку та економіки країни в цілому.

З точки зору діяльності суб'єктів господарювання в надзвичайних умовах, валютне регулювання передбачає відповідність заходів валютних обмежень масштабам та структурі ризиків, що загрожують фінансовій стабільності, встановлення строків дії, наявності підзвітності Національному банку України та публічності [3]. Національний банк України становить собою головний виконавчий орган валютного регулювання, що здійснює свою діяльність відповідно до Законів України «Про Національний банк України» та «Про валюту та валютні операції».

Війна в Україні призвела до значних змін у валютному регулюванні. Так, з початку повномасштабних військових дій, орієнтуючись на зарубіжний досвід заради гарантування стабільності валютного курсу, НБУ зафіксував офіційний курс гривні до долара США, одночасно запровадивши низку валютних обмежень. Ці заходи запобігли неконтрольованій девальвації гривні та убезпечили банки від впливу валютних депозитів [4, ст. 76].

Національний банк України заборонив проведення більшості готівкових і безготівкових валютних операцій та посилив вимоги до небанківських установ з метою мінімізації спекуляцій на валютному ринку в умовах війни, а саме

зменшення штучного підвищення курсу в готівковому сегменті валютного ринку, адже офіційний курс долара США було зафіксовано з початком війни задля того, щоб забезпечити стабільну роботу фінансової системи. З'явилася заборона на розміщення інформації про курси купівлі та продажу іноземних валют поза межами кас установ та привернення до них надмірної уваги будь-якими символами, а також в пунктах купівлі та продажу іноземних валют процес обміну валют повинен здійснюватися із обов'язковим веденням відеоспостереження. Заборонено також перекази з України за кордон в іноземній та національній валютах та операції щодо розрахунків з учасниками з РФ та РБ, тобто особами, які там перебувають або ж зареєстровані. Відбулося зменшення граничного строку застосування банківського валютного нагляду, тобто максимально можливих строків розрахунків за експортно-імпортними операціями з 365 календарних днів до 120 календарних днів [3]. Обмеження були запроваджені не лише для операцій бізнесу, а й для населення у вигляді встановлення лімітів на зняття готівкової національної та іноземної валюти з поточних рахунків, проведення переказів Р2Р, за картковими операціями [5]. Серед вказаних заборон та обмежень також були певні винятки, проте загалом НБУ встановив жорсткі валютні обмеження та вжив інших відповідних заходів заради стабілізації валютного курсу України.

Після реалізації зазначених заходів, НБУ почав поступово послаблювати валютні обмеження. Однак тривалий режим фіксованого валютного курсу створює дисбаланси на валютному ринку та виснажує золотовалютні резерви. Важливим є повернення до режиму плаваючого валютного курсу та валютної лібералізації [5].

Отже, основні особливості валютного регулювання в умовах воєнного стану характеризуються запровадженням вищезазначеного ряду обмежень на здійснення валютних операцій, що були спрямовані на захист фінансової системи та економіки України від негативних наслідків обумовлених повномасштабним вторгненням з боку країни-агресора. Введення валютних обмежень в Україні було необхідним заходом для захисту фінансової системи та економіки країни від

негативних наслідків війни. Ці обмеження дозволили стабілізувати валютний ринок та запобігти відтоку валюти з країни, проте, їх вплив на економіку України є неоднозначним. З одного боку, обмеження дозволяють захистити валютний ринок від спекуляцій та відтоку валюти з країни. З іншого боку, обмеження можуть призвести до ускладнення здійснення зовнішньоекономічної діяльності, що призводить до зниження обсягів торгівлі та інвестицій. В подальшому необхідно розробити ефективні заходи для покращення валютного регулювання в Україні після завершення війни. Дослідження даної тематики також може сприяти розробці ефективних стратегій валютного регулювання під час конфліктів та війн, та мати велике практичне значення для країн, які переживають подібні виклики. Після закінчення війни очікується поступова лібералізація валютного регулювання, що дозволить відновити нормальне функціонування валютного ринку та сприятиме стабілізації та розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лавров Р. В., Садчикова І. В., Середюк І. О. Сучасні тенденції валютного регулювання в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 4–11. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2019/3.pdf (дата звернення: 30.10.2023).
2. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII: станом на 1 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
3. Антонюк О.Р., Дерманська М.О. Особливості валютного регулювання під час дії воєнного стану в Україні: вплив на положення контролю. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2022. Т. 4. № 100. С. 3-14. URL: <https://doi.org/10.31713/ve420221> (дата звернення: 02.11.2023).
4. Веселовська В. О. Валютне регулювання в Україні: особливості та проблематика. *Обліково-фінансова наука і практика: пріоритети розвитку та місія у воєнний час*: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16 листоп. 2022 р. Київ, 2022. С. 243. URL:

https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6670/1/zb_conf_16-11-2022.pdf#page=74 (дата звернення: 03.11.2023).

5. Деркач Ю. Б. Використання інструментів валютного регулювання в умовах воєнного стану. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 3 (03). С. 21–25. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-3-4> (дата звернення: 04.11.2023).

Тетяна КОРНЕВА,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права
та галузевих дисциплін
Національного університету
водного господарства та природокористування
Ірина СІРОЧУК,
провідний менеджер
з претензійно-позовної роботи
Департаменту проблемної заборгованості
роздрібних клієнтів АТ «Райффайзен Банк»

ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Актуальність проблематики валютного контролю при переміщенні товарів через митний кордон України зумовлена викликами воєнного стану та практики щодо встановлення його місця та значення в системі фінансового контролю, а також реалізацією пов'язаних правових інститутів, які нещодавно виникли в практиці правозастосування і спрямовані на гарантування інтересів фінансової безпеки та характеризуються наявністю суспільного резонансу.

Слід звернути на ознаки валютного контролю, що вказують на його природу як самостійного виду фінансового контролю та мають характерні риси за якими можна виокремити його відмежування від інших видів державного контролю, а саме:

- мета: гарантування національних інтересів, фінансової безпеки держави, забезпечення добробуту суспільства, запобігання вчиненню валютних правопорушень, покарання порушників;
- нормативно-правове забезпечення у спеціальних положеннях чинного законодавства;
- примусова форма правореалізації діючих нормативно-правових актів;
- нормативно-правове закріплення кола спеціальних суб'єктів правозастосування та визначення їх дискреційних повноважень;
- юридично визначені підстави для притягнення до відповідальності;
- застосування особливих специфічних процедур при проведенні валютного контролю, установлених нормами чинного законодавства;
- наявність негативних, для порушників, обмежувальних наслідків, встановлених санкціями відповідних законодавчих актів.

Наразі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності не обмежені у виборі законних способів ведення господарської діяльності. Проте, з урахуванням принципу заохочення добросовісності, слід вживати всі визначені законом заходи, необхідні для проведення валютних операцій усіма безпосередніми учасниками зовнішньоекономічних відносин з врахуванням ризиків, які виникли під час воєнного стану. Зокрема і під час вибору контрагентів при укладанні зовнішньоекономічних контрактів, ведення бухгалтерського обліку під час складання первинних документів і розрахунку на їх підставі розміру податкових зобов'язань тощо. Саме такий підхід має панувати у проведенні зовнішньоекономічної діяльності на сучасному етапі руху в ЄС.

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) у своєму дослідженні представив основні тенденції та події вересня 2023 року, зокрема і у зовнішньоекономічній діяльності, а саме:

- Україна у вересні відновила експорт електроенергії, оскільки через завершення ремонту кількох енергоблоків та хорошу погоду виробництво електроенергії зросло.

- ЗСУ з міжнародними партнерами забезпечили гуманітарний коридор для перевезення вантажів з морських портів Одеси.
- У вересні поглибилась торговельна суперечка з Польщею, Угорщиною і Словаччиною щодо експорту української аграрної продукції на ці ринки [1].

Отже зараз ситуація у зовнішньоекономічній діяльності відрізняється кардинально, а утримання жорстких валютних обмежень може суттєво стримувати відновлення економіки, що потребує водночас нових підходів до нормативно-організаційних заходів проведення валютного контролю.

Проте слід зазначити і про продовження існування проблеми повернення валютної виручки, оскільки деякі експортери, наприклад, максимально, не зважаючи на воєнний стан, затягують повернення експортної виручки в межах дозволеного терміну (180 днів).

Також є недобросовісні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які користуються різними механізмами, щоб взагалі не повертати отриману за виконані контракти валютну виручку. Це питання набуває загальнодержавного значення, особливо в умовах війни та потребує спільних організаційних зусиль і законодавчо закріпленого розподілу повноважень між митними та іншими органами державної влади.

Діючий на сьогодні нормативно визначений механізм обміну інформацією з НБУ, ДПСУ, Держфінмоніторингом та іншими правоохоронними органами, на жаль, передбачає лише одностороннє надання Держмитслужбою відомостей про оформлені у митний режим "імпорту" та "експорту" товарів та переміщення громадянами валютних цінностей через державний кордон України.

Оскільки імпорт є однією зі статей наповнення державного бюджету, держава зобов'язала саме митні органи здійснювати контроль товарів і транспортних засобів, що переміщуються і декларуються особами, які ввозять їх на митну територію України, шляхом визначення його дійсної вартості, аби не допустити зменшення бази до оподаткування.

Проте питання вартості ввезених товарів (режим імпорту), щодо достовірності документів поданих при проведенні митного контролю, на

сьогодні митним органам можливо лише шляхом запиту цієї інформації у самого імпортера або у митних органів країни-контрагента (при цьому, відповіді від митних органів інших країни надаються місяцями, роками, або зовсім не надаються).

Інший спосіб отримання вищезазначеної інформації – дослідження руху грошових коштів в бухгалтерському обліку та звітності суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності під час проведення виїзної документальної перевірки, але за умови допуску цим суб'єктом посадових осіб митних органів до проведення такої перевірки та наданням ним доступу до відповідної бухгалтерської документації.

Отже, на сьогодні вкрай важливо продовжувати шукати нові форми валютного контролю та впроваджувати правові і організаційні рішення, які б підвищували реальну фінансову безпеку держави. З метою виявлення і подолання проблем у проведенні валютного контролю при переміщенні товарів і транспортних засобів через митний кордон України, підвищення його ефективності та дієвості, вважається за необхідне надати митним органам:

- статус органу валютного контролю у частині контролю за операціями з імпорту та експорту товарів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що позитивно вплинуло б як на ефективність здійснення валютного контролю, своєчасність проведення розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами, так і на стан надходження митних платежів до Державного бюджету;
- право здійснювати контроль за своєчасністю валютних розрахунків під час здійснення документальних перевірок та пост-митного контролю;
- на базі досвіду з інтеграції комплексного підходу, накопиченого країнами ЄС, агенціями та міжнародними організаціями з питань валютного контролю гармонізувати нормативно-правові акти України, враховуючи реалії сьогодення і наукові дослідження, проведені під час воєнного стану щодо розмежування дискреційних повноважень державних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Місячний економічний моніторинг України №225 жовтень 2023 року.

URL: (дата звернення 22.10.2023)
<https://mail.ukr.net/desktop#readmsg/16978144773055249848/f0>

**Анна КОСАР,
Наталія СОКОЛ,**
здобувачі вищої освіти
першого (бакалаврського рівня)
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах сучасної практики держава намагається побудувати такий механізм безпечного та вигідного функціонування суб'єктів господарювання, який би, нейтралізуючи зовнішні та внутрішні загрози, надав можливість йому стабільно розвиватися. Проте, наразі виникають все нові і нові загрози. На сьогоднішній день, коли в країні відбувається повномасштабне вторгнення країни-агресора, наша країна має використовувати ефективні інструменти задля ефективного ведення бізнесу. Тому зрозумілим стає питання фінансової безпеки у розрізі забезпечення інтересів суб'єктів господарювання, а особливо складнощів її реалізації в сучасних умовах.

Мета роботи. Дослідити питання щодо сутності значення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах війни.

Матеріали та методи обговорення. У рамках дослідження теми «Значення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах війни», використовувались методи, такі як аналіз чинного законодавства, емпіричні дослідження та спостереження. Дослідження фокусується на впливі воєнного стану на фінансову стійкість суб'єктів господарювання, враховуючи економічні та ризикові аспекти.

Результати та обговорення. Одним із основних економічних прав є право людини на зайняття підприємництвом. Право людини на здійснення підприємницької діяльності відіграє важливу роль у сучасному світі, особливо у час війни, оскільки підприємства, здійснюючи господарську діяльність, вносять кошти, сплачені як податки, у державний бюджет, чим приносять неабияку користь Україні у такий скрутний час [1, с. 106].

Дійсно, особливого значення національна безпека України, зокрема, фінансова безпека суб'єктів підприємництва, набуває саме в умовах сучасних викликів та загроз. Повномасштабна війна негативно впливає і на глобальну економічну та фінансову безпеку, руйнівні наслідки злочинних дій росії в Україні відчуває на собі практично весь світ [2, с. 16]. Розглядаючи дане питання, звернемо увагу на слушну думку І. Доценко, де зазначається, що «на сьогодні українське суспільство проходить через ряд випробувань воєнного часу, який спричинив розвиток кризових явищ у соціальній, економічній та політичній сферах» [3, с. 179].

У розрізі захисту інтересів бізнесу, зокрема, під час війни, чимало внесено законодавчих змін, зокрема Законом «Про внесення зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» введення новий тимчасовий механізм оподаткування суб'єктів господарювання, що значно полегшив діяльність суб'єктів господарювання [4]. Ю. Ю. Вергелюк та К. І. Філіпішина підкреслюють, що «ключовими рисами ефективної системи забезпечення фінансової безпеки є її гнучкість та максимальний баланс держави та суб'єктів господарювання» [5, с. 251]. Слід наголосити, що розвиток підприємництва у всі часи був одним із пріоритетних

шляхів підвищення економічної ситуації в країні, який неможливий без прийняття відповідних законодавчих актів для врегулювання вказаної сфери. Держава активно працює над вдосконаленням законодавчої бази, за допомогою якої здійснюють правове регулювання розвитку бізнесу в Україні.

Варто зазначити думку М.С. Зварич, що «фінансова безпека виступає ґрунтовною складовою економічної безпеки не тільки підприємницького сектору, а й держави в цілому, фінанси – кров економічної системи держави» [6, с. 26]. Наголосимо, що в даному трактуванні обґрунтовується саме необхідність забезпечення та підтримки фінансової безпеки держави, тому що вона стосується не лише держави загалом, а й усіх галузей національного господарства, приватних підприємців, усього суспільства. Можемо сміливо стверджувати, що нехтування станом фінансової безпеки може призвести до катастрофічних наслідків, наприклад занепад галузей або банкрутство підприємств тощо.

Висновки. Отже, можемо дійти висновку, кроки, які на сьогодні робить держава на зустріч підприємницькому сектору є логічними та виправданими, адже бізнес повинен адаптуватися до нових умов та сплачувати податки для наповнення бюджетів різних рівнів в таких загрозливих умовах роботи. Можемо з упевненістю стверджувати, що дії уряду України з підтримки бізнесу під час війни, є цілком раціональними і враховують особливості кожного з видів бізнесу і створюють умови, для його успішного відновлення та функціонування. Таким чином, забезпечення державою фінансової безпеки інтересів, український бізнес буде відновлювати економіку України і нарощувати спроможність держави перемогти країну-окупанта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Туркот О., Криса С. Щодо правового регулювання розвитку бізнесу в Україні. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*. Львів. 2023. С. 106-107.

2. Варналій З.С. Зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання у воєнний та повоєнний період. *Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави*. Львів. 2023. С. 15-19.

3. Доценко І. Фінансова державна підтримка суб'єктів підприємництва в умовах війни. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу*. Луцьк. 2022. С. 179-182.

4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: 182 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 09.11.2023 р.)

5. Вергелюк Ю.Ю., Філіпішина К.І. Фінансова безпека у розрізі забезпечення інтересів суб'єктів господарювання в умовах війни. *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку*. Острог. 2022. С. 249-251.

6. Зварич М.С. Механізм забезпечення фінансової безпеки домогосподарств в Україні. *Дисертація*. Київ. 2020. С. 23-35.

**Марія Костиріна,
Альона Риженко,**
здобувачі вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ НА СЬОГОДНІШНІЙ ДЕНЬ

У зв'язку з військовою агресією, яка активно розвивається на теренах нашої держави, більше постає важливість такого питання, як «фінансова безпека держави». Фінансова система в умовах воєнного стану зазнала значних деструктивних змін, поглибилася макроекономічна нестабільність, боргова залежність від зовнішніх кредиторів. Варто погодитись з В. Т. Білоусом та О. О. Бригінцем, що «розбалансування державних фінансів виступає одним із ключових факторів, що порушує стабільність та стійкість вітчизняної фінансової системи» [1, с. 76]. У розрізі даного питання О. О. Токар та О. М. Шевченко доречно підкреслюють, що «фінансова безпека держави – основна умова здатності здійснювати самостійну фінансово-економічну політику у відповідності до національних інтересів» [2, с. 358].

Погоджуємося з О. М. Бандуркою, що «стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та національних інтересів як держави в цілому, так і окремої людини від реальних та потенційних загроз характеризує національну безпеку України. В умовах воєнного стану організація захисту всіх складових національної безпеки – головна функція держави та кожного громадянина» [3, с. 18].

У наукових працях фінансову безпеку розглядають з різних аспектів, наприклад, О. П. Гетманець спирається на такі фактори: рівень фінансової

незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку); характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава; політичний клімат у країні; рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери [4, с. 223]. У свою чергу О. О. Токар та О. М. Шевченко підкреслюють, що в загальному фінансова безпека держави полягає в здатності його органів: забезпечувати стійкість економічного розвитку держави; забезпечувати стійкість платіжно-розрахункової системи та основних фінансово-економічних параметрів; нейтралізувати вплив світових фінансових криз і навмисних дій світових структур на національну економічну та соціально-політичну систему; запобігати великомасштабній втечі капіталу за кордон, запобігати конфліктам між владою різних рівнів з приводу розподілу і використання ресурсів національної бюджетної системи; найбільш оптимально для економіки країни залучати і використовувати кошти іноземних запозичень; запобігати злочинам та адміністративним правопорушенням у фінансових правовідносинах [2, с. 357].

Доречним також є зазначення А. Рижкової, яка вважає, що сутність фінансової безпеки держави полягає у забезпеченні такого стану розвитку й захищеності фінансової системи країни та інтересів економічних агентів, за якого досягається високий рівень стійкості до внутрішніх та зовнішніх загроз, стабільне зростання економіки, ефективне функціонування економічної системи та захист інтересів суспільства [5, с. 60].

Можемо стверджувати, що фінансова безпека в сучасному суспільстві дійсно визнається однією з ключових функцій держави, оскільки забезпечення стабільності та надійності фінансової системи є важливим завданням для забезпечення економічного добробуту та соціального розвитку країни. Фінансова безпека охоплює комплекс заходів та стратегій, спрямованих на запобігання ризикам та загрозам, які можуть вплинути на фінансову стабільність та інтереси держави в галузі фінансів. Саме забезпечення фінансової безпеки є основною

передумовою для стійкого економічного розвитку та соціального процвітання держави, тому їй відводиться особливе значення на сьогоднішній день.

Враховуючи вище зазначене, виділимо алгоритм формування основних напрямків фінансової політики держави в контексті забезпечення фінансової безпеки, який поділяється на два блоки, зокрема:

– виявлення та ідентифікація ризиків і загроз фінансовій сфері: дослідження чинників впливу на показники; систематизація даних про характер та масштаби чинників і загроз, а також динаміки їх зміни; прогнозування ймовірних наслідків негативного впливу загроз;

– запобігання та нейтралізація впливу ризиків і загроз фінансовій сфері: побудова цільових стратегічних пріоритетів розвитку; джерела фінансування альтернативних пропозицій і рішень; обґрунтування найоптимальніших стратегічних рішень; уповноважені на реалізацію заходів щодо протидії загрозам суб'єкти тощо [5, с. 60].

Отже, фінансова безпека є однією з важливих функцій держави в сучасних умовах. Її значення полягає у забезпеченні стійкості фінансової системи та захисту національних фінансових інтересів. У сучасному світі, де глобалізація і швидкі зміни економічних умов є нормою, фінансова безпека стає ключовою складовою національної безпеки. Саме вона допомагає державі відстоювати свої фінансові інтереси на міжнародній арені та забезпечувати сталість фінансової системи в умовах негативних внутрішніх і зовнішніх впливів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоус В.Т., Бригінець О.О. Правові питання розв'язання проблем фінансової безпеки України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*, № 902. 2018. С. 74-81.

2. Токар О.О., Шевченко О.М. Загрози та основні шляхи забезпечення фінансової безпеки держави. *Збірник праць Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*. 2023. С. 357-358.

3. Бандурка О. М. Забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Актуальні питання фінансової безпеки*. Вінниця, 2023. С. 18-20.
4. Гетманець О. П. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218-223.
5. Рижкова А. Роль та місце фінансової безпеки в системі зміцнення економічної безпеки держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*, № 3(67), 2022. С. 56-61.

Мирослав КУЗЬМИК,
аспірант кафедри галузевого права
та загальноправових дисциплін
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»
Науковий керівник:
Олександр БРИГІНЕЦЬ,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Діяльність Уряду та Казначейства України спрямовані на створення належної нормативно-правової бази для забезпечення казначейського обслуговування бюджетних коштів та інших клієнтів в умовах запровадження воєнного стану. Однак незважаючи на значну пророблену роботу над створенням нової функціональної системи Казначейства України з метою обслуговування бюджетних коштів в умовах воєнного стану, на практиці все ще залишається багато проблемних аспектів, які потребують вирішення [1]. Аналіз більшості наукових досліджень проблематики функціонування органів Державної казначейської служби України не розкриває усіх реалій сьогодення,

що підтверджує необхідність нових досліджень в умовах запровадження воєнного стану в Україні.

Механізм казначейського обслуговування бюджетів за доходами в умовах воєнного стану не зазнав суттєвих змін. Однак в силу того, що в умовах війни суттєво постраждала економіка нашої країни, можливості забезпечення надходженнями за рахунок податків, зборів та інших обов'язкових платежів державного та місцевих бюджетів України суттєво знизилась. За таких умов, бюджетне відшкодування ПДВ можливе лише після проведення першочергових видатків із бюджетів. Обслуговування бюджетів за видатками органами Казначейства України зазнало змін фактично на усіх етапах. Це в основному обумовлено нестачею коштів на Єдиному казначейському рахунку, і як наслідок необхідністю першочергового фінансування пріоритетних видатків держави [2]. Тому, в умовах запровадження воєнного стану в Україні Казначейство здійснює платежі за дорученнями клієнтів із урахуванням ресурсної забезпеченості Єдиного казначейського рахунка в певній черговості. Дана черговість передбачає віднесення видатків до однієї із трьох груп враховуючи пріоритетність та необхідність фінансування таких видатків. Казначейству дозволено залучати на поворотній основі кошти із Єдиного казначейського рахунка для забезпечення покриття тимчасових касових розривів загального фонду державного бюджету. Однак залучені кошти мають бути повернуті не пізніше наступного бюджетного періоду, що настане після припинення або скасування дії воєнного стану [3]. Таким чином, Казначейством України за наявності коштів на Єдиному казначейському рахунку першочергово проводяться видатки за рахунок коштів державного бюджету України на національну безпеку і оборону, на здійснення заходів щодо забезпечення правового режиму воєнного стану, а також розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, які залучені до вирішення цих завдань.

Воєнні дії на території нашої країни внесли серйозні корективи фактично в усі сфери забезпечення життєдіяльності нашої країни. Не обминули вони механізм функціонування бюджетного процесу та його

учасників. Із певними проблемними моментами функціонування та реалізації своїх повноважень в умовах воєнного стану стикнулись й органи Казначейства України. Війна суттєво погіршила фінансово-економічний стан України, що вимагає ефективного управління наявними фінансовими ресурсами держави в контексті забезпечення першочергово потреб оборони та підтримки функціонування бюджетної сфери. Тому, в умовах воєнного стану в країні перед Казначейством України постали нові виклики, які пов'язані із самою практикою їх діяльності, а також й такі, які незалежні від їх діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#Text>.
3. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>.

Денис ЛАЗАРЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

З введенням воєнного стану на території України переважна більшість суспільних відносин зазнала значних змін. Тому перед законодавцем постало завдання щодо адаптування національного законодавства до виниклої ситуації. Виключенням не стало питання щодо фінансового моніторингу як одного із важливих засобів забезпечення фінансової безпеки країни. Оскільки війна, як за правило, сприяє зростанню фінансової злочинності, потребує детального контролю за розподілом бюджетних ресурсів і збільшує вразливість фінансової системи до кіберзагроз, що безумовно негативно впливає на національну безпеку та стійкість країни.

Так, основним нормативно-правовим актом, який визначає основні особливості фінансового моніторингу в період дії воєнного стану є постанова Правління НБУ «Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану».

Першою зміною, яка послаблює режим фінансового моніторингу, є можливість громадян вносити готівкові кошти на рахунки в розмірі 400 тис. гривень або більше без надання документів, які підтверджують джерело їх надходження. Однак слід звернути увагу на те, що забороняються будь-які видаткові операції щодо таких коштів, які надходять на власні рахунки, до

моменту надання відповідних документів, які підтверджують джерело походження відповідних грошей. При тому слід зазначити, що працівники банку повинні попереджувати своїх клієнтів про такі обмеження. Також фінансовий моніторинг не здійснюється щодо коштів, які вносяться на рахунки Збройних Сил України, поточний рахунок Міністерства соціальної політики України, який відкритий для гуманітарної допомоги, та рахунки банків України для придбання облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» [3].

Окрім того, була спрощена процедура ідентифікації та верифікації покупців військових облігацій. Так, банки мають право під час здійснення відповідної процедури отримувати копії документів та відомості за допомогою дистанційних каналів зв'язку в межах технічних можливостей банку, зокрема дистанційних систем обслуговування та електронною поштою з використанням кваліфікованого або удосконаленого електронного підпису [1]. Також за попередньою згодою клієнта банк може встановити відповідність отриманих копій документів проведенням відеозв'язку у режимі реального часу без переривання.

Слід також звернути увагу на те, що задля забезпечення фінансової безпеки, банк зобов'язаний заморозити та надати дані про відповідний рахунок до Служби безпеки України без попередньої згоди клієнта, при умові якщо виникають підозри, що активи даного рахунку є коштами, які пов'язані з тероризмом або розповсюдженням зброї масового знищення. Однак, якщо підтвердиться хибність таких припущень, банк повинен буде розморозити активи рахунку не пізніше наступного робочого дня з дня надходження від СБУ відповідної інформації [2].

Отже, фінансовий моніторинг в період воєнного стану включає різні інструменти та процедури для забезпечення фінансової безпеки та стійкості країни в умовах воєнного конфлікту. Зокрема вони стосуються спрощення фінансових операцій з готівковими коштами, в тому числі метою реалізації яких є благодійна допомога, та процедури ідентифікації та верифікації покупців облігацій внутрішньої державної позики "Військові облігації", а також

превентивної діяльності щодо активів пов'язаних з тероризмом або розповсюдженням зброї. Тому ефективний фінансовий моніторинг в умовах воєнного стану є одним із вирішальних елементів національної безпеки, оскільки він сприяє не лише контролю над фінансовими потоками та управлінню бюджетом, але і запобігає зловживанням та фінансуванню дестабілізуючих факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пашинін О. А., Данкевич М. С. Особливості фінансового моніторингу в період дії воєнного стану. *EVERLEGAL*. 2022. URL: <https://everlegal.ua/osoblyvosti-finansovogo-monitoryngu-v-period-diyi-voennogo-stanu> (дата звернення: 20.10.2023).

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20>

3. Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану: Постанова Національного банку України від 23.03.2022 № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0060500-22>

Денис ЛАЗАРЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ВАЛЮТНІ ОБМЕЖЕННЯ ВВЕДЕННІ В РЕЗУЛЬТАТІ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Валютні обмеження, що вводяться у зв'язку із воєнним станом, є важливим інструментом, який використовується державами для забезпечення своєї фінансової та економічної стабільності в надзвичайних ситуаціях. Однак в той же час посилення таких обмежень часто призводить до зниження рівня інвестування. Тому питання введення, посилення та послаблення валютних обмежень в сучасних реаліях потребує особливої уваги, оскільки балансування між цими операціями має значний вплив в фінансовій стабільності держави в умовах воєнного стану.

Так, розуміючи необхідність у вирішенні та запобіганні виникненню новий фінансовий викликів спричинених розгортанням бойових дій на сході України, Національний банк України приймає постанову № 18 від 24.02.2022 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Вона містить значні зміни щодо функціонування банківської системи під час воєнного стану, зокрема зупинення певних валютних операцій та обмеження щодо іноземних коштів[2].

Відповідно до пунктів 3 та 5 даної постанови накладається заборона на видачу готівкових коштів понад 100000 гривень у день. Окрім того слід зауважити, що дане обмеження стосується не лише національної валюти, а також іноземної, еквівалент якої перевищує вказану суму. В той же час, безготівкові розрахунки, платежі Уряду та підкріплення банкоматів готівкою здійснюються без обмежень. Окрім того задля забезпечення прав клієнтів банки зобов'язані

забезпечити роботу відділень та доступ до сейфових скриньок в безперебійному режимі у разі, якщо відсутня загроза життю та здоров'ю населення. Окрім того діє режим фіксованого обмінного курсу. Так, відповідно до законодавства “офіційний курс гривні до іноземних валют та спеціальних прав запозичення устанавлювати, а облікову ціну банківських металів розраховувати відповідно до вимог Положення про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та розрахунку довідкового значення курсу гривні до долара США й облікової ціни банківських металів, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 10 грудня 2019 року № 148 (зі змінами)”. Слід також наголосити, що “уповноваженим установам забороняється здійснювати транскордонний переказ валютних цінностей з України/переказ коштів на кореспондентські рахунки банків-нерезидентів у гривнях/іноземній валюті, відкриті в банках-резидентах, включаючи перекази, що здійснюються за дорученням клієнтів”. Проте слід звернути увагу, що постанова № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» містить обмежений перелік випадків, які є виключенням щодо вище згаданої заборони, наприклад, операції з перерахування коштів для виплати аліментів [3].

Окрім вище зазначених нововведень, змін також зазнали строки валютних операцій. Так, граничні строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, які були здійсненні від 05 квітня 2022 року, були зменшені з 365 до 180 календарних днів. Проте національним законодавством визначається вичерпаний перелік операцій та випадків щодо яких обмеження за термінами розрахунків не поширюються. Так, опускаються такі строки щодо імпорту товарів, сума операції якої менша ніж 400 тис. грн, а також в інших передбачених Постановою НБУ №67 від 14.05.2019 «Про встановлення винятків та (або) особливостей запровадження граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і внесення змін до деяких нормативно-правових актів». [2]. Окрім того, слід зауважити, що на період дії воєнного стану банку заборонено в більшості випадків припиняти здійснення валютного нагляду за дотриманням граничних строків розрахунків щодо експортно-імпортних операцій.

Логічним обмеженням також стало заборона на валютні операції щодо розрахунків з резидентами росії, Республіки Білорусь та юридичними особами, які пов'язаними з державою агресором. Так, визнаються незаконними валютні операції з використанням російських та білоруських рублів або учасником яких є фізична або юридична особа, яка проживає, знаходиться або зареєстрована на територіях даних країн [1].

Отже, на сьогоднішній день здійснення валютних операцій має низку особливостей, специфічних як для бізнесу, так і для звичайних громадян. Зокрема до них належить зміни щодо видачі готівки, безготівкових розрахунків, забезпечення роботи відділень банку та доступу до сейфових скриньок, курсу гривні, граничних строків розрахунків, обмежень валютних операцій з країною агресорами тощо. Окрім того, валютні обмеження як один із інструментів забезпечення фінансової безпеки країни дозволяє контролювати капіталовилив, обмежувати вивіз готівки та іноземних активів, регулювати як зовнішню торгівлю так і підтримувати внутрішню економіку. Однак потрібно розуміти, що їх необхідно вводити з урахуванням обережності, забезпечуючи баланс між фінансовою стабільністю та збереженням міжнародних зв'язків, зокрема залученням іноземних інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Здійснення розрахунків в умовах воєнного стану. *EVERLEGAL*. URL: <http://surl.li/mmlcr> (дата звернення: 25.10.2023).
2. Пацкан Я.В. Валютні обмеження для бізнесу в умовах воєнного стану. 2023. UR : <http://surl.li/mmlbz> (дата звернення: 25.10.2023)
3. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Національного банку України від 24.02.2022р. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0018500-22>

Аліна ЛИПНИЦЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ БОРОТЬБИ З ФІНАНСОВОЮ КОРУПЦІЄЮ ЯК СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Корупція лишається однією з найбільш актуальних і складних проблем, з якими стикається Україна в контексті забезпечення фінансової безпеки країни. Фінансові ресурси, які підлягають використанню для розвитку економіки та соціальних програм, нерідко витрачаються на неправомірні цілі, що призводить до зниження громадської довіри до державних інституцій та порушення фінансової стабільності країни. За останні роки, Україна робить помітні кроки у боротьбі з корупцією, однак проблема залишається актуальною і вимагає подальших досліджень і розв'язань [5].

Політична нестабільність, недостатня довіра громадян та неефективність механізмів боротьби з цим явищем ускладнюють функціонування економіки та можуть вплинути на міжнародний інвестиційний клімат країни.

Після здійснення аналізу інформації можна виявити декілька основних проблем у контексті боротьби з корупцією:

а) Україна ухвалила ряд законодавчих актів для боротьби з корупцією, включаючи Закон "Про запобігання корупції" у 2014 році, проте, існують проблеми з недостатнім дотриманням цих законів [3];

б) було створено Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) у 2015 році та Вищий антикорупційний суд (ВАКС) у 2016 році. Однак,

слабка координація між різними антикорупційними органами ускладнює протидію корупції;

в) недостатній контроль над доходами публічних осіб. Декларування майна та доходів посадових осіб є законодавчою вимогою, проте відсутність ефективного контролю щодо їхньої декларації створює можливість для приховування майна та доходів. Але, на сьогоднішній день, в Україні було відновлено е-декларування для державних службовців. Це стало важливим для забезпечення прозорості та контролю над доходами та майном посадових осіб в умовах надзвичайного стану [2];

г) культура щодо повідомлення про корупційні правопорушення є слабким місцем, оскільки громадяни та співробітники державних органів часто побоюються повідомляти про корупцію через страх перед репресіями та відсутність ефективного механізму захисту від помсти.

З'ясувавши основні проблеми, можна запропонувати наступні шляхи вирішення та пропозиції щодо удосконалення ситуації:

1. Необхідно посилити відповідальність посадових осіб за корупційні правопорушення, зокрема шляхом посилення кримінальних покарань та конфіскації незаконно нажитого майна.

2. Підвищити ефективність антикорупційних органів, забезпечити кращу координацію між НАЗК, ВАКС та іншими антикорупційними органами. Оскільки це є критично важливим для боротьби з фінансовою корупцією в Україні.

3. Попри перші успіхи у розслідуванні та викриті корупційних справ, існує значний недолік у впровадженні та виконанні санкцій проти винних осіб, а саме спостерігається зволікання часу для винесення вироку.

На сучасному етапі боротьби з корупцією в Україні було запроваджено новий інструмент для повідомлення про корупційні правопорушення. Портал НАЗК надає можливість громадянам та співробітникам державних органів повідомляти про корупцію та інші правопорушення. Його створено для підвищення ефективності процесу повідомлення та реагування на корупційні

діяння. Портал забезпечує конфіденційність і безпеку заявників, а також забезпечує можливість висвітлення різних аспектів корупції в Україні. Це важливий крок у підтримці боротьби з корупцією та зміцненні правової системи країни [4].

За словами Голови НАЗК Олександра Новікова, введення єдиного порталу повідомлень для викривачів є кроком управлінської раціоналізації та економії бюджетних коштів, який сприяє інтеграції України до ЄС.

Цей портал створено відповідно до рекомендацій міжнародних партнерів та інтегрує досвід інших успішних держав у взаємодії з викривачами корупції. Також він додав, що важливо враховувати, що викривачі мають надзвичайний потенціал, оскільки вони можуть безпосередньо отримувати і передавати інформацію про корупційні практики. Це сприятиме створенню в Україні культури відповідальних громадян, і викривачі відіграють важливу роль у цьому процесі [1].

Фінансова корупція продовжує бути складною та багатогранною проблемою, і її вирішення вимагає спільних зусиль з боку влади, громадськості та міжнародних партнерів.

Забезпечення фінансової безпеки України вимагає постійної уваги до антикорупційних заходів та вдосконалення існуючих механізмів боротьби з корупцією. Здійснення вищезазначених заходів сприятиме підвищенню фінансової стабільності країни, збереженню громадського довіри до державних інституцій та покращенню інвестиційного клімату в Україні.

Враховуючи зазначені шляхи та пропозиції, Україна має можливість подолати фінансову корупцію і зміцнити фінансову безпеку. Важливо надавати пріоритетну увагу цьому питанню, працюючи над удосконаленням законодавства, підвищенням ефективності антикорупційних органів і забезпеченням захисту для тих, хто стоїть на передовій боротьби з фінансовою корупцією. Тільки таким чином Україна зможе забезпечити стале економічне зростання, збільшити довіру громадян і залучити інвестиції для розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний портал Національного агентства з питань запобігання корупції. *НАЗК*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/> (дата звернення: 19.10.2023).

2. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану: Закон України від 20.09.2023 р. № 3384-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-20#Text>

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. дата оновлення: 12.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

4. Про затвердження Порядку ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів: Наказ НАЗК від 03.01.2023 р. № 1/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0022-23#Text> (дата звернення: 15.10.2023).

5. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження КМУ від 15.08.2012 р. № 569-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p#Text> (дата звернення: 15.10.2023).

Наталія ЛУГІНА,

кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

Сергій ЛУГІН,

здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Варто зазначити, що в національному законодавстві відсутнє визначення фінансової безпеки держави. Так, згідно п.9 ч.1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку», національною безпекою є «захищеність державного

суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [1]. На основі даного визначення, а також беручи до уваги положення Стратегії національної безпеки України та Стратегії економічної безпеки України можна дійти висновку про те, що фінансова безпека є частиною економічної безпеки. Це проявляється в гарантуванні національних інтересів через сталий розвиток національної економіки, інтеграцію держави в європейську економічну спільноту та сприяння рівноправному та взаємовигідному економічному співробітництву з іншими країнами.

Одним із завдань політики держави у частині фінансової безпеки є створення сприятливих умов для збільшення залучення довгострокового фінансування та, відповідно, розширення можливостей довгострокового та інвестиційного кредитування; зменшення рівня непрацюючих кредитів та, відповідно, підвищення стійкості банківської системи; мінімізацію ризиків для інвесторів через забезпечення ефективного захисту їх прав на фондовому ринку [2]. Для того, щоб реалізувати вище названі завдання потрібно, щоб було на належному рівні захищено майнові права громадян, здійснювалася боротьба з корупцією, фінансовим шахрайством та іншими незаконними діями, які перешкоджають захисту економічних інтересів членів суспільства в державі. Суб'єктом, що відповідає за гарантування дотримання суспільних інтересів щодо захищеності економічних, включаючи майнові, права, є органи Національної поліції України. Відповідно до статті 1 Закону України «Про Національну поліцію України» Національна поліція «це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [3]. Саме Національна поліція є одним із органів, що здійснюють протидію загрозам держави у сфері фінансової безпеки.

Національна поліція є одним з ключових учасників сектора національної безпеки та оборони, і її основною місією в цьому контексті є передусім

забезпечення громадської безпеки та порядку, захист прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також боротьба зі злочинністю.

Отже, суть та завдання Національної поліції визначаються рівнем та спрямованістю загроз національним інтересам України. Управлінські рішення, що стосуються гарантування національної безпеки, повинні впливати на зміст та результативність діяльності Національної поліції, щодо всіх аспектів її завдань. Наявність принципів, таких як дотримання прав громадян, законність, незалежність від політичних впливів, захист демократичних цінностей, колегіальність при прийнятті рішень, акцент на запобіганні та профілактиці правопорушень, співпраця з іншими державними і громадськими структурами, відкритість до громадського контролю та партнерство з населенням та громадськими організаціями, спрямовані на досягнення цілей у гарантуванні національної безпеки. Таким чином, управлінська діяльність у контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в Україні визначається Національною поліцією України та передбачає координацію різних дій для досягнення загальних цілей забезпечення національної безпеки.

Таким чином, Національна поліція має ключове завдання в гарантуванні майнових прав фізичних та юридичних осіб, у запобіганні та припиненні незаконних втручань, передусім в майнові права представників суспільства, що є необхідною передумовою для сталого економічного розвитку держави, а також для зниження рівня злочинності, яка є загальною передумовою для створення привабливого інвестиційного клімату в Україні. В цьому контексті, у концептуальних нормативно-правових актах, які визначають основні принципи забезпечення фінансової безпеки, доцільно було б деталізувати завдання, які покладаються на органи Національної поліції в цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 31. ст.241.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. Офіційний вісник України. 2021. № 27. стор. 33. стаття 1321.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. ст.379.

Дар'я ЛЮБОВЕЦЬ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Тетяна МАЦЕЛИК,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

МЕХАНІЗМИ МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ НАД МІЖНАРОДНОЮ ФІНАНСОВОЮ ДОПОМОГОЮ В УКРАЇНІ

Міжнародна фінансова допомога в Україні є не тільки важливим стимулом для розвитку та стабільності країни, але й надзвичайно великим викликом з точки зору моніторингу та контролю. Завдяки підтримці міжнародних організацій, держав-донорів і фондів, Україна отримує необхідні ресурси для впровадження реформ та вирішення проблемних ситуацій. Проте, важливо не лише отримати цю допомогу, але й забезпечити її ефективне та прозоре використання.

Роль міжнародної фінансової допомоги в Україні була предметом досліджень і публікацій відомих вчених та дослідників. Наприклад, Л.А.Савченко, В.Т.Білоус, Л.М.Касьяненко, О.О.Бригінець. Отже, вчені розглядали певні аспекти зовнішньоекономічної діяльності України та її відносин з міжнародними організаціями. Але комплексний аналіз співпраці

України з міжнародними фінансовими організаціями, її значення для інтеграції держави у світове господарство не отримали достатнього висвітлення у науковій літературі. [1]

Міжнародна фінансова допомога в Україні надається різними міжнародними організаціями, державами-донорами та фондами з метою підтримки реформ, розвитку господарства та вирішення соціальних проблем. Вона стала важливою для країни, особливо після подій Майдану 2014 року та конфлікту на сході України. А після повномасштабного вторгнення росії в Україну, стала відігравати надзвичайно важливу роль. Проте, ефективне використання цієї допомоги вимагає механізмів значного контролю, щоб забезпечити її прозоре та відповідальне використання.

Управління та контроль над міжнародною фінансовою допомогою в Україні здійснюються різними органами:

- Міністерство фінансів України відповідає за управління та розподіл фінансової допомоги. Воно визначає пріоритети та цілі використання цих ресурсів.
- Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) грає важливу роль у боротьбі з корупцією в процесі отримання та використання фінансової допомоги.
- Рахункова палата України проводить аудит та фінансовий контроль витрат з бюджетних коштів, включаючи гроші, отримані від міжнародних донорів. [2]

Але механізми моніторингу та контролю не завжди функціонують належним чином. До викликів входять складні бюрократичні процедури, недостатня координація між органами, а також висока корупція в деяких сферах уряду. Вирішення цих проблем вимагає подальших зусиль та реформ. Тому забезпечення прозорості та відкритості є критичним аспектом контролю над міжнародною фінансовою допомогою. [3] Уряд України публікує інформацію про надходження та використання фінансової допомоги на спеціалізованих веб-

сайтах, що дозволяє громадськості, донорам та іншим зацікавленим сторонам стежити за цими процесами.

Отже, забезпечення прозорості та відповідальності у використанні фінансових ресурсів допомагає покращувати фінансовий стан країни, сприяє розвитку демократії та зміцненню міжнародного партнерства. [4] Однак, важливо постійно вдосконалювати ці механізми та забезпечувати їхню ефективну роботу, щоб максимально використовувати потенціал міжнародної фінансової допомоги для розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колосова В.П. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. *Економіка України*. 2016. № 12. С. 61-71.
2. Міжнародні фінанси: термінологічний словник / під. Ред. С. Я. Єлецьких. Краматорськ: ДДМА, 2007. 64 с.
3. Галазюк Н.М. Сучасні особливості інтеграції України у світовий економічний простір / Н.М. Галазюк, О.М. Зелінська, О.А. Урбан. *Економічний часопис – XXI*. 2014. № 9/10. С. 14 -17.
4. Колосова В.П. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями: сучасний стан та перспективи розширення / В.П. Колосова, І.М. Іванова. *Фінанси України*. 2014. № 11. С. 33 – 47.

**Олександра ЛЯМЗІНА,
Дар'я ЧИЧИК,**
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
**Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИНИКНЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Податкова система є невід'ємною частиною функціонування будь-якої сучасної держави. Вона забезпечує збір необхідних ресурсів для забезпечення соціальних послуг, інфраструктури та інших потреб громадян та держави в цілому. Податки відіграють ключову роль у формуванні бюджету та впливають на економічний розвиток країни. Однак, їх ефективність та справедливість залежать від правильного визначення і характеристики податкового обов'язку.

З плином часу та зростаючою складністю економіки, характеристика податкового обов'язку стає все більш важливою. Зміни в економічних, соціальних та технологічних умовах вимагають постійного аналізу та оновлення підходів до оподаткування. Крім того, податковий обов'язок має значний вплив на підприємництво, інвестиції та фінансовий стан населення. Іноді невірний побудований податковий обов'язок може вивести економіку з балансу та спричинити негативні наслідки для суспільства.

Проблеми визначення поняття податкового обов'язку, причин його виникнення та припинення давно є предметом аналізу таких дослідників, як: Покатаєва О.В., Храбров А.О., Коваль О.О., Беліцький І.С., Гетманцев Д.О. тощо.

Говорячи про поняття «податковий обов'язок» можна сказати, що він вважається «однією із центральних категорій податкового права», адже обов'язок по сплаті податків є безумовним та впливає зі ст. 67 Конституції України, яка

зазначає, що кожен повинен сплачувати податки та збори в розмірах а порядку, що встановлених законом [1].

Проаналізувавши статтю Греца С.М., можна сказати, що «податковий обов'язок - це обов'язок платника сплачувати у повному обсязі та у встановленому законодавством порядку, у відповідні терміни суму податку, збору у відповідний бюджет, або державний цільовий фонд, який забезпечується державним примусом [2].

Сутність податкового обов'язку визначається передусім за допомогою примусових методів фінансово-правового регулювання та характером взаємовідносин між сторонами щодо сплати податків і зборів. У сфері фінансового управління вимагається підпорядкування суб'єкта повноваженням відповідної владної структури, тобто, органів, що здійснюють державну фінансову діяльність [3].

Як зазначають науковці «обов'язок щодо сплати податків або зборів виникають, змінюються або припиняються лише при певних умовах, встановлених податковим законодавством. Таким чином, однією з ключових проблем у регулюванні відносин щодо сплати податків і зборів є визначення моменту, коли обов'язок сплати податку виникає. Нормативно-правові документи, що регулюють процедуру здійснення цих платежів, пов'язують обов'язок сплати із виникненням певних обставин, які передбачені в законодавстві та підзаконних актах. Це може ґрунтуватися на наявності об'єкта оподаткування у платника податку чи вчиненні конкретних дій, що призводять до виникнення обов'язку сплати податку» [4].

Податковий обов'язок виявляє динамізм, тобто може зазнавати певних змін. За переконаннями деяких вчених, «права та обов'язки конкретного платника податків не є незмінними, а можуть змінюватися. Такі зміни в правах та обов'язках платника податків можуть бути пов'язані зі зміною його фінансового стану, переходом із однієї групи платників в іншу, зміною джерела доходу та перерахунком початково обчисленого податку або отриманням податкових пільг» [4].

Досліджуючи наукову літературу, можна виокремити основні характеристики виникнення та особливості податкового обов'язку. До них відносять:

1. Підстави виникнення податкового обов'язку.

Виникнення податкового обов'язку зазвичай пов'язане із визначеними умовами, які передбачені податковим законодавством України, та може включати в себе обсяг доходу, вид діяльності, статус платника тощо.

2. Динамічність податкового обов'язку.

Податковий обов'язок може змінюватися з часом, в залежності від різних обставин, таких як зміни в доходах, стані здоров'я платника, законодавчі зміни тощо.

3. Існування податкових пільг.

Деякі платники податків можуть мати право на податкові пільги, або звільнення від сплати певних податків. Такі пільги можуть вплинути на характеристику виникнення податкового обов'язку.

4. Порядок обчислення та сплати.

Податковий обов'язок платника повинен бути обчислений і сплачений у встановленому податковим законодавством порядку.

Отже, виникнення податкового обов'язку - це складний і важливий процес, який базується на законодавчих нормах та визначених умовах. Ця правова зобов'язаність виникає для платників відповідно до визначених критеріїв, таких як вид діяльності, дохід, майновий стан, та інші фактори, передбачені в податковому законодавстві України. Важливо враховувати, що податковий обов'язок може змінюватися з часом відповідно до зміни обставин, включаючи зміни в доходах, статусі платника, законодавчі зміни тощо. Таким чином, вивчення виникнення податкового обов'язку відображає важливий аспект податкових відносин і вимагає зрозуміння законодавчої бази та її впливу на платників та державу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Греца С.М. Греца Я.В. Механізм правового регулювання забезпечення виконання податкового обов'язку. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. № 69. Ст. 255-259 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/41711/1/%d0%93%d1%80%d0%b5%d1%86%d0%b0%20%d0%a1.%d0%9c.%20%d0%93%d1%80%d0%b5%d1%86%d0%b0%20%d0%af.%d0%92.%20%d0%9f%d0%be%d0%b4%d0%b0%d1%82%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%b9%20%d0%be%d0%b1%d0%be%d0%b2%27%d1%8f%d0%b7%d0%be%d0%ba.pdf> (дата звернення: 20.10.2023 р.)

3. Податковий обов'язок: поняття, виникнення, зміна та припинення, виконання. *Офіційний портал Державної податкової служби України*. URL: <https://sumy.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-482661.html> (дата звернення: 23.10.2023 р.)

4. Олендер І.Я. Концепція «податкового зобов'язання»: природа і особливості застосування. *Правова позиція*. 2020. № 2 (27). Ст. 174-177. URL: https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2020/2/2_2020.pdf#page=174 (дата звернення: 25.10.2023 р.)

**Тетяна МАЗУР,
Лорина ФЕДАН,**
здобувачі вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
**Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Так як підприємства залежать від держави, так і держава залежить від ефективності їх функціонування. Особливо сьогодні, за умов військового стану для держави, а саме її фінансової системи є важливою підтримка потужностей вітчизняних підприємств. В свою чергу, для ефективної роботи та здатності до конкуренції підприємства неабияку роль відіграє фінансова безпека. В сучасних умовах через суттєві темпи інфляції, релокацію підприємствам складно її забезпечувати. Саме тому, питання забезпечення фінансової безпеки є актуальною темою для дослідження.

Метою нашого дослідження є визначення основних питань, що впливають на фінансову безпеку підприємства за умов сучасного стану економіки країни, знаходження шляхів їх врегулювання та зменшення впливу.

Для початку, перш ніж перейти до дослідження забезпечення фінансової безпеки підприємств за нинішніх умов, варто визначити саме її поняття. Більшість дослідників сутність цього поняття визначають як складову економічної безпеки на усіх рівнях і на рівні підприємства. Між економічною та фінансовою діяльністю господарюючих суб'єктів існує тісний взаємозв'язок. Так як деякі категорії з одного боку є економічними за своєю суттю, а з іншого боку фінансовими. В результаті цього прибуток – це прямий результат економічної діяльності підприємства, і водночас фінансовий результат, ресурс підприємства,

який може витрачатися на свій розвиток, розвиток мотивації персоналу, на створення комфортних умов для праці та відпочинку, на розширення бізнесу. В результаті цього, до наукового обігу ввійшло поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, що підкреслює взаємозалежність економічної та фінансової діяльності підприємства та важливу роль фінансів у економічній сфері будь-якого суб'єкта господарювання.

Визначення надане Вудвуд, В. В., Батієвською, О. В. є на нашу думку найбільш точним. Фінансова безпека – це такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [1, с. 90-91].

Передумовами забезпечення або загрозами для фінансово-економічної безпеки підприємства виступають: складне фінансово-економічне середовище діяльності; інфляція та зменшення купівельної спроможності населення; недосконале конкурентне середовище; не контрольовані процеси розвитку більшості сфер і ринків; надмірне оподаткування бізнесу; тінізація економіки.

Для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві важливо ідентифікувати загрози, що на неї впливають: внутрішні та зовнішні. Внутрішніми загрозами фінансової безпеки підприємства можуть бути – неефективний менеджмент, прорахунки в плануванні фінансово-господарської діяльності. На нашу думку, ці загрози можуть бути усунуті дисциплінарними санкціями або ж відповідно до положень прописаних в установчих документах підприємства, які мають бути завчасно передбаченими. До зовнішніх загроз можна віднести політичну ситуацію в країні, погодні зміни, тощо. Щодо зовнішніх загроз влучно сказано групою науковців в своєму дослідженні. На їх думку, вони не є керованими, проте окремі з них можуть бути передбачені. Рівень

інтенсивності впливу зовнішніх загроз має бути врахований під час формування заходів із забезпечення стійкого функціонування підприємства [2, с. 11]. Тобто вплив зовнішніх загроз можна і варто передбачувати при розробленні плану, стратегії розвитку підприємства, тощо.

Також, для того щоб зменшити вплив загроз фінансовій безпеці на підприємстві, потрібно сформувати ефективну стратегію управління нею. Пігуль Н. Г., Хомутенко А. В. вважають, що в процесі реалізації мети управління фінансовою безпекою підприємства мають бути виконанні такі загальні завдання як: вибір системи пріоритетів фінансових інтересів, які вимагають захисту в процесі діяльності підприємства; ідентифікація і прогнозування загроз (внутрішніх і зовнішніх), які мають вплив на фінансові інтереси підприємства; розробка методів нейтралізації ключових загроз фінансовим інтересам підприємства [3, с. 83-84]. Вважаємо, що варто сформувати окремий підрозділ на підприємстві, який би формував нові та здійснював вирішення цих питань.

В результаті проведеного дослідження можемо констатувати, що на нашу думку, в теоретичних дослідженнях фінансово-економічної безпеки є чимала кількість проблем, які досліджені не повністю і потребують детального вивчення окремих питань та наукових розробок, щоб вдосконалити систему управління фінансово-економічною безпекою підприємства і розробити механізм її реалізації у практичній діяльності підприємств. Фінансова безпека – це основна складова економічної безпеки підприємства, яка дає змогу забезпечити його фінансову стійкість і платоспроможність; допомагає визначити внутрішні та зовнішні загрози діяльності підприємства та подолати їх. Ефективна стратегія управління фінансовою безпекою підприємства зменшить ці загрози.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вудвуд В.В., Батієвська О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. С. 89-93. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>ю (дата звернення: 21.10.2023 р.)

2. Єпіфанова І.Ю., Джеджула В.В., Розводюк О.В., Шевчук Д.Г. Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 8-14. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/122/148> (дата звернення: 21.10.2023 р.)

3. Пігуль Н. Г., Хомутенко А. В. Теоретичні основи фінансової безпеки підприємства та механізм управління нею. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 2. С. 80-87. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/17/10-80-87.pdf> (дата звернення: 21.10.2023 р.)

Поліна МИКОЛАЄНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Функціонування держави не можливе без бюджету, завдяки якому фінансуються всі державні органи та підприємства, задля підтримки нормального виконання своїх функцій. Тим паче, коли країна обороняє свою територіальну єдність від загарбника, безпека держави пропорційно залежить від здатності наповнювати бюджет, щоб була спроможність фінансувати обороноздатність. Головними джерелами наповнення державного бюджету є податкові надходження. Про це свідчить статистика доходів державного бюджету в 2023 р. і податкові надходження складають 41.92% від загальної кількості

надходжень [1]. Проте, якщо порівняти з довоєнним рівнем надходжень податкових платежів, то є помітне зменшення, адже в 2021 р. до бюджету надійшло 85.37% [1]. Тоді ж як через агресивну війну росії розв'язаної проти України страждає економічний рівень та добробут нашої держави. Саме тому дослідження справляння податків в умовах воєнного стану є актуальним та важливим для розробки оптимальних заходів адміністрування податкових надходжень.

На теперішній час дослідження науковців щодо впливу військових дій на бюджетні надходження активізувалися, через необхідність у наукових розробках поліпшення податкової політики. Вивченням даного питання займалися наступні науковці: Швабій К.І., Крисоватий А. І., Валігура В. А., Піхоцька О. М., Ющик О. В., Гуренко Т., Децюра С., Іванишина О. та інші. Проте більшість дослідників зосередили увагу на окремих аспектах формування податкових надходжень бюджету та повоєнній відбудові за рахунок неподаткових надходжень.

Повномасштабна війна, як вже було зазначено помітно впливає на податкові надходження бюджету країни. Адже інфраструктура зазнає пошкоджень і руйнування, що негативно впливає на підприємства та суб'єктів господарювання будь якої форми власності. Зокрема, підприємства, які знаходяться в зоні конфлікту й на непідконтрольних територіях, змушені або припинити свою діяльність, або перенести її в інші регіони країни. А ті компанії, що знаходяться на умовно безпечній території, часто вимушені працювати лише не на повну частину своєї потужності через пошкоджену інфраструктуру або ускладнену логістику [3, с.24]. Тож для підтримання адміністрування податків та функціонування податкової системи були впроваджені певні законодавчі заходи.

Від початку війни була прийнята низка нормативно-правових актів: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», які мали за мету підтримати малий та середній бізнес, який постраждав. Систему оподаткування було спрощено майже для всіх суб'єктів господарювання, шляхом надання можливість перейти на єдиний податок. Також

прийнято законодавчі зміни на територіях, де велись (ведуться) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, протягом 2022 року не сплачується: – плата за землю, не нараховується та не сплачується екологічний податок; запроваджено звільнення від податку на нерухомість щодо об'єктів житлової та нежитлової нерухомості [4, с.168]. Проте через пільги в оподаткуванні за ставкою 2% для підприємців, за підрахунками експертів, через це український бюджет торік недоотримав щонайменше 7 мільярдів гривень [5]. Тож, законодавці нещодавно скасували вищеназвані зміни проголосувавши за Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» від 30.06.2023 № 3219-IX, який вступив і дію з серпня 2023 року.

Зокрема, погоджуємося з думкою, що платники у складний воєнний час продовжують фінансово підтримувати економіку України сумлінною сплатою податків до бюджету. Про це свідчать наступні показники: у січні – лютому 2023 р. надходження (сальдо) до зведеного бюджету за платежами, що контролює Державна податкова служба України (ДПС), становили 149,9 млрд. грн. До державного бюджету надійшло 83,5 млрд. грн.. до місцевих бюджетів – 66,5 млрд. грн. Відшкодовано ПДВ на рахунки платників – 25,9 млрд. грн. [2]. Тож можна зауважити, що українці мають активну громадянську позицію, адже свідомо сплачують податки. Це дозволяє нашій державі утримувати інфраструктуру, забезпечувати безпеку та обороноздатність країни, зокрема фінансувати Збройні Сили України. Також завдяки цим коштам здійснюються соціальні виплати, які допомагають людям з різних соціальних груп отримати необхідну підтримку.

Проведене дослідження дає підстави вважати, що вплив війни на податкові надходження державного бюджету України за різними напрямками є значним і потребує наукових розвідок для вивчення його масштабів та виявлення можливих шляхів зменшення негативного впливу воєнних дій на економіку країни. Держава за період повномасштабної війни вводила пільги для підприємців, завдяки чому

вдалося зберегти робочі місця і надходження до бюджету. Всі ці впроваджені зміни є підвалиною майбутнього післявоєнного відновлення економічної стабільності податкової системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Доходи держбюджету України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/> (дата звернення: 13.11.2023).
2. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (лютий 2023). URL: <https://niss.gov.ua/en/node/4862> (дата звернення: 13.11.2023).
3. Бак Н., Харовська А., Війна як чинник формування податкових надходжень бюджету України: фінанси, облік і оподаткування. *Finance, accounting and taxation*. 2023. Випуск I (89). С. 21-37. URL: <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2023/v1/2.pdf> (дата звернення: 13.11.2023).
4. Яцух О.О., Петрова Д. Особливості податкової політики та напрями її вдосконалення в умовах війни в Україні: Матеріали X Всеукраїнської науково-технічної конференції здобувачів вищої освіти за підсумками досліджень у 2022 р. Факультет економіки та бізнесу (6-10 лютого 2023 р., м. Мелітополь). Мелітополь: ТДАТУ, 2023. 252 с. URL: http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/16548/3/Zbirka_%20FEB.pdf#page=167 (дата звернення: 13.11.2023).
5. Скасування податкових пільг в умовах війни: як пом'якшити удар для бізнесу URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3660378-skasuvanna-podatkovih-pilg-v-umovah-vijni-ak-pomaksiti-udar-dla-biznesu.html> (дата звернення: 13.11.2023).

Максим МИХАЙЛЮК,
здобувач вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

СУД, ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ефективна система економічних відносин, що може витримати негативні зовнішні впливи і водночас інтегруватися в міжнародний економічний простір, є однією з ключових передумов для забезпечення життєздатності та сталого розвитку будь-якої сучасної держави. Стратегія національної безпеки України, визнає забезпечення економічної безпеки як одну з основних складових державної політики України. Досягнення економічної безпеки можливе лише шляхом розвитку внутрішніх і зовнішніх економічних відносин та систематичної боротьби з організованою економічною злочинністю і тінізацією економіки. У зв'язку з цим, протидія економічній злочинності визнається не лише пріоритетним завданням для суб'єктів протидії економічній злочинності, але й основоположною засадою забезпечення національної безпеки України. У цьому контексті розробка питань, пов'язаних із координацією дій суб'єктів, що забезпечують кримінологічну підтримку економічної безпеки України, є актуальною і доречною сферою для наукових досліджень.

Важливу роль у забезпеченні кримінологічної складової економічної безпеки України відіграють відповідні суб'єкти. Загалом, система суб'єктів, які приймають участь у протидії різним видам злочинності, включає в себе органи та організації, які:

1. Встановлюють стратегічні напрями, завдання, форми та методи боротьби зі злочинністю в країні.
2. Здійснюють аналіз та надають інформаційну підтримку для боротьби зі злочинністю.

3. Виявляють чинники, які сприяють злочинності, і надають інформацію про них.

4. Проводять конкретні заходи у відповідь на окремі кримінальні правопорушення, а також ініціюють дії для ліквідації, послаблення або нейтралізації чинників, що сприяють злочинності, включаючи корекцію особистісних деформацій та вирішення обставин, які призвели до їх виникнення.

Залежно від своїх цілей, завдань та функціональних обов'язків, суб'єкти протидії злочинності можуть бути поділені на дві категорії:

1. Суб'єкти загальносуспільного рівня, які діють на рівні суспільства загалом.

2. Спеціалізовані суб'єкти, які відповідають за конкретні аспекти протидії злочинності.

До спеціалізованих суб'єктів протидії злочинності входять:

1. Державні органи, які створені спеціально для боротьби зі злочинністю, включаючи судові та правоохоронні органи, які діють у межах кримінального провадження.

2. Органи, які діють поза межами кримінального провадження.

Цей розподіл суб'єктів у кримінологічному забезпеченні економічної безпеки України базується на функціональному підході, і, головним чином, на впливі, який вони реалізують через свої функції та відповідну діяльність на припинення (нейтралізацію) основних причин цього виду злочинності та злочинних вчинків [1, с. 346].

Суди України є важливими учасниками у забезпеченні кримінологічної складової економічної безпеки країни. Вони, дотримуючись принципів правової держави, гарантують кожному право на справедливий суд і повагу до інших прав і свобод, які закріплені в Конституції та законах України, а також міжнародних угод, щодо яких Верховна Рада України дала згоду на їх обов'язкове виконання.

У системі судової влади особливе значення в аспекті кримінологічного забезпечення економічної безпеки України має Вищий антикорупційний суд України. Завданням цього суду є проведення судових розглядів у відповідності

до встановлених законом принципів та процедур судочинства з метою захисту інтересів громадян, суспільства і держави від корупційних та пов'язаних із ними кримінальних правопорушень. Крім цього, суд відіграє роль у контролі над досудовим розслідуванням цих кримінальних правопорушень та забезпеченні дотримання прав і свобод осіб у кримінальному провадженні [17; 9].

Таким чином, визначаючи значення судових органів у забезпеченні економічної безпеки, можемо констатувати, що вони посідають вагоме місце у цьому процесі, виконуючи наступні функції:

А) Здійснюють судовий процес щодо забезпечення економічної безпеки осіб, суспільства і держави;

Б) Забезпечують судовий захист суб'єктів економічної безпеки, чиї права були порушені внаслідок діяльності, пов'язаної із забезпеченням економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Київ. Видавничий Дім «ІН Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

2. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018 № 2447-ХІІІ. База даних (БД) «Законодавство України». Верховна Рада (ВР) України. URL : [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19).

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-ХІІІ. База даних (БД) «Законодавство України». Верховна Рада (ВР) України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

Павліна НЕМИРОВСЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

В останні роки в Україні, а особливо з початку повномасштабного вторгнення, помітно спостерігається зменшення реального ВВП, постійне скорочення чисельності населення та значне погіршення життєвого рівня громадян. Ці та інші показники відображають проблеми, які існують у країні та свідчать про відсутність дієвих заходів для їх вирішення. З цим урахуванням, фінансова безпека є ключовою якісною характеристикою економічної системи, що визначає її спроможність забезпечувати сталі умови функціонування та ресурси та сприяти їх розвитку.

На мою думку, доцільно розпочати з визначення поняття фінансової безпеки, щодо якого існують дискусії в наукових колах. Теоретичне обґрунтування сутності фінансової безпеки можна знайти в працях О.І. Барановського, який вважає, що фінансова безпека є важливою складовою економічної безпеки держави. Його думка базується на принципах незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України. Ці принципи відображаються через систему критеріїв і показників, що відображають стан цієї сфери [1]. Основною метою фінансової безпеки є ефективне використання національних ресурсів для запобігання фінансовим загрозам і забезпечення сталого розвитку та функціонування економіки в майбутньому.

У відповідь на це, деякі автори вважають, що це визначення є занадто обмеженим і не враховує всі компоненти фінансової безпеки. Інша група дослідників розглядає поняття фінансової безпеки з точки зору взаємозв'язку між фінансовою безпекою держави та фінансовою безпекою підприємств і пропонує таке визначення: фінансова безпека держави - це стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується рівновагою та якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що є стійкими до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз). Ця сфера має здатність забезпечувати захист національних фінансових інтересів та забезпечувати достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення. В цілому, фінансова система сприяє ефективному функціонуванню національної економічної системи і соціальному розвитку [2]. У внутрішньому контексті, стан фінансової безпеки визначається такими показниками, як формування державного та місцевих бюджетів, стан платіжного балансу країни, співвідношення грошових мас в офіційній та тіньовій економіках, а також рівень ліквідності грошових коштів. Зовнішня фінансова безпека, в свою чергу, суттєво визначається ступенем фінансової незалежності держави, обсягами іноземних інвестицій, міжнародним боргом країни і рівнем політичної стабільності [3].

У сучасних умовах фінансова безпека стає особливо актуальною, оскільки вона безпосередньо впливає на безпеку індивіда, суспільства, держави та міжнародну сферу. Нині правову основу забезпечення фінансово-економічної безпеки становить Конституція України й загальні законодавчі акти, серед положень яких присутні норми, що стосуються фінансової сфери: Цивільний кодекс, Закон України «Про національну безпеку України», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», та інші.

Однією з ключових складових національної безпеки України є фінансова безпека держави. Фактично, жоден аспект національної безпеки не може існувати окремо від рівня фінансової безпеки держави [4]. З огляду на поточний стан країни, виявлення та оцінка загроз у економічній сфері є пріоритетною задачею у забезпеченні фінансової безпеки. Вона вимагає вдосконалення державної

економічної політики, яка має бути розроблена відповідно до встановлених доктрин, концепцій, стратегій і програм у різних сферах, включаючи політичну, економічну, фінансову, соціальну, інформаційну та інші. Фінансові загрози включають такі проблеми, як високий рівень тіньової економіки, корупція, рейдерство, офшорні схеми та інші. Тому завданням держави є системний моніторинг та виявлення цих загроз, їх вимірювання і впровадження адекватних заходів для запобігання та нейтралізації негативних наслідків. Більш детально про це можна дізнатись у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері» [5].

Зокрема, на сучасному етапі найбільшою загрозою фінансовій безпеці України є російсько-українська війна. Країна зазнала серйозних втрат у вигляді людських жертв, матеріальних та фінансових збитків, екологічного руйнування та загроз екологічній катастрофі. Як результат, однією з ключових передумов забезпечення фінансової безпеки держави є гарантування військової безпеки країни та посилення потужності Збройних Сил України. Сьогодні економіка України, разом із фінансовою системою, переживає трансформацію та адаптацію до умов воєнного стану. З урахуванням ворожої агресії Російської Федерації проти України, питання забезпечення національної безпеки стало надзвичайно актуальним і привернуло значну увагу суспільства.

Отже, зараз фінансову безпеку країни можна сприймати як необхідну складову національної безпеки, яка здійснюється в умовах врегульованих правовими нормами суспільних відносин. Ця складова дозволяє забезпечувати безперервне та ефективне відтворення, розподіл і споживання благ в інтересах особистості, суспільства і держави. Питання національної безпеки набуло особливої актуальності, оскільки від успішного вирішення цих питань залежать доля України, соціально-економічний добробут громадян, формування національної самосвідомості та поваги до своєї держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лисяк Л.В., Подлужна Я.Ю. Сучасний стан та основні проблеми фінансової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4690> (дата звернення: 16.10.2023).
2. Гетманець О. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218–223. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/3/38.pdf> (дата звернення: 16.10.2023).
3. Фінансова безпека держави URL: https://pidru4niki.com/15931106/finans/finansova_bezpeka_derzhavi (дата звернення: 13.10.2023).
4. Motailo O. V. RISKS AND THREATS TO NATIONAL SECURITY. «Scientific Notes of Taurida V.I. Vernadsky University», series «Public Administration». 2020. № 5. С. 116–121. URL: <https://doi.org/10.32838/tnu-2663-6468/2020.5/20> (дата звернення: 19.10.2023).
5. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 15.08.2012 р. № 569-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

Андрій НОВИЦЬКИЙ,
доктор юридичних наук, професор,
заступник Голови Наукової ради МВС України,
заступник директора ДНДІ МВС

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА: ГЛОБАЛІСТИЧНІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Війна, яка сьогодні триває в Україні, є викликом не тільки для українського народу, а й для всього демократичного світу. Безпекова ситуація в нашій державі набула кризової ситуації. Фінансова безпека, є одним із головних складових елементів національної безпеки держави. Відповідно, враховуючи те, що наша держава зазнала військової агресії та змушена захищати свою державність, ми змушені констатувати, що всі елементи національної безпеки

перейшли в критичну зону. Це зумовило необхідність не тільки прийняття відповідних політичних, правових рішень, а й вирішувати критично кризові ситуації в усіх сферах суспільного життя країни.

Різні підходи щодо визначення поняття «фінансова безпека» корегуються перш за все методологією та сферою досліджень зазначеного феномену. В залежності від підходів та поставлених завдань досліджень визначаються і понятійні особливості. Так, А. Сухоруков говорить про фінансову безпеку як про захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань [2]. Академік В. Геєць відзначає, що фінансова безпека – це стабільний розвиток фінансової системи країни та її стійкість до потенційно негативного впливу зовнішніх і внутрішніх шоків [3]. Дослідники В. Шлемко І. Бінько розглядають даний феномен як стан - такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [4].

Відповідно до наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»[1] фінансова безпека - це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни. Фінансова безпека, у свою чергу, має такі складові:

- банківська безпека;
- безпека небанківського фінансового сектору;

- боргова безпека;
- бюджетна безпека;
- валютна безпека;
- грошово-кредитна безпека

Визначимо ризики фінансової безпеки, притаманні сучасним глобалістичним викликам для України:

- ризик політично виважених рішень щодо фінансової політики держави;
- ризик інфляційних процесів, пов'язаний із реальною втратою вартості національної валюти;
- ризик втрати платоспроможності платників податків пов'язаний із різким зменшенням чи призупиненням підприємницької діяльності внаслідок військової агресії;
- ризик валютних запозичень задіяних для ведення військових дій, оборони держави, виконання соціальних виплат тощо;
- ризик фінансової стійкості банківських установ у воєнний час;
- ризик фінансових шахрайств, ухилення від сплати податків, зловживання фінансами в межах застосування пільг;
- ризик застосування цифрових фінансових активів (знецінення криптовалюти тощо);
- ризики додаткових фінансових втрат, пов'язаних із закупівлею зброї;
- ризики пов'язані із компенсаційними виплатами пов'язаними із військовими діями.

Фінансова безпека держави в кризовій ситуації воєнного стану напряму пов'язана із фінансовою допомогою країн-донорів, які підтримують демократичний вибір українського народу та допомагають захистити свою волю, свій вибір, свою державу.

Забезпечити належний стан фінансової безпеки самотійно, без допомоги, виглядає практично неможливим. В той же час, необхідно налагодження

сучасних дієвих програм контролю за належним розподілом та використанням наданих коштів та належним використанням державного бюджету.

Вбачається необхідним говорити про скасування заборони на проведення податкових, аудиторських перевірок щодо надходжень та використання коштів. Встановлення режиму перевірок стало для окремих сигналів для здійснення порушень у податкових та фінансових відносинах. Забезпечення належних умов щодо функціонування всіх складових фінансової системи держави в умовах війни – надзвичайно складне завдання. Відповідно, всі суб'єкти фінансових відносин, від держави до кожного громадянина повинні усвідомлювати важливість завдань забезпечення належного стану дотримання фінансової стійкості та робити все задля перемоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
2. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України: *монографія*. К.: НПІБ, 2005. 140 С.
3. Геєць В. Концепція економічної безпеки України // Ін-т екон. прогнозування; кер.проекту В.М.Геєць. К.: Логос, 1999. 56 с.
4. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. *Монографія*. К.: НІСД, 1997. 144 с.

Ірина ОЛІЙНИК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТИМУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Податки є важливим джерелом доходу для держави та інструментом регулювання економічної активності суб'єктів господарювання. У багатьох країнах, включаючи Україну, податкові пільги грають ключову роль у стимулюванні господарської діяльності та інвестицій. Вони спрямовані на зменшення податкового тягарю для певних секторів економіки або груп платників податків з метою залучення капіталу, розвитку нових підприємств, зменшення безробіття та загального економічного зростання.

Податкові пільги представляють собою певні пільги, які надаються платникам податків або групам суб'єктів господарювання з метою зменшення їхнього податкового обов'язку. Ці пільги можуть включати звільнення від оподаткування певних видів доходів, зменшення податкових ставок, пільги на податок на прибуток, ПДВ та інші [1, с. 52].

Роль податкових пільг у податковій системі полягає в тому, щоб стимулювати певні господарські або соціальні цілі. Вони можуть бути спрямовані на підтримку підприємництва, інновацій, створення нових робочих місць, розвиток певних регіонів, а також соціальний захист окремих груп населення.

Податкові пільги відіграють ключову роль у стимулюванні інвестицій та підтримці підприємництва, будучи ефективним інструментом привертання капіталу та сприяння розвитку господарської активності.

Залучення інвестицій. Податкові пільги на інвестиції можуть включати зменшення податкового обов'язку при вкладенні коштів у нові проекти, розширення виробництва чи впровадження інновацій. Це привертає як зарубіжні, так і внутрішні інвестори, що стимулює економічний ріст та створення нових робочих місць.

Підтримка малого та середнього бізнесу. Податкові пільги можуть спрямовуватися на підтримку малих та середніх підприємств, які вважаються двигуном економіки. Зменшення податкового тягарю для цих підприємств допомагає залучити підприємців та сприяє їхньому розвитку.

Стимулювання інновацій. Податкові пільги можуть бути спрямовані на підтримку наукових досліджень, розвиток нових технологій та інновацій. Це може створити фермент для технологічного просування та підвищення конкурентоспроможності.

Підтримка певних галузей. Податкові пільги можуть бути надані певним галузям, таким як сільське господарство або виробництво екологічно чистої продукції, для стимулювання їхнього розвитку та збереження природних ресурсів.

Загалом, податкові пільги відіграють важливу роль у створенні сприятливого бізнес-середовища та стимулюванні господарської діяльності. Проте їхній ефективний використання потребує обережного планування та моніторингу, щоб уникнути надмірного обтяження бюджету та забезпечити максимальну користь для економіки [2].

Податкові пільги мають значущий вплив на стимулювання господарської діяльності і є важливим інструментом економічної політики в багатьох країнах, включаючи Україну. Вони дозволяють державі спрямовувати економічну активність у певному напрямку шляхом зменшення податкового тягарю для певних секторів, галузей чи груп платників податків. При цьому податкові пільги можуть бути спрямовані на залучення капіталу, розвиток нових підприємств, зменшення безробіття та загального економічного зростання.

Важливо балансувати використання податкових пільг з іншими інструментами економічної політики, враховуючи комплексність економічних викликів. Пільги повинні бути частиною більшої стратегії стимулювання економічної діяльності, спрямованої на забезпечення сталого економічного зростання та підтримку підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні : аналітична доповідь / Біла С. О. та ін. К.: НІСД, 2013. 88 с.
2. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади / Джордж Едвард (Тед) Треллер та ін. 2014. 124 с. URL: http://www.mled.org.ua/media/docs/LED_Guide_2014_UKR.pdf
3. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник: у 5 част. / Н. Балдич та ін.; Федерація канадських муніципалітетів / Проєкт міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст». К., 2020. Част.1: МЕР: сучасні концепції, моделі та ресурси. 104 с.

Богдана ПАЛАНСЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена МИНЮК,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

КОРПОРАТИВНЕ ШАХРАЙСТВО: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАПРЯМИ БОРОТЬБИ

Проблема виявлення, запобігання та боротьби з проявами корпоративного шахрайства завжди була актуальною темою. В умовах війни ситуація ще більше загострилась у зв'язку з відсутністю стабільності в економічному середовищі, недостатності державного контролю і регулювання та погіршенням внутрішнього контролю у самих компаніях.

Дослідженню даного питання приділяла увагу значна кількість вчених, серед них варто виокремити наступних: О. Харламова, О. Бандурка, В.Калашник, Т. Каменська, Ю. Хамигова та інші. Незважаючи на значний внесок зазначених науковців потребує подальшого вивчення.

Корпоративне шахрайство залишається однією з найбільш важливих проблем сучасного бізнесу в Україні, що несе загрозу великих економічних втрат та втрати довіри інвесторів до підприємств та корпоративних структур, в цілому. Саме тому, необхідним є комплексний підхід у боротьбі з корпоративним шахрайством, що сприятиме економічній стабільності, законності та захищеності прав суспільства.

Відразу варто зауважити, що в українському законодавстві немає нормативно закріпленого поняття корпоративного шахрайства, у зв'язку з чим, можемо спостерігати певну складність у трактуванні та інтерпретації, оскільки корпоративне шахрайство, саме по собі, має різноманітні форми і прояви, а також пов'язане з корпоративним сектором.

Підґрунтя до розуміння корпоративного шахрайства у світовій історії ще в 1940-х роках в одній зі статей заклав американський кримінолог Едвін Сатерленд, назвавши економічну злочинність «злочином білих комерців». Під цим явищем він розумів пов'язані з бізнесом злочини, вчинені респектабельними особами, що мають високий статус у суспільстві [1, с. 134].

Вчені О. Харламова та Л. Бондалетова визначають корпоративне шахрайство як використання особою свого службового становища з метою особистого збагачення за допомогою навмисного неналежного використання або зловживання ресурсами і активами організації роботодавця [2, с. 172].

Відповідно до міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, під корпоративним шахрайством слід розуміти навмисну дію однієї або кількох осіб з управлінського персоналу, тих, кого наділено найвищими повноваженнями, працівників або третіх сторін, що пов'язано із застосуванням омани для отримання неправомірної або незаконної переваги [3, с. 41].

Враховуючи думки науковців, визначаємо корпоративне шахрайство як вид протиправної діяльності, який спрямований на шахрайство, обман, крадіжку або інші незаконні дії в корпоративному секторі, тобто в сфері діяльності компаній, підприємств і організацій.

Член Асоціації професіоналів корпоративної безпеки України Ігор Шевцов дотримується поділу корпоративного шахрайства на 3 види: корупцію, що включає конфлікт інтересів, хабарництво та надання необґрунтованих переваг; привласнення активів, що поділяється на готівкові кошти й товарно-матеріальні цінності і насамкінець, шахрайство з фінансовою звітністю, що полягає у завищенні або заниженні прибутку [4, с. 64-65].

До найпоширеніших порушень з якими адвокат VB PARTNERS Ігор Парфіло зіштовхується у своїй роботі належать:

- отримання неправомірної вигоди або «відкатів» за надання переваг перед іншими контрагентами. Такі порушення вчиняють співробітники, які приймають рішення про проведення закупівлі, визначають ціну та переможця;

- надання переваг шляхом укладення договору за наявності інших більш вигідних для компанії пропозицій, або у визначенні менш вигідних для компанії умов, наприклад, збільшення ціни, зменшення строку оплати;

- викривлення дохідної або витратної частини фінансової звітності є найменш поширеним, проте найбільш збитковим видом корпоративного шахрайства, що вчиняється топ-менеджментом компанії - має місце ситуація, коли через фіктивні господарські операції штучно завищуються витрати компанії та унеможлиблюється будь-яка виплата дивідендів акціонерам [5].

В цілому, до причин виникнення корпоративного шахрайства в Україні можемо віднести наступні:

- по-перше, системна корупція на різних рівнях уряду, судової системи та інших сферах, що проявляється у використанні своїх зв'язків з метою отримання незаконних вигід;

- по-друге, досить велика концентрація влади та ресурсів у руках окремих олігархів і груп інтересів сприяє корпоративному шахрайству та перешкоджає його розслідуванню;

- по-третє, фінансові труднощі підприємств доволі часто стають причинами ведення обліку та звітності шляхом фіктивних операцій та підробки документів, а також використання незаконної діяльності для особистого збагачення;

- по-четверте, слабка корпоративна культура у компанії, відсутність свідомості та освіти кожного працівника сприяють злочинній поведінці через недостатнє володіння правилами корпоративної етики й управління та необізнаність про наслідки корпоративного шахрайства.

До того ж війна у нашій державі значно ускладнила дану проблему, оскільки увага уряду, правоохоронних органів та громадськості зосереджена насамперед на сфері безпеки та оборони, у зв'язку з цим можливе певне послаблення контролю усіх аспектів суспільного життя, зокрема і корпоративного сектору.

Економічна нестабільність, пов'язана з війною, виведення активів з країни шляхом переміщення капіталу за кордон, перепрофілювання бізнесу, великі військові контракти та закупівлі, які можуть супроводжуватись корупцією та недобросовісними практиками в області закупівель також є негативними факторами, що сприяють загостренню корпоративного шахрайства.

Боротьба з корпоративним шахрайством в Україні вимагає комплексного підходу у співпраці між державними органами, громадянським суспільством, бізнесом та міжнародними партнерами і впровадженні різних заходів. До напрямів боротьби з корпоративним шахрайством в Україні можна віднести наступні:

1. зміцнення законодавчої бази, тобто удосконалення корпоративного законодавства, формулювання чітких, суворих та водночас ефективних норм, а також введення жорстких санкцій для тих, хто порушує корпоративні правила;

2. транспарентність фінансової звітності, що полягає у заохоченні корпорацій до публікації своїх фінансових звітів, а також запровадження вимоги здійснювати регулярну аудиторську перевірку;

3. підтримка та посилення роботи антикорупційних органів, таких як Національне антикорупційне бюро та Спеціалізована антикорупційна прокуратура, може допомогти виявити та припинити корупційні схеми в корпораціях;

4. проведення навчальних програм та тренінгів для фахівців у галузі корпоративного управління та фінансів з метою підвищення рівня професіоналізму та формування етичної корпоративної культури;

5. посилення інформаційного обміну, технічної підтримки та спільних розслідувань корпоративних злочинів з міжнародними організаціями та партнерами для впровадження міжнародних стандартів у боротьбі з корпоративним шахрайством та ефективнішому виявленні фінансових потоків, пов'язаних з корпоративним шахрайством.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що корпоративне шахрайство є небезпечним явищем, яке може завдати серйозної шкоди компаніям, споживачам, інвесторам та економіці країни в цілому.

Тому, основними напрямками боротьби з проявами шахрайства у корпораціях слід вважати підтримку ефективної системи контролю та регулювання дотримання відповідних юридичних норм і стандартів як з боку правоохоронних органів, так і всередині самої організації; зосередження уваги на запобіганні корупції та забезпеченні стабільності економіки; забезпечення доступу до інформації та відкритості у корпоративних структурах з метою формування міцної корпоративної культури, а також налагодження міжнародної співпраці у цій сфері та запозичення міжнародного досвіду запобігання та протидії корпоративному шахрайству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Sutherland E. H. Is «White Collar Crime» Crime? *American Sociological Review*. 1945. Issue 10. P. 132–139.
2. Харламова О.В., Бондалетова Л.А. Корпоративне шахрайство: аналіз підходів до визначення. *Управління фінансово-економічною безпекою: інформаційно-аналітичне забезпечення та конкурентна розвідка*. 2013. С.171.
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг; пер. з англ. Н.І. Гаєвська, В.В. Галасюк, В.В. Дабіжа та ін.; за ред. І.І. Нестеренко. Київ, 2013. Ч. 1. 1026 с.
4. Шевцов І. Корпоративне шахрайство в українських компаніях. *Довідник економіста*. 2019. Вип. 6. 68 с.
5. Парфило І. Розслідування корпоративного шахрайства під час війни. *Юридична практика*. 2022. URL: <https://pravo.ua/rozsliduvannia-korporativnoho-shakhraistva-pid-chas-viiny/> (дата звернення: 26.10.2023).

Валентина ПАХОЛОК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗМІНИ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Вивчаючи історію цивілізацій можна зауважити, що навіть у давні періоди існували податки. Зазвичай це були безсистемні платежі, в основному у натуральній формі. Лише наприкінці 19 століття на території нашої держави запровадили систему промислового податку за чотирма класами місцевості та розрядами підприємств. Саме завдяки цьому встановили додатковий промисловий податок з капіталу та відсотковий збір з прибутків акціонерних та інших підприємств.

Вже у 1918 році українська податкова система включала в себе основний промисловий податок, податок на приріст прибутку, а також податок на нерухоме майно. У 1923 році було введено прибутковий податок зі споживчої кооперації та господарських органів громадських організацій, З. Варналій зазначає, що це сталося внаслідок того, що українське казначейство прямі податки майже не наповнювали. Зазначений раніше податок мав два види ставок: 35% для споживчої кооперації та 25% для господарських органів громадських організацій [1, с. 81].

За часів незалежності України також спостерігалася нестабільність податку, в особливості законодавець часто змінював об'єкт оподаткування. У період з 1991 року податок стягувався з прибутку, у 1992 році з доходу, у 1993 році у першому кварталі року з прибутку, а з другого кварталу поточного року і

до кінця 1994 року знову з доходу, а вже з 1995 року знову оподаткування з прибутку [2].

На думку Буй Т.Г., податок на прибуток підприємств має важливе фіскальне значення і саме це відрізняє його від подібних податків у країнах з розвинутою економікою. Усе це у зв'язку з пропорціями в розподілі ВВП, оскільки відповідно до історичного розвитку, у країнах з плановою економікою головною частиною бюджетних надходжень були саме податки з підприємств, а не з населення [3, с. 113-121].

Варто зазначити, що до 2011 року податок на прибуток підприємств тримався на рівні 25%, а вже після він знизився до 18%, що є однією з найнижчих ставок податку серед європейських країн. Зниження ставки відбулося у зв'язку з кризовою ситуацією в економіці країни у той період, змінами у податковому законодавстві, податковими реформами – усе це неабияк вплинуло на здійснення фіскальної та регулюючої функції податку на прибуток підприємств. Проте головною зміною механізму адміністрування його податку в Україні стало запровадження нового принципу обрахування податків – податкових різниць [2].

Що також сприяло неабияким змінам податку на прибуток підприємств, так це початок 24 лютого 2022 року повномасштабного воєнного вторгнення зі сторони росії – країни-агресора. Задля забезпечення функціонування економіки та бізнесу, законодавець вирішив адаптувати податкове навантаження та податкові правила до воєнних умов [4].

Самі перші зміни торкнулися механізму сплати податку та контроль за цим, саме тому Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (далі – Закон) [5] на період воєнного стану зупинив перебіг податкових строків, зокрема строків давності, встановлених ст. 102 ПК України, аналогічна норма міститься і у пункті 69.9 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України [2].

Також Закон встановив певні оновлення у сфері оподаткування податком на прибуток підприємств, зокрема зазначено, що на час воєнного стану

неприбуткові організації мають можливість надавати за рахунок своїх доходів благодійну допомогу стороннім особам, навіть якщо надання такої допомоги не передбачено їх статутними документами без загрози втрати статусу неприбутковості. Для підприємств платників податку, які тимчасово переходять на сплату єдиного податку третьої групи за ставкою 2% встановлено такі новації [5]:

- переплата грошових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, яка наявна на момент переходу на сплату єдиного податку за ставкою 2%, зарахується для погашення грошових зобов'язань з цього податку, які будуть створені при поверненні сплати податку на прибуток підприємств;

- авансові внески з податку на прибуток підприємств при виплаті дивідендів, які лишилися неврахованими у зменшення нарахованої суми податкового зобов'язання з цього податку на дату переходу на сплату єдиного податку за ставкою 2%, врахуються у зменшення такої суми при поверненні сплати податку на прибуток підприємств;

- у випадку, коли платник, що впродовж календарного року перейшов на сплату єдиного податку за ставкою 2%, у цьому ж році відновлює сплату податку на прибуток підприємств, то такий платник складає та подає податкову декларацію з податку на прибуток підприємств наростаючим підсумком з початку такого календарного року;

- обсяг річного доходу від будь-якої діяльності платника податку на прибуток підприємств для цілей визначення вартісного критерію не застосування податкових різниць і можливості застосування виключно річного звітного періоду та вартісного критерію визначення контрольованих операцій для цілей трансфертного ціноутворення обраховується за весь звітний рік, зокрема з урахуванням доходів, отриманих за періоди такого року в яких такий платник податку перебував на сплаті єдиного податку за ставкою 2%.

Отож, податок на прибуток підприємств є важливим власне і для підприємств, і для держави, оскільки саме сплата податку здійснює фіскальну функцію оподаткування, а воєнний стан не дозволяє сповна наповнити бюджет.

Тому ми маємо надію, що усі тимчасові впровадження через воєнний стан не погіршать і без того нестабільний механізм адміністрування та контролю за податку на прибуток підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безкровний, О. В., Мисник, Т. Г., Лиженков, В. Г. Податок на прибуток: історія становлення та сучасні аспекти функціонування. Modern theories and improvement of world methods, 2023. С. 81-83.

2. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 03.09.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

3. Буй Т. Г. Вплив податку на прибуток на економічне зростання в Україні. За ред. Буй Т. Г., Прімерової О. К., Мельник А. І. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2020. № 5. Т. 2. С. 113-121.

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

Віта ПЕТРУК,
Валерія ШАРКОВА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ

Стрімкий розвиток технологій призвів до нових правовідносин у суспільстві. Зокрема, поява технології блокчейн та її використання у багатьох сферах діяльності сформували новий вид суспільно-економічних відносин, які наразі потребують відповідного правового регулювання.

Блокчейн - це цифровий список даних, який росте, складається з блоків даних, захищений криптографією. Він був створений для захисту цифрових документів і лежить в основі біткоїна [1].

Ця ідея походить з 1990-х і вела до створення біткоїна в 2008 році.

Блокчейн забезпечує стійкість та безпеку даних, швидкість транзакцій, надійність, та економію ресурсів. Проте в Україні існують недоліки: відсутність законодавчого регулювання, вимога до високошвидкісного інтернету, вартість і складність використання.

Наразі світ не має однозначного регулювання блокчейну і криптовалют через їх комплексну природу [2].

У зв'язку з вищезазначеним виникає потреба у визначенні правового статусу криптовалют та національного унормування.

Криптовалюта – різновид цифрової валюти, операції з якою шифруються різними криптографічними методами захисту. Її емісія та облік засновані на

технології блокчейн, яка, своєю чергою, слугує інструментом для зберігання даних по всіх транзакціях [3].

Якщо проаналізувати функції криптовалюти, то вони виконують ті ж функції, що і звичайні гроші. Їх можна використовувати як універсальний засіб обміну та платежу. При цьому сьогодні все більше учасників економічного обороту використовують цифрову валюту. Як і традиційні гроші, криптовалюти можуть виступати як засоби накопичення, передбачаючи можливість їх реального використання в майбутньому.

Враховуючи вищевикладене, виникає питання, як відбувається визначення статусу криптовалюти в тій чи іншій країні? Слід зазначити, що ні в наукових колах, ні на рівні урядів різних держав немає єдності щодо того, до якої категорії слід відносити криптовалюту. Представники Банку Англії у своїй доповіді використовували термін "цифрова валюта", зазначивши при цьому, що він є не дуже точним і може викликати певні непорозуміння [4, с. 4].

Національний банк України у спільній заяві фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні зазначив, що складна правова природа криптовалют не дозволяє визнати їх ні грошима, ні валютою, ні платіжним засобом іншої країни, ні валютною цінністю, ні електронними грошима, ні цінними паперами, ні грошовим сурогатом [5, с. 78]. Водночас учасники саміту G20, що відбувся в Буенос-Айресі 19-20 березня 2018 року, взагалі відмовилися від використання терміну криптовалюта, замінивши його на криптоактиви, чим прямо підкреслили: криптографічні активи не мають ключових атрибутів суверенних валют.

Загалом, як зазначає А. Ніколашин [6, с. 143], фінансова та правова системи виявилися не готовими до такого стрімкого розвитку технології криптовалют та блокчейну в Україні, тим більше, що правова система не передбачає повного комплексу сформованих відповідних законодавчих та нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у цій сфері, а перші спроби її реалізації були зроблені у 2017 році шляхом розробки таких законопроектів, як проєкт Закону

України "Про обіг криптовалют в Україні" [7] та проект Закону України "Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні" [8].

Нормалізація нормативно-правового регулювання процесу застосування технології блокчейн у фінансовій системі України відкриває додаткові можливості для забезпечення стабільності, прозорості та безпеки фінансових операцій, підвищить швидкість проведення транзакцій та унеможливить стороннє та несанкціоноване втручання у процеси та явища, що відбуваються у фінансовій системі країни.

Отже, фінансова система країни це живий організм, що пристосовується до змін у диджиталізації та економічних трансформаціях. Це своєю чергою вимагає від усіх її учасників адаптивності. Особливо це стосується змін у сфері розрахунків та платежів, адже вона безпосередньо пов'язана з розвитком економіки та добробуту населення. Ринок криптовалют в Україні має великий потенціал для розвитку і в майбутньому може зіграти важливу роль у відновленні економіки країни. Однак для створення національної криптовалютної системи та її інтеграції у фінансову систему держави потрібні фундаментальні наукові дослідження, системне вдосконалення інформаційних технологій та покращення ринкової інфраструктури обігу криптовалют. У воєнний час реалізація цих завдань є складною і не актуальною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. What is blockchain?. WIEX. URL: <https://wiex.io/static/what-is-block-chain> (date of access: 24.10.2023).
2. Problems of normative and legal regulation of the process of applying blockchain technology in the financial system of ukraine / V. Blikhar et al. Financial and credit activity problems of theory and practice. 2023. Vol. 3, no. 50. P. 410–418. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4088> (date of access: 24.10.2023).
3. Voron D. M., Zhyhalov I. H., Tkachov v. S. Legal regulation of cryptocurrency in ukraine. Juridical scientific and electronic journal. 2021. No. 11. P. 390–392. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/98> (date of access: 24.10.2023).

4. Barrdear, J., & Kumhof, M. (2016, July 18). The macroeconomics of central bank issued digital currencies. Bank of England. Working Paper, 605. Retrieved from <https://goo.gl/aagyk2>.

5. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2017, November 30). Spilna zaiava finansovykh rehulatoriv shchodo statusu kryptovaliut v Ukraini [Joint statement of financial regulators on the status of cryptocurrencies in Ukraine]. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329 [in Ukrainian].

6. Nikolashyn, A.O. (2021). Rozvytok pravovoho rehliuvannia tekhnolohii blokchein v Ukraini. DigEco. <http://feb.tsatu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/11/142-144.pdf>

7. Про обіг криптовалюти в Україні : Проект Закону від 06.10.2017 № 7183. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (дата звернення: 24.10.2023).

8. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: Проект Закону від 10.10.2017 р. № 7183-1. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 (дата звернення: 24.10.2023).

Сергій ПОЛОВКО,
докторант кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ ІСНУЮЧОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах банківська система України перебуває у найскладнішій ситуації за весь період свого існування від моменту здобуття незалежності. Поєднання низки несприятливих об'єктивних і суб'єктивних чинників світового і національного економічного розвитку, зовнішньої і внутрішньої політики вилилось у безпрецедентну за масштабами і наслідками для економіки

банківську кризу, від подолання якої вирішальною мірою залежить економічне майбутнє нашої держави.

Банківська система України є доволі відкритою для входження іноземного капіталу, але звичайно ж стримуючим фактором є воєнні дії, що проходять на нашій території. Тобто, в умовах економічної та соціальної кризи, яка була спричинена військовими діями на території нашої держави, вся банківська система України перебуває під загрозою. Складність роботи банківської системи визначався ще і тим, що минулі півтора року стали неоднорідним експериментом для вітчизняної банківської системи, але вона вистояла та змогла забезпечити практично безперервне функціонування більшості внутрішніх та зовнішніх процесів у державі. Також вона змогла залишитися серцевиною економічних процесів у державі та підтримати широкомасштабну співпрацю з зарубіжними фінансовими установами. Банківська система України зберегла стабільну керованість та безперервність платежів, а також змогла навіть показувати прибутковість за результатами першого фінансового півріччя цього року.

Незважаючи на вищезгадані окремі позитивні тенденції розвитку протягом даного року, в роботі банківської системи України ще досить багато невирішених питань, які потребують нагального вирішення найближчим часом. Зокрема, банки повинні були йти на радикальні кроки для того, аби пристосуватися до нових складних реалій, також змушені були скорочувати кількість відділень, підвищувати вимоги до клієнтів-боржників, а також відходити від довгострокових та середньострокових стратегій на користь короткострокового планування, що в довгостроковому періоді роботи будь-якої фінансової системи є неприпустимим. З боку держави вкрай важливим являється удосконалення банківського законодавства, що виступає провідною складовою частиною будь-якої перебудови в державі, оскільки політико-економічні рішення, які приймає держава в галузі економіки, повинні бути належним чином законодавчо оформлені. З іншого боку в нашій державі до останнього часу було опубліковано невелику кількість робіт з питань, що прямо чи опосередковано стосуються безпеки банківської системи України.

На сучасному етапі розвитку ключовою проблемою для більшості банків є проблема заборгованість. Клієнти банків, як у сфері роздрібного, так і корпоративного напрямків, зіткнулися з істотним падінням доходів та невизначеністю щодо подальших перспектив, у результаті чого або взагалі не мали коштів для виплати заборгованості або бажали провести реструктуризацію на вигідних для себе умовах. При цьому законодавчі обмеження ускладнили стягнення проблемної заборгованості для банків, як і затримки у роботі судів, пов'язані з війною та недостатньою кількістю суддів.

Структурно низька прибутковість банківського сектору залишається проблемою фінансової стабільності та грошово-кредитної політики. Рентабельність власного капіталу нижче вартості капіталу в довгостроковій перспективі є фактором зменшення стійкості. Причини низької прибутковості здебільшого структурні, а тому потребують структурних рішень. Успішна реалізація довгострокових бізнес-моделей в такий період є надзвичайно важливою.

В цілому для підвищення стабільності банківської системи України на даному етапі її розвитку, необхідним є вирішення комплексу проблем, які спричиняють відповідні дисбаланси. Зокрема, основними проблемними моментами виступають: зменшення депозитного портфелю банків; підвищення обсягів проблемних кредитів; збільшення витрат банків; нарощуванням вкладень банків у цінні папери; зниження довіри до банківської системи.

Саме тому вкрай важливим є сповідування державницького підходу до розвитку банківської системи України на сучасному етапі її розвитку.

Аріадна ПОПЛЬ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту
економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ

Стійкий економічний розвиток держави можливий лише за умови забезпечення її економічної та фінансової безпеки. Податкова система є одним із ключових елементів економічної безпеки, оскільки вона забезпечує надходження коштів до бюджету, які необхідні для виконання державою своїх функцій.

Податки є ресурсом, інструментом та фактором зворотного зв'язку. Як ресурс, податки забезпечують надходження коштів до бюджету. Як інструмент, податки можуть використовуватися для регулювання економічних процесів. Як фактор зворотного зв'язку, податки дозволяють державі отримувати інформацію про стан економіки та потреби суспільства.

Ефективна податкова система сприяє економічному розвитку держави. Вона забезпечує надходження коштів до бюджету, які необхідні для фінансування соціальних програм, розвитку інфраструктури та стимулювання підприємництва. Неefективна податкова система може становити загрозу економічній безпеці держави. Вона може призвести до збільшення тіньової економіки, зниження інвестиційної привабливості країни та погіршення якості життя населення.

Податкова система може становити загрозу економічній і фінансовій безпеці держави. На нашу думку, такими загрозами є:

- 1) нестабільність і недосконалість податкового законодавства;
- 2) високий рівень тіньової економіки;

- 3) високий рівень податкового навантаження;
- 4) неефективність адміністрування податків і зборів.

Розглянемо більш детально кожен з перерахованих факторів.

1. Вважаємо, що чинні положення Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [1] не повністю вирішують проблему формування високоефективної податкової системи, на що вказують численні зміни та доповнення до нього. Так, за період з 2019 по 2023 рік до ПКУ було внесено 78 змін та доповнень. Кількість змін за роками представлена на рис. 1.

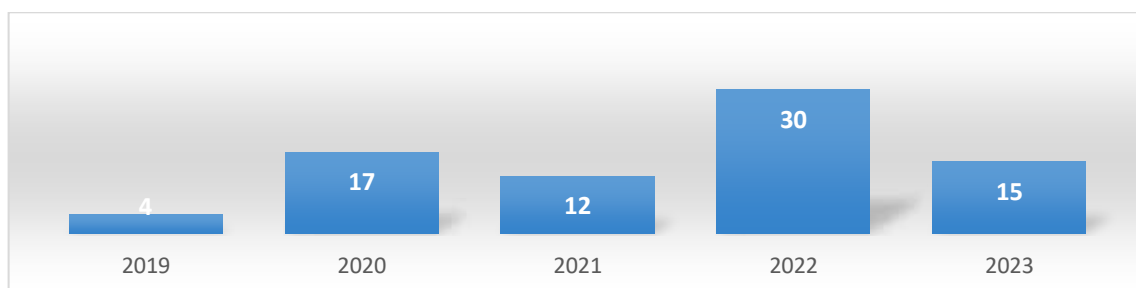

Рис. 1. Кількість внесених змін доповнень законами України до ПКУ протягом 2019 – 2023 рр.

Джерело: побудовано автором на підставі аналізу ПКУ.

2. Тіньова економіка - це явище, характерне для будь-якої країни, але в країнах з трансформаційною економікою вона може набувати загрозливих масштабів. Рівень тіньової економіки у 2021 році зріс на 2 відсоткові пункти порівняно з аналогічним періодом 2020 року і склав 32% ВВП. Про це пише «Інтерфакс-Україна» з посиланням на розрахунки Мінекономіки [2].

3. Податкове навантаження – це міра того, скільки податків платять громадяни та підприємства країни. Воно є результатом податкової політики держави та впливає на економіку країни. У міжнародній практиці податкове навантаження визначається як відношення суми податків, сплачених до бюджету, до обсягу ВВП. Загальний рівень податкового навантаження в економіці станом на 2021 рік становив 38,3% ВВП [3].

На наш погляд, для підвищення ефективності податкової системи в Україні необхідно вжити таких заходів:

- стабільність податкового законодавства. Податкові норми повинні бути простими та зрозумілими, і не повинні часто змінюватися;
- оптимізація податкового навантаження. Податкове навантаження має бути таким, щоб стимулювати розвиток економіки та стимулювати виведення економіки з тіні;
- управління податковим боргом. Необхідно посилити відповідальність платників податків за несплату податків, а також вдосконалити механізми примусового стягнення податкового боргу;
- подальша автоматизація податкових процесів. Необхідно продовжувати впровадження сучасних технологій для автоматизації податкових процесів;
- посилення відповідальності за використання тіньових схем. Необхідно посилити відповідальність за використання тіньових схем при веденні бізнесу та умисній мінімізації податкових зобов'язань.

Аналіз ефективності податкової системи України в контексті забезпечення економічної та фінансової безпеки показав, що вона має ряд недоліків, які є загрозами її функціонуванню. Серед основних проблем можна виділити:

- нестабільність податкового законодавства, яке часто змінюється, що ускладнює для платників податків розуміння своїх зобов'язань;
- нерівноцінний рівень податкового навантаження на малий та великий бізнес, що створює дискримінаційні умови для підприємництва;
- високий рівень тіньової економіки та корупції, що призводить до зменшення надходжень до бюджету;
- низька ефективність адміністрування податків, що ускладнює контроль за виконанням податкових зобов'язань.

Для мінімізації та подолання цих проблем необхідно вжити комплекс заходів, які повинні бути спрямовані на: стабілізацію податкового законодавства та його адаптацію до потреб економіки; урівноваження податкового навантаження на малий та великий бізнес; зменшення тіньової економіки та корупції шляхом посилення контролю та відповідальності; покращення

ефективності адміністрування податків шляхом впровадження сучасних технологій та методів.

Усе це дозволить забезпечити фінансову та економічну безпеку України та її зростання у середньо- та довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України від 03.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 02.10.2023).
2. Мінфін. Рівень тіньової економіки минулого року зріс до 32%. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/11/01/94863482/> (дата звернення 02.10.2023).
3. LB.ua. Блог Костянтина Швабія. Податкові диспропорції та перекоси. URL: https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/505143_podatkovi_disproportsii_perekosi.html (дата звернення: 08.10.2023).

Костянтин ПРУТЕНСЬКИЙ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Процес формування сталого громадянського суспільства неможливо уявити без почуття безпеки усіх його членів. Окрім відчуття фізичної безпеки (другий рівень піраміди Маслоу) для будь якої людини важливо відчувати впевненість в завтрашньому дні, сміливо дивитися в майбутнє своє і країни в цілому. Саме це відчуття і повинна захистити економічна безпека.

Економічна безпека – одна з визначальних складових державотворчого процесу в умовах глобалізованого світу. Закономірності конвергенції й інтеграції економічних систем окремих держав та їх груп є об'єктивними та неминучими, а надто з початком інтенсивної діджиталізації транскордонного капіталообігу, формуванням та зміцненням глобальних платіжних систем, проникненням взаємних кредитних зобов'язань до найглибших підвалин міждержавних і міжнародних відносин [1].

Економічна безпека є одним з найважливіших елементів національної безпеки держави. Без нормально функціонуючої економіки немає ні робочих місць, ні податкових надходжень, які особливо важливі в умовах повномасштабної війни.

Уряд повинен моніторити та аналізувати систему економічної безпеки України, яка стане двигуном розвитку і використання потенціалу країни, політичних, економічних, військових, ідеологічних можливостей держави для досягнення життєво важливих економічних інтересів країни на національному та міжнародному рівнях [2].

Регіональний рівень економічної безпеки є первинним і основним осередком планування та забезпечення економічної стабільності держави. Важливою віхою на цьому етапі стала реформа децентралізації, проведена декілька років тому. Завдяки збільшенню рівня фінансової автономії ОТГ, органи регіональної влади і місцевого самоврядування отримали можливість розробляти та впроваджувати програми розвитку територій, які в майбутньому принесуть реальні економічні результати. Крім того, на загальнодержавному рівні децентралізація створює умови для виникнення конкуренції між територіальними громадами за ресурси. Отже, забезпечення економічної безпеки на рівні територіальних громад, як основного елемента безпеки регіону, дозволить не лише вдосконалити систему управління регіональним розвитком, але й підвищити рівень захисту економічних інтересів держави загалом [3].

Регіональний вимір безпеки економіки став ще актуальнішим з початком повномасштабної війни. Мобілізація місцевих бюджетів стала великою

допомогою українській армії і волонтерському руху у справі відсічі збройної агресії рф. Подальше вдосконалення правового механізму адміністрування і розподілення податкових надходжень між Державним бюджетом і місцевими бюджетами є на нашу думку стратегічним орієнтиром діяльності всіх органів державної влади, адже його важливість складно переоцінити.

Проте в галузі мирного будівництва спостерігаємо розлад і невизначеність на державному і місцевому рівні. Економічна безпека оцінюється за певними критеріями – показниками – індикаторами. Найважливішими з них є [4]: структура ВВП, обсяг і темпи розвитку промисловості, обсяг і динаміка інвестицій; природноресурсний виробничий і науково-технічний потенціал країни; ефективність використання ресурсів; конкурентоспроможність економіки на внутрішньому і зовнішньому ринках; темпи інфляції; рівень безробіття; якість життя, ступінь диференціації доходів, забезпеченість населення матеріальними благами й послугами; дефіцит бюджету і державного боргу; енергетична залежність; інтегрованість у світову економіку тощо.

На жаль, оцінки України за вищевказаними показниками і до повномасштабного вторгнення були невисокі, а з його початком ще більше погіршилися. Це зумовлює необхідність введення стратегічного управління економікою регіонів, яке допоможе:

- зменшити ступінь диференціації економічного розвитку регіонів;
- стимулювати розвиток тих регіонів та територій, які з певних об'єктивних причин не можуть працювати в режимі саморозвитку.

Стратегічне управління економічною безпекою регіонів повинно спиратися не тільки на фінансові та технологічні ресурси, тобто матеріальні переваги, а й на потенційні інтелектуальні можливості регіонів, враховувати певні пріоритетні напрями в забезпеченні економічної безпеки регіонів, що можуть змінюватися під впливом детермінант процесу управління економічною безпекою на макро- і мікрорівні.

Аналіз цільових моделей регіонів показав, що найбільш значимим є досягнення наступних підцілей (вирішення проблем): підвищення ефективності

господарської діяльності всіх суб'єктів господарювання, незалежно від форми власності та виду діяльності; підвищення прибуткової частини бюджету регіону. Підвищення ефективності господарської діяльності є підціллю різних складових стратегії економічної безпеки (промислової, агропромислової, інвестиційної політики) та наслідком реалізації інших (розвитку ринкової, промислової інфраструктури тощо), але водночас воно впливає на успішне втілення більшості складових стратегії економічної безпеки. Підвищення ефективності господарської діяльності, відтворення та стабілізація виробництва — це основна мета стратегії забезпечення економічної безпеки більшості регіонів країни.

Отже, економічна безпека держави складається з синергетичної єдності двох підсистем: регіональної і національної економічної безпеки. Саме регіональна система є основою в забезпеченні стабільного і експоненційного зростання економічного зростання України. Її розвиток є надважливою задачею забезпечення сталого функціонування держави і в мирні часи, і в часи війни. Для цього нами пропонується наступне: створити стратегічну систему управління економічної діяльності регіонів; модернізувати законодавство у питанні взаємодії Державного бюджету і місцевих бюджетів; орієнтуватися на досвід країн ЄС у питанні диверсифікації доходів і видатків між бюджетами різних рівнів. Впевнені, що вирішення цих завдань стане важливою основою для детермінованого фінансування оборонного сектору і майбутнього зростання мирного часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сазонов В.В. Поняття та система економічної безпеки: кримінологічний вимір. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 184-189.
2. Гбур З.В. Економічна безпека як одна зі складових забезпечення національної безпеки України на сучасному етапі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 81-86.

3. Онищенко В.О., Бондаревська О.М. Забезпечення економічної безпеки територіальних громад як основного елемента регіональної безпеки. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство*: матеріали IV Всеукр. наук.- практ. інтернет-конф. (Полтава, 15 грудн. 2017 р. – 25 січн. 2018 р.). Полтава: ПолтНТУ, 2018. С. 8-10.

4. Бойко Т.В. Актуальні проблеми економічної безпеки України. URL: <http://library.kr.ua/orhus/bojko.pdf>

Аліна РОМАНЕНКОВА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ ПРИ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЛЯХ

Зусилля України стати сучасною цивілізованою країною, прихильною принципам європейського шляху, справедливого та прозорого функціонування, вимагають від нашої країни рішучих змін у сфері публічних фінансів. Однак проблеми, що накопичилися за десятиліття в цій сфері, заважають перспективам України. Загальноприйнятою проблемою є наявність і постійне розширення корупційних ризиків у фінансовій системі, які пронизують всі її ланки і негативно впливають на функціонування суб'єктів господарювання і економіку держави в цілому, оскільки зумовлюють важливі соціально-економічні, політико-правові проблеми, зниження репутації та рівня довіри до державних установ.

З початку незалежності України проблема корупції у сфері державних закупівель не втрачала своєї актуальності. Вагомим кроком для її протидії, стало прийняття внаслідок реформи у 2016 році Закону України «Про публічні

закупівлі», що зобов'язав проводити закупівельні процедури через електронну систему ProZorro, основною метою якої є: запобігання корупції шляхом забезпечення прозорості ринку та створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель для отримання найкращої пропозиції. З огляду на загальні принципи державних закупівель, основною ідеєю, яку закладено в систему ProZorro під час її розроблення, була відкритість даних [1]. Однак, попри створення системи ProZorro, корупційні схеми публічних закупівель, зокрема і в надзвичайно важливому нині, оборонному секторі ще не подолано. Зловживання при витрачанні бюджетних коштів і неналежний контроль за процесом здійснення державних оборонних закупівель призводять до неефективного їх використання, зростання витрат бюджету, деформації процесів конкуренції та зменшення інвестицій в нашій країні. У результаті, сьогодні, в період повномасштабної війни знижується рівень військового матеріально-технічного забезпечення, закуповується неякісна техніка і озброєння, що загрожує безпеці армії і населення. Із цього приводу Волошенко А. В. у своєму дослідженні зазначає, що «корупційна вигода в оборонній сфері залежить від певних факторів, а саме: обсягу фінансових ресурсів, які виділяють для оборони країни та знаходяться під контролем військового чиновництва; влада, яку можуть використати на власний розсуд посадові особи; рівень прозорості та звітності в оборонному секторі» [2, с. 188-189].

Враховуючи важливість проблеми та увагу суспільства до публічних закупівель, НАЗК провело дослідження та виявило низку корупційних ризиків:

- 1) можливість подання тендерних пропозицій за ціною, вищою за очікувану вартість;
- 2) зловживання закупівлями через електронний каталог;
- 3) застосування «штучних перепон» у закупівлях для надання переваги необхідному учаснику;
- 4) корупційні зловживання шляхом укладення прямих договорів;
- 5) неможливість оскарження рішень, дій чи бездіяльності замовників під час проведення спрощених процедур закупівель;

б) інші (нецінові) критерії оцінки пропозицій як інструмент зловживання тощо [3].

Зважаючи на ситуацію, яка склалася в оборонному секторі нашої держави, в Україні почав функціонувати Незалежний антикорупційний комітет з питань оборони (НАКО). Цей проект діє за сприяння Великої Британії та України, є незалежним від держави, хоча здійснює співпрацю з такими державними органами, як Національне антикорупційне бюро України, Рада національної безпеки і оборони України, Міністерство оборони України, взаємодіє з громадськими та волонтерськими організаціями [4]. Але, незважаючи на сприяння та контроль із боку партнерів України, однією із вагомих недоліків того осередку, в якому чиняться згадані вище зловживання, так і загалом системною проблемою в державному регулюванні та контролі державних закупівель, є відсутність єдиного законодавчого акту, в якому б чітко визначалися повноваження, завдання й функції усіх причетних органів. Так, аналіз звіту Рахункової Палати України за 2022 рік, що стосується сфери публічних закупівель, підтверджує, що все ще існує низка серйозних правових прогалин, які мають бути законодавчо врегульовані за для оцінки стану досягнення основної мети діяльності у цій сфері – забезпечення ефективного та прозорого здійснення публічних закупівель, розвитку добросовісної конкуренції, створення конкурентного середовища та запобігання проявам корупції [5].

Додатково, породжує сумніви відсутність достатньої відповідальності за порушення законодавства у сфері державних закупівель. Деталізації видів відповідальності й видів діянь, які є караними, Закон України «Про публічні закупівлі» не містить. Також немає спеціальних норм щодо відповідальності за такі порушення і в чинному Кримінальному кодексі України, оскільки дотепер законодавець не додав відповідні статті до Особливої частини КК України.

Підсумовуючи, варто сказати, що чисельність закупівель з кожним роком все збільшується. У цілому, за останній час відбулось чимало процедур реформування даної системи, внесення змін до законодавства, здійснення моніторингу тощо. Усе це, безсумнівно, є колосальним рухом уперед для

подолання корупційних проявів та полегшення роботи тендерних процедур. Проте, були виявлені нові корупційні ризики, які пристосувались до нових тенденцій і обходять їх. Це свідчить про адаптацію суб'єктів кримінального правопорушення до законодавчих новацій, що в свою чергу зумовлює наступний крок у необхідності пошуку дієвих механізмів протидії корупційним детермінантам та визначає перспективи активізації контрольно-правоохоронної діяльності. Зусилля щодо протидії корупції у секторі закупівель вимагають багатогранного підходу, що стосується як системних проблем, так і індивідуальної відповідальності. Сприяючи чесності, прозорості та підзвітності, стимулюючи міжнародну співпрацю, держава може зміцнити національну безпеку, відновити суспільну довіру та забезпечити ефективний і результативний розподіл ресурсів, що є пріоритетним завданням в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 14.10.2023)
2. Волошенко А. В. Системна корупція: державні регуляторні імперативи протидії. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_6_20 (дата звернення: 14.10.2023)
3. Корупційні ризики в публічних закупівлях під час воєнного стану: рекомендації НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/koruptsijni-ryzyky-v-publichnyh-zakupivlyah-pid-chas-voyennogo-stanu-rekomendatsiyi-nazk/> (дата звернення: 14.10.2023)
4. Як почалася історія НАКО: веб-сайт. URL: <https://nako.org.ua/about#partners> (дата звернення: 14.10.2023)
5. Звіт Рахункової палати України за 2022 рік. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2022/ZVIT_RP_2022.pdf (дата звернення: 14.10.2023)

Софія САМГОРОДСЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ефективність фінансової політики нерозривно пов'язана з фінансовим контролем, що є спеціалізованою сферою нагляду, який застосовано на державному та місцевому рівнях самоврядування. Функцією фінансового контролю є перевірка легальності та доцільності фінансових операцій, зокрема мобілізації, розподілу та використання коштів бюджетних ресурсів держави і органів місцевого самоврядування, впроваджених органами влади і місцевого самоврядування, а також іншими наглядовими органами з участю громадських організацій, відповідно до чинного законодавства [9].

На жаль, на сьогоднішній день існують проблеми у системі фінансового контролю, які виявляються в неефективному використанні державних фінансових ресурсів. Ця проблема набуває особливого актуальності в умовах воєнного стану. Забезпечення ефективного та раціонального використання державних коштів потребує використання санкцій та заохочень для контролю за ефективністю витрат бюджетних ресурсів, а також створення системи їх обліку та оцінки, які повинні бути закріплені в законодавстві.

В умовах воєнного конфлікту та військової агресії Росії набуває великого значення питання вдосконалення системи державного фінансового контролю в Україні. Це стає актуальним завданням для забезпечення фінансової стабільності та боротьби з корупцією. В першу чергу це вказує на необхідність оперативної адаптації законодавства до нових реалій. А також, відзначає, що військова агресія

призвела до значних порушень у фінансовій сфері і вимагає негайних заходів щодо зміни фінансової політики країни.

У березні 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів під час воєнного стану або стану війни». Відповідно до цього закону, фізичні особи могли подавати документи в паперовій або електронній формі протягом трьох місяців після закінчення воєнного стану або стану війни, незалежно від того, коли виникла обов'язковість їх подати [4]. Окрім цього, внесені поправки до закону дозволяли суб'єктам декларування не подавати декларації, якщо вони не можуть це зробити вчасно через наслідки війни, і вони звільняються від адміністративної та кримінальної відповідальності. Ця практика мала негативні наслідки, зумовлені неконтрольованим витрачанням державних коштів.

Враховуючи ці недоліки, Верховна Рада внесла зміни до Закону України "Про запобігання корупції", відповідно до яких суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію протягом 30 днів після подання декларації. А також, у разі притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей, що підтверджується відповідним рішенням суду, яке набрало законної сили, або рішенням Національного агентства, суб'єкт декларування упродовж 10 днів зобов'язаний подати відповідну декларацію, у тому числі виправлену декларацію з достовірними відомостями [3].

З іншого боку, Національний банк України прийняв рішення з 21 травня 2022 року скасувати обмеження на встановлення курсу, за яким уповноважені установи можуть продавати готівкову іноземну валюту клієнтам. Такий крок створив можливість для зближення курсу конвертації валюти для громадян, які перебувають за кордоном, і курсу купівлі готівкової валюти для громадян, які залишаються в Україні.

На сьогоднішній день, відновлюються планові та позапланові перевірки контролюючими органами з метою запобігання неконтрольованому зростанню цін на життєво важливі товари. Відновлення контролю у цій галузі змушує не

добросовісних підприємців знижувати ціни на свою продукцію. Тому на думку багатьох дослідників, після завершення війни знадобиться значний час на стабілізацію економіки. Після перемоги виявиться багато випадків фінансових злочинів, відповідальні особи будуть притягнуті до відповідальності, і буде введений жорсткий та постійний фінансовий контроль. З цього погляду, жодному суб'єкту господарювання не вдасться приховати реальні обсяги доходів і витрат [3].

Потрібно врахувати, що ефективність державного фінансового контролю може бути досягнута тільки при наявності чіткої відповідальності. Це може бути розглянуто з різних сторін:

1. Відповідальність органів контролю, яка включає фінансову, організаційну та соціальну відповідальність.

2. Відповідальність суб'єктів контролю за точне та невідкладне виконання бюджетного законодавства під час фінансово-господарської діяльності, які, згідно з законодавчими нормами, несуть відповідальність перед відповідними посадовими особами сфер кримінальної, фінансової, дисциплінарної та адміністративної відповідальності.

3. Відповідальність третьої сторони (включаючи тих, хто має виконавчі повноваження, зокрема державних органів).

Згідно зі стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та планом заходів її реалізації у частині зовнішнього фінансового контролю, передбачено посилення ролі та ефективності Рахункової палати. Основними напрямками реформування системи управління державними фінансами є:

1. Розробка стратегічного плану розвитку Рахункової палати для реалізації розширеного мандату.

2. Підвищення ефективності аудиту відповідно до міжнародних стандартів.

3. Зміцнення моніторингу виконання рекомендацій наслідків аудиту.

4. Покращення співпраці та координації між Рахунковою палатою та Верховною Радою України [7].

Отже, незважаючи на демократичні зміни у країні, державний фінансовий контроль у практичному плані часто використовується як інструмент впливу на господарські суб'єкти і суспільні відносини. Із сильним акцентом на його функції покарання і регулювання. Раніше це функціонувало як засіб стримування порушень у фінансовій сфері, але в умовах ринкової економіки силові методи втратили ефективність щодо впливу на господарюючих суб'єктів. Як зазначив Терещенко М.М., «контроль заради контролю» виявився застарілим і неефективним, тепер він лише створює умови для виникнення кризових ситуацій у різних галузях економіки.

Таким чином, в умовах сьогодення, реформування функцій державного фінансового контролю набуває особливої важливості. Важливим аспектом є перехід від підходу, орієнтованого на пошук помилок і покарання за них, до активного застосування превентивних процедур та оперативної координації розподілу та використання фінансових ресурсів. Важливо забезпечити єдність системи фінансового контролю та вдосконалити методологічну та правову базу для координації дій органів законодавчої та виконавчої влади.

Зміни, які відбуваються в Україні в умовах війни, не тільки впливають на економіку країни, але також ставлять під загрозу стабільність та ефективність управління фінансами. Реформи у сфері державного фінансового контролю є важливим етапом у підтримці стабільності та оптимізації використання фінансових ресурсів держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 13.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану: Закон України від

01.01.2022 р. № 3384-IX. Дата оновлення: 19.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-IX#Text> (дата звернення: 23.10.2023).

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 12.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

4. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 р. № 2115-IX. Дата оновлення: 12.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (дата звернення: 23.10.2023).

5. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 19.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

7. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації: Розпорядж. КМУ від 29.12.2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-r#Text> (дата звернення: 23.10.2023).

8. Терещенко М. Державний контроль: сутність, основні підходи та концепції. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2019. С. 117-121. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.4/21> (дата звернення: 23.10.2023).

9. Фінансове право України (загальна частина): *навч. посіб.* / Л. М. Касьяненко, Т. О. Мацелик, Н. Б. Новицька та ін. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 234 с.

Олена СЕВАСТЬЯНЕНКО,
старший викладач кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету
Карина БІДАЛОВА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного торговельно-економічного університету

СТАВКИ МАЙНОВИХ ПОДАТКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ ПОДАТКУ. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПРАВЛЯННЯ МАЙНОВИХ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ставки майнових податків є одним з важливих елементів юридичного складу цього типу податку. Вони можуть бути фіксованими або прогресивними. Фіксовані ставки означають, що податкова ставка залишається незмінною незалежно від вартості майна. Наприклад, ставка майнового податку на рухоме майно може бути однаковою для всіх автомобілів лише певного типу. Натомість прогресивні ставки майнового податку залежать від вартості або категорії майна. Це означає, що чим вища вартість майна, тим вища ставка оподаткування [1, с. 25].

Ставки майнових податків встановлюються законодавством держави або місцевими органами влади і можуть різнитися залежно від типу майна, його вартості, розташування тощо. Зміни в ставках майнових податків можуть впливати на доходи бюджету, стимулювати чи регулювати ринок майна та впливати на поведінку платників.

З наведеного можна підсумувати, що правове регулювання майнових податків це насамперед забезпечення стабільних надходжень до бюджету.

Особливостями цього податку є досить висока границя бази оподаткування з якої починається оподаткування, а також широка мережа пільг. Основними джерелами правового регулювання майнових податків є:

Податковий кодекс України є головним документом, який визначає порядок оподаткування в Україні. Він містить загальні правила оподаткування,

включаючи визначення платників податків, ставки податків, порядок обчислення та сплати податків. Рішення Кабінету Міністрів України: Кабінет Міністрів може видавати постанови та розпорядження, які деталізують чи доповнюють правила оподаткування, зокрема стосовно майнових податків. Інші нормативні акти: крім вищевказаних, існують інші нормативні акти, які можуть впливати на майнове оподаткування, наприклад, локальні рішення органів місцевого самоврядування про місцеві податки [2].

Саме для забезпечення належного дотримання та виконання норм законодавства та своєчасного збору податків утворені податкові органи, які відповідають за збір, контроль та справляння майнових податків від платників податків. Вони забезпечують дотримання правил оподаткування, проводять перевірки, надають консультації платникам податків та вирішують спірні питання, пов'язані з майновим оподаткуванням.

У більшості держав майновий податок є місцевим і спрямовується до місцевого бюджету. Згідно світової практики, ставки податку на нерухоме майно зазвичай розміщуються на рівні від 1% до 3% від бази оподаткування. База оподаткування повинна коригуватися враховуючи, як нерухоме майно використовується та його місце розташування [3, с. 135].

У Швеції податок на майно фізичних осіб заснований на оцінній вартості, що дорівнює 75 % ринкової вартості. У США база оподаткування дорівнює 30–40 % ринкової вартості нерухомості [4, с. 11].

Незважаючи на чисельний ряд відмінностей у регулюванні майнових податків як в Україні, так і держав Європейського Союзу, обидві сторони мають спільне бачення у створенні справедливої та насамперед ефективною системи оподаткування, яка б надала можливість забезпечувати стабільні надходження до бюджету та сприяла б подальшому покращенню та розвитку законної та справедливої з юридичної точки зору економіки в цілому світі.

Оскільки Україна спрямована до ринкової економіки, то проблема оцінки майнового потенціалу має все більше значення для всіх учасників ринку. Це пояснюється тим, що оцінка надає можливість визначити те, чим володіє власник,

а також визначити співвідношення окремих груп майна на підприємстві. Майнове оподаткування представлено основними фондами, які використовують юридичні особи для вироблення продукції і послуг, і житловим фондом, який є необхідним для проживання людини або сім'ї [5, с. 90].

Крім того, справляння майнових податків в Україні тягне за собою низку проблемних питань, які потрібно враховувати та намагатися уникати. По-перше, необхідна правильна оцінка майна для точного та правильного визначення його ринкової вартості, щоб не було недостатнього або навпаки перевищеного оподаткування. По-друге, подвійне оподаткування, яке може бути оподатковане кількома різними податками, наприклад, податком на нерухомість та податком на спадщину. Також можуть виникати певні проблеми із вчасним та належним збором платежів.

Багато недоліків у системі оподаткування нерухомого майна обумовлені різними факторами, особливо щодо оподаткування нежитлової нерухомості в умовах воєнного стану. Серед цих недоліків можна визначити відсутність врахування місця розташування нерухомості. Відповідна система належним чином не розрізняє, де саме знаходиться майно, що може призвести до несправедливих оподаткувань, рівний підхід до оподаткування нежитлової нерухомості для суб'єктів господарювання, які отримують прибуток від її використання і для фізичних осіб, які використовують її на неприбуткові цілі, наприклад, господарські споруди на дачах чи в особистому секторі, наявність пільгового підходу до власників кількох об'єктів нерухомості, що може сприяти униканню оподаткування та використання площі об'єкту нерухомого майна як основи для обчислення податку, без врахування ринкової вартості нерухомості. Загалом, система оподаткування нерухомого майна потребує перегляду та вдосконалення, щоб врахувати різні обставини і забезпечити більш справедливий підхід до оподаткування цього виду майна [6, с.17].

Отже, підводячи підсумок слід зазначити, що для якісного та ефективного розв'язання наведених проблем необхідно дотримуватися норм законодавства та основоположних принципів оподаткування, забезпечити належний контроль та

прозорість процесу збору майнових податків, а також постійно вдосконалювати, оновлювати з плином часу систему оцінки майна та механізми збору платежів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1.Податкова система України/ Федосов В.М., Опарін В.М., П'ятаченко Г. О. та ін.; за ред. В.М. Федосова. Київ, 1994. 464 с.
- 2.Податковий кодекс України – № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2023).
- 3.Луцик А.І. Податок на нерухомість – тест на демократичність. Інноваційна економіка. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2023).
- 4.Павлов В.І. Механізм забезпечення дієвості оподаткування нерухомого майна. Науковий вісник Волинського національного університету імені Л. Українки. 2009. №7. С. 5-11.
- 5.Долга Г. В. Проблеми майнового оподаткування в Україні. Формування ринкових відносин. 2013. №1. С. 89-90.
- 6.Берегова Ж.С. Податок на нерухоме майно як додаткове джерело наповнення місцевих бюджетів. Управління розвитком. 2014. №2. С.42-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_2_20 (дата звернення: 02.10.2023).

Валерія СЕРЖАНТОВА,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ У 2023 РОЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Україна переживає складний період своєї історії, оскільки на території країни триває війна, викликана агресією іншої держави. В цих умовах бюджетна безпека стає особливо важливою для забезпечення фінансової стабільності, економічного розвитку та соціального забезпечення населення. Це дослідження має на меті вивчити стан бюджетної безпеки України у 2023 році та визначити вплив війни на фінансові ресурси та бюджетні показники країни.

Умови війни суттєво вплинули на фінансовий стан України. Витрати на оборону та безпеку значно зросли, що призвело до реорганізації бюджету та перегляду пріоритетів видатків. Як відомо Верховна Рада України у четвер, 19 жовтня, схвалила в першому читанні проєкт державного бюджету на 2024 рік, більше половини всіх ресурсів бюджету – 1 трильйон 685 млрд грн спрямують на забезпечення оборони й безпеки України. Ця сума на 113 млрд грн більша, ніж у 2023 році [1]. Ця ситуація призводить до ряду фінансових та бюджетних викликів:

За наслідками війни бюджет України зазнав серйозних розходжень між доходами та видатками. Зростання витрат на оборону може призвести до значного збільшення дефіциту бюджету, оскільки доходи можуть бути недостатніми для покриття цих видатків. Це може вимагати залучення додаткових фінансових ресурсів через внутрішнє або зовнішнє позикове фінансування.

Ці виклики вимагають ретельного аналізу та вироблення стратегій, спрямованих на забезпечення бюджетної безпеки та фінансової стабільності в умовах війни. Уряд України, разом з міжнародними партнерами, повинен працювати над ефективним управлінням бюджетом та забезпеченням необхідних ресурсів для захисту України та підтримки соціальних потреб населення.

Для фінансування війни Україна мусила звертатися до зовнішніх джерел фінансування та емітувати новий державний борг. Це призвело до збільшення зовнішньої заборгованості та підвищення ризику для бюджетної безпеки. Це означає, що Україна має більше зовнішніх зобов'язань та вимог, щодо погашення боргу в майбутньому. Згідно з офіційними даними Міністерства фінансів України на 31.08.2023 зовнішній державний борг України складає 3 353 477,8 мільйонів гривень [2]. Також, вимоги щодо обслуговування та погашення боргу потребують фінансових ресурсів. Якщо економічна ситуація погіршиться або якщо зовнішні кредитори підвищать вимоги, це може стати проблемою для бюджету.

Уряд України повинен уважно моніторити рівень зовнішньої заборгованості та розвивати стратегії для її керування, а також розглядати можливості для міжнародної фінансової підтримки. Вкрай важливо забезпечити баланс між потребами у фінансуванні війни та збереженням бюджетної стабільності, щоб забезпечити бюджетну безпеку країни в умовах війни, адже досить необхідно, саме зараз, в умовах війни, ефективно управляти державним боргом.

Умови війни призвели до зниження темпів економічного зростання в Україні. 2022 рік міг би стати рекордним для України за обсягом експорту за всю історію незалежності. Проте, вже в березні відбувся різкий обвал поставок за кордон — скорочення становило 50%. Повільне відновлення експорту почалося з травня, а найкращі результати показали останні місяці завдяки розблокуванню українських портів [3].

На мою думку, ця ситуація, також, позначилась негативно на темпах зростання української економіки і має негативний вплив на доходи бюджету та може обмежити можливості фінансування безлічі соціальних програм.

Нестабільність на валютному ринку є ще однією проблемою. Від перших днів вересня 2023 року в Україні спостерігається поступальне зниження курсу гривні. Курс падатиме і надалі, а до кінця року може перевищити десять гривень за долар, вважає президент Асоціації українських банків Олександр Сугоняко [4]. Я вважаю, що ця ситуація вимагає більшої уваги до фінансової стабільності та ефективного управління валютними резервами України, щоб забезпечити стійкість національної валюти в умовах зміни обмінного курсу.

Задля забезпечення бюджетної безпеки Україна повинна провести реформи бюджетного процесу, щоб підвищити ефективність видатків та доходів бюджету.

На нашу думку, стимулювання економічного зростання через інвестиції та розвиток експорту може забезпечити додаткові ресурси для бюджету. Також, Україна може отримати фінансову підтримку від міжнародних організацій та держав-партнерів для зменшення бюджетних дефіцитів та покриття витрат на війну.

Розв'язання проблем бюджетної безпеки України в умовах війни має сприяти розробці ефективних стратегій для забезпечення фінансової стабільності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамова А. Уряд затвердив проєкт бюджету на 2024 рік. Зростуть витрати на оборону й безпеку. вересень 2023 р. URL: <https://hromadske.ua/posts/uryad-zatverdiv-proyekt-byudzhetu-na-2024-rik-zrostut-vitrati-na-oboronu-j-bezpeku>
2. Державний борг України 2023: Офіційні відомості Міністерства фінансів України. вересень 2023 р. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
3. Гвоздьова О. Експорт з України під час війни: як змінилась структура постачань української продукції за кордон. жовтень 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/>

4. Савицький О. На валютному ринку нестабільність. вересень 2012 р.
URL: <https://www.dw.com/uk/нестабільність-на-валютному-ринку-провокує-спекуляції/a-16224133>

Дарина СИДОРЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту
економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету
Олена МИНЮК,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фінансова безпека держави є структурним елементом економічної безпеки держави, яка визначається станом фінансової системи, що створює необхідні фінансові умови для сталого соціально-економічного розвитку країни, забезпечує стійкість до фінансових шоків, створює умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни.

Тобто, фінансова безпека прямо пов'язана з захистом системи основних національних і фінансових інтересів країни. На кожному конкретному історичному етапі її розвитку фінансова безпека потребує застосування спеціальних методів і інструментів, впровадження конкретних механізмів та наявність системи спеціальних державних органів.

Серед найважливіших аспектів співпраці з органами влади є їх взаємодія та координація. Ефективна та продуктивна робота правоохоронних органів у здійсненні адміністративно-правового контролю за виконанням законодавства у

сфері фінансів можлива тільки при тісній взаємодії з виконавчими органами, які мають функції контролю та нагляду в цій галузі [2].

Взаємодія правоохоронних органів з виконавчими органами розуміється як регульована законами та нормативними актами сумісна узгоджена діяльність, що базується на використанні кожною зі сторін властивих їй форм, методів, сил та засобів боротьби з правопорушеннями, участь у розробці та реалізації комплексних заходів, спрямованих на забезпечення виконання закону та запобігання незаконним проявам у цій сфері [1, с. 205].

Правові принципи взаємодії державних органів у процесі забезпечення фінансової безпеки закріплені в Конституції України. Згідно зі ст. 5 Закону України "Про Національну поліцію", поліція, в здійсненні своєї діяльності, взаємодіє з правоохоронними органами та іншими державними органами, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів [3].

Для ефективної протидії правопорушенням в галузі фінансової безпеки держави економічним підрозділам Національної поліції покладаються наступні завдання:

- участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності, захисту економіки та об'єктів права власності;
- виявлення, запобігання та припинення економічних злочинів, зокрема, вчинених суспільно небезпечними організованими групами та злочинними угрупованнями, які впливають на соціально-економічну та кримінальну ситуацію в окремих регіонах та в цілому державі;
- боротьба з корупцією та хабарництвом у сферах, що мають стратегічне значення для економіки держави, а також посадовими особами державних органів та органів місцевого самоврядування.
- протидія корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією;
- встановлення причин та умов вчинення правопорушень у сфері економіки, а також прийняття заходів до їх усунення.

Як вже зазначалося, в процесі забезпечення фінансової безпеки України Національна поліція взаємодіє з широким колом суб'єктів.

Наприклад, взаємодія з Рахунковою палатою. Річний звіт про діяльність Рахункової палати повинен містити інформацію про проведені нею контрольні заходи з обов'язковим вказанням заходів, вжитих до правоохоронних органів, зокрема, Національної поліції [4]. У співпраці з Службою безпеки України Національна поліція може бути залучена до проведення перевірок, аудитів та експертиз, ініційованих Службою безпеки України.

Також правоохоронці зобов'язані надавати допомогу посадовим особам органу державного фінансового контролю у виконанні їх обов'язків. У разі заважання працівникам органу державного фінансового контролю входити на територію підприємства, установи, організації, відмови надати документи для перевірки та будь-яких інших незаконних дій, органи Національної поліції, за запитом цих осіб, негайно приймають відповідні заходи для припинення таких дій, забезпечення нормального робочого процесу і т.д. [5, с. 20]

Значна кількість взаємодії відбувається між Національною поліцією та Державною службою фінансового моніторингу України. Зокрема, у наступних основних напрямках:

- якщо є достатні підстави вважати, що фінансова операція або набір пов'язаних фінансових операцій може бути пов'язаний з легалізацією (відмиванням) доходів від злочину чи фінансуванням тероризму;

- забезпечує координацію діяльності державних органів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів від злочину та фінансуванню тероризму [6].

Із вищезазначеного випливає, що процес забезпечення фінансової безпеки України повинен бути комплексним у зв'язку зі складністю та багатогранністю відповідних суспільних відносин, інтересів і цінностей. Фінансові правопорушення, такі як несплата податків, недопущення бюджетних коштів, легалізація (відмивання) доходів від злочину, порушення банківських правил та інше, тісно пов'язані між собою та взаємно визначають одне одного. Тому, на мою

думку, мета, завдання та порядок взаємодії всіх суб'єктів фінансової безпеки (зокрема, Національної поліції) повинні бути об'єднані та узгоджені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Резнік О.М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України: *монографія*. Суми: Сумський державний університет, 2019. 477 с.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 01 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.10.2023)

3. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.10.2023).

4. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів від 29.12.2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.10.2023).

5. Бригінець О. О. Особливості формування механізму правового забезпечення фінансової безпеки України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Юридичні науки*. 2016. № 837. С. 36-41.

6. Про положення про Державну службу фінансового моніторингу України. Постанова від 13.04.2011 р. № 537-2015-п. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466/2011> (дата звернення: 18.10.2023).

Оксана СЛАСТЬОНЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент, с.н.с.,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету
Наталія ЛАГОВСЬКА,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри приватного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сучасному етапі варто зазначити, що фінансова безпека України знаходиться під загрозою, оскільки всі складові забезпечення фінансової безпеки знаходяться в умовах небезпеки та воєнного стану. Проблеми у сфері фінансової безпеки виникають не тільки в період воєнного стану, а і в кризові періоди. Тому, питання дослідження фінансової безпеки держави завжди цікавили науковців як в юридичному так і в економічному аспекті. Однак, питання правового регулювання фінансової безпеки та перспективи розвитку цього напрямку завжди будуть актуальними.

Фінансова безпека держави – це такий стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансу, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [1].

Забезпечення належного рівня фінансової безпеки держави є однією із фундаментальних засад життєздатності будь-якої держави, а особливо в умовах динамічного економічного середовища та в умовах воєнного стану.

В результаті проведених досліджень науковцями визначено, що фінансова безпека держави – це в першу чергу захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин. Також, важливо відмітити, що це достатній рівень фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників, що загрожують національним інтересам у фінансовій сфері. Фінансова безпека –

це здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [2, с. 12].

На думку Гетманець О.П. та Коробцової Д.В. важливого значення для підтримання фінансової безпеки держави в період воєнного стану, а також в післявоєнний період необхідно сконцентрувати вирішення важливих завдань в таких сферах: бюджетної безпеки, банківської безпеки, грошово-кредитної безпеки, безпеки фондового ринку.

Зокрема, науковцями запропоновано забезпечити підтримання бюджетної безпеки шляхом:

- вжиття головними розпорядниками коштів державного бюджету заходів щодо підвищення ефективності планування своєї діяльності відповідно до пріоритетних напрямів оборони та розвитку держави з урахуванням бюджетних показників на середньостроковий період та пріоритетів фінансування;

- поступового скорочення дефіциту державного бюджету та зміцнення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями та фондами щодо фінансової підтримки доходної частини;

- збалансованого та прозорого формування доходів та видатків бюджетів тощо;

Підтримання банківської безпеки пропонується шляхом стимулювання банківського сектора - спрямовувати кредитні кошти насамперед на розвиток реального сектора економіки та зменшення рівня непрацюючих кредитів, а також підвищення стійкості банківської системи.

У грошово-кредитній безпеці пропонується:

- зниження вартості позикових коштів для потреб держави (через оптимальне узгодження грошово-кредитної та боргової політики);

- створення умов для збільшення залучення довгострокового фондування та розширення довгострокового й інвестиційного кредитування;

Забезпечення безпеки фондового ринку пропонується шляхом:

- активізації розвитку національного фондового ринку для забезпечення його ефективності та конкурентної спроможності;
- мінімізації ризиків інвестора через забезпечення ефективного правового захисту прав інвесторів на фондовому ринку;
- реформування українського страхового ринку через сприяння широкому впровадженню страхування життя, медичного та інших видів особистого страхування, законодавче посилення прав страхувальників [3, с. 174].

Перераховані завдання визначають важливі сфери функціонування фінансових відносин. Сьогодні вони мають важливий вплив не тільки на фінансову безпеку держави, а і загалом на національну безпеку, яка включає в себе фінансування обороноздатності держави.

В результаті проведеного дослідження вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що питання фінансової безпеки в умовах воєнного стану сьогодні потребують ґрунтовних досліджень, а особливу увагу необхідно приділити питанням правового регулювання фінансової безпеки України. Таким чином, на нашу думку механізм забезпечення фінансової безпеки держави в умовах війни та післявоєнного відновлення буде враховувати актуальні зміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-1358>. (дата звернення 14.10.2023)
2. Фінансова безпека держави: навчальний посібник / О.М. Марченко, Я.Я. Пушак, І.О. Ревак. Львів, 2020. 356 с.
3. Гетманець О.П., Коробцова Д.В. Фінансова безпека як чинник воєнної безпеки. *Право і безпека – Право и безопасность – Law and Safety*. 2023. № 1 (88), С. 169-178.

Анастасія СТОРОЖУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Швидкий розвиток інформаційних технологій в Україні протягом останнього десятиліття невід'ємно пов'язаний зі зростанням кіберзлочинності. Історія вже довела, що кожне нове досягнення людства супроводжується його тіньовою стороною.

Пригадаймо події 2017 року, коли в Україні відбулася атака вірусом Petya, яка зачепила енергетичні компанії, банки, аеропорти та інші ключові об'єкти інфраструктури. Експерти Міжнародного валютного фонду оцінили економічні збитки від цієї атаки майже в 850 мільйонів доларів. Переважна більшість компаній, постраждалих від цього вторгнення, зіткнулися з труднощами у відновленні втраченої інформації, оскільки зловмисникам вдалося залишитися невідомими.

Сучасні фахівці з інформаційних технологій єдині в думці, що ситуація з кіберзлочинністю погіршується. Організована злочинність все частіше використовує Інтернет для приховування своєї діяльності. Інтернет-мережа Darknet стала платформою для торгівлі наркотиками, зброєю та іншими незаконними товарами, завдяки технологіям, які забезпечують повну анонімність. Статистика Національної поліції України свідчить про зростання кількості злочинних груп, які вчиняють правопорушення з використанням інформаційних технологій, збільшення на 36% за останній рік [1].

Згідно Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» кіберзлочин (комп'ютерний злочин) – «суспільно небезпечне винне діяння в кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України» [2].

У сфері валютних операцій, кіберзлочини приймають різні форми, включаючи кардинг та фішинг, які є серед найбільш поширених видів шахрайства. Кардинг включає в себе незаконне використання реквізитів кредитних карток, які можуть бути отримані шляхом крадіжки, копіювання даних або підроблення карток. Цей вид кіберзлочину дозволяє злочинцям отримати доступ до чужих фінансових активів, використовуючи недбалість або довірливість громадян.

Ще одним поширеним видом кіберзлочину є фішинг, який включає шахрайські дії з метою виманювання конфіденційної інформації про картку від її власника. У цьому випадку, власник картки ненавмисно розголошує свої реквізити шахраям, які потім використовують ці дані для здійснення незаконних фінансових операцій. Злочинці, які використовують фішинг, зазвичай застосовують соціальну інженерію та хитрість, щоб викликати довіру у своїх жертв і отримати доступ до їхніх фінансових активів.

У Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» кібербезпеку визначено як «захищеність життєво важливих інтересів людини й громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання й нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України в кіберпросторі» [2].

Забезпечення кібербезпеки під час здійснення валютних операцій стає дедалі більш актуальною проблемою у світі, де технологічний прогрес постійно змінює ландшафт фінансових послуг. В ері цифрової економіки та технологій блокчейну, криптовалют та інших фінансових інструментів, важливо підкреслити необхідність ефективних заходів щодо забезпечення кібербезпеки, які

допомагають забезпечити надійність, приватність та цілісність валютних операцій.

По-перше, кібербезпека є критичним аспектом фінансових послуг у світі, де технології швидко змінюються, а кіберзлочинці постійно шукають нові методи вторгнення. У сфері валютних операцій, особливо в контексті криптовалют та децентралізованих фінансових систем, важливо застосовувати різноманітні технічні і організаційні заходи для захисту від кібератак, фішингу, шахрайства та інших загроз.

Друге, забезпечення кібербезпеки вимагає впровадження сучасних технологій шифрування та аутентифікації, що гарантує конфіденційність і автентичність фінансових транзакцій. Використання блокчейн технології може забезпечити надійний та безпечний спосіб зберігання даних та проведення операцій, оскільки це дозволяє створювати незмінні та недоступні для втручання записи.

Третє, важливо розробляти та впроваджувати строгі правила політики кібербезпеки, які включають навчання персоналу, регулярні аудити безпеки, моніторинг систем та швидке реагування на потенційні загрози. Крім того, співпраця з урядовими органами та міжнародними структурами може значно підвищити рівень кібербезпеки в цій сфері, допомагаючи у виявленні та запобіганні кіберзлочинності.

Українське законодавство намагається пристосуватися до нових викликів. Низка законів та договорів, таких як «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [2], «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», створюють правову основу для боротьби з кіберзлочинами. Однак, у зв'язку з швидким технологічним прогресом, нормативні акти часто не встигають за його темпами, що ускладнює боротьбу з кіберзлочинністю.

Отже, становлення цифрової економіки та використання нових технологій в фінансових послугах підкреслюють необхідність зміцнення заходів кібербезпеки. Підвищення уваги до валютних операцій, особливо у сфері

криптовалюти та децентралізованих фінансових систем, сприяє розвитку та впровадженню сучасних технологій шифрування та аутентифікації. Разом з цим, розробка та впровадження строгих правил кібербезпеки, сприяння державних органів та міжнародної співпраці, відіграють критичну роль у боротьбі з кіберзлочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кіберзлочинність в Україні. Ера цифрових технологій – ера нових злочинів. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013606 (дата звернення 24.10.2023).

2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 24.10.2023).

3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 24.10.2023).

4. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 24.10.2023).

Тетяна СУБІНА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету
Януш ОРЛОВСЬКІЙ,
доктор юридичних наук,
ад'юнкт кафедри фінансового та
податкового права
факультету права та адміністрації
Університету Вармії та Мазури в
Ольштині, Польща

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Банківська безпека держави тісно пов'язана із категорією інформаційної безпеки банківських установ. Значний вплив на банківську безпеку чинять ризики, зумовлені трансформацією політичної та соціально-економічної сфер країни, ризики, пов'язані з проявами корупції, «тінізацією» економіки, проблеми складного реформування правоохоронних органів і судової системи, відсутність чіткого стратегічного бачення розвитку фінансових ринків, недостатній рівень впровадження інформаційно-аналітичних та інших інновацій у банківській сфері, військового стану в країні тощо. Особливості інформаційної безпеки банківської установи визначаються специфікою самої банківської інформації та системи її оброблення [1].

Особливості інформаційної безпеки банківської установи визначаються специфікою самої банківської інформації та системи її оброблення.

Особливостями інформаційної безпеки банківської установи є:

– збереження й оброблювання в банківських системах інформації, що є величезною фінансовою цінністю, а саме інформація про стан рахунків та клієнтів. Зрозуміло, що незаконне маніпулювання такою інформацією може зацікавити шахраїв і призвести до серйозних збитків;

– інформація в банківських системах зачіпає інтереси великої кількості клієнтів – фізичних та юридичних осіб і, як правило, вона є конфіденційною, тому банк зобов'язаний відповідати перед своїми клієнтами за забезпечення необхідного ступеня таємності. Підроблення або витік інформації можуть призвести до серйозних наслідків (для банку та його клієнтів);

– клієнт повинен мати можливість швидко, без перешкод розпоряджатися своїми грошима які знаходяться на рахунках, йому має бути зручно працювати з банком [2].

Особливостями інформаційної безпеки в організації банківської установи є визначення сфер і об'єктів інформаційної уваги, оскільки це дає змогу конкретизувати і спрямувати дану роботу, сконцентрувати увагу на безпеку у найважливіших її напрямках. Сфера інформаційної уваги може включати: сферу інтересів, яка може бути представлена інформацією про об'єкти, регіони, галузі економіки, до яких прагне проникнути банк у майбутньому, події, які характеризують відповідні ринки; сферу впливу, яка характеризується інформацією про події, об'єкти, що можуть здійснювати вплив на поточну діяльність банку; сферу безпосередньої інформаційної діяльності - інформацію про об'єкти та події, які характеризують або впливають на проведення тієї чи іншої банківської операції, що здійснюється в банку на даний час [3].

Наступною особливістю інформаційної безпеки банківської установи є система технічних засобів, які забезпечують конфіденційність, збереження інформації, її захищеність від несанкціонованого доступу, псування, вилучення, порушення повноти й цілісності – з одного боку, і ефективне функціонування механізмів поповнення, оновлення, аналізу необхідних для діяльності банку відомостей, доступність цієї інформації для авторизованих (таких, що мають право доступу) користувачів – з іншого.

Ще однією особливістю інформаційною безпекою банківської установи є система внутрішнього контролю банку, що являє собою сукупність організаційної структури банку, процедур, заходів з внутрішнього контролю, спрямованих на:

- досягнення банком цілей, уключаючи виконання запланованих показників його діяльності, забезпечення ефективності та результативності здійснення банком операцій, збереження його активів;

- забезпечення ефективності корпоративного управління в банку шляхом функціонування комплексної, ефективної та адекватної системи управління ризиками; забезпечення повноти, своєчасності та достовірності складання і надання фінансової, статистичної, управлінської та іншої звітності; відповідності діяльності банку законодавству України, нормативно-правовим актам Національного банку України, стандартам професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк, та внутрішньобанківським документам [4].

Таким чином, розкриваючи забезпечення інформаційної безпеки банківських установ дозволить підвищити рівень безпеки клієнтів банків, виявити ризики та зменшити ймовірність їх реалізації, запровадити механізми захисту банківської інформації та безпеки держави в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богомолова Н. І., Гирянська А. В. Особливості формування механізму банківської безпеки в Україні. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/11.pdf (дата звернення 27.11.2023).

2. Заросило В. Загрози фінансовій безпеці та їх класифікація. *Міжрегіональна Академія управління персоналом*. 2017. №52(1). С.17-22.

3. Подвисоцький Я. Дослідження інформаційних ресурсів фінансової установи та загроз їх цілісності. *Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих*: матеріали Збірник наукових праць V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Вінниця: Право. 2016.

4. Литвин Н., Субіна Т. Деякі аспекти інформаційної безпеки банків. *Європейські перспективи*. Ірпінь, 2021. № 4. С. 51-57.

Юлія ТЕРЕБЕЙЧИК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту
економічної безпеки та митної справи,
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Вікторія ЧАЙКА,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Вплив податків на рівень фінансової безпеки проявляється у створенні сприятливих умов для господарювання в економіці, сприяє формуванню інвестиційного клімату та збалансованому русі капіталів. Згодом, внаслідок непривабливих податкових умов може виникнути негативний інвестиційний клімат та гальмування підприємницької ініціативи, що негативно впливає на рівень фінансової безпеки держави.

Створення нормативно-правової бази для формування системи податкової безпеки держави в Україні наразі виявляється важливим завданням, оскільки відсутність цієї основи ускладнює вирішення завдань оптимізації рівня оподаткування та забезпечення оптимальних податкових надходжень відповідно до економічної політики. Нині важливо розробити систему показників для характеристики фінансової безпеки держави. Єдиним критерієм ефективності операцій податкової системи, а отже і податкової безпеки, є рівень податкового навантаження на платника податків, проте його кількісне та якісне визначення є недостатньо точним. Вплив податків на економіку є двостороннім: деякі, такі як ПДВ та акцизи, впливають на виробництво через попит, тоді як інші, зокрема податок на прибуток, впливають безпосередньо на виробництво [1, с.18].

Податки становлять основне джерело фінансових ресурсів, що централізуються державою для задоволення суспільно необхідних та законодавчо встановлених потреб, тобто для забезпечення життєдіяльності

суспільства. Подібні тенденції є характерними для багатьох країн світу. Компоненти фінансової безпеки держави, пов'язані з оподаткуванням, можна описати так: як ресурсне забезпечення, можливість наповнення бюджету; як інструмент впливу на економічні та соціальні процеси, виконуючи регулюючу функцію; і як фактор взаємозв'язку та залежності держави від платників податків. Податкова безпека передбачає насамперед ефективну податкову систему як основне та достатнє джерело бюджетних коштів:

- для виконання державних функцій;
- для впровадження збалансованої податкової політики, яка сприяє підприємницькій активності;
- для підтримки податкового навантаження на рівні, сприятливому для економічного зростання.

Загрози фінансовій безпеці, викликані нестабільною податковою політикою, виникають внаслідок негативного впливу оподаткування на економічну активність та несподіваних втрат бюджету внаслідок непередбачених збитків у податкових надходженнях. Основні наслідки незбалансованої податкової стратегії, які можуть створити загрози фінансовій безпеці держави, включають:

- розширення тіньової економіки;
- зростання обсягів та заборгованості у справах оподаткування;
- незаконне використання податкових пільг;
- нелегальне виробництво та торгівля підакцизними товарами;
- приховування та зменшення об'єктів оподаткування;
- здійснення сумнівних зовнішньоекономічних операцій.

Фактори, що можуть спричинити викривлення податкового компонента фінансової безпеки, включають:

- податкова політика, яка не має довгострокової перспективи і не відповідає загальній думці більшості населення;
- високий рівень оподаткування для суб'єктів господарювання, що гальмує підприємницьку активність, особливо у сфері інноваційного виробництва;

- корупція в податковій сфері держави;
- розширення розмірів та видів тіньової економічної діяльності, яка залишається прихованою від оподаткування;
- недостатня ефективність правоохоронних органів у запобіганні податковим злочинам та порушенням;
- наявність суперечностей у законодавстві щодо регулювання податкових відносин [2, с.49].

Роль податкової складової у забезпеченні фінансової безпеки полягає у створенні умов господарювання, що практично виключають можливість зловживань фінансовими (бюджетними) коштами та уникнення відпливу капіталів у тіньову економіку. Водночас податкова система повинна функціонувати так, щоб забезпечити отримання фінансових ресурсів у необхідних обсягах для виконання державних функцій.

Наразі фінансова теорія не надає повноцінної відповіді на питання щодо механізму оцінки системи оподаткування. У понятті фіскальної та економічної ефективності податків вживається, але навіть їх визначення не має однозначних тлумачень, що робить складним практичний аналіз впливу оподаткування на фінансову безпеку держави.

Загалом ефективність визначається як співвідношення між результатами і витратами. Проте навіть при такому початковому визначенні виникає суперечність у визначенні, що вважається результатом, а що – витратами. Роль податків як чинника фінансової безпеки або загрози залежить від конкретних соціально-економічних обставин в країні, етапу економічного розвитку, характеру економічної політики, стабільності державної влади та наявності або відсутності кризових явищ у світовій фінансовій системі. Кризовий стан держави та економіки, неправильні рішення в галузі фінансової політики та загальна неефективність державного управління призводять до кризи податкової системи, перетворюючи її в реальну або потенційну загрозу фінансовій безпеці держави.

Слід відзначити важливість дотримання податкового законодавства для забезпечення фінансової безпеки. Ключовими умовами є ефективна побудова

системи оподаткування та ефективна профілактика податкової та економічної злочинності. Характерним для економічної та податкової злочинності є високий рівень прихованості, що обумовлено відсутністю зацікавлених сторін, окрім уповноважених органів держави, у виявленні та розкритті проступків. Додатковими факторами є довгий час між скоєнням та виявленням злочину, винахідливість злочинців, які використовують недосконалість податкового законодавства для розробки напівлегальних схем уникнення оподаткування або значного зниження його обсягу. Також ускладнює ситуацію складність та недостатня відпрацьованість міжнародної співпраці між органами податкового контролю щодо ухилення від оподаткування в експортно-імпортних операціях, як фіктивних, так і реальних. За висновками аналітиків, кількість виявлених злочинів у податковій сфері становить менше ніж 5% від їхньої загальної кількості [2, с.55].

Підсумовуючи, зазначимо, що неефективна податкова політика та прорахунки в діяльності державних органів влади являють собою загрози для фінансової безпеки, ослаблюючи фінансову систему держави. Отже, на нашу думку, актуальним трендом є здійснення подальших досліджень в окресленій сфері з метою запобігання подібним проблемам у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України: монографія. Київ, 2005. 140 с.
2. Мельник В. М., Кошук Т. В. Використання податкових інструментів в умовах становлення ринкової економіки. Фінанси України. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ, 2010. С. 46-57.

Богдан ТЕРНОВИЙ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фінансова безпека держави – це стан захищеності фінансової системи держави, за якого створюють фінансові умови для стабільного економічного розвитку, забезпечують стійкість до фінансових криз та дестабілізуючих факторів, створюють умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи держави, а також захищають законні фінансові інтереси будь-якого рівня фінансових правових відносин. Вона характеризується ефективністю податкової, зокрема митної, політики держави, що поєднує інтереси держави та індивідуальні й колективні інтереси платників податків.

Актуальність полягає в тому, що Україна постала перед певними загрозами фінансової безпеки. До таких відносять виведення фінансового капіталу з України за кордон (офшорні зони), приховування суб'єктами господарювання значних сум доходів від оподаткування. Для запобігання таким явищам фінансова політика має бути спрямована на проведення аналізу економічної співпраці українських резидентів із суб'єктами підприємницької діяльності, зареєстровані в офшорних зонах, та вдосконалення нормативно-правової основи в митній сфері, а також на проведення перегляду міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування [1]. Також проблемою є втрата доходів бюджету через поширення «сірого» імпорту, тобто ввезення товарів із порушеннями митних

правил, зокрема без сплати митних платежів, контрабанди, схем ухилення від оподаткування, непослідовне правове регулювання митних відносин [2].

Вирішення вище вказаних проблем покладено на Державну митну службу України. Її правовий статус зумовлений сукупністю повноважень, цільовим аспектом діяльності та складною організаційною структурою.

О. О. Бригінець переконаний, що для того, щоб якісно характеризувати цей орган статус треба поділити на такі компоненти, як цільовий, структурно-організаційний та компетенційний. До цільового компоненту віднесено принципи, мету, завдання та функції, до структурно-організаційного – регулювання порядку створення, реорганізації, ліквідації, порядку діяльності самої служби, підпорядкування структурних підрозділів і посадових осіб, до компетенційного – сукупність прав й обов'язків стосовно здійснення митної політики [3, с. 60-70].

О. М. Резнік стверджує, що потрібно розділити правовий статус на чотири елементи: 1) мета, функції та завдання; 2) компетенція та повноваження; 3) організаційно-штатна структура; 4) юридична відповідальність. Також він визначив компетенцію як сферу діяльності органу, а повноваження – в якості сукупності прав й обов'язків для виконання покладених функцій у межах компетенції. Тому під правовим статусом треба розуміти стан органу, охарактеризований компетенцією та повноваженнями як елементами, що визначають його призначення та відповідальність [4, с. 138].

Митним законодавством України передбачено, що призначенням митних органів, зокрема Державної митної служби, є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України [5]. Тому можна стверджувати, що вони прямо впливають на економіку держави та загальний стан фінансової безпеки.

Для Державної митної служби України характерна компетенція у сфері державної митної політики, яку вона реалізує за спрямуванням і координацією Кабінету Міністрів України через Міністра фінансів. У межах своїх повноважень значне місце займає контроль – один із найважливіших обов'язків. Так, цей орган

у своїй діяльності здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства з питань митної справи та в межах повноважень, визначених законом, законодавства з інших питань під час переміщення товарів через митний кордон України та після завершення операцій із митного контролю та митного оформлення; запобігає та протидіє контрабанді, здійснює боротьбу з порушеннями митних правил на митній території України; організовує та здійснює ведення обліку і адміністрування митних та інших платежів, забезпечує контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою їх нарахування та сплати у повному обсязі платниками податків до відповідного бюджету під час переміщення товарів через митний кордон України та після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення тощо [6].

Одним із головних завдань Державної митної служби України є боротьба з контрабандою, адже це той злочин, який можливо вчинити лише на митному кордоні України. Тому виходячи з цього положення, Л. М. Дорофєєва пропонує надати повноваження здійснювати оперативно-розшукові дії митним органам, зокрема Державній митній службі України, які забезпечують організацію протидії митним правопорушенням і злочинам, зокрема контрабанді [7, с. 419].

Таким чином, можна стверджувати, що діяльність Державної митної служби України, зумовлена правовим статусом, є важливою для гарантування фінансової безпеки держави. Саме завдяки контролю цього органу забезпечують стаке наповнення Державного бюджету України, встановлюють оптимальний рівень митних платежів, а також боротьба адміністративними правопорушеннями в митній сфері, контрабандою та порушеннями митних правил.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 р. № 569-р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80> (дата звернення 22.10.2023).

2. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: затверджено Указом Президента України від 11.08.2021р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

3. Бригінець О. О. Адміністративно-правовий статус Державної податкової служби України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2011. 220 с. (дата звернення 22.10.2023).

4. Резнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України: дис. докт. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2019. 509 с. (дата звернення 22.10.2023).

5. Митний кодекс України. Закон від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Редакція від 17 жовтня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 22.10.2023).

6. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. Редакція від 25 серпня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text>

7. Дорофєєва Л. М. Адміністративно-правове регулювання організації та діяльності митних органів в контексті євроінтеграційного вибору України. Дисертація. Ужгород, 2019. 547 с. (дата звернення 22.10.2023).

Михайло ТЕРНУЩАК,
доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Категорія «юридична безпека» в науковій літературі асоціюється із тотожними поняттями «національна безпека», «державна безпека». Зміст національної та державної безпеки полягає у забезпеченні належного рівня захисту суверенітету, територіальної цілісності, національних ресурсів, громадських інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Тому, на наш погляд, юридична безпека виступає компонентом національної безпеки, зміст якої передбачає реалізацію комплексу міжнародно-правових, політичних, фінансових, інформаційних заходів спрямованих на утвердження незалежності, суверенітету та відновлення територіальної цілісності держави, забезпечення прав людини та утвердження концепту верховенства права.

Для забезпечення цілей юридичної безпеки необхідно в умовах воєнного стану:

Перше, посилити наявні механізми забезпечення державної безпеки, що неможливо без активної участі міжнародної спільноти (західної коаліції) при підписанні майбутньої мирної угоди з відновленням державних кордонів. Оптимальним варіантом має стати вступ України до Північно-атлантичного альянсу (НАТО), що надасть змогу реалізувати безпекові гарантії. Нарощування військово-технічного потенціалу, виробництво сучасного озброєння з виходом на міжнародні ринки в перспективі має стати одним із ключових джерел наповнення бюджету.

Друге, міжнародна спільнота зобов'язана розробити юридичні механізми якими забезпечити гарантії відшкодування нанесених збитків. Перший крок

зроблено, так 14 листопада 2023 р. Генеральна асамблея Організації Об'єднаних Націй прийняла резолюцію «Забезпечення відшкодування збитків та репарації за агресію проти України», в якій сказано, що Росія "має нести правові наслідки за всі свої міжнародно-протиправних дії, включаючи репарації за всю шкоду, спричинену такими діями".

В практичному плані резолюція передбачає два види заходів: (1) створення міжнародного механізму відшкодування збитків, (2) створення реєстру збитків.

В цій площині, доцільно спершу розробити «Програму допомоги на поновлення української держави після війни» на прикладі Плану Маршалла.

Адаптувати для подальшої реалізації законодавчу базу в Україні по відновленню понесених збитків, завданих російською агресією.

Узгодити з міжнародною спільнотою юридичні механізми стягнення на користь України міжнародних фінансових активів агресора. Варто відзначити, що 03.03.2022 був прийнятий Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів».

Залучити міжнародні організації (ООН, ОБСЄ, МВФ та ін.) до оцінки нанесених збитків та розшуку з подальшим арештом російських активів за кордоном для вилучення та компенсації на користь України.

Обґрунтувати фактичні суми допомоги на підставі експертних оцінок завданих збитків Україні та надати можливості іноземним спонсорам переконатися у достовірності розрахунків.

Провести правову роботу відносно подання пропозицій керівникам країн G20 щодо здійснення фінансової та технічної допомоги Україні протягом визначеного періоду.

Розробити та прийняти комплекс законодавчих актів, які гарантуватимуть ефективне використання міжнародної фінансової та технічної допомоги для розвитку економіки та військового потенціалу [1].

Третє, це питання структурування економіки воєнного часу Україною згідно з безпековим ризиком. Наразі, спостерігаємо вироблення оптимальних шляхів

розподілу економічного та безпекового функціоналу в залежності від регіонів. Сюди належить релокація виробництва та бізнесу, забезпечення надійної логістики, гуманітарно-соціальні питання. І основне, відновлення військово-технічного потенціалу, а саме налагодження виробництва озброєння в координації з міжнародними партнерами.

Також, необхідно впроваджувати нові механізми координації діяльності спеціальних органів, в тому числі у Міноборони щодо попереднього візування та здійснення контролю за контрактами у війсьній та безпекових сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоус В.Т., Тернущак М.М. Правові гарантії фінансової безпеки з надання допомоги Україні після війни. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022 . № 8. С. 5-9.

Віолетта ТКАЧУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Банківська система України є одним із найважливіших елементів фінансової системи держави. Вона відіграє провідну роль у забезпеченні ефективного функціонування економіки, а також у формуванні та реалізації державної фінансової політики.

У сучасних умовах банківська система України стикається з низкою проблем, які негативно впливають на її розвиток і можуть підірвати фінансову безпеку держави. Серед основних проблем можна виділити:

- нестабільність макроекономічного середовища. Військово-політична нестабільність, загальноєкономічна криза, високі темпи інфляції та інші фактори негативно впливають на стан банківської системи, підвищуючи ризик її дестабілізації.

- Недосконалість нормативно-правової бази. Багато нормативно-правових актів, що регулюють діяльність банків, є застарілими та не відповідають сучасним реаліям. Це створює перешкоди для розвитку банківської системи та підвищує ризик її фінансових втрат.

- Низький рівень капіталізації банків. Багато українських банків мають недостатній рівень капіталізації, що підвищує їхню вразливість до фінансових ризиків.

- Недосконалість системи захисту вкладів. Система захисту вкладів в Україні не є достатньо ефективною, що може призвести до втрати вкладників у разі банкрутства банку [1, с. 10-16].

Незважаючи на наявні проблеми, банківська система України має значний потенціал для розвитку. Для цього необхідно здійснити ряд заходів, спрямованих на:

1. Стабілізацію макроекономічного середовища.
2. Удосконалення нормативно-правової бази.
3. Підвищення рівня капіталізації банків.
4. Удосконалення системи захисту вкладів [2, с. 3-12].

Розвиток банківської системи в контексті забезпечення фінансової безпеки держави є одним із найважливіших завдань для України. Вирішенню цього завдання сприятиме подальша реалізація реформ в економічній та фінансовій сферах, а також посилення контролю за діяльністю банків [3, с. 15-22].

Стабілізація макроекономічного середовища та удосконалення нормативно-правової бази є ключовими факторами, що сприятимуть розвитку банківської системи України.

У разі стабілізації макроекономічного середовища банки зможуть більш ефективно виконувати свої функції та підвищити свою конкурентоспроможність. Удосконалення нормативно-правової бази дозволить усунути перешкоди для розвитку банківської системи та підвищити рівень її захисту [4, 10-18].

Підвищення рівня капіталізації банків також є важливим завданням для забезпечення їхньої фінансової стійкості. Для цього необхідно посилити контроль за діяльністю банків та запровадити механізми стимулювання їхнього підвищення капіталізації.

Удосконалення системи захисту вкладів є важливим кроком на шляху до підвищення довіри до банківської системи. Для цього необхідно збільшити розмір гарантованого відшкодування вкладів, а також зробити процес відшкодування більш прозорим і ефективним [5, с. 12-18].

За умов реалізації цих заходів банківська система України зможе розвиватися більш динамічно та ефективно, що сприятиме забезпеченню фінансової безпеки держави.

У висновку варто зазначити, що розвиток банківської системи в контексті забезпечення фінансової безпеки держави є важливим завданням для України. Вирішенню цього завдання сприятиме подальша реалізація реформ в економічній та фінансовій сферах, а також посилення контролю за діяльністю банків.

Для забезпечення ефективного розвитку банківської системи України та підвищення її ролі у забезпеченні фінансової безпеки держави пропонується продовжувати реалізацію реформ в економічній та фінансовій сферах, спрямованих на стабілізацію макроекономічного середовища; розробити та впровадити нову нормативно-правову базу, яка буде відповідати сучасним вимогам і сприятиме розвитку банківської системи; посилити контроль за

діяльністю банків; запровадити механізми стимулювання банків до підвищення їхньої капіталізації; збільшити розмір гарантованого відшкодування вкладів.

Виконання цих рекомендацій сприятиме забезпеченню ефективного розвитку банківської системи України та підвищенню її ролі у забезпеченні фінансової безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко О.О. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України в контексті забезпечення фінансової безпеки держави. Економіка та держава, 2022, 230 с.
2. Геець В.М. Фінансова безпека України: стан та перспективи. Економічна теорія та практика, 2022, 158 с.
3. Міщенко О.В. Стан та тенденції розвитку банківської системи України. Економічний часопис-XXI, 2022.
4. Науменко В.В. Банківська система України: проблеми та перспективи розвитку. Фінанси України, 2022.
5. Шаповалов О.О. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації. Міжнародний науково-практичний журнал «Економіка та фінанси». № 1. 30 с.
6. Національний банк України. URL: <https://nabu.ua/>
7. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/>

Василь ТОПЧІЙ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
директор Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В умовах світової економічної кризи, що триває вже не один рік (COVID-19, збройні конфлікти, що розповсюджуються по світу, зокрема війна в Україні), виникає важливе питання щодо фінансової стійкості України. Стабільність національної валюти та фінансова наповненість державного бюджету безпосередньо впливають на рівень і якість реалізації та захисту прав і свобод громадян України.

Важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки держави відіграють правові інструменти, які є реальними засобами національної правової системи, передбаченими законодавством та гарантованими державою. Універсальність цих правових засобів полягає в їх здатності впливати на характер конкретних фінансових відносин і здійснювати превентивний вплив на свідомість всіх учасників суспільних відносин у сфері публічних фінансів.

Серед правових інструментів, що використовуються, особливе місце належить кримінально-правовим інструментам, які уточнюють загальні норми законів і визначають правила поведінки суб'єктів права. Сучасний стан кримінально-правового забезпечення фінансової безпеки держави можна оцінити як задовільний, що підтверджується високим рівнем інфляції в Україні, нестабільністю національної валюти, значними розмірами тіньової економіки та негативним зовнішньоекономічним балансом. Тому дослідження системи правових інструментів для забезпечення фінансової безпеки держави має важливе практичне значення і спрямоване на надання конкретних пропозицій щодо подальших покращень в чинному законодавстві.

Фінансова безпека є одним із найважливіших елементів економічної безпеки кожної держави і актуальність її забезпечення збільшується щоденно. Одне з перших місць у питанні підтримання фінансової безпеки посідає потреба охорони банківської сфери від різноманітних загроз.

Проаналізувавши погляди на питання класифікації кримінальних правопорушень, варто зазначити, що однієї лише кримінально-правової класифікації не достатньо, так як злочинна діяльність у банківській сфері складається із різних за своїм характером дій, що є караними за КК України.

Так як банківська діяльність асоціюється з акумулюванням великих сум коштів, то зі зрозумілих причин вона є осередком вчинення кримінальних правопорушень, що пов'язані із розкраданням та іншими протиправними діями, як зі сторони банківських працівників, так і інших суб'єктів. Обставинами вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень є ті умови, що виникають при вчиненні кримінального правопорушення, або після такого. До них належать: нормативне забезпечення банківського сектору; службове становище працівників банку; можливість отримання доступу посадових осіб до банківських рахунків, де зосереджені кошти та інші фінансові ресурси; особливості фінансових операцій, що здійснюються в банку; система контролю та обліку банківських операцій, що проводяться, а також особливості документообігу.

Для банківської сфери найбільш характерним є збагачення через незаконне отримання та розкрадання кредитних банківських ресурсів. Це пояснюється тим, що кредитування є найрозповсюдженішою банківською операцією, проте, варто наголосити на її вразливість в кримінально-правовому аспекті. Серед основних кримінальних правопорушень, що передбачені Кримінальним кодексом України, при здійсненні кредитних операцій можна виділити наступні: ч. 2 ст. 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем», ст. 190 «Шахрайство», ст. 222 «Шахрайство з фінансовими ресурсами», ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем», ст. 366 «Службове підроблення» тощо.

Для того, щоб реалізувати злочинну діяльність у банківській сфері, необхідно виконати певні алгоритми дій, що різні за своєю суттю у кримінально-правовому вимірі, проте мають загальні криміналістичні характеристики. Також варто відмітити, що ці алгоритми ширші за поняття «спосіб вчинення кримінального правопорушення», так як певне кримінальне правопорушення може бути умовою вчинення іншого кримінального правопорушення. Це є своєрідними сходинками в процесі досягнення головної мети. Таким чином, наприклад, злочинне збагачення є системою передбачених Кримінальним кодексом злочинних діянь, що розбиті на певні відрізки часу, на визначені стадії та мають метою – отримати прибуток шляхом протиправних дій у банківській сфері.

Таким чином, можна зробити висновок, що фінансова безпека держави, це поняття, що розповсюджується на всі галузі господарства, підприємництва, на всіх громадян і державу в цілому. Для того, щоб досягти позитивного впливу фінансових ресурсів на економіку держави, варто правильно визначити інвестування фінансових потоків у ті сфери, що здатні реалізувати об'єктивні конкурентні переваги, що характерні для економіки нашої держави.

Марія ФЕДОРУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Держава під час воєнного стану спрямовує всі засоби своєї зовнішньої та внутрішньої діяльності на побудову чіткої тактики, яка буде працювати на оборону суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, допомагати формувати, використовувати та відновлювати ресурси для цього. Ключову роль відіграє фінансова діяльність країни, а саме йдеться про забезпечення фінансової безпеки: формування джерел організації бюджету та доцільного спрямування мобілізованих коштів на потреби держави.

Фінансова безпека – це насамперед про забезпечення фінансової системи, що є передумовою соціально-економічного розвитку держави. Бюджетна безпека становить одну із основ її гарантування, оскільки бюджетний процес забезпечує стабільність економіки, фінансування економічного зростання, запобігання інфляції. Після оголошення воєнного стану 24 лютого 2022 року у бюджетних правовідносинах держави відбулися певні зміни. Відтак, під час воєнного стану здійснення, реалізація та формування бюджетів органів місцевого самоврядування, територіальних громад були піддані деяким реформуванням. Особливість полягає в тому, що повноваження щодо виконання бюджетного процесу здійснюються утвореними військовими адміністраціями [3,5].

До повноважень військової адміністрації належить: затвердження місцевих бюджетів та внесення до них змін; здійснення передачі бюджетних призначень від одного головного розпорядника коштів бюджету до іншого, надання кредитів

та перерозподіл видатків, прийняття рішень щодо перечислення коштів місцевого бюджету до державного для здійснення заходів загальної мобілізації, з метою забезпечення національної безпеки України та оборони від збройної агресії Російської Федерації [1].

З початку воєнного стану Україна зазнала масштабних втрат у фінансових ресурсах. Адже діяльність економіки націлена в першу чергу на матеріально-технічне, медичне, продовольче забезпечення армії, фінансування обороноздатності військових структур України. Також суттєві витрати спрямовуються на соціальне забезпечення громадян, що постраждали від війни втративши роботу, дім, здоров'я, життя рідних.

Бюджет на 2024 рік буде другим державним бюджетом, що формується урядом в умовах воєнного стану. Так, було винесено пропозиції, які передбачають програми покращення воєнної економіки. Зокрема, для їх реалізації планується залучення певних коштів з бюджетів місцевого самоврядування.

Уряд планує отримати до державного бюджету 1,56 трлн грн. завдяки податкам, дивідендам держпідприємств тощо, та без міжнародних грантів. Видатки, відповідно розрахунків, будуть становити 3,1 трлн грн. На сферу оборони - 1,68 трлн грн, як і в 2023 році. З даних коштів - 1,16 трлн грн на Міністерство оборони, Нацгвардію, СБУ, прикордонників та розвиток вітчизняного Оборонно-промислового комплексу. Отже, усі зібрані податки планується спрямувати на військову сферу. Інша частина видатків матиме фінансування від міжнародних партнерів. Сполучені Штати Америки та ЄС вказані основними «джерела допомоги», адже така підтримка буде дійсно затребуваною та важливою. Уряд очікує дефіцит державного бюджету на рівні 1,59 трлн грн або 20,4% від ВВП. Державна заборгованість зросте до 8,18 трлн грн, а отже відносно ВВП вона перевищить 104% [2].

Друга найбільша сфера видатків – соціальна. Витрати на неї у наступному році становитимуть 469,72 млрд грн. Більшість коштів буде витрачено на покриття дефіциту Пенсійного фонду (321,76 млрд грн). Окрім цього, з бюджету

виділять майже 50 млрд грн на виплату субсидій та 5,8 млрд грн на соціальний захист осіб з інвалідністю. Також уряд виділить 14,3 млрд грн на підтримку ветеранів війни. Найбільша частина цих коштів піде на придбання житла для учасників бойових дій та членів їхніх сімей – 5,7 млрд грн. Планується запровадження інституту помічника ветерана, на який буде спрямовано 3,8 млрд грн. Ще пів мільярда гривень виділиться на облаштування Національного військового меморіального кладовища.

Також уряд в проекті Державного бюджету на 2024 рік планує підвищення мінімальної зарплати: з 1 січня її розмір становитиме 7100 грн, а з 1 липня це буде 8000 грн. Прожитковий мінімум - 2920 грн.

У Міністерстві фінансів України наступного року планується суттєве нарощення надходжень. Відтак доходи загального фонду повинні зрости на 345 млрд грн, тобто до 1560 млрд грн. Зокрема, від ПДВ з вироблених в Україні товарів повинен збільшитися на 70,1 млрд грн, від ПДВ з імпорту – на 60,6 млрд грн [4].

Отже, провівши аналіз змін у бюджетному процесі в умовах воєнного стану, можна зробити висновки, що функціонування бюджетних правовідносин має власну специфіку, яка переважно полягає в наданні розширених повноважень місцевим органам влади, зокрема військовим адміністраціям, та сприяння спрощеній процедури бюджетного процесу. Щодо Проекту бюджету на 2024 рік, то основну частину видатків спрямовано на розвиток обороноздатності країни та соціальну допомогу постраждалим від війни. Таким чином, фінансова політика держави націлена на результативному сприянні фінансовій безпеці в Україні, яка є одним із вирішальних значень у забезпеченні збройної оборони та соціальному захисті населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова КМУ від 11.03.2022 р. № 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-п#Text> (дата звернення: 17.10.2023).
2. Другий бюджет війни. Звідки Україна братиме гроші у 2024-му. Аналіз проєкту, 15 вересня 2023 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/15/704364/> (дата звернення: 17.10.2023).
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 17.10.2023).
4. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Проект Закону від 15.09.2023 р. № 10000. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42796> (дата звернення: 17.10.2023).
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 1647-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n100> (дата звернення: 17.10.2023).

Крістіна ФІРСКИНА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Тетяна МАЦЕЛИК,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету

ЗОВНІШНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Запорукою сталого економічного розвитку України сьогодні є забезпечення фінансової безпеки підприємств. Через повномасштабну війну в Україні, уряд та власники підприємств зосереджені на вирішенні поточних проблем.

Проблеми забезпечення фінансової безпеки українських підприємств є життєво важливим на даний момент. Це пов'язано не тільки з фінансовою кризою і нестабільною економічною ситуацією в країні, але і з постійним коливанням цін на енергоносії, особливо на газ і нафту, зростанням вартості банківських послуг та війною в Україні. У даних умовах підприємці змушені шукати радикально нові підходи до фінансової безпеки та шляхи усунення загроз.

Питання фінансової безпеки підприємства досліджували такі українські науковці як Барановський О. І., Демчишак Н. В., Єрмошенко М. М., Живко З. Б., Крупка М. І., Плешакова Н. А., Чеберяко О. В. та інші [1].

Зовнішніми загрозами фінансової безпеки підприємства можуть бути: криза грошової та фінансово-кредитної системи, різке скуповування акцій, нестабільність економіки, борги підприємства небажаним партнерам, недосконалість механізмів формування економічної політики держави [2].

Криза грошової та фінансово-кредитної системи в Україні під час війни може характеризуватися такими фактами:

1. Зниження вартості національної валюти через загострення економічних ризиків та невпевненості на фінансових ринках.

2. Під час війни може збільшитися інфляція, тому що банки будуть друкувати більше грошей для фінансування військових операцій.

3. Уряд може накопичити значне зростання боргу для фінансування війни та відновлення зруйнованих інфраструктурних об'єктів.

4. Під час війни влада може обмежити виведення капіталу закордон та великі виведення готівки з банківських рахунків.

Ці факти можуть привезти до серйозної фінансової кризи в країні під час війни.

Різне скуповування акцій в Україні під час війни може бути описано такими основними рисами: інвестори можуть скуповувати акції в умовах війни сподіваючись на подальший ріст вартості по закінченню війни; велика кількість скуповування акцій може викликати не довіру на фондовому ринку та від інвесторів; також може відлякувати інших інвесторів від вкладання коштів в Україну через високі ризики [3].

Щодо нестабільної економіки в умовах війни можна охарактеризувати такими ознаками: як економічний спад, різке зниження виробництва та ВВП країни; збільшення грошового обігу для фінансування війни, зростання бюджетного дефіциту; обмеження зовнішньої торгівлі за нестачею портів через окупацію та руйнування; все це може спричинити нестабільну економіку в країні під час війни.

Недосконалість механізмів формування економічної політики держави в Україні під час війни може мати наступні характеристики: брак координації між різними відомствами та гілками влади; відсутність чіткої та стабільної стратегії для економічного розвитку під час війни; створення можливості для корупції та недобросовісного використання ресурсів.

Ці аспекти ускладнюють вирішення економічних проблем під час війни та призводить до нестабільності і соціальних проблем в Україні [4].

Але попри всі ці загрози держава намагається підтримувати фінансову безпеку підприємств. Уряд сприяє порятунку та переселенню бізнесу із зон конфлікту та окупованих територій, зокрема, через додаток «Дія» були створені

окремі програми для допомоги у тимчасовому переміщенні та цифрова платформа обміну для підтримки переїзду бізнесу в межах України [5].

Також в Україні під час війни з'явилася програма державної грантової підтримки. Головною державною грантовою програмою для зростання бізнесу в умовах війни є урядовий проект «єРобота», що передбачає надання українцям грантів для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та для навчання. Проект розробляється за шістьма напрямками:

- Мікрогранти для створення власного бізнесу «Власна справа». Українці можуть отримати підтримку від держави (від 50 до 250 тисяч гривень), але обов'язковою умовою є створення 1-2 робочих місць. Цьогоріч на програму у державному бюджеті передбачено 1,8 мільярдів гривень.

- Гранти для розвитку переробного підприємства. Максимальний розмір гранту складає 8 мільйонів гривень. Важливою умовою є створення 25 робочих місць.

- Державне фінансування для створення саду. Дозволяє підприємцям залучити від 140 тисяч до 400 тисяч гривень за гектар насаджень. Площа нового саду повинна складати не менше 1 гектара, і не більше 25. Основна умова, створення нових робочих місць.

- Кошти для розвитку тепличного господарства. Учасник може залучити до 7 мільйонів гривень. Умовою є створення робочих місць та ще має бути належним чином підтверджено право власності або користування земельною ділянкою.

Важлива умова отримання всіх грантів є чесна та вчасна сплата податків та зборів під час виробничої діяльності.

- Гранти на реалізацію стартапу, в тому числі у сфері ІТ.

- Кошти на навчання за ІТ-спеціальностями [6].

Отже, у період кризи, найбільшою небезпекою для підприємства є руйнування його потенціалу (виробничого, технологічного, науково-технічного і кадрового) як головного чинника життєдіяльності підприємств та їхніх можливостей. Результатом впливу зовнішніх загроз на фінансову безпеку

підприємств може бути припинення фінансово-господарської діяльності підприємств, визнання їх банкрутами і, ймовірно, їх ліквідація.

Влада України, під час війни та попри зовнішні загрози фінансової небезпеки підприємств, намагається вживати ряд заходів для збереження стабільності та підтримки економіки. Це включає такі заходи, як забезпечення стабільності національної валюти та контроль над інфляцією, надання фінансової допомоги підприємствам які потерпіли від ушкодження внаслідок війни, заохочення інвесторів вкладати кошти в Україну, продовження економічних реформ для поліпшення бізнесу та боротьби з корупцією. Тож держава старасться витримувати стійкість економіки під час війни та протистояти фінансовим небезпекам для підприємств та громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 43. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>
2. Варналій З. С. Зміцнення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану та повоєнний період. Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану: мат. Міжнародна науково-практична інтернет-конференції, 9 червня 2022 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. С. 103-104.
3. Денисенко М. П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. Економіка і держава. 2019. № 12. С. 61–65.
4. Чемчикаленко Р.А., Сукрушева Г. О., Ткаченко А. Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 27. С. 350–354.
5. Зюскін А. Цифровізація бізнес-процесів малого бізнесу як фактор зростання його конкурентоспроможності. Економіка і управління. 2022. № 28(5). С. 452–461.

6. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

Ірина ФРАНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Політична та економічна криза, яка відбулася за останній період є найбільшою в історії незалежності України. Анексія Криму, початок війни на сході та повномасштабне вторгнення росії негативно позначилися на всіх аспектах життя країни. Фінансова безпека банківської системи займає центральне місце та відіграє важливу роль у сприянні соціально-економічному розвитку держави шляхом забезпечення економічного зростання, підвищення добробуту населення, збільшення обсягів інвестицій, державних фінансів, забезпечення стабільності та купівельної спроможності національної грошової одиниці [1, с. 142-143].

Дослідження банківської безпеки в даний момент є надзвичайно актуальним та необхідним. Підвищення рівня безпеки в банківському секторі представляє собою ефективний спосіб попередження потенційних кризових ситуацій у національній економіці. Основна мета фінансової безпеки банку на ринку банківських послуг полягає в забезпеченні конкурентоспроможності як для окремого банку, так і для банківської системи в цілому, а також у запобіганні можливих втрат або зменшенні прибутку, що може виникнути в результаті внутрішніх і зовнішніх загроз.

На думку М. Ілляша [2, с. 129], безпека банку представляє собою комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захисту інтересів власників, клієнтів, працівників та керівництва банку від потенційних загроз як ззовні, так і зсередини. Рівень захищеності визначається здатністю банку відповідати на спроби несанкціонованого проникнення до його приміщень зі злочинною метою, а також зусиль конкурентів та злочинних угруповань, спрямованих на завдання шкоди банку через втручання в його фінансову діяльність, намагання отримати вплив на банк для здійснення фінансових махінацій, відмивання «брудних грошей», проведення незаконних операцій за кордон, тощо.

Усі методи та інструменти, які використовуються для забезпечення фінансової стабільності банків, можна розділити на дві категорії: внутрішні та зовнішні. Ця класифікація ґрунтується на двох припущеннях. З одного боку, банк, як суб'єкт господарювання, має економічну незалежність і може самостійно приймати заходи для забезпечення власної фінансової стабільності. З іншого боку, його діяльність підлягає впливу держави, яка має можливість втручатися у функціонування банківських установ.

До основних внутрішніх методів забезпечення фінансової безпеки банку належать:

1. Фінансове планування – це систематичний процес встановлення мети і визначення структури та послідовності заходів, спрямованих на їх досягнення. Цей процес допомагає ідентифікувати завдання, які забезпечують ефективне функціонування банку в довгостроковій перспективі і швидку адаптацію до змінливих умов зовнішнього середовища. Також встановлюються ключові тенденції у формуванні та використанні фінансових ресурсів банку та розвиваються фінансові відносини з контрагентами.
2. Фінансовий аналіз – це процес аналізу фінансового стану та ключових результатів фінансової діяльності банку з метою виявлення можливих шляхів підвищення його ринкової цінності та забезпечення ефективного розвитку. Важливість пояснюється тим, що його результати служать основою для інших інструментів фінансового управління банком.

3. Фінансове регулювання – це систематичний процес, що базується на визначенні меж, і використовує для цього різні методи та відповідні інструменти з метою досягнення певної цілі. Його головною метою є вплив на об'єкт управління з метою усунення будь-яких відхилень від зазначених параметрів, таких як графіки, плани, встановлені стандарти та норми [3, с. 244].

4. Фінансовий контроль – це діяльність державних, муніципальних та інших публічних органів, спрямована на перевірку своєчасності й точності планування, обґрунтованості й повноти надходження коштів у відповідні фонди, а також правильності та ефективності їх використання, регулюється законодавством [4, с. 230].

Зовнішні інструменти забезпечення фінансової безпеки банків є однією з важливих груп, до яких належать: банківське регулювання; банківський нагляд; банківський контроль.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» банківське регулювання – це одна з функцій Національного банку, яка включає в себе створення системи норм, що визначають правила для банківських установ, встановлюють загальні принципи банківської діяльності, регулюють порядок проведення банківського нагляду та встановлюють відповідальність за порушення банківського законодавства.

Один з ключових засобів забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки банків полягає в проведенні банківського нагляду, який регулюється Законом України «Про Національний банк України» [5]. Банківський нагляд представляє собою систему контролю та активних заходів, які призначені для забезпечення виконання банками та іншими фінансово-кредитними установами законодавства України та встановлених норм з метою збереження стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників.

Останньою групою зовнішніх інструментів забезпечення фінансової безпеки банків згідно з базовою класифікацією є банківський контроль. Більшість економічних словників зовнішній банківський контроль визначають як контроль з боку центрального банку за діяльністю комерційних банків.

Складовими забезпечення механізму фінансової безпеки є об'єкти на суб'єкти управління. Не тільки фінансові ресурси входять до об'єктів, але і різні сфери обслуговування, які охоплюють діяльність банку. До суб'єктів управління відносяться керівники, служба безпеки, яка забезпечує контроль над незаконним відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, та відповідає за безпечне зберігання грошей, інформації, документів і цінних паперів [6, с. 14].

На підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що фінансова безпека банку відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості та національної безпеки. Це стан банківської установи, який характеризується рівновагою та стійкістю перед впливом зовнішніх та внутрішніх загроз. Незважаючи на велику кількість думок, багато питань залишається відкритими, адже забезпечення фінансової безпеки банківської установи потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барановський О., Лагно А. Природа фінансової безпеки банківської системи. *Світ фінансів*. 2022. № 3 (72). С. 141-155.
2. Ситник Н.С., Васьків І.М. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Економіка і управління. 2018. Т. 29(68), № 6. С. 129-132.
3. Бровко Л.І., Бровко Є.І., Батура І.О. Бізнес-моделі розвитку національної економіки та підприємницьких структур: сучасні реалії та перспективи: монографія / НМА України; за ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріна. Дніпро: Журфонд, 2018. С. 233-245.
4. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави: навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.
5. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 року № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

6. Дериземля К. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки банку : master's thesis. 2021. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86930> (дата звернення: 23.10.2023).

Вікторія ЦИКАЛЮК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету тету
Науковий керівник:
Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

ВОЄННИЙ СТАН ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Фінансова безпека країни, що є невід'ємною частиною її національної безпеки, формує основу для економічного просування та забезпечення суверенітету, територіальної цілісності і покращення якості життя громадян. У мирний час, стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, стратегія розвитку оборонного промислового комплексу, кібербезпека, інформаційна безпека та інші аспекти, зазначені у законодавстві, залежать від реальних економічних та фінансових можливостей держави.

Однак в умовах воєнного стану, оголошеного Указом Президента України від 24.02.2022 року, питання фінансової безпеки держави стають надзвичайно важливими. У цих умовах оборона країни, діяльність армії, функціонування органів оборони та захисту, в основному, покладаються на стабільне та достатнє фінансове забезпечення, включаючи і внутрішні, і міжнародні ресурси [1].

Воєнний стан країни супроводжується великими витратами на оборону, військовий потенціал, гуманітарну допомогу та відновлення пошкодженої інфраструктури. У цих умовах держава змушена витратити великі суми грошей, що може призвести до значних бюджетних дефіцитів і зростання державного

боргу. Зокрема, фінансування армії, закупівлі озброєнь та спеціального обладнання, захист населення стають основними витратами. Уряд України змушений залучати фінансові ресурси не тільки з внутрішніх джерел, але й шукати підтримку від міжнародних партнерів та організацій [2]. Такий фінансовий тиск може вплинути на інфляцію, обмінний курс гривні та інші аспекти фінансового ринку.

Важливо визначити, що воєнний стан призводить до різкого падіння інвестиційної активності. Інвестори, які раніше розглядали можливості вкладення коштів в Україні, де триває війна, можуть відкладати свої рішення через страх втрати капіталу.

Фінансова система України швидко адаптувалась до військових обставин, незважаючи на найсерйозніший випробувальний вплив протягом періоду незалежності. Це було досягнуто завдяки ефективній та узгодженій роботі різних владних органів, зокрема Міністерства фінансів України, Національного банку України, податкової та митної служби України. Вони успішно співпрацювали, функціонуючи як єдиний механізм, та вдало налагодили ключові фінансові процеси в умовах війни.

Навіть в умовах війни, банківська система продовжує свою роботу і показує високий рівень ліквідності. Важливо відзначити, що відсутність масових банкрутств банків, які спостерігалися у 2014-2015 роках, і безперебійна робота безготівкових розрахунків свідчать про стабільність фінансової системи. Готівковий обіг діє у всіх регіонах, де відсутні активні бойові дії, і соціальні виплати населенню, особливо вразливим верствам, продовжуються без перебоїв [3, с. 58-66].

Декілька важливих рішень, прийнятих Національним банком України та Міністерством фінансів, відіграли ключову роль у забезпеченні стабільності фінансової системи України, а саме:

– обмеження зняття готівки до 100 тис. грн на добу для всіх, крім підприємств, які виконували мобілізаційні плани, а також мешканців, яким

загрожувала окупація; – зафіксував курс гривні до іноземних валют станом на 24 лютого 2022 року, а пізніше його скоригував на 25%;

– заборона на вільний продаж валюти, банки могли продавати валюту лише у тому обсязі, в якому придбали;

– мораторій на транскордонні перекази, окрім тих, що здійснюються від імені держави; мзаборона на нарахування пені через несплату в термін кредитів;

– збільшення облікової ставки з 10% до 25%;

– інтенсифікація зусиль по залученню грошової допомоги від міжнародних фінансових організацій; – залучення коштів громадян через продаж військових облігацій, що дозволило фінансувати потреби ЗСУ тощо [4].

Відповідні дії наразі є необхідними для забезпечення надійного та стабільного функціонування фінансової системи країни та максимального забезпечення діяльності Збройних Сил України, а також безперебійної роботи об'єктів критичної інфраструктури. Нажаль, спостерігаються помітні негативні тенденції, включаючи падіння валютного курсу, і жодна фінансова структура не змогла уникнути деяких втрат. Проте важливо зауважити, що це зниження склало лише 10% [5].

В умовах воєнного стану фінансова система старалася демонструвати свою ефективність і стійкість. Вона швидко адаптувалася до воєнного стану і продовжила сприяти розвитку економіки. Незважаючи на значне ускладнення ситуації у фінансовій сфері, Україна продовжує виконувати свої боргові зобов'язання, впровадила ряд програм спрямовану для фінансову підтримку бізнесу, показала стабільність у здійсненні платежів навіть при складних умовах у фінансовому секторі та демонструє відповідальний підхід до своєї міжнародної кредитної репутації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про національну безпеку України. Закон України від 21.07. 2018. № 2469-V111 в ред. від 24.11.2021. Відомості Верховної Ради України від 03.08.2018. № 31. стор. 5. ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#top>

2. Тетяна Богдан. Воєнні фінанси: що повинна робити держава? URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/523270_voienni_finansi_shcho_povinna_robiti.html (дата звернення: 12.10.2023).

3. Tsyhanenko, O., Samus, H., & Medvid, A. The state budget of Ukraine: Diagnostics in the context of martial law. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Economics»*, 10(3), 2023 p. 58-66. <https://doi.org/10.52566/msu-econ3.2023.58> (дата звернення: 14.10.23).

4. Єлизавета Доронцева. Державне регулювання під час війни: як НБУ адаптував фінансову систему України до нових умов впродовж ста днів воєнного стану. URL: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pid-chas-vijny-yak-nbu-adaptuvav-finansovu-systemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voennogo-stanu> (дата звернення: 14.10.2023).

5. Стан фінансового сектору України та заходи НБУ з підтримки його безперебійного функціонування в умовах воєнного стану. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/stan-finansovogo-sektoru-ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperebiynogo-funktsionuvannya-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 15.10.2023).

Анатолій ЦИМБАЛЮК,
кандидат економічних наук, доцент
професор кафедри публічного права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На наш погляд, слід перш за все визначитися з категорією безпека. Безпека - це кількісна та якісна характеристика властивостей системи з точки зору її зручності до самовиживання і розвитку в умовах виникнення зовнішньої та внутрішньої загрози, тобто дестабілізуючої дії непередбачуваних та важко прогнозованих зовнішніх і внутрішніх чинників [1]

В цілому національна безпека включає до свого складу такі напрямки: економічна, соціальна, військова, екологічна та інформаційна.

Основою існування та розвитку людського суспільства є економіка. Виходячи з цього, саме економічна розглядається як основна ланка національної безпеки в цілому. Її забезпечення автоматично означає створення підґрунтя для інших напрямів (ланок).

Економічна безпека визначається сукупністю чинників, що забезпечують незалежність, сталість, здатність національної економіки до прогресу; створюють захист життєво важливих інтересів особистості, суспільства (держави), а також економічної і соціальної стабільності суспільства, в умовах дестабілізуючого впливу внутрішніх та зовнішніх чинників (тобто в умовах дії дестабілізуючих чинників).

Об'єктами економічної безпеки є:

- економіка країни в цілому;
- економіка окремих регіонів;
- економіка галузі національного господарства;
- економіка підприємств, установ;
- економіка домогосподарств.

Виходячи з вищенаведеного, можна дійти висновку, що основною ланкою, підсистемою економічної безпеки є фінансова безпека. Для аналізу стану фінансової безпеки надзвичайно важливим є визначення складу показників та чинників, що можуть справляти вплив на неї. На наш погляд, при визначенні таких чинників слід перш за все виходити зі складу об'єктів економічної безпеки. Враховуючі названий критерій та відштовхуючись від сутності фінансів, можна виокремити такі дестабілізуючі чинники фінансової безпеки:

- обсяг та пропорції витраченої частини бюджету;
- можливість забезпечення бюджетних витрат бюджетними доходами, структура бюджетних доходів та рівень дефіциту бюджету;
- рівень децентралізації бюджетних коштів та його оптимальність;
- рівень оподаткування (податкове навантаження);
- структура джерел покриття дефіциту бюджету;
- стан та рівень розвитку державного кредиту;
- обсяги державного боргу та стан його обслуговування;
- стан фінансово-платіжної дисципліни;
- рівень заробітної плати та загальних доходів населення;
- стан державного фінансового регулювання економіки та фінансової політики.

При порушенні оптимальних обсягів та співвідношень у наведеному переліку чинників виникає загроза фінансовій безпеці і як наслідок, - економічній безпеці суспільства та держави. Основним фондом фінансових ресурсів держави є її консолідований бюджет. Саме його стан визначає фінансову залежність чи незалежність держави, можливість прогресивного розвитку, а значить рівень її фінансової безпеки.

Надзвичайне значення має не лише обсяг витратної частини бюджету, який свідчить про можливість виконання державою її функцій, а й пропорції між окремими напрямками та статтями витрат. Адже, наприклад, співвідношення між капітальними та поточними витратами, інвестиціями в економіку, в так званий «людський капітал» (які дають віддачу) та витратами без будь-якої віддачі (чи

миттєвої чи перспективної), впливають на подальший прогресивний розвиток суспільства. Такі витрати засвідчують або «проїдання» нацією своїх коштів, або фінансування майбутнього прогресу.

Таким чином, зазначене доводить велике значення витратної частини бюджету як чинника економічної, а звідси фінансової безпеки. Але не менш важливим є питання забезпечення витрат доходами. Його слід розглядати у таких розрізах: достатність загальних обсягів доходів та співвідношення між ними.

Що ж до рівня окремих видів доходів, то найважливішими є податкові доходи та доходи від приватизації, особливо податкові доходи, які складають 70%-75% від загальних доходів. Таке виключне значення податкових доходів викликане двома обставинами:

- по-перше, сьогодні це головний вид бюджетних доходів;
- по-друге, рівень оподаткування справляє вплив на економічну активність в країні.

Завдяки здатності швидко та ефективно мобілізувати фінансові ресурси, контролювати ситуацію у банківському секторі, а також тому, що наша країна отримала широку міжнародну фінансову підтримку з боку МФО та країн-партнерів, Україні вдалося забезпечити виконання передбачених бюджетом фінансових зобов'язань держави, зберегти банківську стійкість, а крім цього, втримати ділову репутацію на міжнародних фінансових ринках, яку Україна накопичила протягом попередніх років. Це забезпечує фінансове підґрунтя для подальшого функціонування та формування передумов для відбудови країни.

Рівень загроз фінансовій безпеці порівняно з попереднім роком знизився та оцінюється наразі як значний та помірний, за винятком ризику зростання дефіциту державного бюджету, що залишився у червоній зоні. У 2023 р. значними й такими, що спричиняють найвищу стурбованість, залишаються загрози: значні втрати податкових і митних надходжень державного та місцевих бюджетів, нарощення державного боргу та видатків на його обслуговування, недофінансування окремих статей видатків бюджету, а також погіршення

фінансової стійкості пенсійної системи внаслідок обмеженості фінансових можливостей держави.

Отже, значення наведених вище факторів для економічної безпеки нації є беззаперечним, а фінансова безпека держави є стержнем економічної, а звідси і національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посіб. Львів, 2020. 356 с.

2. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 141-146.

Роман ЧЕМЕРІС,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ДЕКЛАРУВАННЯ ПРО МАЙНОВИЙ СТАН ТА ДОХОДИ

Конституційним обов'язком кожного громадянина держави є зобов'язання сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Законодавець у ч.2 ст.67 Конституції також наголошує про необхідність щорічно подавати декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік [1].

Загальнообов'язкове декларування має бути одним із пріоритетних завдань податкової політики уряду. Про це йшлося ще в проекті бюджетної резолюції на

2018-2020 роки щодо запровадження загального декларування фізичних осіб про доходи та витрати вже в 2019 році.

Слід також зазначити, що українці дуже неохоче розповідають державі про свої статки. Так, за офіційними статистичними даними в Україні у 2017 році нараховувалось 16,3 мільйона працюючих осіб. Податкова служба звітувала про щорічне декларування своїх статків лише 500-600 тисяч осіб. Це близько 3-4% працездатного населення. Наприклад, у США цей рівень сягає більше 80%, в економічно розвинених країнах цей показник не знижується на рівень, менший за 70%. Тож загалом, якщо дійсно йдеться про подолання корупції на всіх рівнях, сама ідея загальнообов'язкового декларування є необхідною для реалізації.

За різними методиками підрахунку, діапазон «тіньових» доходів може коливатися в межах від 45 до 68%. Тобто більша половина економіки працює «самостійно», оминаючи будь-які зв'язки із державою.

Так, для українців піти «в тінь» – це не правило життя, це один із методів виживання. «У тіні» опиняються всі: і власники бізнесу, і наймані робітники, які заради більших прибутків погоджуються на отримання зарплати «в конверті». В такій ситуації програють всі, адже ключова мета сплати податків – побудова ефективної й дієвої держави, здатної брати відповідальність за створення якісніших умов для всіх співгромадян.

Почати боротися з тіньовою економікою Україні рекомендують і в ЄС, і партнери в США. Це й не дивно: наприклад, у середньому рівень тінізації в країнах ЄС коливається в межах 18-21%.

Одним із перших кроків, який мав би вирішити проблему високої тінізації української економіки, могло стати запровадження так званої «нульової декларації». Відповідний законопроект був зареєстрований у Верховній Раді ще на початку 2016 року. Йдеться про такий собі акт податкової амністії, згідно з яким усі громадяни України мають задекларувати наявні статки та майно без обов'язкового підтвердження джерел своїх доходів [2].

Можна стверджувати, що декларування та сплата податків є одним із чинників фінансової безпеки і забезпечення обороноздатності та існування держави.

З 1 вересня 2021 року вступив у силу Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету» від 15.06.2021 р. № 1539 [3].

Розпочалося одноразове (спеціальне) добровільне декларування громадянами України активів (розміщених на території України та/або за її межами), які належать їм на правах власності та з яких, відповідно до вимог законодавства та/або міжнародних договорів, не були сплачені або сплачені не в повному обсязі податки і збори. Це відбувається шляхом подання одноразової (спеціальної) добровільної декларації до Державної податкової служби України.

Нульове декларування – це добровільна подача декларації в електронній формі, у якій вказуються активи, якими особа володіє, але не сплатила податків з тих доходів, які дозволили цій особі такі активи отримати. У такій декларації особа сама собі нараховує обов'язковий збір (податок) та потім упродовж 30 календарних днів сплачує його до бюджету (відлік починається з дати подачі декларації).

Подати «нульову» електронну декларацію можуть: фізичні особи - резиденти; фізичні особи-підприємці; особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність. Головною метою нульового декларування є легалізація набутого майна внаслідок ухилення від сплати податків. Подача декларації та сплата збору звільняє таку особу від (абзац 2 п. 13 та п. 14 підрозд. 9⁴ Перехідних положень ПКУ): відповідальності за порушення податкового/валютного законодавства, обов'язку нарахувати та сплатити податки та зборів щодо доходів, за допомогою яких були набуті задекларовані активи (за податкові періоди до 1 січня 2021 року); застосування щодо такої особи заходів

кримінального провадження та адміністративних штрафів. Однак мова йде лише про відповідальність за ухилення від сплати податків [4].

Державна податкова служба України впровадила з 1 січня 2023 року декларування громадянами доходів, одержаних протягом 2022 року, які були тимчасово призупинені з початком війни в Україні.

Фізичні особи – платники податків – резиденти України, які скористалися правом на тимчасовий захист в інших країнах світу, допомогу, отриману від іноземних держав та їх державних фондів, а також від іноземних компаній, організацій, які відповідно до законодавства відповідної іноземної юрисдикції здійснюють благодійну діяльність, декларують як іноземні доходи, при цьому податок на доходи фізичних осіб та військовий збір із таких сум не визначають та не сплачують. Тобто, зазначають лише отримання таких коштів як дохід без податку та збору [5].

Із задекларованих активів громадянин повинен буде сплатити збір, зокрема, 5% щодо валютних цінностей на рахунках у банках в Україні, а також інших активів, що знаходяться (zareєстровані) в Україні; 9% – щодо валютних цінностей на рахунках в іноземних фінансових установах, а також з інших активів, що знаходяться за кордоном; 2,5% – щодо номінальної вартості державних облігацій України, придбаних декларантом у період з 1 вересня 2021 року до 31 серпня 2022 року.

До 2022 року в середньому податкових декларацій подавалось 600-700 тис, які у більшості випадків стосувались: державних службовців; фізичних осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність; доходів, з яких податок не сплачено; перерахунку податкового зобов'язання у зв'язку з отриманням права на податкову знижку тощо. За результатами деклараційної кампанії для кожної окремої особи здійснювався перерахунок, а державний бюджет отримував додатково декілька мільярдів гривень. Наприклад, за 2020 рік – 2,2 млрд грн., а за 2021-й – 2,5 млрд грн.

Окремою підставою для подання такої декларації є п.п. 170.11.1, п. 170.11 ст. 170 ПКУ, де зазначається що громадяни повинні задекларувати свої іноземні

доходи. Кількість річних декларацій фізичних осіб має значно збільшитись у 2023 році у порівнянні з попередніми роками. 2022-й до уваги не беремо, адже там було послаблення вимог закону щодо подання декларації у зв'язку з об'єктивними обставинами [6].

Таким чином, виникає необхідність підняття культури у платників щодо декларування доходів та сплати податків. Досягнути позитивних результатів можна шляхом постійної співпраці та роз'яснювальної роботи. Подання декларації про майновий стан і доходи за минулий рік та сплата відповідних податків і зборів є конституційним обов'язком громадян та їх особиста підтримка держави, її фінансової безпеки та обороноздатності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: ЗУ від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020.

2. Радчук О. Чи запрацює в Україні система масового декларування доходів *Економіка*, 20.09.2017. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2017/09/20/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika> (дата звернення: 24.10.2023).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету : Закон України від 15.06.2021 р. № 1539.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм а період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

5. Щодо подання податкової декларації фізичними особами, які скористалися правом на тимчасовий захист іноземної держави та отримували там допомогу. Офіц.сайт Головного управління у Житомирській обл. URL: <https://zt.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/654990.html> (дата звернення: 18.10.2023).

6. Швабій К. Як декларувати та сплачувати податки українським біженцям за кордоном. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns /2023 /03/ 30 / 698575/> (дата звернення: 18.10.2023).

Яна ЧОРНОІВАН,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Аналіз визначення та основних ознак фінансової безпеки України потрібне для сформування можливості забезпечення країною безпеки внутрішньодержавного ринку від зовнішніх загроз і задовольнити інтереси кожної особи у всіх сферах її життєдіяльності в період глобальних змін у соціальних та економічних процесах. Курс на інтеграцію до Європейського Союзу, встановлює необхідність порівняння положень та правил, що використовуються в країнах ЄС до базової складової національної безпеки країни – економічної безпеки, з положеннями українського законодавства.

Фінансова безпека держави – є основою економічного розвитку країни, що забезпечує суверенітет та цілісність країни, а також гідний рівень життя громадян. У мирні часи політика громадської безпеки, цивільного захисту, плану розвитку оборонного комплексу, залежить від реальних економічних та фінансових можливостей держави. В умовах воєнного стану, який проголошений від 24.02.2022 р., фінансова безпека країни набуває актуального значення, оскільки оборона країни, забезпечення армії, функціонування органів оборони та

захисту, спирається стабільне фінансове забезпечення, як внутрішнє, так і з застосуванням міжнародної підтримки, в будь якій галузі.

У вітчизняній літературі немає чітко обґрунтованого підходу до базових вимог, що стосуються побудови механізму забезпечення фінансової безпеки України. До 2013 року, за основу обмірковування механізму забезпечення фінансової безпеки держави брали Методику розрахунку рівня економічної безпеки України [1], частиною якої була фінансова безпека держави. Методику розрахунку рівня економічної безпеки України було зроблено для визначення рівня економічної безпеки України як головної складової національної безпеки держави та визначення повного переліку характеристик, що свідчать про стан економічної безпеки України. Згідно з положеннями цього документа, фінансова безпека держави визначалася як основний компонент економічної безпеки держави, який можна окреслити як: стан бюджетної, кредитної, банківської та валютної системи, який характеризується рівновагою, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз, можливістю надати змогу ефективному функціонуванню національної економічної системи та економічному зростанню [1].

Аналізуючи систему забезпечення фінансової безпеки держави потрібно зазначити, на захист чого скерована ця діяльність, а саме на підтримку та забезпечення належного рівня національних інтересів у фінансовій сфері. Докладніше цей сегмент розглянуто у Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері [2]. Фінансова безпека держави є складовою економічної безпеки країни, і тому, пріоритетами національних інтересів України в економічній сфері можна враховувати: - інтеграція економіки України у європейський правовий простір; - усунення та досконале подолання наслідків економічної кризи; - побудова конкурентоспроможної ринкової економіки; - розвиток взаємовигідних економічних відносин з іншими державами світу.

Стосовно Європейського союзу, то ЄС визначення «фінансова безпека» відноситься до позиції об'єднання у світовій економічній системі. ЄС зазначає необхідність та важливість європейської інтеграції з метою досягнення високого рівня конкурентоспроможності в умовах глобалізації. Мета ЄС забезпечення

фінансової безпеки та формування інтегрованої Європи з однаковим рівнем життя в усіх країнах-учасниках [3]. Візьмемо для прикладу та порівняння декілька країн ЄС. У Німеччині окремого закону, приділеного фінансовій безпеці не існує. Державна філософія фінансової безпеки відбувається через закони, що регламентують важливі сфери ринкової діяльності та наділяють країну істотними контрольними функціями. Так, глобальні інтереси держави у сфері національної безпеки, у тому числі і її економічної складової, представлені у формі офіційної директиви міністерства оборони Німеччини [4]. У Франції державним документом, у якому визнаються положення забезпечення економічної безпеки, є Закон «Про національну безпеку» від 1964 року. Поняття національної та економічної безпеки розглядається цим законом, як створення сприятливих умов для підвищення та розвитку національного добробуту і зміцнення економічного потенціалу країни. Порівняльний аналіз досвіду таких країн Західної Європи як Нідерланди, Бельгія, Данія, Люксембург, Швейцарія по забезпеченню фінансової безпеки показує, що їх основною метою по захисту національних економічних інтересів є забезпечення стійкого економічного зросту і модернізації економіки в залежності від умов конкурентної боротьби на світовому ринку [3].

Порівнюючи національні визначення терміну «фінансова безпека» та їх визначення у правових системах вищеперерахованих країн можна зробити висновок, що фінансова безпека держави – це основна складова національної безпеки, яка сприяє захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки, основним критерієм якої є здатність економіки країни стримувати внутрішні та зовнішні загрози.

Отже, аналізуючи визначення поняття «фінансової безпеки» в Україні та країнах ЄС можна сказати, що фінансова безпека загалом розглядається як складова національної безпеки та направлена на усунення та попередження внутрішніх та зовнішніх загроз для забезпечення достатнього рівня життя населення створюючи при цьому взаємодію між органами державної влади та приватними суб'єктами господарювання. Треба зазначити, що аналіз підходів до забезпечення фінансової безпеки країнами ЄС говорить про те, що цей безпеки

досить високий. Якщо Україна прагне зберегти внутрішньодержавний ринок та незалежне економічне майбутнє, їй необхідно подолати зовнішнього ворога на військовому фронті, а після цього ще пройти довгий шлях по виходу з економічної кризи. Тому, задля цього важливо розуміти поняття та суть фінансової та національної безпеки, і як вони взаємодіють між собою. Моделі фінансової безпеки, які були розглянуті вище, можуть стати практичним прикладом для формування в Україні нової ідеології безпеки, основою якої є розвиток економіки та ефективне використання ресурсів та забезпечення соціально-економічних вимог населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=03WN62B99B&abz=694YN>
2. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. стор. 156. стаття 2533.
3. Осерек А. Economic Security and the European Dream. URL: <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Global%20Topics/2010/Oсерекpaper>.
4. White paper on German Security policy and the future of the Bundeswehr/ Офіційний сайт Федерального Міністерства Оборони Німеччини. URL: www.bmvg.de

Давид ШАПОВАЛОВ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
інституту слідчої та детективної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Лариса КОВАЛЕНКО,
доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри
адміністративного права та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,

ОСОБЛИВОСТІ ОСНОВНИХ СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ НАПРЯМІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Здійснення ефективної фінансової політики та забезпечення стійкості економіки нації - це завдання важливе для будь-якої країни. Однак, у світі, де фінансові ринки і економіка постійно змінюються, досягнення фінансової стабільності стає викликом. Одним із ключових інструментів, які допомагають досягти цієї мети, є фінансова безпека, через що актуалізується питання розгляду основних стабілізаційних напрямків фінансової безпеки та їх ролі у забезпеченні стійкості фінансової системи та економіки загалом.

Один із основних факторів забезпечення незалежності України в сучасних умовах економіки - це її фінансова стійкість. Без надійного фінансового фундаменту на різних рівнях управління неможливо вирішити економічні проблеми, що стоять перед державою, регіонами і підприємствами. Це завдання набуває особливої важливості в умовах нестабільності, фінансової кризи та складної воєнно-політичної ситуації, в яку потрапила наша країна [1, с. 201].

На сьогоднішній день фінансові можливості держави, які залежать від розміру фінансових ресурсів, є досить обмеженими. Обмеженість та недостатність фінансових ресурсів призводять до збільшення зовнішнього та внутрішнього державного боргу, зростання інфляційних процесів та розвитку тіньової економіки. Вирішення цих проблем вимагає розробки ретельних заходів з державного регулювання, спрямованих на зміцнення фінансової безпеки

України. Тому пошук шляхів зміцнення фінансової безпеки країни стає особливо актуальним і потребує спеціальної уваги дослідників.

Фінансова безпека - це стан, в якому фінансова система та економіка країни здатні ефективно функціонувати в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз, не піддаючись значущим ризикам. Однією з основних складових фінансової безпеки є фінансова стійкість, яка забезпечує стабільність фінансової системи та відсутність збурень, які можуть призвести до кризи. Основні стабілізаційні напрями фінансової безпеки включають наступні аспекти:

Для досягнення фінансової безпеки, країна повинна підтримувати макроекономічну стійкість, зокрема, стабільну інфляцію, низький дефіцит бюджету та стійкий обмінний курс, що допомагає зменшити фінансові ризики та забезпечує стійкість фінансової системи.

Банківська система відіграє ключову роль у фінансовій системі країни, оскільки забезпечення її стабільності включає в себе регулювання та нагляд за банками, збільшення капіталу банків, а також реагування на проблемні ситуації в банківській системі.

Ефективна фінансова регуляторна політика є важливою складовою фінансової безпеки. Вона включає в себе встановлення стандартів та правил для фінансових установ, контроль за їхньою діяльністю та врегулювання фінансових ринків.

Монетарна політика, проведена центральним банком, має велике значення для фінансової стійкості. Контроль за грошовою масою та процентними ставками допомагає управляти інфляцією та стабілізувати фінансову систему [3, с. 109].

Забезпечення прозорості та вчасного розкриття фінансової інформації є важливим для запобігання фінансовим зловживанням та маніпуляціям на фінансових ринках.

Фінансова безпека є важливою передумовою стійкості економіки та соціального розвитку країни. Основні стабілізаційні напрями фінансової безпеки, такі як макроекономічна стійкість, банківська стабільність, фінансова

регуляторна політика, монетарна політика та фінансовий моніторинг, допомагають зменшити ризики та забезпечують стабільність фінансової системи. Важливо пам'ятати, що фінансова безпека - це процес, а не стан, і вона вимагає постійного моніторингу та адаптації до змін у світовій економіці.

Забезпечення фінансової безпеки вимагає співпраці різних суб'єктів, включаючи уряд, регуляторні органи, банки та інші фінансові установи. Крім того, освіта та фінансова грамотність громадян є важливим аспектом забезпечення фінансової безпеки, оскільки вони грають велику роль у функціонуванні фінансової системи.

Таким чином, найбільш важливими кроками для посилення фінансової стійкості України є:

- Впровадження комплексного підходу до реформування бюджетного процесу на рівнях держави, місцевого самоврядування та міжбюджетних відносин, що включає в себе оптимізацію бюджетних видатків через впровадження програмно-цільового підходу та спрямування бюджетної системи на досягнення конкретних результатів в рамках програм розвитку.

- Розробка поетапної стратегії зменшення бюджетного дефіциту за рахунок збільшення власних доходів держави.

- Зменшення зовнішнього боргу України шляхом зменшення чистих зовнішніх запозичень уряду та погашення довгострокових запозичень реального сектору економіки.

- Забезпечення потреб у економічному зростанні країни через впровадження грошово-кредитної політики, стабілізацію національної валюти та зниження інфляції.

- Зупинення відтоку капіталу за кордон і створення умов для репатріації вивезеного капіталу.

- Оптимізація структури золотовалютних резервів шляхом збільшення їх частки в золоті.

- Полегшення умов і правил функціонування ринку цінних паперів в Україні.

- Чітке визначення прав і обов'язків емітентів та інвесторів через розробку ефективної системи державного регулювання ринків капіталу, посилення контролю за дотриманням вимог законодавства та запобігання шахрайству [2, с. 85].

Впровадження цього комплексу заходів, що охоплює багато аспектів фінансової безпеки, вимагатиме згуртованості та спільної дії всіх гілок влади та господарюючих суб'єктів. Тільки такий підхід на всіх рівнях дозволить значно підвищити фінансову стійкість країни та досягти економічного зростання.

У світі, де фінансові ринки та економіки постійно змінюються, фінансова безпека залишається важливим завданням для будь-якої країни. Дотримання основних стабілізаційних напрямів фінансової безпеки сприяє забезпеченню стійкості фінансової системи та сприяє економічному розвитку, а усвідомлення важливості фінансової безпеки та реалізація необхідних заходів є важливими кроками для забезпечення стабільності та процвітання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тарангул Л.Л. Фінансова безпека України та інструменти її забезпечення. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування* Випуск 1, 2017. С. 201-208.
2. Романенко В. Наукові підходи щодо проблематики забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. №2 (69), 2015. С. 85-90.
3. Капелюш А.А. Наукові підходи щодо взаємодії фіскальної і монетарної політики. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. №2 (69), 2015. С. 109-114.

**Аліна ШАПОВАЛОВА,
Анастасія БІЛЕНКО,**
здобувачі вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
**Науковий керівник:
Олена ШАКІРОВА,**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Сучасні реалії існування України характеризуються численними зовнішніми та внутрішніми обставинами, які перешкоджають встановленню фінансової стабільності та забезпеченню фінансової безпеки. Саме тому контрольна діяльність в фінансовій сфері є одною з найважливіших функцій держави, а пошук шляхів її удосконалення залишається серед актуальних тем, у тому числі у колах науковців-правників. В умовах військової агресії Російської Федерації проти України, коли фінансова безпека, як і будь-яка складова національної безпеки України, перебуває під загрозою, зазначене питання набуває особливої гостроти. Метою даної роботи є аналіз деяких питань державного фінансового контролю задля виявлення та дослідження проблемних моментів.

Почати варто з визначення сутності та значення державного фінансового контролю в Україні. Національне законодавство України містить широкий перелік нормативно-правових актів, де містяться основні засади державного фінансового контролю. Однак в жодному з них не надано визначення самої дефініції «державний фінансовий контроль». Так, при аналізі базового для цієї сфери Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993, можна помітити що у статтях 1 та 2 цього Закону законодавець відразу переходить до визначення органу, що забезпечує здійснення державного фінансового контролю, та його завдань. При цьому

омінаються увагою такі важливі аспекти, як закріплення дефініції «державний фінансовий контроль», його мети, принципів, методів, переліку основних суб'єктів, уповноважених на його здійснення, та кола їх повноважень тощо [1; 2, с. 216-217]. При цьому, норми інших законів цілком не закривають утворену прогалину. Наприклад, Бюджетний кодекс України у статтях 109-115 визначає повноваження органів державного фінансового контролю як загальної, так і спеціальної компетенції з нагляду за дотриманням бюджетного законодавства, однак цього недостатньо для конкретизації згаданих питань. Зокрема, стаття 113 БКУ присвячена повноваженням органів державного фінансового контролю, однак не зазначає переліку органів, які до них відносяться [3]. Як влучно зазначають Проць І.М. та Ілюшик О.М., подібна безсистемність серед нормативно-правової бази призводить до розбалансованості в системі органів державного фінансового контролю, а головна проблема у цій сфері полягає у відсутності єдиного спеціального базового закону, який би чітко закріплював правові засади державного фінансового контролю [2, с. 217].

Крім того, до проблем нормативно-правового характеру можна віднести часті прояви неузгодженості норм різних законів, що регулюють державний фінансовий контроль. Наприклад, Висновок щодо аналізу “Про державний бюджет України на 2024 рік” відобразив, що проєкт Закону України “Про державний бюджет України на 2024 рік” має багато невідповідностей національному законодавству. Наприклад, у статті 4, 16-18 та 30 запропоновано надати Міністерству фінансів дозвіл коригувати показники фінансування, видатків та кредитування, граничних обсягів дефіциту державного бюджету і державного боргу. Проте це не відповідає вимогам частини першої ст. 16 Бюджетного кодексу України, де передбачено, що здійснення державних запозичень повинно бути у межах, визначених законом про державний бюджет, з дотриманням граничного обсягу державного боргу на кінець бюджетного періоду [4, с. 38; 3].

Через вказану безсистемність у нормативній базі, контрольні дії органів фінансового контролю часто відбуваються без дотримання певних єдиних

стандартів, встановлених державою. Найчастіше кожен окремий орган займається розробкою своїх внутрішніх регламентуючих актів, на яких, крім відповідної законодавчої бази, вони будують свою діяльність. Саме по собі це не є проблемою, адже кожен орган має свою компетенцію та особливості, однак при цьому між регламентуючою документацією різних органів відсутній як такий системний зв'язок. Це, в свою чергу, може призводити до відсутності порівняння результатів різних органів і, у підсумку, паралелізму в роботі або упущенню певних моментів [5].

Подібна неорганізованість в роботі є прямою загрозою для фінансової безпеки України, особливо у період воєнного стану. Це може призводити до:

- ненадходження значного обсягу податків та інших обов'язкових платежів, а також неподаткових надходжень до державного бюджету;

- поширення та зростання обсягів фінансових зловживань та незаконного або нецільового використання бюджетних коштів, а отже недостач ресурсів;

- зменшення рівня відповідальності за протиправні дії та необґрунтовані витрати та інші фінансові правопорушення [5].

Так, у третьому розділі звіту 2023 року про результати фінансового аудиту проекту “Додаткове фінансування проекту “Екстрене реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні”, предметом аудиту якого були нормативно-правові акти та документи, які регулюють порядок отримання та використання необхідних коштів позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку, які призначені на реалізацію даного проекту, перелічені недоліки внутрішнього контролю мають або середній, або високий рівень ризику. Вони виступають важливими та основними питаннями, на які повинні звертати увагу як вище керівництво об'єкта контролю, так і управлінський персонал. У цей перелік входили недотримання умов договорів, відповідних методичних рекомендацій та тих положень, що регулюють архівування та збереження документів, підписання листа МОЗ до Світового банку неуповноваженою особою тощо. Вищеперераховане вказує на багаточисельні помилки та суттєві викривлення у

поданні фінансової звітності до МБРР, що проявляється у незбіжності бухгалтерських обліків, зазначення невідповідних проєктів та некоректність заповнення показників руху коштів у фінансових звітах [6, с. 30-31]. Крім того, у звіті, який стосується допомозі внутрішньо переміщеним особам, зазначено, що було ускладнено реалізацію законного права на державну підтримку громадянам-ВПО через відсутність належної координації роботи Мінсоцполітики та Мінекономіки з розпорядниками нижчого рівня та/або отримувачами таких коштів [7, с. 4-5]. А через прогалини у законодавстві та запізнення з внесенням змін до законів були як і переплати, так і недоплати грошової підтримки таким особам [7, с. 7].

Підсумовуючи, буде доцільно зазначити, що перш за все нагального доповнення та адаптації потребує національне законодавство України у сфері фінансового контролю. Адже аналізуючи як звіти за минулі роки, так і цьогорічні висновки Рахункової палати, прослідковується певна закономірність, де містяться суттєві викривлення у фінансових звітах, невпевненість, що виділені кошти використовуються за цільовим призначенням, та завдання, які визначені у договорах, актах та інших документах, виконуються відповідно вимог, наявність багатьох невідповідностей нових проєктів законів України у фінансовій сфері з іншими нормативно-правовими актами. Отже, створення цілісної організованої системи фінансового контролю позитивно вплине на фінансову безпеку держави, а вирішення згаданих проблем та недоліків дозволяє розвиватися державній фінансовій безпеці, яка гарантуватиме раціональне та ефективне використання фінансових ресурсів та забезпечить економічне та соціальне зростання країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-ХІІ: станом на 19 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>
2. Проць І. М., Ілюшик О. М. Проблеми нормативно-правового регулювання державного фінансового контролю в Україні та напрями його

вдосконалення. "Study of world opinion regarding the developvent of science": Proceeding of the IX International Scientific and Practical Conference, Prague, Czech Republic, 2022 p. С. 216-219. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/11/Study-of-world-opinion-regarding-the-development-of-science.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).

3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 13.09.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

4. Висновки за результатами експертизи проєкту Закону України „Про державний бюджет України на 2024 рік”. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/20-1_2023/Vysn_20-1_2023.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

5. Погріщук Г., Головай Н. Сучасні проблеми та перспективи розвитку державного фінансового контролю в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. С. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-61> (дата звернення: 20.10.2023).

6. Звіт про результати фінансового аудиту проєкту “Додаткове фінансування проєкту “Екстрене реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні”, що підтримується позикою Міжнародного банку реконструкції та розвитку. URL: <http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/17> (дата звернення: 20.10.2023).

7. Звіт про результати аналізу ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам та компенсації роботодавцям витрат на оплату праці за їх працевлаштування, в умовах воєнного стану. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/13-3_2023/Zvit_13-3_2023.pdf. (дата звернення: 20.10.2023).

Іван ШВАЙКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник:
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Контроль виступає основоположним моментом тієї стадії циклу управління, коли поточні результати впливають на цілі управління і виникають разом з необхідними вимогами до прийнятих рішень, коли виявляються незаплановані відхилення, виявляються їх причини і вживаються заходи щодо поліпшення.

Фінансовий контроль- це діяльність державних органів та їх посадових осіб, закладів, підприємств і закладів що забезпечує законність, фінансової дисципліни та зручності під час мобілізації, розподілу та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів і відповідних матеріальних фондів.

Ефективний фінансовий контроль сприяє прискоренню економічного і соціального розвитку держави, раціональній організації використання наявних ресурсів, забезпеченню збереження загальнодержавної і муніципальної власності. Визначаючи особливості фінансового контролю, слід зазначити, що сфера контрольної діяльності все більше розширюється, розповсюджуючись на недержавні підприємства і громадян, що займаються підприємницькою діяльністю. Самі контролюючі органи проходять процес постійної реорганізації.

Слушну думку висловлює Л.В. Гуцаленко, зазначаючи, що фінансовий контроль є цілеспрямованою та комплексною фінансово-правовою діяльністю уповноважених органів фінансового контролю або їх структурних підрозділів,

що визначена згідно актів чинного законодавства. Він полягає у встановленні фактичного та реального стану справ на підконтрольному об'єкті щодо його фінансово-господарської діяльності та спрямований на дотримання фінансової дисципліни, законності і раціональності в процесі формування, володіння, використання та розподілу фінансових активів для ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових правовідносин.

Л.А. Савченко визначає, що фінансовий контроль – це діяльність державних органів і недержавних організацій, наділених відповідними повноваженнями, що спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів держави [1, с. 5-7].

Фінансовий контроль характеризується такими ознаками:

1. Це діяльність державних органів та недержавних організацій (аудиторські фірми), а також може здійснюватися самими господарюючими суб'єктами.

2. При цьому він спрямований на перевірку фінансової дисципліни в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів.

3. Фінансовий контроль реалізується за допомогою різних методів та способів його здійснення.

4. За результатами проведення контролю приймаються рішення щодо покращення порядку управління фінансовими ресурсами, а за потреби притягнення винних осіб до відповідальності.

Принципи фінансового контролю: законність, гласність, публічність, незалежність, об'єктивність, компетентність, повнота і суцільність перевірок, системність, дотримання професійної етики та інші.

Принцип законності полягає у здійсненні фінансової діяльності відповідно до правових приписів. Гласність у фінансовому контролі передбачає проходження фінансових документів, висновків про діяльність відповідних суб'єктів через представницькі органи та прийняття відповідних рішень щодо них. Публічність – це доступність результатів діяльності органів фінансового

контролю через опублікування їх у пресі, повідомлення через інші засоби масової інформації тощо. Незалежність полягає у можливості діяльності контролюючих суб'єктів без стороннього впливу на них. Не менш важливим є принцип об'єктивності – його можна звести до того, що контрольні органи повинні приймати відповідні рішення на підставі істинної, правдивої, правильної інформації.

До спеціальних принципів фінансового контролю варто віднести принцип компетентності, який полягає у виконанні сукупності вимог при прийнятті на роботу до органу фінансового контролю, а також належної підготовки до проведення кожного контрольного заходу. Принцип повноти та суцільності перевірок передбачає охоплення контролем усієї діяльності підконтрольного суб'єкта з моменту, коли закінчилася попередня перевірка. Системність означає, що органи фінансового контролю повинні охопити контрольними заходами всі групи об'єктів контролю протягом певного проміжку часу. Актуальним залишається принцип дотримання професійної етики, який включає наявність системи морально-етичних норм і правил поведінки посадових осіб органів фінансового контролю [2, с.150-155].

Здійснення державного фінансового контролю забезпечує центральний орган виконавчої влади, уповноважений Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю. Цим органом виступає-Державна аудиторська служба.

Головними завданнями органу державного фінансового контролю є: здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, в тому числі суб'єктах господарювання, у статутному капіталі

яких 50 і більше відсотків акцій (часток) належить суб'єктам господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно, за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні [3, с. 815].

Таким чином, фінансовий контроль є таким, що контролюється державними органами управління та державної влади відповідно до закону, і реалізується через систему, яка здійснює нагляд і перевірку фінансової дисципліни, законності, ефективності та зручності розподілу, використання, формування та обігу фінансових ресурсів. Грошові кошти, що належать державі або залишаються у складі суб'єкта фінансово-контрольних правовідносин при виконанні ним функціональних обов'язків, пов'язаних із сплатою бюджету, одержанням позик з державного бюджету або пільг, отриманих під гарантії Кабінету Міністрів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гуцаленко Л.В., Дерій В.А., Коцупатрій М.М. Сутність, мета та завдання державного фінансового контролю. *Державний фінансовий контроль*: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., 2009. С. 5-7

2. Касьяненко Л.М, Мацелик Т.О., Новицька Н.Б. Поняття фінансового контролю. Фінансове право України (загальна частина) : навч. посіб., 2021. С. 150-155

3. Закон України від 19 серпня 2022 року № 2939-ХІІ /Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

Ірина ШОПНА,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ

КОРПОРАТИВНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Кожному правоохоронному органу притаманні власні корпоративні цінності, які можуть носити як писаний, так і неписаний характер, і відображати місію та принципи діяльності певної інституції, її персоналу, а також діяння, які є неприпустимими з точки зору корпоративних стандартів. Останнім часом норми корпоративної етики знаходять свої відображення в різноманітних етичних кодексах, окремих для різних інституцій, разом з тим слід сказати, що норми, закріплені в таких документах, і реальні корпоративні норми можуть бути нетотожними. Етичні кодекси містять у собі ідеальний стан розуміння корпоративної культури і корпоративних стандартів, стан, до якого мають прагнути системи управління та персонал установи, підприємства організації. У той же час реальні корпоративні норми можуть передбачати значне відхилення від такого ідеального стану, і складатися з прийнятних з точки зору персоналу організації варіантів поведінки, які можуть відхилятися від нормативної, межувати з деліктною або навіть нести у собі ознаки правопорушення.

Роль корпоративної культури у формуванні особистості професіонала є надзвичайно високою, оскільки навіть за умови наявності у молодого фахівця необхідних задатків для здійснення діяльності відповідно до високих морально-етичних стандартів, тривале перебування у середовищі, в якому такі стандарти знецінені, сприяє виникненню деформацій, які достатньо добре дослідженні у наукових роботах [1].

Особливо важливою сферою, в якій корпоративні стандарти відіграють надзвичайно велику роль, є сфера доброчесності та здійснення діяльності на основі суворого додержання правових принципів верховенства права та

справедливості [2]. Корпоративна доброчесність є необхідною умовою формування та підтримання в правоохоронних органах інтелерантності до корупції як внутрішнього стандарту діяльності, який знаходить свій прояв у всіх формальних, і, головне, неформальних відносинах, що виникають у середині управлінської системи. За таких умов зменшується потреба у зовнішньому контролі за діяльністю правоохоронців з точки зору мінімізації корпоративних ризиків та корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень.

Якщо корпоративна доброчесність набуває сталого характеру, всі елементи управлінської системи починають витісняти явища непотизму, фаворитизму, суб'єктивності під час оцінювання результатів діяльності. Підлеглі починають виконувати функцію контролю за своїм керівником з точки зору додержання ним антикорупційного законодавства, і у випадку порушення ним правових приписів звертаються до компетентних антикорупційних органів з вимогою припинити такі порушення.

Безумовно для української корпоративної правоохоронної культури таке явище не є органічним, однак слід враховувати, що майже століття правоохоронна діяльність на українських землях відбувалася у межах радянської, корумпованої на централізованому рівні моделі. Тобто декілька поколінь правоохоронців сформувалися із сталим переконанням щодо цінності корупційного способу поведінки як невід'ємного елементу діяльності правоохоронного органу, при цьому найбільш небезпечною рисою таких переконань було толерантне ставлення до підміни правових вимог вимогами керівництва (так зване телефонне право). Таке деформоване розуміння законності розповсюджувалося як на правоохоронну, так і на судову систему, про що свідчать численні вироки правозахисникам, поміщення здорових осіб на примусове лікування до психіатричних лікарень у разі, якщо вони не поділяли позицію щодо керівної ролі комуністичної партії, тощо. Отже, за три десятиліття які минули з моменту проголошення Незалежності, наша держава зробила досить великий крок на шляху розбудови антикорупційної системи. Але не слід очікувати, що антикорупційна корпоративна культура легко та безперешкодно

сформується після багатьох десятиліть примусового насадження корупції в її радянському розумінні. Це складний і тривалий процес який потребує здійснення комплексу послідовних дій, перш за все на рівні державної антикорупційної політики.

Доброчесність – це послідовна реалізація у професійній та приватній сфері визнаних державою і суспільством морально-етичних цінностей, принципів та стандартів. Доброчесність має два основних рівня реалізації: індивідуальний (особистий) і корпоративний. Корпоративну доброчесність слід розуміти як закріплення на рівні свідомості більшої частини персоналу органу (підприємства, установи, організації) думок, уявлень та переконань про неприпустимість корупції, непотизму та фаворитизму. Формування корпоративної доброчесності як мета кадрового забезпечення управління правоохоронними органами уявляє собою узгоджену систематичну діяльність із закріплення та сприяння інтеріоризації у персоналу інтолерантності до корупції, принципів верховенства права та справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bodnar V.E. (2018). Determinants of professional deformation of employees of the National Police of Ukraine. *Legal bulletin*, 8, 283-291. [in Ukrainian].
2. Zaitsev, M., Shopina, I., Khrystynchenko, N., Koropatnik, I., Khomiakov, D. (2022). Development of Integrity and Intolerance to Corruption in the System of Preparation for Military Service. *Journal of Curriculum and Teaching*, 11 (3), 112-120. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n3p112>. [In English].

Руслана ЯТЧУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Олена БОЙКО-СЛОБОЖАН,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Державного податкового університету

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ. ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Фінансовий контроль є необхідним елементом економічної системи будь-якої країни, орієнтованим на забезпечення додержання законності, фінансової дисципліни та уникнення фінансових правопорушень під час мобілізації, розподілу та використання ресурсів для виконання завдань і функцій держави, а також для досягнення ефективного соціально-економічного розвитку всіх учасників фінансових відносин. В Україні за останній період відзначається значною зростанням кількості економічних злочинів у сфері підприємництва, що призводить до швидкого процесу криміналізації банківської та кредитно-фінансової системи та зовнішньоекономічної діяльності.

З цього погляду, важливо посилити боротьбу з економічними злочинами, забезпечуючи ефективність заходів з фінансового контролю шляхом вдосконалення нормативно-правової бази, розробки обґрунтованих методик здійснення фінансового контролю та використання відповідної термінології [2, с.116].

На сучасному етапі важливим напрямком сучасної економічної і фінансової політики є організація ефективного фінансового контролю для повного формування та своєчасного надходження доходів до бюджетів на всіх рівнях, а також для забезпечення законності та ефективності використання фінансових ресурсів і майна.

У процесі контролю за фінансово-господарською діяльністю та розслідування економічних злочинів, особливу важливість набувають навички в області бухгалтерського обліку, який відображає всі господарські операції та визначає фінансові результати, економічного аналізу для виявлення причиново-наслідкових зв'язків між подіями та умовами, які призвели до цих подій, а також господарського контролю, який дозволяє виявляти відхилення, порушення та зловживання [3, с.72].

Фінансовий контроль застосовується у всіх сферах, де діють фінанси, оскільки процес створення та використання фондів коштів підпливає на різноманітні об'єктивні та суб'єктивні фактори. Це загалом визначає об'єктивну необхідність фінансового контролю, який стає важливою частиною фінансової діяльності та інструментом впливу на стан і розвиток економічної системи держави.

Об'єктом фінансового контролю є фінансова діяльність підприємств, бюджетних установ, організацій, фінансово-кредитних інститутів тощо, що здійснюють фінансові операції. Предметом контролю є фінансові операції, пов'язані зі створенням та використанням фондів коштів. Проте об'єкт фінансового контролю належить до ширшого спектру, ніж просто перевірка фінансових ресурсів, оскільки в кінцевому підсумку контроль здійснюється за використанням матеріальних, природних та трудових ресурсів у процесі їх обігу через фінансові відносини.

Основною метою фінансового контролю є забезпечення фінансової дисципліни та запобігання фінансовим правопорушенням. Таким чином, слід розуміти, що фінансова дисципліна визначається як стан додержання фінансово-правових норм органами державної влади, місцевим самоврядуванням, суб'єктами господарювання, об'єднаннями громадян, посадовими особами та громадянами, відповідно до встановлених законодавством та нормативно-правовими актами фінансово-правових норм, і виражає одну із складових законності.

Щодо нормативно-правового забезпечення фінансового контролю в Україні, в чинній національній правовій системі існує значна кількість "розповсюджених" законів і підзаконних нормативно-правових актів. Це практично створює проблеми в процесі правозастосування та суттєво розбалансовує фінансове законодавство.

Основні принципи регулювання державного фінансового контролю визначається Конституцією України, яка є Основним Законом. Вона закріплює ключові ідеї фінансового контролю, визначає правовий статус і повноваження органів виконавчої та законодавчої влади, таких як Верховна Рада України і Кабінет Міністрів України. Крім того, Конституція України визначає контрольні функції Президента як глави держави [4, с.92].

Відповідно до Статті 19 Конституції України, що визначає правовий порядок в країні, органи державної влади та місцевого самоврядування, а також їх посадові особи повинні діяти виключно в межах повноважень та у спосіб, передбачений Конституцією та законами.

Стосовно фінансового контролю, Стаття 85 Конституції України визначає, що Верховна Рада України здійснює контроль при затвердженні та виконанні Державного бюджету, а також ухваленні рішення про звіт щодо його виконання. Також визначено важливий парламентський контроль за використанням Україною іноземних кредитів.

Глава 17 Бюджетного кодексу України визначає основні принципи контролю за дотриманням бюджетного законодавства, надаючи повноваження різним органам, включаючи Верховну Раду, Міністерство фінансів, Державне казначейство, Рахункову палату та інші.

Податковий кодекс України регулює види податкових перевірок та їх порядок. Глава 4 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначає правила накладення адміністративних стягнень за порушення адміністративного законодавства, враховуючи обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність [5, с.23].

Також існує чинний Закон України "Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні" від 26 січня 1993 року, який містить основні положення щодо організації та здійснення державного фінансового контролю [1].

Узагальнюючи вищезазначене, фінансовий контроль є конкретною формою публічного контролю у сфері фінансів, спрямованою на забезпечення законності та обґрунтованості у формуванні публічних фондів коштів, повноти надходжень у відповідні фонди, а також на законність й ефективність їх розподілу та використання. Щодо особливостей правового регулювання фінансового контролю в Україні, вони визначаються розгалуженістю нормативних актів, але зазвичай вони базуються на законодавстві у сфері фінансового права.

Зазначається, що спеціальне законодавство у сфері фінансового контролю застаріле і не відповідає сучасному стану розвитку суспільних відносин та економіко-політичному стану держави. Тому висловлюється необхідність у прийнятті нового єдиного спеціалізованого акту, в якому буде закріплено поняття фінансового контролю, його цілі, завдання та принципи, а також форми та методи його проведення.

В умовах сучасності також вважається доцільним реформування нормативного базису у сфері фінансового контролю в Україні шляхом впровадження міжнародних стандартів, зокрема Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), і стандартів *acquis communautaire*, обов'язкових у Європейському Союзі, для гармонізації нормативно-правових актів України та практики їх застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

2. Касьяненко Л.М. Правове регулювання фінансово-контрольних правовідносин. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2018. Вип. 4(40). С. 115–119.

3. Колісник А.С. Правове регулювання фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання. Право та інновації. 2020. № 3(31). С. 71–77.

4. Настенко М.О. Державний фінансовий контроль як засіб правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 6. Т. 2. С. 91–94.

5. Гончарук С.М., Долбнева Д.В., Приймак С.В., Романів Є.М. Фінансовий контроль: теорія, термінологія, практика. Львів. ЛНУ ім. І. Франка. 2019. 298 с.

Сергій ЯЦЮК,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВопорушень В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Дослідження свідчать про те, що понад 75% всіх збитків, які виникають внаслідок економічних кримінальних правопорушень, припадають на банки та інші первинні фінансові установи. Ці установи стають все більш популярними серед злочинців для здійснення технологічних процесів, спрямованих на незаконне збагачення через ухилення від оподаткування, відмивання коштів клієнтів банку та легалізацію незаконно отриманих доходів. Кредитування стає однією з поширених і, водночас, вразливих операцій у банківській галузі з кримінологічної точки зору.

Нещодавно на фінансовому ринку спостерігалася зростаюча зацікавленість щодо кредитів як з боку підприємців, так і громадян. Банки ризикували, розширюючи свої кредитні портфелі, активно приваблюючи нових клієнтів, при

цьому не завжди враховуючи їхню платоспроможність. Це призвело до масового невиконання зобов'язань, зловживань та шахрайства у цій сфері.

Підвищена суспільна небезпека кримінальних дій у сфері розкрадання кредитних ресурсів банку також пояснюється тим, що гроші, одержані злочинцями, часто незаконно переказуються за межі України з метою незаконної конвертації та зберігання на незаконних рахунках.

Головними суб'єктами досліджуваної категорії кримінальних правопорушень є банківські установи, які мають ключове значення для соціально-економічного функціонування країни. Економічна злочинність в банківській сфері визначається як вчинення заборонених кримінальним законом дій, які порушують нормальний порядок суспільних відносин у банківській сфері. Ці діяння включають в себе використання банківських операцій та зловживання посадовим становищем працівників банків.

У механізмі вчинення кримінальних правопорушень через кредитно-фінансові операції організованими злочинними групами характерним є розподілення функцій між різними членами цих груп, де кожен виконує певну частину злочинних дій, які можуть бути окремо кваліфіковані відповідно до статей Кримінального кодексу України [1]. Одним із завдань правоохоронних органів в таких випадках є розгляд окремих ланцюжків злочинних дій окремих осіб з метою визначення єдиної злочинної діяльності організованої групи.

Вся злочинна активність набуває форми складних та взаємопов'язаних дій, які можуть адекватно відобразитися терміном «технологія» злочинної діяльності. У загальному розумінні, технологія злочинного збагачення представляє собою комплекс дій, прийомів і методів, які включають в себе планування, вчинення та приховування слідів кримінального правопорушення з метою систематичного отримання незаконних доходів. Ця діяльність може включати широкий спектр осіб, включаючи представників банківської сфери [2].

Варто наголосити, що коли мова іде про обрання запобіжного заходу в даній категорії кримінальних правопорушень, місце мають такі заходи примусу

як застава або взяття під варту, залежно від санкції статті Кримінального кодексу України, за якою кваліфіковано діяння.

Структура та зміст типових ситуацій, з якими стикаються на початковому етапі розслідування, формуються на основі особливостей механізму вчинення кримінальних правопорушень, характеру початкової інформації про кримінальне правопорушення та залежать від того, яке саме кримінальне правопорушення стало об'єктом кримінального розслідування та від розуміння слідчим епізодів злочинної діяльності [3, с. 325]. Особливості тактичних операцій на цьому етапі визначаються завданнями, які вирішуються наступним чином: а) встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення, вилучення та фіксація слідів, які можуть зникнути при певних умовах; б) ідентифікація, розшук і затримання особи, яку підозрюють у вчиненні кримінального правопорушення; в) збір доказів, які були б достатніми для повідомлення особі про підозру, хоча б щодо одного із епізодів злочинної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>.
2. Журавель В.А. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Одісей», 2015. 312 с.
3. Попович В.М. Правові основи банківської справи та її захист від злочинних посягань. (Питання банківської та підприємницької економічної безпеки). Київ : ТОВ «Дія-плюс», Книга, 2016. 325 с.